

T.C.
SAKARYA ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
TÜRKÇE VE SOSYAL BİLİMLER EĞİTİMİ ANABİLİM DALI
YABANCILAR İÇİN TÜRKÇE ÖĞRETİMİ BİLİM DALI

YABANCILARA TÜRKÇE ÖĞRETİMİNDE TÜRKÇE VE ÜRDÜN
ARAPÇASINDA ORTAK KALIPLAŞMIŞ DİL BİRİMLERİNİN KULLANILIŞI
VE DEĞERLER EĞİTİMİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

SAWSAN MUSTAFA

DANIŞMAN
DR. ÖĞR. ÜYESİ MEHMET ÖZDEMİR

MAYIS 2023

T.C.
SAKARYA ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
TÜRKÇE VE SOSYAL BİLİMLER EĞİTİMİ ANABİLİM DALI
YABANCILAR İÇİN TÜRKÇE ÖĞRETİMİ BİLİM DALI

YABANCILARA TÜRKÇE ÖĞRETİMİNDE TÜRKÇE VE ÜRDÜN
ARAPÇASINDA ORTAK KALIPLAŞMIŞ DİL BİRİMLERİNİN KULLANILIŞI
VE DEĞERLER EĞİTİMİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

SAWSAN MUSTAFA

DANIŞMAN
DR. ÖĞR. ÜYESİ MEHMET ÖZDEMİR

MAYIS 2023

BİLDİRİM

Sakarya Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Tez-Proje Yazım Kılavuzu'na uygun olarak hazırladığım bu çalışmada:

- Tezde yer verilen tüm bilgi ve belgeleri akademik ve etik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi ve sunduğumu,
- Yararlandığım eserlere atıfta bulunduğumu ve kaynak olarak gösterdiğimi,
- Kullanılan verilerde herhangi bir değiştirmede bulunmadığımı,
- Bu tezin tamamını ya da herhangi bir bölümünü başka bir tez çalışması olarak sunmadığımı beyan ederim.

Sawsan MUSTAFA

ÖN SÖZ

‘Yabancılar Türkçe Öğretiminde Türkçe ve Ürdün Arapçasında Ortak Kalıplaşmış Dil Birimlerinin Kullanılışı ve Değerler Eğitimi’ adlı bu çalışmada Türkçe öğretiminde kalıp söz, deyim ve atasözlerinin önemini altının çizilmesinin yanında, Türkçede kullanılan kalıp söz, deyim ve atasözlerinin bazılarının Ürdün Arapçasında kullanılan karşılıkları bulunmaya çalışılmıştır. Bahsi geçen ortak kültürel unsurlar belirlendikten sonra o unsurlarda bulunan değerler sınıflandırılarak yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde söz konusu ortak değerlerin öğretilmesinin önemine dikkat çekilmiştir.

Çalışma, genel olarak beş bölümden oluşmaktadır. Çalışmanın birinci bölümünde araştırmanın problemi, amacı, alt problemleri, önemi, sınırlılıkları, varsayımları ve tanımlar bulunmaktadır. İkinci bölüm araştırmanın kuramsal çerçevesini ve ilgili araştırmaları içermektedir. Alanyazın taramasında yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde kültür taşıyıcısı olan kalıp söz, deyim ve atasözlerinden bahsedilmiştir. Araştırmanın üçüncü bölümünde araştırmanın modeli, verilerin toplanması ve verilerin çözümlenmesi konularıyla ilgili bilgi verilmiştir. Araştırmanın dördüncü bölümünde araştırmayla ilgili bulgular ve yorumlardan bahsedilmiştir. Beşinci bölümünde ise bulgulardan hareketle sonuç ve öneriler üzerinde durulmuştur. Çalışma sonuna da kaynakça eklenmiştir.

Öncelikle bana Türkiye’de eğitim görme ve yüksek lisansı yapma fırsatını sunan, maddi ve manevi olarak destekleyen Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı’na ve Türkiye Bursları’na en büyük şükranlarımı içtenlikle sunarım.

Bu çalışmanın ortaya çıkmasındaki katkıları başta olmak üzere tezin yazım ve savunma aşamalarında bana rehberlik eden ve yol gösteren kıymetli danışmanım Dr. Öğretim Üyesi Mehmet ÖZDEMİR’e bütün emekleri ve katkılarından dolayı teşekkür ederim. Bana ilk Türkçe derslerimi veren kıymetli hocamın emeğini ve ona teşekkür borcumu unutmuyarak Dr. Bağdagül MUSA’ya, ayrıca Ürdün Üniversitesinde ve Sakarya Üniversitesindeki tüm değerli hocalarıma ve özellikle akademik yardımını ve desteğini eksik etmeyen Prof. Dr. Alparslan OKUR’a, Prof. Dr. Firdevs Karahan’a ve İsmail AYDOĞDU hocama çok minnettarım. Yüksek lisansa başladığımdan itibaren maddi manevi desteklerini esirgemeyen, bana bir örnek olan değerli yakın can dostlarım Dr. Pınar ER ve abim Gökhan ER’e teşekkürü borç bilirim. Hayatım boyunca yanımda olan ve her konuda beni destekleyen sevgili aileme minnettar olduğumu belirtmek isterim. Bu sürecin sonunu aydınlatan ve beni yalnız bırakmayan sevgili eşime desteklerinden dolayı müteşekkirim.

ÖZET

YABANCILARA TÜRKÇE ÖĞRETİMİNDE TÜRKÇE VE ÜRDÜN ARAPÇASINDA ORTAK KALIPLAŞMIŞ DİL BİRİMLERİNİN KULLANILIŞI VE DEĞERLER EĞİTİMİ

Sawsan MUSTAFA, Yüksek Lisans Tezi

Danışman: Dr. Öğr. Üyesi Mehmet ÖZDEMİR

Sakarya Üniversitesi, 2023

Gerek tarihsel birliktelik gerek kültürel etkileşim gerekse müşterek din söz konusu ortak ve benzeşen kalıplaşmış dil birimlerinin (Atasözleri, deyimler ve kalıp sözler) ortaya çıkmasına yol açmıştır. Bu ortak ve benzeşen kültür unsurlarının kimileri Türkçeden Ürdün Arapçasına kimileri de Ürdün Arapçasından Türkçeye geçmiştir.

Bu çalışma, yabancılara Türkçe öğretiminde değer aktarımında kalıp söz, deyim ve atasözlerinin önemini altını çizmenin yanı sıra bu kalıp söz, deyim ve atasözlerinin Ürdün Arapçasındaki karşılıklarını bulmayı amaçlamaktadır. Bu amaçla, çalışma öncesinde literatür taraması yapılmış sözlükler, kitaplar, bilimsel makalelerden ve tezlerden ortak ve benzeşen kalıplaşmış söz birimlerini belirlenip Millî Eğitim Bakanlığının yönergelerinden derlenen değerler çerçevesinde tasnif edilmiştir. Çalışmanın veri kaynağını oluşturan Ömer Asım Aksoy'un "*Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü*" adlı kitabında yer alan atasözleri ve deyimler ve Hürriyet Gökdayı'nın "*Türkçede Kalıp Sözler*" adlı kitabında bulunan kalıp sözler derlenmiştir. Derlenen bu kitaplardan hareketle Ürdün Arapçasında karşılıklar belirlemek amacıyla Hani Alamad'ın (1973) Ürdün'de Atasözleri adlı tezine, Ahmad Azban'ın (2011) "*Diwan Baladna*" (Ürdün Kalıp sözleri, deyimleri ve atasözlerini içeren) adlı kitabına ve Rifa'at Alzghoul ve Riham Aleboud'un (2016) "*Ürdün'de Söylenen Atasözleri*" adlı kitabına da başvurulmuştur. Bunlar belirlendikten sonra içerdikleri değerler açısından bir listeye uygun olarak tasnif edilmiştir. Çalışmada nitel araştırma yöntemlerinden doküman analizi tekniği ile içerik analizi yapılarak ortak ve benzeşen kalıplaşmış dil birimleri, benzeşme türü ve yakınlığı bakımından yorumlayıcı yaklaşım ile ele alınmıştır. Verilerin toplanmasında söz konusu kalıplaşmış dil birimleri ve değerler eğitimi ile ilgili yayınlanmış Yüksek Öğretim Kurulu tez kataloğunda yayınlanan tezler, ulusal ve uluslararası alanda yayınlanmış akademik makaleler, sempozyumlarda yayınlanmış bildiriler, Millî Eğitim Bakanlığı Türkçe Öğretim Programı ve değerler eğitimi

ile ilgili akademik kitaplar incelenerek bu kaynaklardan faydalanılmıştır. Yapılan analiz neticesinde: Türkçe-Ürdün Arapçası ortak veya benzeşen 1,782 kalıplaşmış dil birimi tespit edilmiştir. Belirlenen 205 adet atasözü değerler açısından incelenerek içinde en çok sabır ve sorumluluk değerleri yer alırken vatanseverlik değeri yer almamıştır. Sabır 29, sorumluluk 28, adalet değeri 27, öz denetim 25, dini değer 20, dostluk 11, yardımseverlik 10, sevgi 8, saygı 6, dürüstlük 3 ve misafirlik 3 kere tekrarlanan değer olarak belirlenmiştir. Bununla birlikte, vatanseverlik değerine hiç rastlanmamıştır.

Esas alınan değerler açısından, sıralanmış 777 deyim incelenerek onların içinde sorumluluk ve öz denetim en sık rastlanan değerlerdir. Öz denetim 44, Sorumluluk 36, saygı 19, sevgi 18, dini değer 15, sabır 8, yardımseverlik 8, dürüstlük 7, adalet 5, vatanseverlik 2, dostluk 1 ve misafirlik 1 kere tekrarlanmıştır.

Derlenmiş olan ve esas alınan Türkçe eserlerinden Ürdün Arapçasıyla ortak ve benzeşen 800 kalıp söz tespit edilmiştir. Esas alınan değerler açısından belirlenen kalıp sözler incelendiğinde dini değer ağır basmıştır. Vatanseverlik değerine ise en az rastlanmıştır. Dini değer 231, saygı 79, sevgi 36, sabır 33, dürüstlük 26, öz denetim 24, adalet 12, misafirlik 9, yardımseverlik 9, sorumluluk 8, dostluk 4 ve vatanseverlik değeri 3 kere tespit edilmiştir. Çalışma sonucunda söz konusu kalıplaşmış dil birimlerinin değerlerin aktarımında etkili olduğu sonucuna ulaşılmış ve buna göre çalışma sonunda önerilerde bulunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Kalıplaşmış Dil Birimleri, Değer Aktarımı, Yabancılar Türkçe Öğretimi

ABSTRACT

THE USE OF COMMON FORMULIC EXPRESSIONS IN TURKISH AND JORDANIAN DIALECT AND VALUES EDUCATION IN TEACHING TURKISH FOR FOREIGNERS

Sawsan MUSTAFA, Master Thesis

Supervisor: Assist. Prof. Dr. Mehmet ÖZDEMİR

Sakarya University, 2023

Due to historical association, cultural interaction and common religion, some common and similar formulaic language units (Proverbs, idioms, and formulaic expressions) have emerged. Some of these common and similar cultural elements have passed from Turkish to Jordanian Arabic and some of them have passed from Jordanian Arabic to Turkish.

This study aims to underline the importance of formulaic expressions, idioms, and proverbs for values transferring in teaching Turkish for foreigners, as well as to find the Jordanian Arabic equivalents of these formulaic expressions, idioms, and proverbs. For this purpose, before the study, a literature review was made, and the values which are compiled from the directives of the Ministry of National Education were classified by finding common and similar formulaic language units from dictionaries, books, scientific articles, and theses.

The proverbs and idioms in the book "*Proverbs and Idioms Dictionary*" of Ömer Asım Aksoy, which constitutes the data source of the study, and the formulaic expressions in the book "*Formulaic Expressions in Turkish*" by Hürriyet Gökdayı were compiled. Based on these compiled books, in order to determine the equivalent formulaic language units in Jordanian Arabic, 'Proverbs in Jordan' Hani Alamad's (1973) Thesis, Ahmad Azban's "*Diwan Baladna*" (2011) named book (Which contains Jordanian formulaic expressions, idioms and proverbs) and Rifa'at Alzghoul ve Riham Aleboud's (2016) "*Proverbs Spoken in Jordan*" named book have been also referenced. After determining the equivalent formulaic expressions, they were classified in accordance with a list in terms of the values they contain. In the study, content analysis was made with the document analysis method, which is one of the qualitative research methods. Common and similar formulaic language units were handled with an interpretative approach in terms of similarity type and closeness.

In data collection, theses which are published in the thesis catalogue of the Council of Higher Education about the mentioned formulaic language units and values education, academic articles published in the national and international arena, papers published in symposiums, the Ministry of National Education Turkish Teaching Program and academic books on values education were examined and these resources were used.

As a result of the analysis: 1,782 common / similar formulaic language units between Turkish-Jordanian Arabic were determined. The determined 205 proverbs were examined in terms of values. While patience and responsibility values were the most repeated values, patriotism was not encountered. The value of patience was determined 29 times, responsibility 28, justice 27, self-control 25, religious value 20, friendship 11, helpfulness 10, love 8, respect 6, honesty 3 and hospitality 3 times. However, patriotism value was not encountered at all.

In terms of the values taken as a basis, 777 idioms were examined and the most common values among them were responsibility and self-control. self-control value was repeated 44, Responsibility 36, respect 19, love 18, religious value 15, patience 8, helpfulness 8, honesty 7, justice 5 times, patriotism 2 times, friendship 1 time and hospitality 1 time.

From the compiled and based Turkish studies, 800 common and similar formulaic expressions with Jordanian Arabic were determined. After the formulaic expressions were determined, they were examined in terms of values, the religious value predominates. The value of patriotism was the least repeated value. Religious value was encountered 231 times, respect 79, love 36, patience 33, honesty 26, self-control 24, justice 12, hospitality 9, helpfulness 9, responsibility 8, friendship 4 and patriotism 3 times. As a result of the study, it was concluded that these formulaic language units are effective in transferring values and according to that, suggestions were made at the end of the study.

Keywords: Formulaic Language Units, Transfer of Value, Teaching Turkish for Foreigners

İÇİNDEKİLER

BİLDİRİM.....	i
ÖN SÖZ.....	ii
ÖZET.....	iii
ABSTRACT	v
İÇİNDEKİLER.....	vii
TABLolar LİSTESİ	x
ŞEKİLLER LİSTESİ.....	xi
FOTOĞRAFLAR VE RESİMLER LİSTESİ	xii
SİMGELER VE KISALTMALAR LİSTESİ.....	xiii
BÖLÜM I	1
GİRİŞ.....	1
1.1. Problem Durumu	1
1.2. Araştırmanın Amacı ve Önemi.....	3
1.3. Problem Cümlesi	4
1.4. Alt Problemler	4
1.5. Varsayımlar	5
1.6. Sınırlılıklar.....	5
1.7. Tanımlar	6
BÖLÜM II	9
ARAŞTIRMANIN KURAMSAL ÇERÇEVESİ VE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR.....	9
2.1. Dil Nedir?	9
2.2. Ana Dili	10
2.3. Yabancı Dil Nedir?.....	12
2.4. Dil- Kültür İlişkisi	14
2.5. Arapça- Türkçe Kelime Alışverişi.....	19

2.6. Türkçe ile Ürdün Arapçası (Lehçesi) Arasındaki Dil- Kültür İlişkisi	20
2.7. Kalıplaşmış Dil Birimleri	29
2.8. Kalıp Söz	31
2.8.1. Türkçede Kalıp Sözler	32
2.8.2. Ürdün Arapçasında Kalıp Sözler	37
2.9. Deyim	39
2.9.1. Türkçede Deyimler	40
2.9.2. Ürdün Arapçasında Deyimler	42
2.10. Atasözü	43
2.10.1. Türkçede Atasözleri	45
2.10.2. Ürdün Arapçasında Atasözleri	47
2.11. Kalıplaşmış Dil Birimlerinin Karşılaştırılması	49
2.12. Değerler	50
2.12.1. Değerler Eğitimi	52
2.12.2. Değerlerin Sınıflandırılması	54
2.13. Yabancı Dil Öğretimi	56
2.13.1. Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretiminin Tarihçesi	58
2.13.2. Yabancılar Türkçe Öğretiminde kalıplaşmış dil birimlerinin Öğretimi	59
2.13.3. Yabancılar Türkçe Öğretiminde Kültür ve Değerler Aktarımı	62
2.14. İlgili Araştırmalar	65
2.14.1. Kitaplar	65
2.14.2. Tezler	67
2.14.3. Makaleler ve Bildiriler	70
BÖLÜM III	75
YÖNTEM	75
3.1 Araştırmanın Yöntemi	75
3.2 Veri Toplama Araçları ve Veri Toplama Süreçleri	75

3.3. Verilerin Analizi	76
BÖLÜM IV	77
BULGULAR	77
4.1. Türkçe ve Ürdün Arapçasında Ortak veya Benzeşen Atasözleri ve İçerdiği Değerler	77
4.2. Türkçe ve Ürdün Arapçasında Ortak veya Benzeşen Deyimler ve İçerdiği Değerler	108
4.3. Türkçe ve Ürdün Arapçasında Ortak veya Benzeşen Kalıp Sözler ve İçerdiği Değerler.	175
BÖLÜM V	250
SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER	250
5.1. Sonuç	250
5.2. Tartışma	253
5.3. Öneriler	255
KAYNAKLAR	258

TABLÖLAR LİSTESİ

Tablo 1. Kalıplaşmış Dil Birimlerinin Benzerliği	27
Tablo 2. Türkçede Kalıp Sözlerin Özellikleri	34
Tablo 3. Kalıplaşmış Dil Birimlerinin Karşılaştırılması	49
Tablo 4. Ortak ve Benzeşen Atasözleri	77
Tablo 5. Ortak ve Benzeşen Deyimler	108
Tablo 6. Ortak ve Benzeşen Kalıp Sözler	175

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1. Kùltürün Öğeleri	16
---------------------------------	----

FOTOĞRAFLAR VE RESİMLER LİSTESİ

Fotoğraf 1. Rüştiye Mektebi.....	22
----------------------------------	----

SİMGELER VE KISALTMALAR LİSTESİ

TDK	: Türk Dil Kurumu
S.A.V.	: Sallallahu Aleyhi ve Sellem, Allah'ın selamı ve rahmeti Hz. Muhammed'in üzerine olsun demektir
UNESCO	: Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Örgütü
YÖK	: Yüksek Öğretim Kurulu
MEB	: Millî Eğitim Bakanlığı
TÖMER	: Türkçe ve Yabancı Dil Araştırma ve Uygulama Merkezi
YEE	: Yunus Emre Enstitüsü
TİKA	: Türk İş birliği ve Koordinasyon Ajansı Başkanlığı
YTB	: Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı
AOÖÇ	: Diller İçin Avrupa Ortak Öneriler Çerçevesi
DKAB	: Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi
Çev.	: Çeviren
Ed.	: Editör
Bkz.	: Bakınız
vb.	: Ve benzeri
vd.	: Ve diğerleri
vs.	: Ve saire
s.	: Sayfa

BÖLÜM I

GİRİŞ

Çalışmanın bu bölümünde; araştırmanın problemlerine, amacına, önemine, varsayımlarına, sınırlılıklarına ve araştırmada sıkça kullanılan kavramların tanımlarına yer verilmiştir.

1.1. Problem Durumu

Yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde genel olarak dilbilgisi kurallarına ve sözcüklere önem verilmektedir. Ancak öğretilen dilbilgisi kuralları ve sözcüklerin günlük konuşmada kullanılan kalıplaşmış dil birimlerinde bulunmasına öğrencilerin dikkatini çekmenin göz ardı edilen bir husus olduğu düşünülmektedir. Yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde başlangıç seviyelerinde daha çok dilbilgisi ve sözcük öğretimine önem verilmekte ve ancak ileri seviyelerde deyim ve atasözleri üzerinde durulmaktadır. Kalıplaşmış dil birimlerinin öğretiminin yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde pek fazla üzerinde durulan bir konu olmadığı görülmektedir.

Türkçenin yabancı dil olarak öğretiminde kullanılan ders kitaplarında kalıplaşmış dil birimlerinin hangi durumlar içinde kullanıldığı belirtilip geçilmektedir. Ayrıca ders kitaplarında yer alan bu tür kalıplaşmış dil birimleri; kalıp söz, deyim ve atasözü olarak adlandırılıp özellikleri öğrencilere açıklanmamaktadır. Oysa bu tür kalıplaşmış dil birimlerinden dilbilgisi anlatımında faydalanılabileceği düşünülmelidir. Bu tür kalıplaşmış dil birimleri; kalıp söz, deyim ve atasözleri gibi öğrencinin konuşma becerisini geliştirme imkânı verebilmektedir.

Ana dili Türkçe olan kişiler günlük konuşmalarında kendi kültürlerini yansıtan kalıp sözleri ve deyimleri sıklıkla kullanmaktadır. Buna ek olarak ana dili Türkçe olanların yaşanan durumlara göre kullandığı veya kullanabileceği çok sayıda hikmet ve ibret içeren ve çeşitli değerleri yansıtan atasözleri vardır. Yabancı dil olarak Türkçe öğrenenlerin bu kalıp söz, deyim ve atasözlerini bilmemesi veya doğru kullanamaması, ana dili Türkçe olanları anlamamasına ve onlarla iletişim kurmakta zorlanmasına yol açmaktadır. Ayrıca öğrencinin

bir dile hâkim olabilmesi ve onun dilinin zengin olabilmesi için sadece sözcükleri değil, o dilin kalıp sözleri, deyimleri ve atasözlerini öğrenmesi önem arz etmektedir.

Kalıp sözlerin, deyimlerin ve atasözlerinin öğrencinin söz varlığına büyük bir zenginlik kazandıracağı da bir gerçektir. Arapça ve Türkçe farklı dil ailelerine mensup olmalarına rağmen bu iki dil hem ortak sözcüklere hem de benzer kültüre ve değerlere sahiptir. Türkçe farklı bir dil ailesine mensup olduğundan ve özellikle cümle yapısı farklılığından ötürü Arap öğrenciler Türkçeyi öğrenmekte zorluk yaşamaktadırlar. Ayrıca iki dil arasında geçen kelimeler her dilde olduğu gibi zaman içerisinde bazı değişikliklere uğramıştır. Telaffuz bakımından olsun, anlam bakımından olsun veya iki bakımdan aynı zamanda değişen kelimeler oluşmuştur. Bundan dolayı Türkçeyi yabancı dil olarak öğrenen Arap öğrenciler için bu farklılık bir güçlük olarak görülmektedir.

Kalıplaşmış dil birimleri; kalıp sözler, deyimler ve atasözleri gibi birimlerde yalancı eşdeğer kelimeler (İki dilde farklı anlam taşıyan aynı kelime) taşıyor olabilmektedir. Bu nedenle kalıplaşmış dil birimlerini öğrenmeyi zorlaştıran sebeplerden biri bu durum olabilmektedir.

Mecaz anlam taşıyan kalıplaşmış dil birimlerinin hem öğretilmesi hem de öğrenilmesinde zorluk çekilmektedir. Ne var ki ortak veya benzeşen kalıp sözler, deyimler ve atasözleri bulunabilmekte ve böylece söz konusu öğretim ve öğrenim sürecini kolaylaştırabilmektedir.

Söz konusu iki millet ve iki dil arasındaki yaşanmış dilsel ve kültürel etkileşim ortak değerlerin oluşmasına da yol açmıştır. Bu ortak değerlerin bazıları dünya çapında evrensel olarak kabul edilmektedir. Fakat söz konusu iki millete has ortak değerler bulunup onlardan bahsi geçen kalıplaşmış dil birimleri öğretilmesinde faydalanabilir.

Dünyada git gide evrensel değerlerle ilgili ciddi sorunlar ve deformeler yaşamaktadır. Bu tür olumsuz sorunlardan dolayı yok olmaya yüz tutmuş değerlerin sayısı da artmaktadır. Bundan dolayı değerlerle ilgili yaşanan sorunların en az düzeye indirilmesi, pırlanta kıymetindeki değerlerin korunması veya istendik yönde olumlu bir hale getirilmesi amacıyla değerler eğitime verilen önem artırılmalıdır. Böylelikle yabancı dil olarak Türkçe öğretme ve öğrenme sürecine ortak kültürünün parçaları olan söz konusu kalıplaşmış dil birimlerinin öğretilmesinin değerlerin eğitime katkı sağlayabileceğine inanılmaktadır.

1.2. Araştırmanın Amacı ve Önemi

Bu çalışma, yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde kalıp söz, deyim ve atasözlerinin öneminin altının çizilmesinin yanında, Türkçede kullanılan kalıp söz, deyim ve atasözlerinin Ürdün Arapçasında kullanılan karşılıklarını bulmayı amaçlamaktadır. Bahsi geçen ortak kültürel unsurlar belirlendikten sonra o unsurlarda bulunan değerler sınıflandırılarak yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde söz konusu ortak değerlerin öğretilmesinin önemine dikkat çekilmiştir. Bu konuyla ilgili daha önce Arapça ve Türkçede ortak ve benzeşen deyimler ve atasözlerine yönelik yapılmış çalışmalar az sayıda olsa da Ürdün Arapçası ile ilgili sadece benzer bir çalışma yapıldığı tespit edilmiştir. Ayrıca genel Arapça özellikle Ürdün Arapçası ve Türkçede ortak ve benzeşen kalıp sözler üzerine bir çalışma yapılmadığı tespit edildiğinden bu çalışma önem taşımaktadır.

Geçmişte yaşanmış sömürge durumlarından ve farklı coğrafyalarda yaşayan Araplar olduğundan farklı Arapça lehçeleri oluşmuştur. Arapçanın Ürdün'e de ait bir lehçesi vardır. Ayrıca Ürdün içindeki iller arasında dahi şive ve ağız farklılığı da olduğundan, bazen bir ilin kendine has kelimeleri ve atasözleri olabilmektedir. Buradan hareketle, Ürdün Arapçasında bulunan kalıp sözler, deyimler ve atasözleri tespit edilmeye çalışılmıştır. Bu süreçte Türk Dil Kurumu'nun güncel sanal sözlüğü, Ömer Asım Aksoy'un yayınladığı "*Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü*" ve Prof. Dr. Hürriyet Gökdayı'nın "*Türkçede Kalıp Sözler*" adlı çalışması taranıp aynı anlama ve sözlere veya aynı anlama ve farklı sözlere sahip olan kalıp söz, deyim ve atasözleri tespit edilmiştir. Bunun yanında Ürdün Arapçasının kalıp sözleri, deyimleri ve atasözlerinin Türkçedeki karşılıkları tespit edilmiştir. Bunlar tespit edildikten sonra bir sözlük listesi olarak hazırlanmış ve Türkçe alfabesine göre sıralanmıştır. Bu sıralamadan sonra, kalıp söz, deyim ve atasözlerinin içinde yer alan değerleri bulma ve sınıflandırma amaçlanmıştır.

"Dil yalnızca göstergeler dizgesi değil, aynı zamanda bir kültür demek olduğu kabul edilirse, dil ile kültürün birbirinden ayrı düşünülemeyeceği görülür" (Asutay, 2007, s. 10). Asutay'ın belirtmiş olduğu husustan hareketle, yabancı bir dil öğrenirken söz konusu kültürel unsurları öğrenme ve o dilin milletine ait olan kültürü ve değerleri öğrenme süreçlerinin iç içe olduğu söylenebilir. Ayrıca söz konusu kalıplaşmış dil birimleri kültürden beslendiği için onları öğrenmek kültürü öğrenme sürecini ve hedef dili konuşan bireylerle iletişim kurmayı kolaylaştırmaktadır.

“Dil ile tarih ve kültür arasındaki münasebeti bilen bir kimse dili tek başına almaz. Zira dilde her kelimenin yazılış, ses, şekil ve mânâsını tayin eden, tarih ve kültürdür.” (Kaplan, 2006, s. 153). Buradan hareketle bahsi geçen her iki milletin ve dilin ortak tarihinden, değerlerinden ve kültüründen, kültürel dil unsurlarına (kalıp söz, deyim ve atasözleri) kadar yer verilmesi hedeflenmiştir. Kalıp söz, deyim veya atasözleri saygı, misafirperverlik, ahlak ve sevgi gibi değerleri taşımaktadır.

Bu çalışmada, Türkçe esas alınarak Türkçe ve Arapça özellikle Ürdün Arapçası arasındaki kelime ortaklığı kadar olmasa dahi iki dil arasında ortak ve benzeşen kalıp söz, deyim ve atasözlerinin de bulunduğu tespit edilmeye çalışılmıştır. Bu doğrultuda bulgular elde edildikten sonra, farklı gündem görsel ve işitsel araçları yoluyla yayınlanan programlar, reklamlar, diziler, filmler veya telefon uygulamalarının örnekleri verilerek birtakım öneriler verilmiştir. Neticede bu tür gündem araçların kullanılmasının öğrencilerin hedef dili öğrenme motivasyonunu artıracakı düşünülmektedir. Bu doğrultuda ana dili Arapça özellikle Ürdün Arapçası olan öğrencilere yabancı dil olarak Türkçe öğretmenlere katkıda bulunmak üzere konuya ilişkin önerilerde bulunmuştur. Böylece yabancılara Türkçe öğretimine katkıda bulunmak hedeflenmektedir.

1.3. Problem Cümlesi

Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretiminde Türkçe ve Ürdün Arapçasında ortak ve benzeşen kalıp söz, deyim ve atasözleri var mıdır? Varsa bunlar nelerdir? Bu ortak ve benzeşen kalıp söz, deyim ve atasözlerinin içinde en fazla karşılaşılan değerler nelerdir?

1.4. Alt Problemler

- a. Türkçede günlük hayatta kullanılan atasözlerinin hangilerinin Ürdün Arapçasında karşılığı vardır?
- b. Türkçede günlük hayatta kullanılan deyimlerin hangilerinin Ürdün Arapçasında karşılığı vardır?

- c. Türkçede günlük hayatta kullanılan kalıp sözlerin hangilerinin Ürdün Arapçasında karşılığı vardır?
- d. Söz konusu ortak ve benzeşen kültürel unsurlarda bulunan benzer değerler nelerdir?

1.5. Varsayımlar

Araştırmanın yöntemi ve süreci ile ilgili varsayımlar şunlardır:

1. Ortak ve benzeşen kalıplaşmış dil birimlerinin öğrenimini öğrencilerin yabancı bir dil öğrenme sürecini kolaylaştırmakta ve daha kalıcı hale getirmektedir.
2. Ortak ve benzeşen kalıplaşmış dil birimlerinin öğretimi ile öğrencilerin hedef dili öğrenme motivasyonu artırılmaktadır.
3. Türkçe ile Ürdün Arapçası arasında hem dil hem kültür hem de değerler konusunda ortaklıklar ve benzerlikler bulunmaktadır.
4. Araştırmada tespit edilen kalıp söz, deyim ve atasözleri hem Türkçede hem de Ürdün Arapçasında bulunmaktadır.
5. Bulunan ortak ve benzeşen kalıplaşmış dil birimleri her iki dilde aynı anlamda ve aynı bağlamda bazen farklı sözcüklerle kullanılmaktadır.
6. Söz konusu kalıplaşmış dil birimleri aracılığıyla milletin değerleri aktarılmaktadır.

1.6. Sınırlılıklar

Bu araştırma,

1. Kalıp söz, deyim ve atasözleri kalıplaşmış dil birimleri,
2. Türkçe ile Ürdün Arapçası arasında benzer ve ortak (Hem anlamsal hem de kullanım açısından yakınlık gösteren) kalıp söz, deyim ve atasözleri,
3. Bulunan benzeşen ve ortak kalıp söz, deyim ve atasözlerinde bulunan ortak değerler ile sınırlıdır.

1.7. Tanımlar

Kalıplaşmış Dil Birimleri: “Söz varlığında yer alan kalıplaşmış dil birimlerini bir grup olarak kabul edersek atasözleri, deyimler, ikilemeler, birleşikler ve kalıp sözleri bu grubun içinde düşünebiliriz.” (Gökdayı, 2011, s.33).

Kalıplaşmış dil birimleri, söz konusu kültürel unsuları barındıran bir başlıktır. Bu başlığı Gökdayı’nın koyduğu için onun tanımı seçilmiştir.

Kalıp Söz: “Kalıp sözler, bir toplumun bireyleri arasında belirli iletişim durumlarında geleneksel olarak kullanılan, duyguları, düşünceleri ve dilekleri açığa vuran, en az iki sözcükten oluşan, tek bir kavramı mecazsız olarak karşılayan, zaman ve kişiyi gösteren ekler dışında biçim olarak hep aynı kalan, kullanım yerleri sınırlı kalıplaşmış sözcük dizileri.” (Gökdayı, 2011, s.69).

“Bir toplumun bireyleri arasındaki ilişkiler sırasında kullanılması adet olan birtakım sözlerdir.” (Aksan, 2015, s. 42).

Anlaşılabacağı üzere iki tanımın arasında pek fark yoktur. Aksan’ın tanımı Gökdayı’nın tanımını özetlemiş olduğu söylenebilir. Fakat Gökdayı’nın tanımı daha kapsayıcı ve detaylıdır.

Deyim: “Kendi öz anlamından az çok ayrı bir fikir anlatmağa yarar kelime topluluğuna denir. Türkçe deyimler bakımından çok zengin bir dildir. Deyimler gibi önüne anlatıcı, kuvvetli hayâller getiren rumuzlu sözlerdir. Tâbir de denilen deyimler, halkın dikkatli ve zeki görüşlerinden doğmaktadır.” (Karaalioglu, 1975, s.78).

“Atalardan kalma değerli söz. Ne zaman söylendiği, kimin söylediği belli değildir. Söz sanatı bakımından da çok değerlidirler; bunlar, << i’caz >> denen kestirme anlatımın en başarılı örnekleridir. İçlerinde ölçülü ve kafiyeli olanlar da vardır.” (Akalın, 1976, s.43).

“Tabir. Gerçek/öz anlamının dışında farklı bir anlam olan, en az iki kelimedenden oluşan kalıplaşmış söz grupları. Deyimlerin çoğu cümle değeri taşımazlar. Bu yönleriyle atasözlerinden ayrılırlar. Seyrek olmakla birlikte bazı deyimlerin atasözü gibi kullanıldığı da görülür. Özlü ve etkili bir anlatım vasıtası olan deyimler, yerli yerinde kullanıldıkları takdirde, anlatıma canlılık kazandırır. Düşünceyi güçlendirirler. Deyimler çoğunlukla

mastar biçiminde (bir kaşık suda boğmak, dil dökmek, kulu kurbanı olmak, vb.) Kullanılırlar. Türkçe, deyim bakımından zengin bir dildir.” (Karataş, 2004, s.110-111).

“Genellikle gerçek anlamından az çok ayrı, kendine özgü bir anlam taşıyan kalıplaşmış söz öbeği, tabir.” TDK (2019).

“Bir kavramı, bir durumu, ya çekici bir anlatımla ya da özel bir yapı içinde belirten ve çoğunun gerçek anlamlarından ayrı bir anlamı bulunan kalıplaşmış sözcük topluluğu ya da tümce.” (Aksoy, 2020, s.50).

Deyimin eski tanımlarından yola çıkarak yeni tanımlarına da yer verilmiştir. Kimi tanımlarda deyimın yapısal yönüne kimi tanımlarda da daha çok anlamsal yönüne değinilmiştir. Dikkat edilirse deyimlere tabir, ıstılah, klişeleşmiş söz ve kalıplaşmış söz öbeği gibi kavramlar da verilmiştir. Böylece yukarıda verilen tanımlardan hareketle deyim, kültürü bünyesinde taşıyan kemikleşmiş, diğer bir ifade ile değişmez bir duruma gelmiş dilin bir unsurudur. Ayrıca deyimın içindeki kelimelerin anlamları gerçek anlamlarından uzaklaşarak yeni kalıp bir anlam kazanıp harfî anlamdan öte mecazlı, süslü ve çekici bir anlama sahiptir.

Atasözü: “Darb-ı mesel, atalar sözü. Az kelime ile anlatılmış, halka mal olmuş hikmetli söze denir. Atasözleri anlatım sanatlarına bürünmüş eski sözlerdir. Bunlar kısalığı ve sadeliği içinde bir-takım gerçekleri anlatır, fakat kimin ne zaman söylediği belli olmayan özlü sözlerdir. Atasözleri, atalarımızın dünya görüşünü özetleyen genel kurallardır. Her biri birer hayat ışığı olan bu sözler yolumuzu aydınlatır. Hayatın binbir güçlüğünden biri içinde kaldıkça bir atalar sözü imdadımıza yetişir, bize ne yapmamız gerektiğini öğretir. Bu sözler en uzak nesillerin, daha gençlerine miras bıraktıkları öğütlerle dolu bilgi hazineleridir.” (Karaalioğlu, 1975, s.38).

“Bir dilin sözvarlığı içinde yer alan atasözleri bir toplumun bilgeliğini, deneyimlerini, dünya görüşünü ve anlatım gücünü yansıtan, yüzyıllarca yaşayabilen sözlerdir.” (Aksan, 2015, s.41).

“Uzun deneme ve gözlemlere dayanılarak söylenmiş ve halka mal olmuş, öğüt verici nitelikte söz, deme, mesel, sav, darbimesel.” TDK (2019).

“Atasözleri, geniş halk yığınlarının yüzyıllar boyunca geçirdikleri denemelerden ve bunlara dayanan düşüncelerden doğmuşlardır. Ulusun ortak düşünce, kanış ve tutumunu belirtir, bize yol gösterirler.” (Aksoy, 2020, s.13).

Yukarıda atasözüne verilen tanımlardan Aksoy’un tanımı en kapsamlı ve özlü olan olarak görülmüştür.

Değer: “Bir ulusun sahip olduğu sosyal, kültürel, ekonomik ve bilimsel değerlerini kapsayan maddi ve manevi öğelerin bütünü.” TDK (2019).

“Bireylerin herhangi bir kişi, varlık, olay, durum vb. karşısında ortaya koyduğu duyarlılıklarıdır.” (Yaman, 2012, s. 17).

“Bir toplumun gerçekleşmesini arzu ettiği idealler ve düşler” (aktaran Turan, 2015, s.9).

Görüldüğü gibi TDK’nin değer tanımı daha kapsayıcı olduğundan çalışmamızda ölçü olarak tercih edilmiştir.

Fasih Arapça: “Fasih dil veya bir başka deyişle fusha denildiğinde, Kurân-ı Kerîm’in kendisiyle indiği ve Cahiliye döneminden başlayarak günümüze kadar, özellikle edebî ürünlerde, varlığını koruyan dil kastedilir.” Ayrıca “Fusha, geçmişten bugüne kültür, edebiyat ve yazı dilidir. Üniversitelerde, gazetelerde, radyo ve televizyonlarda, konferans ve sempozyumlarda bu dil kullanılır.” (Uysal, 2016, s.113). Özetle, Fasih Arapça eğitim kitaplarında ve resmi işlemlerde ve yayınlarda kullanılan kurallı Arapçadır.

Ürdün Arapçası: Çoğunlukla fasih Arapçadan kaynaklanan ve farklı yabancı dillerden etkilenen özellikle Ürdün sınırlarında ve genel olarak Ürdünlüler arasında açığa vurulan ve konuşulan dilin biçimidir. Diğer adıyla Ürdün lehçesi, âmmî dil veya Ammice olarak da adlandırılmaktadır. “Âmmî dile veya Ammiceye konuşma dili, halk dili veya belirli insan grubu içinde yaygın olan dil de denmektedir.” (Al-Şavabke, 2013, s.25).

“Âmmî halka mensup olan. Ammice halk dili ve fasih Arapçanın karşıtıdır.” Ayrıca “Belirli bir toplumdaki zaman, mekân, zanaat, sanat, kültür ve davranış yöntemlerinin yaşam tarzlarını yansıtan bir tür dilsel çeşitliliktir.” (aktaran Al-Şavabke, 2013).

Ürdün Arapçasına yönelik tanımların sayısı yok denecek kadar azdır. Bundan ötürü Al-Şavabke’nin vermiş olduğu tanım uygun görülüp seçilmiştir.

BÖLÜM II

ARAŞTIRMANIN KURAMSAL ÇERÇEVESİ VE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

2.1. Dil Nedir?

Bu bölümün başlangıcında Türk dil tarihinin önemli bir eserinden alıntı ile başlanması tercih edilmiştir. Yusuf Has Hacib'in Kutadgu Bilig'den: “ukuşka biligke bu tılmaçı til yaruttaçı erni yorık tilni bil” (Kaçalın, 2008, s.17). Günümüz Türkçesinde; anlayış ve bilgiye tercüman olan, dildir. İnsanı aydınlatan Fasih dilin kıymetini bil. Bu alıntıdan yola çıkılarak dilin insanın yaşamındaki önemine ve etkisine yer verildiği görülmektedir.

Genellikle dil dendiğinde akla ilk gelen anlam lisan لسان somut olarak vücudun bir organıdır. Fakat dilin soyut anlamına ve hayattaki etkisine bakıldığında büyük bir önem taşıdığı görülebilmektedir. TDK'ye (2019) göre dil kelimesi üç temel anlam taşımaktadır. İlk anlamı somut olan, anahtar veya “Birçok aletin uzun, yassı ve çoğu hareketli bölümleri: Terazi dili.” TDK'nin dile verdiği diğer tanımları ise dilin soyut anlamlarıdır. Şöyle açıklanmakta; “kişilerin düşüncelerini ve hislerini ifade etmek için sözlerle veya göstergelerle yaptıkları anlaşma ve lisan, zeban” ve “eskimiş, Farsça dil gönül, yürek.” diğer bir ifade ile somut anlamı ile vücudun organı olan dil, soyut düşünceleri, duyguları ve istekleri belli seslerden oluşan kelimelere dönüştürerek insanlar arasında iletişim sağlayan bir araçtır.

İletişim aracı olan dil, onun oluşumu bir ihtiyaçtan doğmuştur. Mesaj gönderme veya iletişim kurma gibi ihtiyaçlardan dolayı ortaya çıkan veyahut yaratılan bir sistem olan dil, ilkel zamanlarda ateşin dumanıyla, duvarlara resimlerle veya taşlara çizgilerle başlanıp ses sistemine kadar geliştirilmiştir. “Ses imi, gelişerek söz, çizgi imi gelişerek yazı olmuş, sonunda söz-yazı birliği kurulmuştur.” (Aksoy, 2008, s.6). Aslında, tüm bunlar birbirine bağlıdır. Zira yazıyı dile getirince ses olup o seslerden sözler doğmaktadır. Peygamber Hz. Muhammed'in (S.A.V.) buyurduğu bir hadisin şerhinde, dil kalbin tercümanıdır¹ diye geçmektedir. Bu hadisin şerhinden yola çıkılırsa insanoğlu duygularını, isteklerini,

¹ Peygamber Efendimiz, “Kalbi dürüst olmadıkça kulun imanı doğru olmaz. Dili doğru olmadıkça da kalbi doğru olmaz.” buyurur. (Ahmed b. Hanbel, Müsned, III, 198.), (aktaran Günel).

ihtiyaçlarını anlatmak ve dolayısıyla bu gereksinimlerini gidermek için sıklıkla dili kullanmaktadır. Yani, insan neler düşündüğünü ve neler hissettiğini dil vasıtasıyla belirli ve sistemli seslere yansıtarak aktarmaktadır.

Arapçada dile لُغة/لسان, lgat veya lisan denmektedir. Fakat lgat kelimesinin Arapçada anlamı dil veya diller iken Türkçeye geçince kelime veya sözlük anlamını kazanmıştır. Ortak bir kelimenin iki dilde anlamının değişikliği veya benzerliğini anlamak için o iki dili bilmek gerekmektedir. Buna dayanarak dilin bir bilgiye ulaşma aracı olduğu öne sürülmektedir. Bir ya da daha fazla dil bilmenin bir bilgiye ulaşmaya veya onun farkına varmaya yardımcı olduğu düşünülmektedir. Yani bir bilgiye sahip olabilmek için bir dile ihtiyaç duyulmaktadır.

Bilgi çağını yaşayan dünyamızda eğitim bir güçtür. Dil, bu güce ulaşmanın en önemli anahtarıdır. Dil, ğrenmenin kalbi ve insan beyninin sınırsız bir becerisidir. Yaşadığımız dünyada eğitim bir silah haline gelmiştir. O silahı kullanabilmek için de bir dil öğrenmek gerekir (Gzkk ve Kıran, 2018, s. 226).

Özetle dil kavramı; insanlığın oluşumundan beri bugüne dek var olmuş, belli bir sistem ile insanlar arasında kurulan iletişim, düşünce, duygu ve bilgi aktarılmasının gerçekleştirilmesini sağlayan ve sosyolojik, kültürel açıdan etkileri olan bir araç olduğu söylenebilir. “Alman filozofu Heidegger’in dil hakkında derin mnlı, güzel bir sözü vardır: “Dil insanın evidir” (Kaplan, 2006, s. 143) . Yani, dil insanın yaşamını kuşatan bir barınak olarak görülebilmektedir. Tam bu noktada dilin gözlerden kaça bir işlevine de dikkat çekmemiz gerekiyor, dil sadece bir anlaşma vasıtası veya bilgiye ulaşma yolu değildir, dil belki de bu görevlerinden daha çok, sahip olduğu milletin kültürel değerlerini de kuşaktan kuşağa aktaran bir vasıtaadır. Bu açıdan milletlerin hayatında çok önemli bir görev üstlenmektedir.

2.2.Ana Dili

Alışıldığı gibi çocukların annelerinden ve çevrelerinden edindikleri ilk dil, *ana dili* veya *birinci dil* olarak adlandırılmaktadır. (TDK, 2019) “Ana dili” kavramını “ocuğun ailesinden ve içinde yaşadığı topluluktan edindiği dil” şeklinde tanımlamaktadır. *Ana dil*

kavramını ise dil biliminde, esas ve temel olan dil ve ondan başka diller veya lehçeler türetilabilir olarak açıklamaktadır. Adından anlaşılacağı üzere *ana dili* dendiğinde bazı kişiler bu kavramı bir kişinin annesinden edindiği dil olarak algılamaktadır. Öncelikle bu kafa karışıklığı ve kavram kargaşasının berraklaştırılması gerekir. Ana dilinin sadece anneden edinilen dil olduğunun yanlış bir algı olduğu belirtilmelidir. Zira ana dili çocukların ilk edindikleri dil diye geçip o dil çocuğun annesinin dili olmaya da bilir. Çocuk ana dilini babasından veya bulunduğu çevreden de edinebilmektedir. (2007), *ana dil* kavramının: “Ana, kaynak dil ile aynı olan ve hâlen kullanılan dil.” şeklinde tanımını genişlemektedir. Yani, “ana” kelimesinin “esas” anlamı ile “ana dili” kişinin kullandığı “esas dil” dir. Örneğin, Endonezyalı bir kadın Türk bir erkekle evlendikten sonra Türkiye’ye yerleşip çocuklarıyla sadece Endonezya dili konuşmaktadır. Fakat çocukların babası Türk olmasından ve onların Türkiye’de bulunmalarından ötürü, Türkçenin daha baskın dil olduğu ortaya koyulmaktadır. Bundan hareketle, çocuklar annelerinin dilini edinemeyip Türkçeyi edinmişlerdir. Ne var ki, anneleri Endonezya dili konuşunca çocuklar annelerini anlamakta ancak cevabı Türkçe vermektedirler. Bu durumdan, ana dilinin sadece anneden edinilen dili tanımlanan bir kavramın olmadığı anlaşılmaktadır. Yukarıda da ifade ettiğimiz ana dili kişinin en çok hâkim olduğu dil ve onun hayatındaki kullandığı baskın olan ve “esas dil” olduğu dile getirilebilmektedir. Oruç’un “Türkçede Ana Dil ve Ana Dili” adlı çalışmasının sonucunda şu önerileri vermektedir: Ana dil ve ana dili kavramların arasındaki nüans farkını önlemek amacıyla *ana dili (anne dili)* kavramı yerine “*ilk dil, birinci dil*” kavramları kullanılabilir. *Ana dil* ise, *kaynak dil, temel dil, ortak dil* demektir. Yani ülke dili ve esas dildir. Ayrıca *ana dil* yerine *ikinci dil* kavramının kullanılması önermektedir (Oruç, 2016, s. 319-320).

Ana dili (anne dili), ilk ve birinci edinilen dil olup en ağır basan ve hâkim olunan dildir. *Ana dil* ise, *esas dil* olup ondan başka diller ve lehçeler doğar. Ayrıca, *ana dil, ülke dil ve resmi dil* olarak anlamlandırıldığında, Oruç’un belirttiği gibi bazı özel durumlarda savaşlardan dolayı göç eden bireyler olduğu gibi onlar için *ana dil, ikinci dil* olarak sayılabilmektedir.

Bir dilin öğrenilmesi ve edinilmesi arasında farklılıklar bulunmaktadır. Diğer bir ifade ile öğrenme ve edinme süreçleri farklıdır. Edinme süreci doğal ve güdümsüz ortamlarda tecrübelerle kazanılan becerilerdir. Öğrenme süreci ise daha yapısal ve planlı ortamlarda gerçekleştirilen aktivitelerden meydana gelen kazanımlardır. “İkisi arasındaki ayrılık, edinim işlemlerinin bilinç altında, öğrenmenin ise bilinçli olarak geliştiğidir.” (Demircan, 2013, s.6). Ana diline veya birinci dile değinilince edinim kavramı kullanılmaktadır. “Birinci

dil ediniminde gözlem, tekrar, taklit, tonlama ve benzeri çeşitli durumların kullanımından yararlanarak dili edinen çocuk, bu dili edinebilmek için bir *öğretime* ihtiyaç duymaz.” (Güvendir ve Yıldız, 2014, s.8).

Zira sağlıklı her çocuk yaşadığı çevresiyle etkileşim içinde maruz kaldığı iletişim dilini veya dillerini edinir. Chomsky’ye göre, her çocuğun doğal olarak bir dil edinim sistemi bulunmaktadır (Güvendir ve Yıldız, 2014, s.10). Buna dayanarak çocuğun ana dili sadece tek dil değil de birden fazla ana dili olabileceği anlaşılabilmektedir. Yani çocuğun erken yaşlarında, özellikle ilk beş yılında aynı sürelik ve sıklık seviyelerinde iki iletişim diline maruz kalırsa, o zaman çocuğun iki ana dili oluşabileceği söylenebilir (Durmuş ve Okur, 2013, s.182).

Demircan (2013), iki veya ikiden fazla dilli toplumsal-kültürel çevrelerde yaşayan çocuklar için ana dili dışında bir toplum içinde edindiği dilin ikinci dil olarak adlandırıldığını aktarmıştır. Bunun neticesinde, bir çocuğun iki ana dili olabilmesi öne sürülmektedir. Buna *iki dillilik* adı verilmektedir. Eğer çocuğun maruz kaldığı ikinci dili güdümsüz bir şekilde yani planlı olarak değil doğal olarak çocuğun beynine girerse ve çocuk o dili kendi çevresinde ve etkileşim alanlarında kullanırsa o zaman o dile edinilmiş denilebilir. Fakat çocuğun ikinci dili, evde edindiği ilk dilden (dillerden) farklı ise ve çocuk, o dile okul ortamında veya okul ortamına benzeyen alanlarda planlı ve güdümlü bir şekilde maruz kalırsa, diğer bir deyişle, o dili bilinçli ve planlı bir şekilde öğrenirse *ikinci dil öğrenimi* söz konusu olabilmektedir (Durmuş ve Okur, 2013, s.182).

Sonuç olarak, ana dili birinin ilk edindiği ve en çok hâkim olduğu, ayrıca ana dilinin bir ya da birden fazla olabildiği, doğal ve bilinçaltı edinildiği de ifade edilebilmektedir.

2.3.Yabancı Dil Nedir?

Yabancı dil, TDK’nin (2019) tanımına göre “ana dilin dışında olan dillerden her biri” ve “ana dilin dışında öğrenilen uzmanlık dili” demektir. Diğer bir tanımı da bir ülkede veya toplumun içinde sınırlı alanda kullanılan bir dile yabancı dil denmektedir. Ana dilinden sonra öğrenilen dile yabancı dil denir (Oruç, 2016, s.287). Ana dili güdümsüz olarak edinilirken, yabancı dil bilinçli ve planlı programlar ışığında öğrenilmektedir. Yabancı dil toplum içinde geleneksel olarak konuşulmayıp belli ve özel nedenlerden dolayı öğrenilmektedir. Yabancı

diller kimi zaman bir gerekçe altında öğretilip öğrenilmektedir. Diğer bir ifade ile yabancı dil belirli amaçlarla öğrenilmektedir. Yabancı bir dilin öğrenilmesinin bazı amaçları içsel motivasyon, diğer amaçları ise dışsal motivasyon kaynaklıdır. Mesela, dışsal bir motivasyona dayanarak, bir göreve atanmak adına yabancı bir dil öğrenilir. Buna ek olarak, ticari, eğitim, iletişim gibi diğer gerekçeler de bulunmaktadır. İçsel motivasyonda, insanın bir milletin ve/veya ülkenin dilini ve/veya kültürünü sevgisinden kaynaklanabilir.

Yabancı dil öğretimi genellikle okul veya özel kurs ortamlarında görülebilmektedir. Yabancı dilden ticari, siyasi, sosyokültürel, bilimsel ve uluslararası ilişkilerde faydalanabilmektedir. Örneğin, Ürdün’de Türkçe yabancı bir dil olarak öğretilmektedir. Zira Ürdün’de Türkçe resmî kurumlarda veya yaşamın genel ortamlarında kullanılmamaktadır. Ancak Türkçe, sadece üniversitelerde (Ürdün Üniversitesi ve Yarmuk Üniversitesi), özel kurslarda (Yunus Emre Enstitüsü gibi) veya bunlara benzer öğretim alanlarında öğretilmektedir. Yeni yeni Ürdün başkenti Amman’da bulunan birkaç okulda Türkçe yabancı bir dil seçmeli dil olarak eklenip öğrenciler tarafından seçilmiştir. Ayrıca şimdi o okullarda Türkçe yabancı dil olarak öğretilmektedir. Onlardan biri Kingston Uluslararası okuludur. (Al-jnaidi, Karabacak ve Biçeroğlu, 2021).

Avrupa topluluğu çerçevesinde yapılan araştırmalarda, biri yabancı bir dil öğrenmeye ne kadar erken yaşta başlarsa o kadar dilsel gelişiminin hızlı olacağını belirtmektedir (Kara, 2004, s.295). Fakat bazı öğrenciler üniversite döneminde veya üniversiteden sonraki dönemlerde yabancı bir dil öğrenmeye başlar. Yabancı dil öğrenme süreci yetişkinler için daha uzun sürebilmektedir. Genel olarak yabancı dil öğrenmek çok uzun ve karmaşık bir süreçtir. Bu süreç farklı sebeplerle kişiden kişiye değişkenlik gösterebilir. Yabancı dil yeterlilik düzeyi dile maruz kalma oranı ve sıklığı, bireysel farklılıklar, bireysel özellikler ve güdülenme gibi etkenlerden ötürü değişebilmektedir.

Yabancı dil öğretiminde, dilin dört temel becerisinin öğretilmesi söz konusudur. Yabancı dil öğretimi, hedef dildeki okuma, yazma, dinleme ve konuşma becerileri öğretimi demektir. Dilin esas ve en önemli hedefi iletişim kurmaktır. Buna istinaden konuşma becerisinin diğer becerilerden ileride kaldığını söylemek mümkündür. “Dil bir konuşma ve anlaşma vasıtasıdır.” (Kaplan, 2006, s. 189). Konuşma becerisine, yani bir dili öğrenmenin dışavurum sonucuna odaklanacak olursak, bazı öğrenciler konuşma becerisinde daha yatkın olduğu görülebilir. Başka bir deyişle öğrenci öğrendiği yabancı dilde akıcı bir şekilde konuşabilmektedir. Diğer öğrenciler ise konuşurken duruşlar yapar ve düşünmek için zaman

kaybeder. “Krashen’e göre her yetişkin bireyde sözler üretildiğinde onların biçimini değiştiren veya düzelten, bir tür “denetim” işlevi gören “monitör” vardır. Düzeltme hem sözce söylenmeden önce hem de söyledikten sonra gerçekleşebilir.” (aktaran Kara, 2004, s.312).

Neticede yabancı dil birinin ana dilinden sonra bilinçli ve planlı bir ortamda öğrendiği dildir. Yabancı bir dil öğrenimi uzun bir süreç olabilmektedir. Bu sürecin süresi farklı sebeplerden ve etkenlerden dolayı bir kişiden kişiye farklılık göstermektedir. Bahsi geçtiği gibi, yabancı dil yeterlik düzeyi dile maruz kalma oranı ve sıklığı, bireyin ana dili ile öğrendiği yabancı dilin yakınlığı, bireysel farklılıklar (içe dönüklük- dışa dönüklük), ve güdülenme gibi etkenlerden ötürü değişebilmektedir.

2.4.Dil- Kültür İlişkisi

Latince kökenli kültür kelimesi Türkçeye Fransızcadan geçmiş olup çeşitli manaları bulunmaktadır. Kültür, yelpazesi geniş bir kavramdır. Büyük bir başlık olarak düşünüldüğünde teferruatlarında büyük sayıda hem manevi hem de maddi unsurlar bulunmaktadır. Sığ olan tanımıyla kültür, bir milletin yaşamına dair unsurların bütünü olarak açıklanabilmektedir. Kültür kavramı alan yazında pek çok farklı tanım ile açıklanmaktadır. Bir milletin doğumdan ölüme (beşikten mezara) kadar hayatının her aşamasında ortaya koyduğu çeşitli gelenekler, adetler, görenekler ve uygulamaların bütünü, kültürdür. Kaplan, (2006) ise kültürü şöyle tanımlamaktadır: “Kültür kelimesi edebiyat kelimesine nazaran daha geniş bir mânâ taşır.” Edebiyat dışında bütün güzel sanatlar, resim, musikî, dans, heykel, mimarî, ilh. Kültürün sahasına girdiği gibi güzel sanatların dışında insanoğlunun elinden çıkma eşya, yiyecek, içecek, elbise, silah, alet vesaire de kültür sahasına girerler.” Yani, edebiyattan ziyade, ortak bir geçmişe sahip olan milletin bir neslinden gelen sonraki nesillerine aktarılan somut ve somut olmayan mirastır. Bu tanımdan yola çıkıldığında “kültürel miras” kavramı ile karşılaşılır.

Kültürel mirasının ne olduğuna değinmeden, miras kelimesinin anlamına bakmakta fayda var. Miras kelimesinin çeşitli anlamları vardır: Arapça kökenli mîrās: 1) “Birine, ölen bir yakınından kalan mal mülk, para veya servet, kalıt, bırakıt, tereke. 2) Kalıtım yoluyla gelen herhangi bir özellik. 3) Bir neslin kendinden sonra gelen nesle maddî-mânevî bıraktığı şey.”

(TDK, 2019). Kùltürel miras ise kùltür mirası demektir. Diğer bir ifade ile bir neslin kendinden sonra gelen nesle maddî-mânevî bıraktığı kùltürdür. “Kùltürel miras” denildiğinde, para veya mülk değil, değerler, gelenekler, görenekler, inanışlar, sanatlar, giyimler, yemekler vs. anlaşılmalıdır.

Kùltürel miras, paylaşılan bir bağ, bir topluluğa ait olma anlamına gelir. Tarihimizi ve kimliğimizi; geçmişle, günümüzle ve gelecekle olan bağımızı temsil eder. Kùltürel mirasa somut kùltür, soyut kùltür ve doğal miras dâhildir. Anlamı itibariyle kùltürel miras, milletlere kendi tarihini koruyup aktaran, milletin içindekileri bağı güçlendiren ve geleneklerini sürdüren büyük bir birikimdir. Somut kùltürel varlıklar, taşınabilir ve taşınmaz miras olarak iki gruba ayrılmıştır. Anıtlar, heykeller, resimler, arkeolojik eserler, kitabeler, kitaplar, peyzajlar vb. gibi unsurları içine alır.

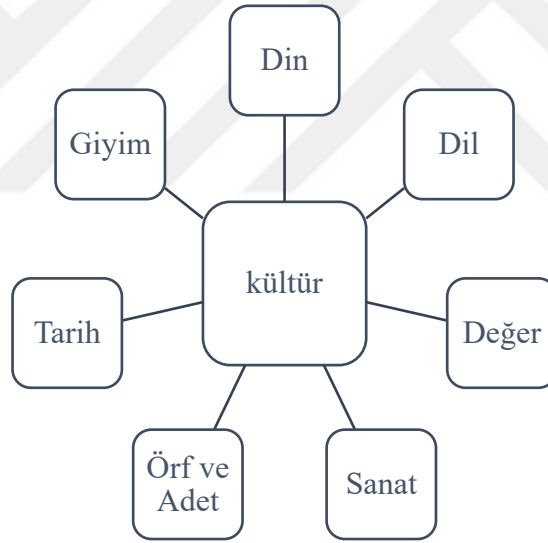
Somut olmayan kùltürel miras, bir millet içinde nesilden nesle geçen gelenekler, sözlü tarih, performans sanatları, milletteki uygulamalar, geleneksel zanaatkârlık, tasvirler, törenler, bilgi birikimi ve yetenekler gibi, sözlü halk edebiyatı ürünleri; müzik, dans ve el sanatları gibi eyleme ve uygulamaya dayalı etkinlikler; doğa ve evrenle ilgili inanışlar ve nesilden nesle aktarılan bilgiler somut olmayan kùltürel mirasa dâhildir. Özellikle hayatın geçiş dönemleri olarak adlandırılan doğum, evlenme ve ölüm içerisinde gerçekleştiren somut olmayan kùltürel miras kapsamında geleneksel el sanatları, uygulamalar, adetler, gelenekler ve pratikler içerisinde el sanatları ve ürünlerinin bu toplumsal uygulamalara farklı bir anlam kattığını görmekteyiz. Son olarak doğal miraslar ise kùltürel açıdan önem teşkil eden manzara ve biyolojik çeşitliliği kapsar.

Kùltürel miras hafızaya kazınmaya ve korunmaya değer bir hazinedir. Zira bir milletin kimliğinin tanıtılmasında önde gelen unsur kùltür ve kùltürel mirastır. Buna ilişkin tüm kùltürel mirası ulusal yasalarla ve uluslararası anlaşmalarla korumak ve saygı göstermek adına 1954'te kurulan UNESCO (Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kùltür Örgütü), kùltürel mirasın korunması, kùltürler arası anlayışın güçlendirilmesi ve uluslararası iş birliğinin öneminin vurgulanması için uluslararası sözleşmeler ortaya koymuştur. Mevcut çalışmada ele alınan kùltür ve kùltürel mirasın önemli kısmı somut olmayan kùltürel mirastır. Zira somut olmayan kùltürel mirasın aktarılmasında taşıyıcı görevi gören dille birlikte sözlü gelenekler ve anlatımlar (destanlar, efsaneler, halk hikâyeleri, atasözleri, masallar, fıkralar vb.).

Demircan (2016) kùltürü oluşturan unsurları şu şekilde sıralamaktadır:

- Dil
- Din
- Sanat
- Tarih
- Tarihi miras
- Edebiyat
- Coğrafya
- Gelenekler ve görenekler
- Ahlak

Dil, yukarıdaki geçen unsurların başında gelmektedir. Zira diğer unsurların ortaya koyulması için öncelikle bir aktarma aracının bulunması gerekir. Dinin de dile büyük bir yansıması vardır. Mesela hem Arapçada hem de Türkçede bulunan ortak veya benzeşen dualar ve beddualar iki dilinin aynı dinden kaynaklandığına bir işarettir.

Şekil 1. Kültürün Öğeleri. Yukarıdaki şekilde kültürün ana taş olduğu gösterilmeye çalışılmıştır. Bu çatı altında, dil, din, müzik, dans, sanat, giyim, gelenek, örf, görenek, değer, yemek vs. gibi unsular barındırılmaktadır.

Diller İçin Avrupa Ortak Öneriler Çerçevesi 2013 yılındaki bildirgesinde, özellikle öğretilen yabancı dilin sosyokültürel alanıyla ilgili bilgiler verilmesi gerektiğini belirtmiştir. Bildirgede belirtilen sosyokültürel bilgiler şunlardır:

- Günlük yaşam (yiyecek, içecek, sofra adabı, bayramlar, hobiler vb.)
 - Yaşam koşulları (ev ortamı, sosyal güvence, sosyal sınıflandırmalar vb.)
 - Kişiler arası ilişkiler (Kadın- erkek ilişkileri, iş ortamındaki ilişkiler, farklı sosyal sınıflar arasındaki ilişkiler, etnik ve diğerk halklar arasındaki ilişkiler vb.)
 - Değerkler, inançlar ve davranışlar (Yöresel kültürler, din, politika, millî kimlik, sanat vb.)
 - Beden dili
 - Sosyal gelenekler (Dakiklik, hediyeler, yasaklar, misafirlik adabı, giyim, yemekler vb.)
 - Geleneksel davranışlar (Doğum, evlenme, ölüm, dinî gelenekler, kutlamalar vb.)
- (AO, 2013, s.103-104).

Dille birlikte sözlü gelenekler ve anlatımların kültüre yansıması dil ile kültür arasındaki ilişkiyi açıklamakta kolaylık sağlamaktadır. Aslında, dil, kültür ve değer birbirinden ayrılamayan  kavramdır. ‘‘Dilin yalnızca göstergeler dizgesi değil, aynı zamanda bir kültür demek olduğu kabul edilirse, dil ile kültürün birbirinden ayrı düşünülemeyeceği görülür’’ (Asutay, 2007, s.10). Çünkü bir kültürü aktarmak için gerekli olan araç dildir. Kültür aktarılınca değerler de aktarılmaktadır.

Bahsi geçtiği gibi, somut olmayan kültürel mirasa dhil olan; uygulamalar, adetler, gelenekler ve pratikler içerisinde bir millete ait değerler taşımaktadır. Bu değerler ise kültürün elçisidir. Dil, kültürün hem somut hem de somut olmayan kısımlarını aktarma gücüne sahiptir. Çünkü, dil edebiyata ruh verir. Bu ruh da binaları, mimaryi, tarihi, halk hikyelerini, destanları, masalları, fıkraları, atasözlerini, efsaneleri vs. aktarılıp ve açıklayıp canlandırabilmek ve kaybolup hafızalardan silinmesinden koruyabilmektedir. ‘‘Dil olmasa tarih, kültür, edebiyat ve medeniyet de olmazdı.’’ (Kaplan, 2006, s.145).

Dünyada milletlerin var olmasının asıl sebebine değinilecek olursa, şu ayeti kerimenin aktardığı anlamıyla tefekkür edilebilir.

13 يا أَيُّهَا النَّاسُ إِنَّا خَلَقْنَاكُمْ مِنْ ذَكَرٍ وَأُنْثَىٰ وَجَعَلْنَاكُمْ شُعُوبًا وَقَبَائِلَ لِتَعَارَفُوا” سورة الحجرات- آية

‘‘Ey insanlar! şüphesiz sizi bir erkek ile bir dişiden yarattık, tanışasınız diye sizi kavim ve kabilelere ayırdık’’ Hucurt Suresi- 13. Ayet. Farklı kavim ve kabileler, başka bir deyişle, farklı milletler arasında tanışmayı ve anlaşmayı sağlayan araç dildir.

Dil, hayatın nabzı olarak nitelendirilebilir. Zira ‘‘dil, canlılar arasında iletişim sağlayan tabii bir vasıta; kendi kanunları içinde yaşayan ve gelişen canlı bir varlık, milleti birleştiren,

koruyan ve onun ortak malı olan sosyal bir müessesedir” (Ergin, 1998, s.3). Ergin’in tanımından yola çıkarak “*Bir lisan bir insan*” meşhur sözüne değinmek mümkündür. İnsan ne kadar çok dil biliyorsa, farklı insanlarla iletişim kurabileceği, istediğini aktarabileceği ve diğer insanların ona anlattıklarını anlayabileceği o kadardır. Başka bir deyiş ile dil, iletişimin anahtarı olduğuna göre, bu anahtarla farklı milletlerin kapılarını açmak mümkündür. Bilindiği üzere her milletin kendine özgü geçmişi, şimdisi ve geleceği vardır. Ayrıca her milletin bir kuşaktan kuşağa aktardığı yaşam tarzı ve tecrübeleri bulunup onlara göre özel kalıplaşmış dil birimleri oluşmuştur.

Özetle, dil ile kültür arasında bulunan ilişki yüzyıllarca süren ve kesilemeyen bir ilişkidir. “Dil ile millî ruh ve kültür birbirinden ayrılmaz. Dil kültürün temeli ve taşıyıcısıdır.” (Kaplan, 2006, s.214). Bu ilişkiyi (Demircan, 2016, s.13). Şöyle açıklamaktadır: “Dil kültür ile yaşar; kültür de dil ile oluşur ve gelişir. Dil olmadan kültür, kültür olmadan dil varlığını sürdüremez.”

Kültürün kaynağı dil olduğundan ötürü kültür dile ihtiyaç duymaktadır. Bir milletin duygu ve düşüncelerini somutlaştırmak için kullanılan dil de kültüre dayanmaktadır. Dolayısıyla, dil, kültür ve millet iç içedir.

Dil ve kültür çok sağlam bir yapıya sahiptir. Fakat unutulmaması gereken bir husus şudur ki, evrensel gelişmelerden ötürü dil ve kültür yıllar içerisinde esneklik gösterip hem gelişme hem de değişimler yaşayabilmektedir. Ayrıca her millet bu gelişim ve değişime ayak uyduracak güce sahiptir. Kültür sabit olmayıp zaman içerisinde değişmeye açık bir yapıya sahiptir (Gökdayı, 2020, s.113).

Dil ile kültür arasındaki ilişkiye uzun uzadıya değinildikten sonra yabancı dil öğretme-öğrenme sürecinde ana dilinin önemine ve özellikle kültür açısından boyutlarına yer vermek yerinde olacaktır. Her ana dilinin kendine has duygularının ifadeleri bulunmaktadır. Bu duygular, sevinç, mutluluk, üzgünlük, güvensizlik, heyecan gibidir. Farklı ülkelerin yaşam tarzlarına göre o ülkelerin ana dillerinde oluşan özel ifadeler vardır. Dolayısıyla, bir birey başka bir dili öğrenmeye kalktığı zaman hedef dil ile ana dili arasında karşılaştırma yapması doğal ve kaçınılmaz bir süreçtir. Ne var ki, ana dili ve hedef dili arasında ortak veya benzeşen kalıp ifadeler bulunması öğretim -öğrenim sürecini aktif kılacağına ve ona kolaylık sağlayabileceğine inanılmaktadır. Bu görüşü vurgulayan Tuna, benzer atasözü kullanımının öğrencilerin kendi ana dillerinde olup olmadığının sorgulanması yapılarak derse aktif katılım sağlandığını belirtmektedir (Tuna, 2014, s.6).

Özetle dilin kültürle arasındaki ilişkisini vurgulanarak ‘et ırnaktan ayrılamaz’ sözü dile getirilebilmektedir. Hele hele iki dil arasında ortak kültürü bulunup söz konusu kalıplaşmış söz birimleri tespit edilebilmesi bu ortak kültüre apaçık bir kanıttır.

2.5.Arapça- Türkçe Kelime Alışverişi

Yıldız’ın *Yabancı Ağızlı Konuşma Bozukluklarına Reddiye* kitabının çevirisinin ön sözünde “Müslüman Araplarla başlayan bu erken ilişki neticesinde Türkçe, hâkim İslam kültürünün etkisi altında kalmış, böylece Türkçeye yüzlerce hatta binlerce Arapça kelime girmiştir” ifadesi yer almaktadır (Er-Rusâfi, 1912, çev. 2015, s.8). Bilindiği üzere yaklaşık olarak bin yıl öncesine dayanan Müslüman Araplar ve Türkler arasında tanışma ve etkileşim sebebiyle hem Arapçadan Türkçeye hem de Türkçeden Arapçaya (özellikle Arapça lehçelerine) kelime geçişi gerçekleştiği tespit edilmiştir. Bu etkileşimin bin yıl öncesine dayandığını tespit eden Güngör’ün bir eserinde şöyle dile getirmiştir:

“Asya’da Müslümanlığın kaderini belirleyecek olan bu savaşta Çin’in bütün entrikalarına rağmen Karluklar- Müslüman olmadıkları halde- İslam ordusuyla birleştiler ve 751 yılındaki meşhur Talas Meydan Muharebesi’nde birleşik Türk-Arap orduları Çinliler’i müthiş bir mağlubiyete uğrattı. Budan sonra Karluklar artık Araplar’la daha yakın temasa geçecekler ve ilk Müslüman- Türkler olacaklardır.” (Güngör, 2007, s.41)

Buna ek olarak “İlk Müslüman Türk Devletleri: Karahanlılar Orta Asya’da İlk Müslüman-Türk devleti Karahnlılar’dır. Karahanlılar Uygur Devleti’nin zayıflayıp dağılmaya yüz tuttuğu Dokuzuncu Yüzyıl ortasında Orta Asya’nın batı kısmında yaşıyorlardı. (Güngör, 2007, s.70). Güngör’ün tespit etmiş olduğu bilgilere dayanarak Türk-Arap etkileşim çok eskiye dayalı bir temas olduğu ve bundan hareketle o zamandan bu yana aralarındaki bağlar ve ortak yanların zengin oldukları söylenebilir.

Osmanlı Devleti Arapçaya farklı dillerden kelime göçüne kapı açarak diller arasında etkileşim sağlamıştır. Kısaca Osmanlı Devleti’nde hem Arapçadan Türkçeye hem de Türkçeden ve farklı dillerden Arapçaya kelime göçü gerçekleşmiştir. Milletler arasındaki kültürel ilişkiler öncelikle dil ile başlar, ardından dille bağlanan; edebiyat, müzik ve mutfak kültürü gibi yaşam unsurları ile devam eder.

Kültürel ilişkilerin özü dildir. Bundan yola çıkarak öncelikle dil ilişkilerine değinmek mümkündür. Türklerin İslam’a girmeleriyle doğal olarak Kuran-ı Kerim’de geçen ve İslam dini ile ilgili Arapça kelimeler Türkçeye girmiştir. Adam (İşler, 1997, s.15), Arife (İşler, 1997, s.23), aşure (İşler, 1997, s.23), ve kâfir (İşler, 1997, s. 76) bunlardan bazılarıdır Ne var

ki, Arapçadan Türkçeye geçen bazı kelimeler büyük anlam kaymasına uğramıştır. İhtiyar Er-Rusâfi (1912, çev. 2015, s.25), haz Er-Rusâfi (1912, çev. 2015, s.42), garaz Er-Rusâfi (1912, çev. 2015, s.45), mahcup Er-Rusâfi (1912, çev. 2015, s.49) ve vücut Er-Rusâfi (1912, çev. 2015, s.56) gibi kelimeler bu durumun örnekleri olarak sıralanabilir. Bunun dışında lûgat kelimesi Arapçadan gelmiş olup dil, diller demektir. Fakat Türkçeye geçince kelime veya sözlük anlamını kazanmıştır. (İşler, 1997, s.86). Türkçeye geçen Arapça kelimeler üzerine çok sayıda çalışmalar bulunmaktadır. Kitaplarda geçen örnekler kolaylıkla daha çoğaltılabilir fakat bahsi geçen yaygın kullanılan kelimelerle yetinilecektir.

Daha önce üzerinde durulduğu gibi sadece Arapçadan Türkçeye değil aynı zamanda Türkçeden Arapçaya geçen kelimeler de olmuştur. Bu kelimeler özellikle konuşulan Âmmi Arapça, yani Arapça lehçelerinde daha sık rastlanabilmektedir. Bu çalışma Ürdün Arapçasına odaklandığından ötürü Türkçeden Ürdün Arapçasına geçen kelimelerin örnekleri verilmesiyle sınırlanacaktır.

2.6.Türkçe ile Ürdün Arapçası (Lehçesi) Arasındaki Dil- Kültür İlişkisi

Bir milleti yakından ve doğru yoldan tanıyabilmenin en iyi yolu o milletin dilini öğrenmektir. Bir milletin dilini öğrenmek dendiğinde yalnız o dilin sözcükleri ve dilbilgisi değil bahsi geçen millete ait olan tecrübelerle dayalı söylenen ve bünyesinde o milletin kültürünü barındıran kalıplaşmış dil birimlerinin de öğrenilmesi kastedilmektedir. Milletler arasında da dil alışverişi gerçekleştirildiği zaman, sadece sözcükler ile sınırlı olmayıp iki kültürünün kalıplaşmış dil birimleri; kalıp sözler, deyimler ve atasözlerini de kapsayan alışverişten veya etkiden bahsedilmektedir. Kalıplaşmış dil birimleri, hem bir milletin kültürünü içerip aktarılmasını hem dilin gücü ve zenginliği gösterilmesini hem de dilin kültürel yanı öğretilmesini kolaylaştırmaktadır. Hayatın beşikten mezara kadar en önemli üç basamağı, doğum, düğün ve ölüm gibi özel durumlarda söylenen ve geçen özel kalıplaşmış dil birimlerinin çoğu her dilde ve millette bulunmaktadır.

Bu tespitin yarattığı farkındalık ile yüzyıllardır etkileşimde kalan ve güçlü tarihî ve dinî bağları olan Türkler ve Araplar, sadece ticaret alışverişi değil, aynı zamanda kelime alışverişi gerçekleştirmişlerdir. Osmanlı döneminde fethedilen bölgelerin Türkler tarafından

yurt edinilmesi ve onların İslam’a girmeleriyle beraber hem Arapçadan Osmanlı Türkçesine hem de Osmanlı Türkçesinden Arapçaya göç etmiş yüzlerce, binlerce kelime olmuştur.

Yazılı Arapçadan (fushâ / standart / ölçünlü, ana dil) kaynaklanan ve halkın ağızında oluşan lehçeler bulunmaktadır. Ürdün lehçesi onlardan biridir. Arap lehçeleri şu şekilde sıralanabilir: Şam bölgesi: Suriye, Ürdün, Filistin ve Lübnan, Mağrip bölgesi: Fas, Tunus Cezayir ve Libya, Körfez bölgesi: Kuveyt, Suudi Arabistan, Bahreyn, Katar vs, Mısır-Sudanik grubu: Sudan, Mısır, Çad vs. Şam bölgesinin lehçeleri standart (Fasih) Arapçaya en yakın lehçeler olduğu düşünülmektedir. Mağrip bölgesi lehçeleri ise Fransız sömürgesi altında kaldığından ve ondan etkilendiğinden dolayı diğer Arap bölgelere nazaran en az anlaşılan lehçelerdir; hatta bazen hiç anlaşılmamaktadır. Zira Fransızcadan alınmış ve halk dilinde yerleşmiş kelimeler bulunmaktadır.

Osmanlı yönetiminde 1516-1918 yıllarında bulunan Ürdün Arapçasına Türkçe kelimeler girmiştir. Çünkü Osmanlı arşivleri araştırmacısı olan Şukayrat, o zamanlarda Osmanlı Türkçesi resmi dili ve yazı dili sayılarak okullarda öğretildiğini aktarmış, aynı zamanda ticaretin, ilmin ve aydınların dili olduğunu da eklemiştir (aktaran Mubasher Aljazeera, 2018) Ayrıca, Osmanlı yönetiminin sonunda İrbid şehrinde dördü kızlara ait olan kırk Osmanlı okulu tespit edilmiştir (aktaran Havâmde, 2010). Osmanlı yönetiminde bulunan Ürdün’de üç lehçe vardır. Bu lehçeler Ürdün’ün Sami kavimlerin yanı sıra Boşnakların, Türkmenlerin, Ermenilerin, Çerkezlerin halklarına ev sahipliği ile doğmuştur. İlk sırada Medeni lehçesi, başka bir ifadeyle şehir lehçesi yer alır. Bu lehçe başkent Amman’da yaşayan Çerkez ve Şamlı bireyler ve onların etrafındakiler tarafından konuşulan lehçedir. İkinci sıradaki köy lehçesi, köylülerin ve çiftçilerin konuştuğu lehçedir. Üçüncü ise belli kabileler ve bedeviler tarafından konuşulan lehçedir (Atilla, 2013).

Unutulmaması gereken bir husus, Ürdün’e göç eden Filistinlilerin ve Şamlı bireylerin Ürdün’deki medeni lehçeye etkisi büyüktür. Özellikle, Ürdün’ün başkenti Amman’da yaşayanların lehçelerinin daha çok melezleşmiş bir lehçe olduğu söylenebilir. Zira Ürdünlülerin köylü ve bedevi olanların lehçesinde ق harfi kalın G veya K olarak telaffuz edilirken, şehir lehçesinde, özellikle bayanlar tarafından bu G harfi A’ olarak telaffuz edilmektedir. Örneğin, Kalem kelimesini Ürdünlüler, özellikle erkekler Galam olarak söylemektedirler. Ancak şehirlilerin çoğu ve Ürdün’deki bayanların çoğu Kalem kelimesini A’lam olarak telaffuz etmektedirler. Alşavabke’nin (2015), *Toplumbilim Işığında Ürdün’de Sosyal Hayat İfadeleri* adlı kitabında Ürdün lehçesinde oluşan etkinin sebebi ve kaynağı

Ürdün toplumunda çeşitli ırklar ve gruplar arasındaki uyum ve bağdaşma boyutu olarak verilmiştir. Ürdün'deki yaşayan gruplar kitapta şöyle sıralanmıştır:

- Ürdün doğusundan gelen (Doğu Ürdün kökenli) Ürdünlüler
- Filistin kökenli Ürdünlüler
- Çeçen ve Çerkez asıllı Ürdünlüler
- Arap kökenli Ürdünlüler Suriye, Lübnan, Hicaz vs. ...
- Diğer azınlık asıllı Ürdünlüler (Dürzi, Kürt ...)

Bu ırk ve grupların arasındaki bağdaşma sadece lehçeye değil, aynı zamanda yemek kültürüne ve yaşam tarzlarına da etki etmiştir.

Milletler arasında köprü vazifesini yapan Osmanlı Devleti'nin etkisiyle Ürdün lehçesine giren ve günümüze kadar gelen Türkçe kelimeler ortaya çıkmıştır. Şukayrat, Türkçe kökenli Osmanlı Türkçesi kelimelerin, Farsça, Yunanca, Romence, İtalyanca, Fransızca ve Almanca gibi diğer dillerden kelime ve ifadelerle birlikte Ürdün lehçesine girdiğini belirtmiştir (aktaran Havâmde, 2010). Buna ek olarak, Ürdün'deki Farsça kelimelerin 1230 yılından sonra Arap harfini ilk kez kullanmaya başlayan Osmanlılardan geldiğini belirtmiştir. (aktaran Kasrî, 2011). Ne var ki bazı Ürdünlüler bu kelimelerin Türkçeden geldiğini bilmeden kullanmaktadırlar. Özellikle Ürdün'ün başkenti Amman'da bulunan Yunus Emre Enstitüsü'ne Türkçe öğrenmek amacıyla giden öğrencilerin bu kelimeler Türkçeden geldiğini öğrenince büyük şaşkınlık duymuşlardır. Amman'daki bulunan Yunus Emre Enstitüsü'nün müdürü Cengiz Eroğlu "Türkçe öğrenmek için merkeze gelen Ürdünlü öğrenciler, günlük konuşma dilinde kullandıkları kelimelerin aslının Türkçe olduğunu fark edince çok şaşırıyor." demiştir. (aktaran Mubasher Aljazeera, 2018).

Fotoğraf 1. Yukarıdaki fotoğraf Ürdün kuzeyinde bulunan İrbid şehrinde tarihi miras "Rüştiye Mektebi", Şam vilayetinin maarif kurulu tarafından bina edilen Osmanlı

döneminde 1899 yılında kurulmuş ve halen Lise olarak eğitim vermeye devam etmektedir (El-Cuneydi, 2021).

Türkler ve Araplar arasında yaklaşık olarak bin yıl süren yaşam her iki milletin kültürünü de etkilemiştir. Bu yüzyıllar süren etkileşim tabii olarak örf, adet, gelenek ve tecrübelerle de yansımıştır. Atasözünün dediği gibi; “Üzüm üzüme baka baka kararır” Arapçadaki karşılığı ise; “من عاشر قوماً أربعين يوماً صار منهم .” Atasözünün Arapça karşılığı, kimi bir kavim ile kırk gün boyunca yakın ilişki kurarsa o kavimden biri olur anlamına gelmektedir. Bundan yola çıkarak bu etkileşimin Türkçe ve Ürdün Arapçasında ortak kelimelerle sınırlı olmayıp kalıp sözlerle, deyimlere ve atasözlerine de etki gösterdiğini kanaatindeyiz. Bu nedenle bu çalışmada, bu iki milletin kültürel ortaklıklarını ve benzerliklerini tespit etmek amacıyla Türkçe ve Arapça, özellikle Ürdün Arapçasında ortak veya benzeşen kalıp sözleri, deyimleri ve atasözlerini karşılaştırmak amaçlanmıştır.

Araplar ve Türkler arasında asırlar süren ve bugüne dek devam eden etkileşimin ve bu iki milletin ortaklıklarının ve benzerliklerinin dile ve kültüre yansımaları gösterilmeye çalışılmıştır. Arapçadan Türkçeye, Türkçeden Arapçaya özellikle de Ürdün lehçesine geçmiş bazı kelimeler ele alınmış ve bunlara edebiyattan, şarkılardan ve mutfaktan örnekler verilmiştir. Ayrıca bazı ortak ve benzeşen kalıplaşmış dil birimlerinden, diğer bir ifade ile atasözleri, deyimler ve kalıp sözlerden örnekler verilerek oluşan ortak kültüre dikkat çekilmiştir. Verilen kalıplaşmış dil birimleri örnekleri hayatın en önemli üç eşiği, doğum, düğün ve ölüm gibi durumlarda söylenen ve geçen kalıplaşmış dil birimleri ile sınırlandırılmıştır.

Kelime alışverişiyle başlanarak Aytaç’ın *Arap Lehçelerindeki Türkçe Kelimeler* kitabında Türkçe kökenli, Türkçe yoluyla Farsça, Fransızca veya Yunanca kökenli veya Arapça olup Türkçe ekleri (Cİ eki gibi) eklenerek Arap lehçelerine giren kelime örnekleri verilmiştir. Aytaç’ın kitabında Ürdün lehçesi üzerine verilen örnekler; arabacı (Arabacî) (Aytaç, 1994, s.33), avantacı (Avantacî) (Aytaç, 1994, s.34), bostancı (Bustâncî) (Aytaç, 1994, s.46), boyacı (Bûyâcî) (Aytaç, 1994, s.47), Çavuş (Şâviş) (Aytaç, 1994, s.53), çevirme (Şâvirma) (Aytaç, 1994, s.54), dükkâncı (Dukkâncî) (Aytaç, 1994, s.63), fistan (fustân) (Aytaç, 1994, s.68), hoca (havaca) (Aytaç, 1994, s.76), hudarcı (hudarcı) (Aytaç, 1994, s.77), Karagöz (Karâkûz) (Aytaç, 1994, s.83), matamcı (maṭ’amcî) (Aytaç, 1994, s.100), mavasirci (Mavâsircî) (Aytaç, 1994, s.101), mektebci (maktabcî) (Aytaç, 1994, s.101), mikvacı

(Makvacî) (Aytaç, 1994, s.103), onbaşı (Unbâşî) (Aytaç, 1994, s.107), takım (takm) (Aytaç, 1994, s.125), yüzbaşı (Yûzbâşî) (Aytaç, 1994, s.139). Aytaç'ın *Arap Lehçelerindeki Türkçe Kelimeler* kitabında Ürdün lehçesine geçmiş 18 kelimeye rastlanmıştır. Ancak bu sayının oldukça az olduğu düşünülmektedir. Zira Ürdün lehçesinde yer alan Türkçeden gelen kelimelerin sayısı bine yakındır. (Aktaran Havâmde, 2010). Ayrıca bazı kelimelerin, avantacı, karagöz, dükkâncı, matamcı, mektebci, onbaşı ve yüzbaşı gibi şimdi Ürdün'de kullanılmadığı veya nadir kullanıldığı söylenebilir. Oysa kitaptaki diğer Arap ülkelerin lehçelerine verilen bazı örnek kelimeler Ürdün Arapçasında da kullanılmaktadır. Bunlar; aferin ('afârim), ağa (âğâ), antika (ântikâ), arsız ('ars), bahşiş (bahşiş), bakraç (bakrac), bamyâ (bâmye), basma (basma), belki (belkî), bey (bek), boya (boya), cüzdan (cuzdân), çadır (şâder), çanta (şante), çarşaf (şarşaf), çekiç (şâkûş), çelevî (şelebî), çizme (cazme), çorba (şoraba), çuval (şval), doğru (duğrî), dönüm (donum), eczane (akzâhâne), efendi (efendî), fasulye (fâsûlyâ), güllaç (kullac), gümrük (cumruk), havuz, (hâvvuz), hurda (hurda), hurdacı (hurdacî), iskemle (skemle), kaşık (hâşûka), kazık (hazuk), kevgir (kefkir), köfte (kufta), kundura (kundara), kunduracı (kundarcî), ninni (ninne), oda (od'a), pabuç (babuc), paşa (başa), pervaz (berwaz), peşkir (başkir), reçete (ruşeta), sade (sâdâ), sermaye (şurmâya), serserî (sârsârî), soba (şobba), şal (şâl), tabla (tabla), tabur (tabûr), tapu (tabo), tatlı (tâtle), taze (tâza), tembel (tenbel), tencere (tâncara), teneke (tanake), terelelli (terelalli), yafta (yafta), yaprak (yaprâk), zemberek (zumbarak), zengin (zankil).

Kitapta olmayan kelimeler ise şu şekilde sıralanır: baht (baht), balata (balâta), çimento (şmento), düzine (dazzine), garson (garson), gezdirme (gazdara), kurş (kırş), mızrak (mizrâk), mızrap (mizrab), ruznâme (ruznâme), teşt (tuşt), trabzon- korkuluk (drabzin), zorla (bizzor).

Diğer kelime grubu Cî eki kullanılarak türetilmiş kelimelerdir: Benşercî; Araba lastikleri tamir eden kişiye verilen bir isimdir (Alp, 2007, s. 123). "Hayvâncî / حيوانجي (Alp, 2007, s.200). Ze'rancî / زَعْرَنْجِي (Alp, 2007, s.204). Sukercî / سَكْرَجِي (Alp, 2007, s.205). Kundercî / كُنْدَرْجِي (Alp, 2007, s.213)². Kahrabcî / كَهْرَبْجِي (Alp, 2007, s.214). Maşkelcî / مَشْكَلْجِي, Masrafci / مَصْرَفْجِي, Maslahcî / مَصْلَحْجِي (Alp, 2007, s.215). Mağlevancî / مَغْلَوْنْجِي (Alp, 2007, s.218). Nisvancî / نَسْوَنْجِي (Alp, 2007, s.220). Valdencî / وَلْدَنْجِي, Yalencî / يَلَنْجِي (Alp, 2007, s.222). Farklı kaynaklardan yararlanarak kelime örnekleri kolaylıkla çoğaltılabilir.

2 Ürdün'de hem ayakkabı imalat yapan hem de ayakkabı tamir eden kişiler için kullanılır.

Bahsi geçen kelime alışverişi, yalnız dille sınırlı değildir. Dil ve kültür iç içe olduğundan ötürü ister istemez bu dilsel etkileşim kültürel iletişime de kapı açmaktadır. Bu noktayı (Asutay, 2007) şöyle açıklamaktadır: “Dil yalnızca göstergeler dizgesi değil, aynı zamanda bir kültür demek olduğu kabul edilirse, dil ile kültürün birbirinden ayrı düşünülmemeyeceği görülür.” Bu iki millet arasında gerçekleşen temas hem maddi hem de manevi kültüre yansımaktadır. Arapçanın etkisi Divan şiirlerinde görülebilir. Divan şairleri aruz vezniyle yazıp hem Arapça hem de Farsça kökenli sözcükler kullanmışlardır. “Divan şairlerinde bu temayül çok kuvvetli idi. Arap ve Fars edebiyatlarını bildikleri göstermek için, Türkçeye bol bol yabancı kelime ve terkip soktular” (Kaplan, 2006, s. 154). Şair Necâtî beyinde:

“İşittim ki rakip ölmüş habibin ömrü çoğ olsun
Kapıdan bir seg eksilmiş anı sanman ziyanlıdır”

Rakip: düşman, habib: sevgili, ömr: yaşam, ziyan: zarar anlamlarına gelen Arapça kelimeleri kullanılmıştır (aktaran Araz, 2020).

Ürdün’ün şairi Arar mahlasıyla bilinen Mustafa Wahbi Al Tal’ın kasidelerinden birinde paşa kelimesini kullanmıştır.

”أيا باشا كفى عبثاً فأبدي الدهر جبارة
إذا لطشتك داهية من الإملاق غدارة
تعود بغير ذي أود تقيس شوارع الحارة“

(aktaran AL-ZYADAT ve El-DUBÛŞ, 2014, s.54)

Tercümesi:

“Ey Paşa! Yeter ki oyalanma, zamanın elleri aldaticı (vefasızdır).
Aldaticı bir yoksulluk felaketi sana çarparsa
Maaşsız birine dönüp semtin sokaklarını gezersin”

Al Obudiyye Al Kubra (Büyük Kölelik) kasidesinde de serseri kelimesini şu beyitte kullanmıştır:

”وحللت عقلي من عقال الهاجسين بحسن نية
وسبرت أغوار السراة وقستهم بالسرسرية“

Tercümesi:

“İyi niyetle aklımı endişelerden serbest bıraktım
Gece yolculuğu yapanları iyice inceleyip **serserilerle** karşılaştırdım.”

إنَّ (القطايف) لا تساوي لحسة

مما يسميه الورى (كلاج)
أتقول: ما " الكلاج " يا لك أحمقا
ضلّ السبيل، وأخطأ المنهاجا
أوما علمت بأنه من قشطة
هي والسكاكر نطفة أمشاجا

فهو الطبيب لمن يودّ تداويا
وهو العلاج لمن أراد علاجا
لو أنّ " فورد " صاغ لي سيارة
منه جعلت فمي لها (كراجا)

Tercümesi:

(Kadayıf), insanların adlandırdığı
(Güllaç)tan bir yalamayla eşit olamaz
"Güllaç" nedir mi soruyorsun
Ne kadar ahmaksın
Yolu kaybedip yöntemi yanıldı
Kaymaktan bir parça olduğunu bilmedin mi
O kaymak şekerle nutfe gibi birbirine karışmıştır
O, tedavi (iyileşme) isteyeneye tabiptir
İlaç isteyeneye de ilaçtır
'Ford' güllaçtan bir araba yaparsa
O arabaya kendi ağzımdan bir garaj yaparım

Yukarıda şairin Güllaç adlı bir kasidesinde güllacın ne olduğunu anlattıktan sonra tedaviye ihtiyacı olana tabip ve ilaç olduğuna dair metafor yapmıştır. Ardından latife yaparak Ford adlı araba şirketi güllaçtan bir araba yaparsa o arabaya kendi ağzından bir garaj yapacağını belirtmiştir.

Bu örnekten yola çıkarak ortak mutfağa kısaca değinilmek mümkündür. Birçok Türk yemeklerin adları Arapçadan geldiği söylenebilir. Bunlardan; lahmacun lâhm-ı acin, etli ekmek, hamurla et لحم بالعجين ve Musakka gibidir. Türkçe yaprak sarması olarak adlandırılan yemeğe içinde et olmayınca Ürdün'de "yalancı" denilmektedir. Geçmiş olan etkileşimin iki kültüre etkisine müziksel ürünlerden bir sürü örnek verilebilir. Eski şarkılardan bugünümüzün şarkılarına kadar ortak Türkçe ve Arapça versiyonları bulunmaktadır. İbrahim Tatlıses'in "Aramam" şarkısından esinlenerek Wael Kfoury "Belgaram" şarkısını ortaya çıkartmıştır. "Belgaram Halkavn ebtada ve ya salam miş ba'i hada "Bu dünya aşkla başladı, Ey! nasıl da kimse kalmadı" (2005) yılında çıkan Arapça nakaratı, Türkçesi ise 2004 yılında, "Aramam sormam bir daha yalvarsan bile Allah'a" Kafiyeleleri dahi her iki dilde aynı ahenktedir. Benzer şekilde, Fairuz'un 1973 yılında çıkan "Hennassekran" şarkısının, Ajda Pekkan tarafından (1975) yılında "Sana Neler Yapacağım"

versiyonu yayınlanmıştır. Çerkez kökenli olup Ürdünlü olan şarkıcı Taroub, asıl adı ise Amal Cerkes. Onun şarkılarında Türk ruhlu müziğiyle hem Türkçe hem de Arapça söylediği” Ahla u Sahla Bel Ahbab” şarkısı da örnek olarak verilebilir (Seifeddine, 2017). Şiirden mutfağa, mutfaktan müziğe geçiş yapıldıktan sonra hem nesilden nesle öğüt dolu atasözlerine, hem mecaz anlamlar ve metaforlar dolu ve milletin yaşam tarzını gösteren deyimlere, hem de hayatın farklı mutlu veya üzüntülü durumlarında dile getirilen ortak kalıp sözlere değinmek mümkündür.

Tablo 1

Kalıplaşmış Dil Birimlerinin Benzerliği

Durum	Atasözü	Deyim	Kalıp söz
Doğum	Oğlan doğuran övünsün أم الغلام تستاهل الإكرام	Kız doğdu أبصر مين أخته بنت	Allah analı babalı büyütsün يتربى بعزكم
Düğün- Evlilik	Davul dengi dengine çalar. من طين بلادك حط عخدادك	Yuva kurmak بناء عش الزوجية	Allah mesut etsin الله يسعدكم
Ölüm	Ölüm Allah'ın emri الموت مكتوب علينا الموت حق	Hakk'ın rahmetine kavuşmak انتقل إلى رحمة الله	Başınız sağ olsun يسلم راسكم

Bilindiği üzere, hayatın temel aşamaları olan doğum, düğün (evlilik) ve ölüm gibi durumlarda dile getirilen birtakım özel kalıplaşmış dil birimleri vardır. Bu üç eşik tüm milletlerde en önemli ve temel hayat aşamaları olarak geçerli olduklarından dolayı ele alınmıştır. Bu üç aşamada yapılan törenler bir millettten diğer millete göre değişiklik gösterebilmektedir. Bu tür değişiklikler bir kültürün zenginliğine ve gücüne bir işarettir.

Fakat bazen, kültürler arasındaki benzerliklerin birbirinden uzak ve farklı milletler arasında ne denli güçlü bir bağ oluşturdıkları görülebilmektedir. Tablo 1'de de görüldüğü üzere hem Türkçe hem de Arapça özellikle Ürdün Arapçasında ortak veya benzeşen atasözü, deyim ve kalıp söz örnekleri verilmiştir.

Hayatın birinci eşiğinde, başka bir deyişle, doğum aşamasında söylenen atasözünün “Oğlan doğuran övünsün” Arapçada karşılığı, oğlan annesi ikram ve saygınlık hakkeder anlamına gelir. Yani her iki kültürde erkek çocuk doğuran anneye saygı gösterilmektedir. Bu atasözünden hareketle anlaşılır ki her iki kültürde erkek çocuk tercih edilip sevilmiştir. “Kız doğdu” deyiminden yola çıkarak tam önceki bahsi geçen atasözüne karşılık olarak sayılabilir. Bu deyim ani sessizliği anlatmaktadır ve bir annenin kız bebek doğurduğunda etraftaki insanların bu haberden memnun olmadıkları için sustukları ifade edilmektedir. Bu deyim Ürdün Arapçasındaki karşılığı kimin kız çocuğu olmuş acaba anlamına gelmekte ve aynı durumda kullanılmaktadır. Bir kalıp söz olarak yeni çocuğu olanlara “Allah analı babalı büyüsün” Ürdün Arapçasında, izzetinizde büyüsün anlamına gelmektedir. Ayrıca dua olarak Ürdün’de yeni çocuğu olanlara "Allah sizlere muhafaza etsin" denir. Burada da dua şeklinde söylenen iki kalıp söz bu iki milletin ortak inanışlarına ışık tutmaktadır.

Hayatın ikinci eşiğinde, başka bir deyişle, düğün aşamasında yani evlilik durumunda söylenen atasözü “Davul dengi dengine çalar” Ürdün Arapçasında, "Memleket çamurundan yanağına sür" olarak kullanılmaktadır. Türkçede evlenmek anlamına kullanılan “Yuva kurmak” deyiminin ortağı "Evliliğin yuvasını kurmak" olarak geçmektedir. Kalıp söz olarak ise “Allah mesut etsin” ifadesinin Ürdün’de kullanılan karşılığı "Allah sizi mesut etsin" olarak geçmektedir.

Hayatın son eşiği, yani hayatın kendisinden ayrılıp kalanlara ve yeni gelenlere yer bırakma eşiği, ölümdür. Bu aşamada atasözü olarak “Ölüm Allah’ın emri” seçilmiştir. Ürdün Arapçasında ise “Bize ölüm yazıldı” veya “Ölüm haktır” olarak kullanılmaktadır. Ölmek fiili yerine kullanılan “Hakk’ın rahmetine kavuşmak” deyiminin Arapçada kullanılan şekli “Allah’ın rahmetine nakledilmektir.” Kalıp söz örneği ise "başınız sağ olsun" üzerinden verilecektir. Ürdün Arapçasında tam aynı anlamda kullanılmaktadır. "Allah rahmet eylesin" de ortak kalıp söze farklı bir örnektir. Örnekler ve durumlar kolaylıkla çoğaltılabilir fakat yaşamın en temel ve önemli eşiklerine değinilip yetinilmiştir.

Sonuç olarak tespit edilmiş 111 kelimenin Ürdün Arapçasında Türkçe kökenli olduğu, Türkçe kökenli olmayıp da Arapçaya Türkçeden geçmiş fakat Farsça, Fransızca, Yunanca,

Romence, İtalyanca ve Almanca gibi kökenli olduğu anlaşılmıştır. Ayrıca Arapça olup Türkçe +CI ekini içeren kelimelerin değişik ve yapısal değişiklikler görüldüğü gibi anlam değişimleri de görülmektedir.

Ürdün Osmanlı Devleti'nin yönetimin altında hemen hemen dört yüz yıl kaldığından ortak bir kültürel geçmişe sahip olmuştur. Osmanlı arşivleri araştırmacısı olan Şukayrat bu bilgiyi vurgulayarak “Osmanlı-Arap kültür ilişkileri, iki millet ve iki kültür arasındaki en önemli kültürel bağlardan biri olarak kabul edilir. Bunun nedeni de Arap Maşrik'ta 400 yılı aşkın devam eden süre aralarındaki tarihsel sürekliliktir.” demektedir. (Mubaşer Aljazeera, 2018). Türklerin İslam'a girişinden sonra başlayan ilişkiler, ticari, siyasi, dilsel ve kültürel doğrultulara yansımıştır. Bu doğrultuların en önemlileri birbirine bağlı olan dilsel ve kültürel boyutlardır.

Yüzyıllarca birlikte yaşam sürdüren bu iki millet arasında kelime göçüyle sınırlanmayan bu etkileşimin kültürlere, inanışlara ve değerlere etkisi olmuştur. Bu etki edebiyatta, müzikte, mutfakta ve kalıplaşmış dil birimlerinde de tespit edilmiştir. Özetlemek gerekirse dil kalbin tercümanıdır denebilir. Çünkü dil vasıtasıyla aktarılan sözler, şiirler, atasözleri, deyimler veya kalıp sözler kalbin içindeki bulunan hisleri, fikirleri, inanışları, tecrübeleri, değerleri ve bunların bütünü kapsayan kavram kültürü de aktarmaktadır.

2.7.Kalıplaşmış Dil Birimleri

Kalıplaşmış dil birimlerinin tanımına geçmeden kalıplaşma, dilde kalıplaşma ve kalıplaşmış birim ifadelerinin tanıtılması daha uygun görülmektedir. Öncelikle şunu belirtmekte fayda var, kalıplaşmanın kökü kalıptan gelip kalıp sözcüğünün kökeni Arapçadır (Kaalib, kaaleb). TDK'ye (2019) göre, kalıplaşma sözcüğünün anlamı, “Kalıplaşmak işi” diye geçmektedir. Kalıplaşmak ise, “(1) Belli bir biçim almak, klişeleşmek, (2) (Dil bilgisinde) görevini yitirmek, (3) Durumunu sürdürmek, belli bir durumun dışına çıkarmamak” anlamlarına gelmektedir. Yani, belli bir kalıp veya şekil alıp öylece kalmak ve kemikleşmek anlamlarına gelmektedir.

Kalıplaşan birimler, birimin orijinal hali, yani kendine özgü biçiminden çıkıp yeni bir biçimi kazanır. Bu değişimde, birimler hem yapısal/biçimsel hem anlamsal hem de işlevsel bir

şablona girmiş olmaktadır (Gökdayı, 2020, s. 23). Örneğin, kurabiye kalıpları; kalıp olmadan önce ham bir maddeden oluşup bağımsız olarak farklı kullanılabilirken kalıp haline geldikten sonra yeni bir biçime girip farklı ve sabit bir göreve sahip olmaktadır. Yani kurabiye kalıpları olduktan sonra onların insanlara nasıl hep aynı kurabiye şeklini sunup verdiği gibi ancak kurabiyelere bazı ufak tefek süslemeler eklenebilirse, dil birimlerinde de kalıplaşma aynı olduğu düşünülebilir.

Söz varlığı kavramı, bir dilde bulunan sözcüklerin yanı sıra deyimler, atasözleri, kalıp sözler (ilişki sözler), terimler gibi kalıplaşmış sözlerden ibarettir (Aksan, 2007, s.114:115). Doğançay ise (1990, s.49) kalıplaşmış dil birimlerini şöyle açıklamaktadır; “geleneksel olarak belirli olaylardan etkilenip önceden kodlanmış ifadelerdir ve bunların kullanımı, günlük nezaket formüllerinin bir parçası olarak hissedildiği için (zorunlu olmasa da) beklenir ve uygun kabul edilir.”³

Çeşitli araştırmalarda kalıplaşmış dil birimleri sıralanırken hem ortak hem de ayrı birimler bulunmaktadır. Gökdayı (2020) , bu birimleri bir sözcükten fazla oluşup tam veya yarı kalıplaşma biçimini kazanan atasözleri, deyimler, ikilemeler, birleşikler ve kalıp sözler olarak verirken, (Aksoy, 2020), atasözleri, dualar, beddualar (ilençler), sövgüler, bilmeceler, tekerlemeler olarak sıralamaktadır. Buna benzeyen başka bir sınıflandırma bazı araştırmalarda atasözü, deyim, ikilemeler, tekerlemeler, kalıp sözler, klişeler, dualar, şarkı sözleri ile birlikte kullanılan sözcüklerin (Collections) kalıplaşmış ifadeler olarak kabul edildiğini aktarmaktadır (Ed. Yaylı ve Bayyurt, 2014, s.106). Buna ek olarak, kalıp sözler şu şekilde de tanımlanmaktadır:

“[...] Bir araya gelerek kalıplaşan sözcükler önceki anlamlarını tamamen ya da belli oranda kaybederek farklı bir anlam kazanmaktadırlar. Böylece yeni bir kullanım alanı da oluşturmuş olmaktadır. Kalıplaşma yalnızca yapısal olarak gerçekleşmemektedir, bunun yanı sıra anlamsal ve işlevsel olarak da belli değişimler olabilmektedir. Genel olarak kalıplaşmış ifadeler içinde atasözleri, deyimler, birleşikler, ikilemeler, argo sözler, terimler ve kalıp sözler yer almaktadır” (Demir, 2016, s. 14).

Kalıplaşmış dil birimlerinin dil becerilerini geliştirmesine önemi vurgulanıp; sayışmalar, atasözleri, tekerlemeler, bilmeceler, kalıp sözler (Hayır sözler, ilemeler), maniler, şiirler, şarkılar vs. sıralanarak örnekler verilmiştir (Demirel, 2002, s. 229- 243)

3 Yazar tarafından bu doğrudan alıntı İngilizceden Türkçeye tercüme edilmiştir.

Sonuç olarak, bir dilin söz varlığına zenginlik, güzellik ve güçlük katan sözcüklerin yanı sıra kalıplaşmış olan dil birimlerini aşağıdaki gibi sıralamak mümkündür.

1. Atasözleri
2. Bilmeceleler
3. Birleşikler
4. Deyimler
5. İkilemeler
6. Kalıp sözler (Dualar, Beddualar, Sövgüler, hayır sözler, ilemeler)
7. Tekerlemeler
8. Terimler

2.8. Kalıp Söz

Kalıp sözler bir milletin geleneklerini, göreneklerini ve inançlarını yani kültürünü yansıtan tanıdık sözler olarak tanımlanır. Bu sözler, sıkıntılı ya da sevinçli hayatın önemli üç eşiği olarak sayılan; doğum, evlenme ve ölüm gibi durumlarda toplumsal işlevlerin yerine getirilmesine kolaylık sağlamaktadır (Gökdayı, 2008, s. 98). Davud, (2003) *Modern Arapçada Deyimler Sözlüğü* adlı kitabında kalıp sözlerini *sosyal ifadeler/ selamlaşma ifadeleri* adlandırarak işaret etmiştir. Ayrıca bu tür kalıp sözlerine deyimler- mecazi tabirler başlığı altında yer vermiştir (Davud, 2003, s.11). Kısaca, kalıp sözler, bir insan grubunun içinde edinilip alışılmış birtakım basmakalıp ifadeler olarak açıklanabilir.

Kalıp sözlerinin günlük hayatta olası durumlarda kullanılması bir durumdan duruma ve bir kültürden kültüre değişiklik göstermektedir. Bu husus “Kalıp sözleri kullanma zorunluluğu duruma ve kültüre göre değişebilir.” Cümlesinde vurgulanmıştır. (Ed. Yaylı, Bayyurt, 2014, s.108). Mesela, yemek yapan kimseye ‘Ellerine sağlık’ ve banyodan çıkmış, tıraş olmuş veya saçını kestirmiş olana söylenen ‘Sıhhatler olsun’ gibi Türk kültüründe bulunan bu kalıp sözler, Arap kültüründe de yer almakta ve aynı durumlarda söylenmektedir. Ne var ki, böyle bir kalıp söz Endonezya kültüründe bulunmamaktadır. Bundan dolayı, bir Endonezyalı öğrenci Türkçeyi yabancı dil olarak öğrenmek istediği zaman kendi kültüründe bulunmayıp da Türk kültüründe bulunan ve belli durumlarda kullanılması beklenen ve hoş görülen hatta

bazı durumlarda kullanılmaması görgüsüzlükten sayılan kalıp sözleri öğrenmekte güçlük çekebilir.

Bu noktayı vurgulayan Badarneh, (2020) kalıp sözleri şöyle tanımaktadır: “Konuşmacının günlük nezaket davranışının yanı sıra iletişimsel yeterliliğinin bir parçası olarak görüldüğünden, kullanımlarının beklendiği ve uygun görüldüğü belirli iletişim ortamları tarafından tetiklenen gelenekselleştirilmiş dilsel formüllerdir.” Bundan dolayı Türkçe öğretiminde kalıp sözlerin önemini arttıran husus onların Türk kültüründe mühim bir yere sahip olmaları ve günlük yaşamda sıklıkla kullanılmalarıdır (Ed. Yaylı, Bayyurt, 2014, s.113).

Netice olarak bir kalıp sözün kime, nerede (hangi durumlarda) ve ne zaman söylenmesi gerektiğini bilmek büyük bir önem taşımaktadır. Çünkü Türkçeyi yabancı dil olarak öğrenenler yanlış kişiye söyleyebileceği ve yanlış durumda kullanabileceği bir kalıp söz ortada gariplik yaratabilmektedir. Örneğin, bir kişi hapşırıldığı zaman, ona ‘Başınız sağ olsun’ denilmesi, söyleyeni hem komik hem de değişik bir duruma düşürebilir. “Kalıp sözlerin hangi durumlarda kullanıldığı ve ne tür bir işlevi olduğunu bilmek yabancı dil öğrenenler açısından önemlidir.” (Ed. Yaylı, Bayyurt, 2014, s.112). Yabancı bir dil kullanılırken o dile özgü kalıpların doğru şekilde ve doğru yerde kullanılması o dile olan hâkimiyet derecesini göstermektedir.

2.8.1. Türkçede Kalıp Sözler

Kalıp sözlerin diğer kalıplaşmış dil birimlerinden ayırması güç olduğundan ötürü ilgili araştırmalarda ve dilbilgisi kitaplarında kalıp sözler dua ve beddualar olarak tespit edilmiştir (Gökdayı, 2020; Aksoy, 2020). Kaplan, (2006) ise basmakalıp ifadeler olarak tanımlamıştır. Gökdayı, (2020), içinde kalıp sözler terimi geçen daha önce yapılmış farklı çalışmalarda terimin çeşitli adlarını şöyle göstermektedir;

Kalıp sözler adını veren araştırmacılar:

Aksan, 1996; 200; 2002; 2003; 2005a; 2005b. Aksan kalıp sözler yerine *ilişki sözlerini* de aynı sıklıkta kullanmıştır.

Özdemir; 2000

Yüceol Özezen, 2001

Ünalın, 2002

Öztekin, 2004

Zülfıkar, 2004

Kültür birimler adını veren araştırmacılar:

Kula, 1996

İletişimsel sözler:

Toklu, 2003

Bağlamsal sözler, karşılama sözleri:

Çotukösken, 2002

Deyimce:

Koç, 1996

Çotukösken, 1994; 2002 ve Bilgin, 2006 gibi bazı araştırmacılar ise *kalıpsözler* terimini bilinçli olarak birleşik olarak yazmışlardır. Gökdayı ise *kalıp sözler* terimini ve ayrı yazılışını yeğlemiştir.

Çalışmaların çoğunda kalıp sözlere dil dışı (kültürel açıdan) tanımlar verilmiştir. Kalıp sözlere dil içi, yani yapısal, biçimsel ve anlamsal niteliklerine tam olarak odaklanan bir tanımlamaya rastlanmamıştır. Ne var ki, bazı araştırmacıların kalıp sözlerin yapısal özelliklerine az çok değinip yeterince açıklamadığı söylenebilir.

Zülfıkar, kalıp sözlerin sadece cümle halinde olduğunu iddia etmektedir. Fakat kalıp sözlerin tamamının cümle yapısında olduğu doğru bir tespit olmadığı için tek sözcük, öbek ve cümle şeklinde olabildiğini kapsayan bir tanım gerekmektedir. Bundan yola çıkarak kalıp sözlerin hem yapısal özelliklerden hem de farklı ölçülerinden bahsederek tanımlanması gerektiği anlaşılmaktadır. Hem dil dışı hem de dil içi unsurlarını göz önünde bulundurarak birkaç araştırmacı; (Tannen ve Öztekin 1981; Doğançay 1990; Yüceol Özezen 2001; Toklu 1995, 2003) kalıp sözlerin tanımını vermiştir (Gökdayı, 2020, s.57-70).

Yapılan literatür taraması sonucunda, kalıp sözlerin öteki kalıplaşmış birimlerden ayrı bir grup içinde olması gerektiği anlaşılmış ancak bu sözleri diğerlerinden ayıracak ölçütler yeterli bir şekilde belirlenmemiştir. Bundan dolayı önceki çalışmalardan esinlenerek ve onlarda bulunan eksikleri kapatmak üzere kalıp sözlere detaylı bir tanım vermeye çalışan Gökdayı kalıp sözleri şöyle tanıtmaktadır:

“Önceden belirli bir biçime girip hafızada öylece saklanan, söyleneceği sırada yeniden üretilmeyip olduğu gibi hatırlanarak, gerekiyorsa bazı ekleme ve/veya çıkarmalar yapılarak kullanılan, tek bir sözcükten, ardışık veya aralı sözcükler içeren

sözcük öbeği ya da tümceden oluşabilen, belirli durumlarda söylenmesi toplumca benimsenmiş ve görece bir sıklığa sahip sözler olarak iletişimin kurulmasına, devamına veya sonlandırılmasına yardım eden ve kullanım yerleri çok sınırlı olan kalıplaşmış dil birimleri.” (Gökdayı, 2020, s. 71).

Gökdayı’nın (2020, s. 73) sunmuş olduğu kalıp sözlerin ayrıntılı tanımından yola çıkarak bahsi geçen kalıplaşmış dil birimi, diğer dilsel birimler gibi hem dil dışı hem dil içi özelliklerine sahip olduğu anlaşılmaktadır. Başka bir deyişle, onu tanımlarken hem iletişimsel yönlerine; kültür, bağlam, gelenek ve kullanıldığı yer ve zaman gibi, hem de dilsel yönlerine; yapı, biçim, anlam ve işlev gibi unsurlara yer verilmelidir.

Tablo 2

Türkçede Kalıp Sözlerin Özellikleri

Sayı	Özellik	Açıklama
1	Yapı	Kuşkusuz kalıp sözlerin en önemli ve belirgin özelliği kalıplaşmadır. Bu kalıplaşma dil bilgisinde doğru kabul edilen öbek veya tümce olabilir. Ayrıca öbek veya cümle içindeki sözcük dizilişinde kolay kolay değişiklik yapılamaz.
	Kalıplaşma derecesi	Tamamen kalıplaşmış (Bütün kalıplaşma: <i>Teşekkürler</i> Çekirdek bölümü – yarı kalıplaşma: <i>Güle güle otur, güle güle oturun, güle güle oturunuz.</i>
	Ögelerin dizilişi	Cümle: basit, bileşik, sıralı, eksilteli. Öbek: ad tamlaması, ilgeç öbeği. Çok sözcüklü sözlük birim. Tek sözcüklü: diziliş gerektirmiyor.
	Sözcük sayısı	1 ila 9 Bir sözcük: <i>Dikkat! Durakta. Elhamdülillah.</i> Dokuz sözcük: <i>Benim hakkımda ne düşünüyorsan Allah sana iki katını versin.</i>
	Dönüşüm	Diğer kalıplaşmış dil birimlerinden dönüşme özelliğine sahiptir. Birleşik: <i>Razı ol-</i>

Kalıp söz: *Allah razı olsun.*

Deyim: *Nazar değmek*

Kalıp söz: *Nazar değmesin*

2	Anlam	Gerçek ve değişmece (mecaz) anlam.
3	İşlev	Dil kullanıcılar arasında iletişimi kolaylaştırmak. Yanlış anlaşılmayı azaltmak. Birçok durum için hazır ifadeyi bulup ve düşünmeyi gerektirmeyip zamandan tasarruf sağlamak. Konuşmayı güçlendirip güzelleştirmek. Kültürel yönü yansıtmak.
4	Bağlam	Bağlam, dil dışı bir özellik olduğundan ötürü bir duruma veya olaya dayanarak kalıp sözlere yer verilmektedir. Mesela, sevinçli bir durumda Allah rahmet eylesin kalıp sözü kullanılması hiç uygun olmadığı kesindir. Bunun karşısında, matemde Allah mesut etsin kalıp sözün söylenmesi yerinde olmamaktadır. Başka bir deyişle, doğru bağlamda kullanılmamaktadır. Yani, bir kalıp sözün kullanılması belirli bir duruma veya olaya bağlı olup uygun görülmekte ve bazen zorunlu olarak tutulmaktadır.
5	Sıklık	Sıklık ve kalıplaşma doğrudan ilişkilidir. Kalıp sözlerin sıklıkla kullanılması onların kalıplaşmış olduklarını vurgulamaktadır. Bu sıklığı belirlemek güçtür.

Kuşkusuz kalıp sözlerin en önemli ve belirgin özelliği kalıplaşmadır. Bu kalıplaşma dil bilgisinde doğru kabul edilen öbek veya tümce olabilir. Ayrıca öbek veya cümle içindeki sözcük dizilişinde değişiklik yapmak mümkün değildir. Ne var ki, kalıplaşmış olma özelliği kalıp sözleri diğer kalıplaşmış dil birimlerinden ayırmak için yeterli değildir. Fakat kalıp sözleri herhangi normal tümceden bilinmesi mümkündür. Örneğin, *kolay gelsin* kalıp sözü *umarım işiniz kolay gelir size* tümcesinden ayırt edebilmek güç değildir.

Kalıp sözleri diğer kalıplaşmış dil birimlerinden en önemli ayırt edebilen özellik şu ki; bazı kalıp sözlerin tek sözcüklü olabilmeleridir. Ne var ki, bu özellik tüm kalıp sözlerde bulunmaması nedeniyle tek başına yeterli değildir.

Anlam açısından kalıp sözler gerçek veya mecaz anlamlarda olabilmektedir. En basit örnekler verilirse, *teşekkürler* gerçek anlamda kullanılırken *buyurun* sözü hem gerçek hem mecaz anlamda kullanılmaktadır. Zira buyurmanın ilk gerçek anlamı emretmektir, fakat bir mağazaya veya evi ziyarete girmeye izin vermek adına mecaz anlamda söylenen bir kalıp sözdür. Yani girmek veya gelmek anlamına gelmektedir.

İşleve gelince birçok işlevi yerine getiren kalıp sözlerin en belirgin işlevi iletişimin kolaylığı ve zamandan tasarrufu sağlamaktadırlar.

Bağlam özelliği de diğer kalıplaşmış dil birimlerinde olduğu gibi doğru ve uygun zaman, yer ve durum içinde uygun kalıp sözü kullanılmasına yol açmaktadır.

Sıklığın belirtilmesi ise güç olan bir özellik, zira her yerde veya her yazıda ne kadar kullanıldığı dört dörtlük tespit etmek mümkün olduğu görülmemektedir. Neticede, kalıp sözlerin bahsi geçen beş özelliğine bakılırsa çoğu diğer kalıplaşmış dil birimlerinde bulunduğu anlaşılabilmektedir. Fakat bazı kalıp sözlerin tek sözcüklü olabilmesi diğer kalıplaşmış dil birimlerden ayırt edilebilmesinde en belirgin özellik olmakla birlikte sadece bu özelliğe bakmak yeterli değildir. Buradan yola çıkarak, “kalıp sözlerin tanınabilmesi ve tanımlanabilmesi için, yapı, işlev, anlam, bağlam ve sıklık özellikleri tek tek yeterli değildir. Kalıplaşmış bir dil birimiyle karşılaşıncı, onun kalıp söz olup olmadığını belirlemek, ancak bu özelliklerin hepsinin bir arada düşünülmesiyle mümkündür.” (Gökdayı, 2020, s. 92).

Kalıp sözlerin anlam açısından belirli kavramsal gruplarına örnekler:

Hayır dua ve iyi dilek: *Allah sağlık versin, İyi şanslar.*

Beddua ve küfür: *Allah cezasını versin, Lanet olsun.*

Duygusal tepki: *Allah Allah!, Aman!, Allah aşkına.*

Selamlaşma: *Selamünaleyküm, Merhaba.*

Ayrılık: *Görüşmek üzere, Güle güle.*

Batıl inanç: *Tahtaya vur, Dilini ısır.*

İstek: *İmdat!, Bir şey sorabilir miyim?*

Konuşan veya dinleyeni yüceltme: *Sizden iyi olmasın.*

İstenileni kabul veya ret: *Baş üstüne, Emredersiniz, Maalesef, Üzgünüm.*

Eleştirir veya tehdit: *Ben sana gösteririm.*

Öğüt: *Dikkatli ol.*

Töre ve gelenek: *Eş olarak kabul ediyor musunuz?*

Dini inanç: *Allah bilir, Günah.*

Soru- cevap: *Nasıl gidiyor? İyi gidiyor. Na'ber? İyilik sağlık. Merhumu nasıl bilirdiniz? İyi bilirdik.*

Özür dileme: *Özür dilerim, Kusura bakma/bakmayın.*

Ödüllendirme: *Aferin, Helal olsun, Bravo.*

Teşekkür: *Teşekkürler, teşekkür ederim, teşekkür ettim, Sağ olun, Eyvallah.*

2.8.2. Ürdün Arapçasında Kalıp Sözler

Ürdün Arapçası literatür taraması yapıldığında kalıplaşmış dil birimlerinden biri olan kalıp sözler hakkında az sayıda çalışma yapıldığı görülmüştür. Türkçede olduğu gibi Ürdün Arapçasında kalıp sözler göz ardı edilmiş bir konudur. Ne var ki, iki dilde atasözleri ve deyimler kaynakları bulunması daha kolaydır. Dil bir iletişim vasıtası olduğu için sözcüklere ve gramere odaklanmaktan ziyade kalıp sözlerle ve cümlelere odaklanılmalıdır. Bu hususa önem verilirse öğrencinin konuşma becerisine katkıda bulunulur.

Ürdün Arapçasında kalıp sözler hakkında yapılan Badarneh'in (2020) çalışmasında nezaket kalıp sözleri incelenmiş ve sonucunda söz konusu kalıp sözlerin en çok sosyal normlar ve gelenekleri aktardığı sonucuna varılmıştır. Ayrıca Türkçede olduğu gibi söz konusu kalıp sözlerin çoğu Allah'tan söz eder ve bu tür kalıp sözler topluluğun dini ve kaderci doğasını vurgulamaktadır. Bunun yanı sıra Ürdün Arapçasındaki her kalıp söz duruma bağlı ve bağlama özeldir.

Türkçede olduğu gibi Ürdün Arapçasında da 'bitişik çift' denen kalıp sözler türü vardır. Bunlar da belli ve sabit ifadelerdir. İlk söylenen ifadeye göre belli ve sabit yanıt/ lar verilir. En basit örnekleri:

'Teşekkür ederim' yanıt: '*rica ederim, ne demek, bir şey değil*'.

'Ellerine sağlık' (Ellerin sağ olsunlar) yanıt: '*Senin ellerine de*'- (*senin ellerine de*)

'Afîyet olsun' yanıt: '*Senin kalbine*' (*sana da (afîyet olsun)*)

'Allah ecrinizi arttırsın' (başınız sağ olsun) Matemde söylenen kalıp söz, sabit yanıtı: '*Allah emeğinizi ve çabanızı övsün*'

'Mutluluk ve rahatlık olsun' (Sihhatler olsun) Ona Yanıt olarak: '*Allah sana mutluluk ve rahatlık versin*' (*Sana da sihhatler olsun*) saçını kestirmiş, tıraş olmuş veya banyo yapmış birine söylenir.

İncelenmiş çalışmalara ve bulgulara göre Ürdün Arapçasında kalıp sözlerin özellikleri şöyle sıralanır:

En az bir sözcükten oluşmakta, bazıları cümle şeklinde de gelebilmektedir. Örneğin;

تَسَلَّم: *sağ ol.*

تَفَضَّلُوا عَلَيْنَا مَرَّةً تَانِيَةً: Bize tekrara buyurun (Yine bekleriz).

Hem gerçek hem de mecaz anlamda kullanılmaktadır. Örneğin;

اللَّهُ يُخَالِكُكُمْ لَبْعُض: Allah sizi birbirinize esirgesin (Allah ayırmasın). Gerçek anlam.

بَبِصْمِ بِالْعَشْرَةِ: On parmağımla basarım- onla basarım (Aha şuraya yazıyorum- işte şuraya yazıyorum). Mecaz anlam.

İşlevler:

- Dil kullanıcıları arasında iletişimi kolaylaştırmak.
- Yanlış anlaşılmayı azaltmak.
- Sosyal görevleri yerine getirmek.
- Konuşmaya nezaket ve samimiyet katmak.
- Kültürel yönü yansıtmak.

Bağlam: Kalıp sözlerin özel durumlarda kullanıldığı için bağlama göre değişmektedir. Bazı durumlarda kalıp sözlerin kullanılması zorunluyken diğer durumlarda bu zorunluluk yoktur. Fakat kullanılırsa dili süsleyip iletişimi güçlendirir. Ayrıca sosyal görgülere uyum sağlanmış olur.

Sıklık: Günlük hayatından ayrılmaya bu kalıplaşmış özelliğe sahip kalıp sözlerin kullanılma sıklığı şüphesiz yüksektir.

Özetlemek gerekirse, Türkçe ve Ürdün Arapçasında söz konusu ortak ve benzeşen kalıp sözler olsun ve onların yapısal, anlamsal, işlevsel, bağlamsal ve sıklık özellikleri olsun büyük benzerlik göstermektedir. Ayrıca Ürdün Arapçasında kalıp sözlerin kullanılmasında püf noktaları vardır. Örneğin, 'Daaymih' kalıp sözü iyi ve sevinçli durumlarda bir Türk kahvesi veya yiyecek ikram edilip bitirildikten sonra kullanılan bir sözdür. Ne var ki, pek çok genç iyi ya da kötü durumlarda 'Daaymih' ("Sonsuz olsun") kalıp sözünü kullanır, bu nedenle genellikle büyükler tarafından sosyal bir hata yaptıkları için eleştirilirler. Zira kötü durumlarda 'Daaymih' daim olsun veya sonsuz olsun anlamına gelen kalıp sözü kullanmak uygun değildir (Rababah ve Malkawi, 2019, s.25). Buradan yola çıkarak, bu tür sosyal hataları önlemek adına kalıp sözlerin öğretimi hem ana dili hem de yabancı dil öğretiminde büyük önem arz etmektedir.

2.9.Deyim

Türk Dil Kurumu'na göre deyim, “genellikle gerçek anlamından az çok ayrı, kendine özgü bir anlam taşıyan kalıplaşmış söz öbeği, tabir” olarak tanımlanmaktadır TDK (2019). Deyimlerin büyük bir kısmını daha çok mecaz anlam içerir. Diğer bir ifade ile deyimdeki sözcükler gerçek anlamlarından uzaklaşarak bir olayı veya durumu anlatmak için kuvvetli ve süslü bir anlam kazanarak kemikleşmiş söze dönmüştür. Deyimlerin bu özelliği vurgulayan Akalın deyimlere şöyle bir tanım vermiştir: “Kendi öz anlamından az-çok ayrı bir anlam taşıyan klişeleşmiş söz, tâbir.” (Akalın, 1976, s. 62). Deyimlerin anlamından ziyade yapısından bahseden Karataş şöyle açıklamaktadır:

“Tabir. Gerçek/öz anlamının dışında farklı bir anlam olan, en az iki kelimeden oluşan kalıplaşmış söz grupları. Deyimlerin çoğu cümle değeri taşımazlar. Bu yönleriyle atasözlerinden ayrılırlar. Seyrek olmakla birlikte bazı deyimlerin atasözü gibi kullanıldığı da görülür. Özlü ve etkili bir anlatım vasıtası olan deyimler, yerli yerinde kullanıldıkları takdirde, anlatıma canlılık kazandırır. Düşüncüyü güçlendirirler. Deyimler çoğunlukla mastar biçiminde (bir kaşık suda boğmak, dil dökmek, kulu kurbanı olmak, vb.) Kullanılırlar. Türkçe, deyim bakımından zengin bir dildir.” (Karataş, 2004, s. 110-111).

Karataş'ın tanımına göre deyimler daha çok iki sözcükten ve az sayıda cümleden oluştuğu anlaşılabilmektedir. Deyimleri bu yapısal özelliğini vurgulayan Aksoy ve Gökdayı şu tanımları sunmaktadırlar: “Bir kavramı, bir durumu, ya çekici bir anlatımla ya da özel bir yapı içinde belirten ve çoğunun gerçek anlamlarından ayrı bir anlamı bulunan kalıplaşmış sözcük topluluğu ya da tümce.” (Aksoy, 2020, s. 50). Buna ek olarak, “deyimler, konuşma ve yazı dilinde kullanılmakta ve onun içinde hem dil, hem de estetik yönden son derece zengin bir renk cümbüşü sunmaktadır.” (Altaylı, 2010, s. 129).

Dikkat edilirse deyimlere tabir, ıstılah, klişeleşmiş söz, kalıplaşmış söz öbeği kavramları da verilmektedir. Hakeza yukarıda verilen tanımlardan sonra deyim, kültürü bünyesinde taşıyan kemikleşmiş, diğer bir ifade ile değişmez bir duruma gelmiş dilin bir unsurudur. Ayrıca deyim içindeki kelimelerin anlamları gerçek anlamlarından uzaklaşarak yeni kalıp bir anlam kazanıp harfi anlamdan öte mecazlı, süslü, canlı ve çekici bir anlama sahiptir.

2.9.1. Türkçede Deyimler

Aksoy'un, (2020) Türkçede deyimlerin özelliklerini sıralamasından yola çıkarak şu şekilde özetlenebilir:

Biçim özellikleri:

1. Deyimdeki sözler eş anlamlı sözlerle değiştirilemez, aynı zamanda deyim sözlerinin yeri değiştirilmez.
2. Deyimler kısa ve özlüdür.
3. Deyimler, öbek veya tümce halinde olup en az iki sözcükten oluşmaktadır.

Kavram özellikleri:

1. Deyimleri atasözlerinden ayırt eden özellik şu ki, deyimler, atasözlerindeki bulunan genel kural özelliğini taşımamaktadır. Deyimler ile daha çok bir kavramın anlatılması hedeflenmektedir.
2. Atasözlerinde olduğu gibi deyimlerin bir kuralı, gerçeği veya öğüdü verip ondan ibret vermek gibi bir amacı bulunmamaktadır. Deyimler, bir kavramı belirtip anlatımı süslemek ve güçlendirmek amacıyla kullanılmaktadır. Bahsi geçen atasözlerin özelliği atasözleri hem kalıp sözlerden hem de deyimlerden ayırt edilebilmesine yardımcı olmaktadır.
3. Hem deyim hem de atasözü olma imkânına sahip kalıplaşmış sözler az sayıda bulunmaktadır. Bu durum onların hangi anlamda kullanıldıklarına göre değişmektedir. *Açtırma kutuyu söyletme kötüyü.* Bu sözü açıklayarak genel olarak birini kızdırıp sana kötü sözler söylemesine yol açma anlamına gelip atasözü sayılacağı söylenebilir. Beni kızdırırsan sana kötü şeyler söylerim tehdit anlamı vurgulanırsa o zaman deyim olarak sayılır. Fiil çekimi değiştirilerek deyim ve atasözü olabilen sözler de vardır: *Doğmadık çocuğa don biçilmez- Doğmadık çocuğa don biçilmek. Ayağını yorganına göre uzat- Ayağını yorganına göre uzatmak.*
4. Deyimlerin anlam açısından kullanımı ikiye bölünür; gerçek ve mecaz anlam. Gerçek anlam için *iyiye iyi kötüye kötü demek*, mecaz anlam için ise *çantada keklik*, ya da *yumurta kapıya dayanmak* deyimleri örnek olarak verilebilir

Deyimlerin, atasözleri ve kalıp sözler gibi diğer kalıplaşmış dil birimleriyle karıştırılmasının olasılığı vardır. Bununla birlikte, deyimlerin çeşitleri çoktur ve “kimi çeşitlere deyim demeyip ayrı adlar vermeyi uygun görenler bulunabilir” (Aksoy, 2020, s. 509).

Altaylı (2010), deyimler ve atasözlerinin arasındaki farkları belirtmek için deyimlerin özelliklerine değindiğinde onların bir anlayışı ifade etmek için kemikleşmiş olduğunu ve bir deneye veya kurala dayalı olmadığını altını çizmiştir. Altaylı, Aksoy'un deyimlerden tespit etmiş olduğu biçim ve kavram özelliklerini vurgulayarak şekil ve anlayış özellikleri olarak adlandırmıştır. Altaylı'nın (2010), tespit etmiş olduğu özellikler şöyle özetlenebilir:

Deyimlerin şekil özellikleri:

1. Aksoy'un belirtmiş olduğu gibi, deyimler ve atasözlerinin dizilişi değiştirilemez. Başka bir ifade ile deyimlerde ve atasözlerindeki kelimelerin yerine başka benzer veya eş anlamlı kelimeler getirilemez.
2. Deyimler ve atasözleri kısa ve özlüdür.
3. Deyimlerin en az iki kelimededen oluşup öbek veya cümle halinde olabildiği belirtilmiştir.

Deyimlerin anlayış özellikleri:

1. Deyimler atasözlerinde olduğu gibi genel bir kurala dayanmayıp bir anlayışı açıklamayı hedeflemektedir.
2. Atasözlerinin deyimlerden ayırdığı en önemli özelliği belli bir tecrübeye dayanıp bir dersi aktarmaktır. Yani ders verip ibret almak amacıyla kullanılmaktadır.
3. Bazı ifadeler hem deyim hem atasözü olarak kullanıldığı için karışıklığa sebep olur ancak bir ifadenin kullanıldığı bağlama ve fiil çekimine göre ya deyim ya da atasözü olup olmadığına karar verilebilir. Örneğin; ayağını yorganına göre uzat ya da ayağını yorganına göre uzatmak.
4. Deyimler anlayış yönünden iki bölüme ayrılmaktadır. Birincisi sözcüklerin gerçek anlamlarından uzakken, ikincisinde asıl anlamlarıyla örtüşebilmektedir.

Kalıp sözün, deyimden ve atasözünden ayırt edebilmenin en belirgin özelliğinin kullanıma dayalı oluşu söylenebilir. Buna ek olarak bazı kalıp sözlerin tek sözcükten oluşması diğer kalıplaşmış dil birimlerden ayırt ettiği özellik olduğunu söylemek mümkündür. Ayrıca, atasözlerinin en önemli amacı öğüt vermek ve ibret almak olduğundan ötürü, onları diğer kalıplaşmış dil birimlerinden ayırt etmek kolaylaştırmaktadır. Neticede, “Atasözleri ve deyimlerimiz mitolojik çağlardan beri zaman içinde süzüle süzüle gelip bu güne kadar çıkan, dilimizi, inanç, kültür ve sosyal tarihimizle ilgili değerleri özel kalıplar içinde muhafaza eden söz dizeleridir.” (Altaylı, 2010, s. 133).

Özetle, Araştırmacılara göre Türkçede deyimın biçim özelliklerinden en belirginini en az iki sözcükten oluşması ve çoğunun mastar eki (-mak/-mek) ile bitmesidir. Ne var ki tek sözcükten oluşan deyimler bulunmaktadır, *akşamcı* ve *yağcı* sözleri gibi. Deyimlerdeki sözcüklerin çoğu gerçek anlamlarından uzak, bazıları ise asıl anlamlarıyla örtüşebilir. Deyimlerin işlevi anlamı güçlendirmenin yanı sıra, kültürü ve değerleri taşıyıp aktaran bir protokol olmasıdır.

2.9.2. Ürdün Arapçasında Deyimler

Genel modern Arapçada bulunan deyimlerin büyük bir kısmı Kur'an Kerim'den ve hadislerden gelmektedir. Buna ek olarak nesir ve şiirler de modern Arapça deyimlerinin önemli bir kaynağıdır. Fasih Arapçada yer alan deyimleri ve onların Türkçe karşılıklarını sıralayan çok sayıda çalışma olmasına rağmen Ürdün Arapçasında kullanılan deyimlerle ilgili literatür taraması yapıldığında az sayıda çalışma bulunduğu görülmüştür. Ne var ki, bu alanla ilgilenenler yeni yapılmış eserleri ile büyük ve kıymetli bir hazine oluşturmuşlardır. Ayrıca son zamanlarda Ürdün lehçesine (Arapçasına) ve Ürdün'e ait somut olmayan kültürel mirasına verilen önem artmaktadır. Türkçede olduğu gibi Ürdün Arapçasında da kalıp sözler göz ardı edilmiş bir konudur. Bununla birlikte iki dilde atasözleri ve deyimler için kaynakların bulunması daha kolaydır.

Taranıp incelenmiş çalışmalardan hareketle Ürdün Arapçasında deyimlerin özellikleri şöyle sıralanabilir:

1. Bir sözcükten veya fazla oluşabilir: *Emma'a* اَمْعَة (Evet efendimci). Elleri bağlı اَيْدِيَه مُرَبَّطَة (Eli ayağı bağlı).
2. Öbek veya tümce halinde gelebilir. اِنْخَطَفَ لَوْنَه – rengi kaçırılmış (Beti benzi attı) - اللِّي - بَقْلَبِه عَلَى رَاسِ لِسَانِه kalbinde ne varsa dilinin ucundadır (İçi dışı bir- Açık yürekli).
3. Kısa ve özlüdür.
4. Deyimin kelimelerinin hepsi birlikte ayrı bir anlam kazanıp tek bir kelime anlamına sahip olmuş olabilmektedir. أَبُو كَمُونَة – Kimyonun babası: cimri, pinti anlamına gelmektedir.
5. Deyimin anlamını başka bir dile harfîyen çevrilmesi zordur.

Bir deyim içindeki kelimelerinin elenmesi, değiştirilmesi veya onlara bir zamir ile işaret etmek mümkün değildir (aktaran Davud, 2003, s. 11).

Böylelikle, modern Arapçada ve özellikle Ürdün Arapçasında kullanılan deyimler Türkçe deyimler ile özellikler konusunda ortaklık gösterdiği görülebilmektedir. Modern Arapçada ve özellikle Ürdün Arapçasında tek sözcüklü deyimler bulunabilmektedir. Her iki dilde deyim özlü ve mecaz anlamlıdır. Ayrıca Ürdün Arapçasındaki deyimlerin kelimelerinin çıkarılması, değiştirilmesi veya onun yerine zamir kullanılması mümkün değildir.

2.10. Atasözü

Atasözünün Arapçadaki karşılığı meseldir. Arapçada mesel (çoğulu emsâl) “benzemek, benzeri olmak” mâniasındadır. Eski Türkçede atasözü sav olarak geçmektedir. Sav, İslamiyet öncesi Türk edebiyatında atasözü anlamında gelmektedir. Bir fikri, bir tecrübeyi, bir nasihati, kısa ve özlü, bazen kafiyeli bir biçimde çok şey anlatan kalıplaşmış sözlerdir. Divan-ü Lügat-it Türk’te atasözü hem mesel hem de sav sözcükleriyle geçmiştir. Diğer isimlendirmelerden de darbimesel ve atalar sözüdür. Darbimesel “darbü’l-mesel” bir duruma uygun olan özlü ve meşhur bir söz dile getirmek demektir. Atasözlerinin herhangi bir kaynağına geçmeden önce atasözünün veya darbimeselin ilk örneklerine geçmek uygun olduğu düşünülmektedir. Kuran-ı Kerim’den örnekler verecek olursak birkaç ayetle karşılaşabiliriz.

إِنَّ اللَّهَ لَا يَسْتَحْيِي أَنْ يَضْرِبَ مَثَلًا مَّا بَعُوضَةً فَمَا فَوْقَهَا فَأَمَّا الَّذِينَ آمَنُوا فَيَعْلَمُونَ أَنَّهُ الْحَقُّ مِنْ رَبِّهِمْ وَأَمَّا الَّذِينَ كَفَرُوا (البقرة { فَيَقُولُونَ مَاذَا أَرَادَ اللَّهُ بِهَذَا مَثَلًا يُضِلُّ بِهِ كَثِيرًا وَيَهْدِي بِهِ كَثِيرًا وَمَا يُضِلُّ بِهِ إِلَّا الْفَاسِقِينَ } 26)

“Şüphesiz Allah (hakkı açıklamak için) sivrisinek ve onun da ötesinde bir varlığı misal getirmekten çekinmez. İman etmişlere gelince, onlar böyle misallerin Rablerinden gelen hak ve gerçek olduğunu bilirler. Kâfir olanlara gelince: Allah böyle misal vermekle ne murat eder? derler. Allah onunla birçok kimseyi saptırır, birçoklarını da doğru yola yöneltir. Verdiği misallerle Allah ancak fâsıkları saptırır (çünkü bunlar birer imtihandır).” (Bakara Suresi 26. Ayet).

الحج ٧٣ ﴿يَا أَيُّهَا النَّاسُ ضَرْبَ مَثَلٍ فَاسْتَمِعُوا لَهُ﴾

“Ey insanlar! Size **bir örnek verildi**. Şimdi ona iyi kulak verin.” (Hac Suresi 73. Ayet).

Arapçada, özellikle ayetlerde ve hadislerde geçen durub-i emsalin (darbimeselin çoğulu) esası teşbihtir. Yine de meselin içeriğinde bir ibret ve ders bulunmaktadır. Daha açıklayacak

olursak, eski neslin yaşadığı tecrübe yeni neslin de benzer bir tecrübe yaşadığında darbimesel kullanılıp hem eski nesle teşbih etmek hem de yeni nesle ders vermek amaçlanır. Ayrıca, atasözleri eski yaşanan deneyimlerden ve nesillerden örnek alınmak amacıyla söylenmektedir.

Bazı atasözleri Kuran-ı Kerim'den veya hadislerden alınıp bazı Müslümanlar tarafından bir atasözü haline getirilerek nesilden nesle aktarmaktadır. Örneğin; “Temizlik imandandır” "النظافة من الإيمان", (Müslim, taharet 1; Darimi, Vudu 2; Müsned, 5/342,344; Acluni, Keşfu'l-Hafa, 291), Bir diğer örnek; “إذا لم تستح فاصنع ما شئت” "Utanmazsan ya da yaptığında utanmayacaksan dilediğini yap" (Buharî, Edeb, 78; Enbiya, 54; Ebu Davud, Edeb, 6).

Atasözlerine akademik kaynaklar penceresinden bakacak olursak atasözü- atasözleri TDK sözlüğünde, uzun tecrübe etmeye ve dikkatli incelemelere dayalı dile getirilmiş ve halka mal olmuş, ders veren söz, deme, mesel, sav, darbimesel olarak geçmektedir. (TDK, 2019). Atasözleri, daha önce yaşanmış olaylara dayanarak kazanılmış tecrübeden kaynaklı kalıp şeklinde kalan ve kemikleşmiş anonim sözlerdir. Akalın atasözünü, şu şekilde tanımlamaktadır:

“Atalardan kalma değerli söz. Ne zaman söylendiği, kimin söylediği belli değildir. Söz sanatı bakımından da çok değerlidirler; bunlar, << i'caz >> denen kestirme anlatımın en başarılı örnekleridir. İçlerinde ölçülü ve kafiyeli olanlar da vardır.” (Akalın, 1976, s. 43).

Akalın'ın bu tanımında atasözlerinin eski nesillerden kalma sanatı olarak tasvir etmiş ve biçim özelliklerine kısaca değinmiştir. Atasözleri hem kısa ve öğüt verici olduklarından hem de bazıları kafiyeli oldukları için bir söz sanatı olarak kabul edilmektedir. *Derdin yoksa söylen, borcun yoksa evlen. Bir elin nesi var iki elin sesi var*, zengin kafiyeli atasözlerinin örneklerindendir.

Karaalioğlu, gerek ortaya çıkışları gerekse biçim ve işlev temelinde atasözlerini şu şekilde tanımlamaktadır:

“Darb-ı mesel, atalar sözü. Az kelime ile anlatılmış, halka mal olmuş hikmetli söze denir. Atasözleri anlatım sanatlarına bürünmüş eski sözlerdir. Bunlar kısalığı ve sadeliği içinde bir-takım gerçekleri anlatır, fakat kimin ne zaman söylediği belli olmayan özlü sözlerdir. Atasözleri, atalarımızın dünya görüşünü özetleyen genel kurallardır. Her biri birer hayat ışığı olan bu sözler yolumuzu aydınlatır. Hayatın binbir güçlüğünden biri içinde kaldıkça bir atalar sözü imdadımıza yetişir, bize ne yapmamız gerektiğini öğretir. Bu sözler en uzak nesillerin, daha gençlerine miras bıraktıkları öğütlerle dolu bilgi hazineleridir.” (Karaalioğlu, 1975, s. 38).

Aksan'nın tanımında ise, atasözlerinin işlevine yer verilmiştir: “Bir dilin söz varlığı içinde yer alan atasözleri bir milletin bilgeliğini, deneyimlerini, dünya görüşünü ve anlatım gücünü yansıtan, yüzyıllarca yaşayabilen sözlerdir.” (Aksan, 2015, s. 41).

Yukarıda verilen tanımların yanı sıra, atasözü anonim, özlü ve popüler sözlerdir. Bir milletin düşünce tarzının ve metodolojisinin konusu itibarıyla eğitici bir niteliğe sahip ve halkın davranışları üzerinde etkisi olan yaşam felsefesi olduğu için bilim adamlarının ilgi duyduğu sosyal, tarihi ve psikolojik bir belge olarak tanımlanmıştır⁴ (aktaran Batiha ve Yunus, 2021, s. 352).

Bütün bu tanımlardan hareketle atasözü, bir kişinin veya insan grubunun yaşamış olduğu tecrübe ve olaya dayanarak ortaya koyduğu sanatsal, güçlü anlamlı ve ibret taşıyan kalıplaşmış ve çoğu zaman kafiyeli söz olarak özetlenebilir.

2.10.1. Türkçede Atasözleri

Atasözlerinin doğuşuna yer veren Aksoy, “atasözleri, geniş halk yığınlarının yüzyıllar boyunca geçirdikleri denemelerden ve bunlara dayanan düşüncelerden doğmuşlardır. Ulusun ortak düşünce, kanış ve tutumunu belirtir, bize yol gösterirler” şeklinde açıklamıştır (Aksoy, 2020, s. 13). Aksoy'un tanımından yola çıkarak, atasözlerinin doğuşu bir ulusun uzun süre içinde yaşamış olduğu olaylardan ortaya çıkarttığı dersler ve ibretlerden kaynaklı olduğu anlaşılmaktadır. Tuna, (2014), Aksoy'un belirttiği gibi atasözlerinin ve özellikle Türkçe atasözlerinin doğuşunu şöyle açıklamaktadır: “Türk kültürünün kuşaklar arası önemli köprülerinden birisini oluşturan ve çalışma konusu olan atasözleri, Türklerin yüzyıllar boyunca geçirdikleri hayat tecrübelerinden ve bunlara dayanan fikirlerden doğmuşlardır.” İki tanımda da geçtiği gibi bu sözler deneyimlere dayanıp oluşturulan fikirlerden ortaya çıkmıştır. Bir atasözünün ilk söyleyeni zamanla kaybolduğu için belirlenmemektedir. Yani, deyimler gibi atasözlerinin bir özelliği, belli bir kaynaktan çıkmış olmakla birlikte zamanla yaygın olup halka mal olarak anonim kalmasıdır.

Atasözleri ve deyimleri folklorun unsurları olarak sayan Tuna (2014) şunu belirtmektedir: “Diğer folklor ürünlerinden olan bilmece, atasözleri, deyimler, halk şiiri Türkçenin bir tür

⁴ Tanıtım Arapçadan Türkçeye yazar tarafından tercüme edilmiştir.

aynası olduğu için yabancılara Türkçe öğretiminde bu başlıkların her birinden ziyadesi ile yararlanılabilir.” Yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde bahsi geçen, folklorun bir unsuru olan ve kültür elçisi denen atasözlerinin ve deyimlerin önemine temas edilmektedir. Tuna (2014) atasözlerini ve deyimleri sadece folklorla ilgili sayarken (Aksoy, 2020, s. 11) onları toplumbilim, ruhbilim, eğitimbilim, ekonomi, felsefe, tarih, ahlak ve folklor gibi alanlarla da ilişkilendirmektedir.

Atasözleri ve deyimler arasında bir karşılaştırma yapan Tuna (2014), deyimlerin her tür çekim ekini alabildiğini ama bununla birlikte tercüme edildiğinde anlatım gücünün kaybolabildiğini belirtmiştir.

Diğer taraftan, Aksoy (2020) atasözlerinin anlam gücünün başka bir dile çevrildiğinde kaybolduğunu öne sürerken Tuna (2014) ise anlamın çok etkilenmeyeceğini vurgulamıştır. Ne var ki, çeviriler ile atasözlerinin sanatsal yönüne ses uyumu (kafiyeli olması gibi) kaybolabilir. Bir diğer ifade ile biçim özellikleri kaybolur.

Atasözlerini deyimlerden farkını daha açıklayıcı bir şekilde belirtmek için atasözlerinin hem biçim hem de kavram özelliklerine değinmek gerekmektedir. Aksoy (2020) atasözlerinin biçim özelliklerini şöyle sıralamaktadır:

1. Formu değişmez olan kalıplaşmış sözler. Sözcükler başka eşdeğer sözcüklerle değiştirilmez ve söz diziminin biçimi bozulmaz.
2. Kısa, net ve özlüdür.
3. Genel olarak bir veya iki cümleden oluşup daha uzun olabilmektedir.

Aksoy atasözlerinin kavram özellikleri şu şekilde sınıflandırmıştır:

1. Sosyal olayların nasıl olageldiklerini uzun bir gözlem ve deneme sonucu bildiren atasözleri
2. Doğa olaylarının nasıl olageldiklerini uzun bir gözlem sonucu bildiren atasözleri
3. Toplumsal olayları bildirirken bunlardan ders almamızı hatırlatan atasözleri
4. Denemelere ya da mantığa dayanarak doğrudan doğruya ahlak dersi ve öğüt veren atasözleri
5. Birtakım gerçekler, felsefeler, bilgece düşünceler bildirerek yol gösteren atasözleri
6. Töre ve gelenekleri bildiren atasözleri
7. Kimi inanışları bildiren atasözleri (Aksoy, 2020, s. 15-17).

Deyimlerde olduğu gibi atasözlerinde de değişmece (mecaz) ve yan anlamlar olmazsa olmazdır. Ne var ki, mecazi olmayan atasözleri de bulunmaktadır. *Bugünkü işini yarına*

bırakma atasözündeki görüldüğü gibi gerçek anlamda kullanılıp yapılması gereken görevleri ileri zamana ertelenmemesine dair nasihat verilmektedir.

Türkçede atasözlerinin diğer kalıplaşmış sözlerden bir başka ayırıcı özelliği ise, sanatsal yönüdür. Aliterasyon, cinas, kinaye, istiare, hüsnü talil atasözlerinde görülen edebi sanatlardan bazılarıdır.

Özetle, Türkçe atasözleri, Türk kültürünün nesiller arası önemli aktarım unsurlarından birisidir. Türklerin asırlar süresince biriktirdikleri yaşam deneyimlerinden ve bunlardan ortaya çıkarılan düşüncelerden kaynaklanmaktadır. Ayrıca hem gerçek, hem mecaz hem de yan anlamlı olabilmektedir. Biçim açısından ise Türkçede atasözlerinde kelimelerin yeri değiştirilemez ve yerine başka eşdeğer kelime olsa da getirilemez. Atasözleri kısa, net, özlü ve en az bir veya iki cümleden oluşmaktadır. Son olarak Türkçe atasözlerinin sanatsal yönleri zengindir. Zira bazılarında aliterasyon, cinas, kinaye, istiare, ve hüsnü talil gibi söz sanatları yer almaktadır.

2.10.2. Ürdün Arapçasında Atasözleri

Her toplum gibi Ürdün toplumu da onun konuşmasında atasözlerine yer vermektedir. Çalışmanın bu bölümünde Ürdün atasözleri ile ilgili yapılan en alakalı çalışmalardan hareketle Ürdün atasözleri hakkında genel bir bilgi verilmiştir. Ürdünlüler yaşamlarında atasözlerine büyük önem vermiş ki hayatlarında atasözü yemeğe eklenen tuza benzetilmiş ve atasözleri hakkında bile atasözleri bulunduğu aktarılmıştır (Dawaghreh ve Tengku-Sepora, 2020, s. 282). Örneğin, ‘Atasözü söylenmemiş bir şey bırakmadı’ veya ‘Sözünü söyle ve atasözünü bekle’ gibi.

Batiha ve Yunus (2021) çalışmasında İslam eğitiminin Ürdün atasözleri üzerindeki etkisine değinerek Ürdün Arapçasında çok sayıda iyi ahlakı vurgulayan hadislerden kaynaklanan atasözleri bulunduğunu ortaya koymuştur. Bunu destekleyen (Alamad, 1973, s. 43) Ürdün atasözlerinin kaynaklarını şöyle sıralamaktadır:

1. Eski kaynaklar (Yazılı atasözleri)
2. Semavi dinler
3. Üretilmiş atasözleri
4. Yazılı kaynaklarda bulunan Arap mirası.

Buradan yola çıkılarak anlaşılabilir ki Türkçe atasözlerindeki olduğu gibi ibret, ders, öğüt ve nasihat denen iyi davranışlar Ürdün atasözlerinde de yer almaktadır. Bu atasözleri, başka bir deyişle, pırlanta kıymetindeki atasözleri övülerek ve onaylanarak bir milletin değerlerini taşıyan kalıplaşmış dil unsurları haline gelmiştir.

Dawaghreh ve Tengku-Sepora, (2020) çalışmasında yabancı kökenli kelimeleri içeren atasözlerinden bahsetmektedir. Onlardan birisi de Türkçe kökenli para kelimesidir.

‘كثير الكارات قليل البارات’ ktheer alkaraat kaleel albaraat.’ Atasözü, işini sıkça değiştiren biri az para kazanır anlamına gelmektedir. Bahsi geçen atasözünde para kelimesi alınmış olup da Arapça çoğul eki eklenmiştir. Para, paraat olarak olmuş ve anlamı paralardır. Buna benzer örnekler Türkçede de vardır. Örneğin, evlat kelimesi Arapçada kendisi çoğuldur ve çocuklar veya erkekler anlamını taşır. Fakat Türkçeye geçince lar çoğul eki eklenip evlatlar olarak geçer. Bu verilen örneklerde dikkat edilmesi gereken husus, zengin dillerin farklı yabancı dillerden kelime alışverişi yapmış olsa bile kendine has özelliklerini korumaya devam etmesidir.

Ürdün atasözleri ile ilgili incelenmiş çalışmalarından yola çıkılarak denilebilir ki Ürdün atasözleri dolaylı bir şekilde bir mesaj aktarma ve dil, kültür ve toplumla etkileşim halinde olduklarını gösterme işlevlerini üstlenmektedir. Ayrıca birçok atasözü kültürel referanslar taşımaktadır.

Her dilde olduğu gibi Ürdün Arapçasındaki bazı atasözleri muğlaklık hissi yaratmaktadır. Zira farklı dönemlerde yaşayan nesillerin arasında aşına olunmayan birçok kültürel referans vardır. Bundan dolayı eski nesillere göre mantıklı gelebilen fikirler yeni yaşam tarzlarına ve yeni nesillere uymayabilir. Ayrıca bazı eski düşüncelere dayalı söylenmiş atasözleri İslam eğitimine aykırıdır. Bu düşüncüyü destekleyen Batiha ve Yunus (2021) çalışmasında İslam eğitimiyle uyuşmuş atasözleri belirtirken İslam ile uyuşmayan atasözlerini de belirlemiştir. Kadının yeri uyuşmayan konulardan birisidir.

Atasözlerinde kullanılan dilin anlaşılması her zaman kolay değildir. Kelimelerin mecaz anlamları, kullanılan çeşitli dil sanatları ve yabancı dillerden geçen kelimeler bu durumun sebepleri arasında gösterilebilir. Yani hem ana dili hem de yabancı dil öğretiminde atasözlerinin aktarılma yöntemine dikkat ederek büyük emek gerektiren bir sürecin olduğunu tekrar vurgulamak gerekmektedir.

2.11. Kalıplaşmış Dil Birimlerinin Karşılaştırılması

Aşağıda çalışmada bahsi geçen farklı kaynaklardan faydalanarak söz konusu kalıplaşmış dil birimlerini içeren karşılaştırmalı bir tablo oluşturulmuştur.

Tablo 3

Kalıplaşmış Dil Birimlerinin Karşılaştırılması

Karşılaştırma Yönü ve Örnekler	Atasözleri	Deyimler	Kalıp Sözler
Hedef- işlev	Bir kuralı bildirme- öğüt verme- ibret alma- yol gösterme.	Anlatımı süsleyip güçlendirme. Kısa yolla çok şey anlatmak.	İletişimi kolaylaştırmak. Toplumsal görevleri yerine getirmek.
Biçim	Özlü ve cümle halindedir.	Özlü- mak- mek ile bitmesinin genel bir özelliliği. Her çekim türünü alabilme. Tek sözcük (Yaltakçı, yağcı, akşamcı) Öbek veya cümle şeklindedir.	Tek sözcük- öbek veya cümle de olabilmektedir.
Anlam	Mecaz ve gerçek. <i>Mum dibine ıstık vermez.</i> <i>Bugünün işini yarına bırakma.</i>	Mecaz- yan- dolaylı. <i>Dil dökmek.</i> <i>Gözden düşmek.</i> <i>Demir almak.</i>	Mecaz ve gerçek. Dolaylı ve doğrudan.
Esneklik	Kullanım zorunluluğu yoktur. Sözcük seçimi ve	Kullanım zorunluluğu yoktur. Büyük kısmı,	Bazılarında kullanım zorunluluğu vardır.

	diziminde esneklik göstermezler. Tamamen kalıplaşmıştır. (<i>Lafla peynir gemisi yürümez</i>)	çekirdek kalıplaşmadır. Kişi, zaman ve bağlama bağlı bazı değiştirmeler yapılabilir.	Büyük kısmı, çekirdek kalıplaşma. Kişi, zaman ve bağlama bağlı bazı değiştirmeler yapılabilir.
Sanat Gücü	Hem mecaz anlamı hem de (bazılarında) kafiye olması bakımından büyük ve cazip bir zekâ ile oluşturulmuştur.	Anlatım çekiciliği. Sözü süsleme.	Görgülü olmayı süsleyen ifadeler dolu.
Dini Yansıma	<i>Allah sabırlı kulunu sever</i>	<i>Cehennemine dibine gitmek</i>	<i>Allah rahmet eylesin</i>
Kültürü Yansıma (Gelenek- Görenek- Adet- Batıl inanç- Değerler vs.)	<i>Misafirlik üç gündür</i>	<i>Alnının akıyla</i>	<i>Ziyade olsun</i>

2.12. Değerler

TDK'ye (2019) göre, kültür, “tarihsel, toplumsal gelişme süreci içinde yaratılan bütün maddi ve manevi değerler ile bunları yaratmada, sonraki nesillere iletmede kullanılan, insanın doğal ve toplumsal çevresine egemenliğinin ölçüsünü gösteren araçların bütünü, hars, ekin” olarak tanımlanmaktadır. Bu tanımdan hareketle, bir milletin içinde doğru ve uygun olarak kabul edilen düşüncelerin ve davranışların bütününe değerler denilebilmektedir. Kültürün dille ilişkisi nasılsa değerlerle ilişkisi de aynıdır. Daha önceki 1 numaralı şekilde tespit etmiş

olduğumuz gibi esas olan kavram kültür, onun teferruatında dil ve değerler bulunmaktadır. Bu değerler sevgi, saygı, anlayış, hoşgörü, dürüstlük, sorumluluk, yardımlaşma, misafirperverlik, temizlik, komşuluk ve sılayı rahim gibidir.

Değerin diğer bir tanımında, bir şeyin kıymetini belirlemek için kullanılan bir ölçü (TDK, 2019). Bu tanımdan hareketle değer bir ölçü olduğuna bakacak olursak, dürüstlük gibi insana verilecek niteliğin ölçüsü olarak görülebilir. Yani bir insan dürüst olması dürüstlük değerine göre ölçülmektedir. Dürüstlük ölçüsüne dayalı değerlendirme yapılabilmektedir. Bir diğer söyleyiş ile insanları nitelemek de bir değer yargısıdır (aktaran Zengin, 2017, s. 433-434).

“Değerler topluma yön veren ve ideal toplum düzeninin oluşmasını sağlayan yazılı olmayan kurallar bütünüdür.” (Tanrıkulu ve Koyuncu, 2020, s. 225). Bir başka deyişle, insanlık tarihi erdemleri çoğaltma ve erdemsizliği azaltma mücadelesidir.

Diğer bir tanımda “Bir toplumun gerçekleşmesini arzu ettiği idealler ve düşler” (aktaran Turan, 2017, s. 9). Denilebilir ki değer, bir tutum veya alışkanlık haline gelmiş, edinmiş ve gerektiğinde davranışa dönüştürülebilen bir niteliktir. Bu nitelik ise bir düşünceden kaynaklanıp söze dönüştürülüp alışılmış bir davranışa gelmiştir.

Dil kavramı; insanlığın oluşumundan beri bugüne dek var olmuş, belli bir sistem ile insanlar arasındaki kurulan iletişim, düşünce, duygu ve bilgi aktarılmasının gerçekleştirilmesini sağlayan ve sosyolojik, kültürel açıdan etkileri olan bir araç olarak tanımlanmıştır. Yani bir düşünceyi aktaran sözler kişiliğimizi de yansıtmaktadır. Mahatma Gandi, bu düşünce, dil, davranış, alışkanlık ve kişilik arasındaki güçlü bağı şu şekilde açıklamaktadır:

“Düşüncelerinize dikkat edin, söze dönüşürler. Sözlerinize dikkat edin eyleme dönüşürler. Eylemlerinize dikkat edin, alışkanlık olurlar. Alışkanlıklarınıza dikkat edin, kişiliğiniz olurlar. Kişiliğinize dikkat edin kaderinizi şekillendirirler...”
(aktaran Yaman, 2012, s. 125).

Edinilmiş ve alışılmış hale gelen denen değerler kişiliğe yansıtmaktadır. Kişilikte bulunan değerler de bireyin hayatını etkilemektedir. Bireyin bir toplumun parçası olduğundan ötürü de bu değerlerin bireysel olmaktan ziyade toplumsal olması bir gerçektir. Bu nedenle, bir millet içinde bulunan değerler, o milletin geleceğine etkileyebileceği söylenebilmektedir. Bundan hareketle bazı değerler var ki bir milletin kalkınmasına yol açabilmekte olduğu anlaşılıp değerlerin önemi öne serilmektedir.

Değer, kültürün bir teferruatıdır. Bu bağlamda, kabul edilen değerler, kültür gibi bir millettten millete değişiklik göstermektedir. Bazen de aynı toplumda olan kişiler arasında değerler konusunda görecelik yaşanabilmektedir. Zira, basitçe bir kişi için değerli görülen diğer kişiye değerli görünmeyebilir. “Çünkü; kişilerin ve toplumları doğru/güzel/ faydalı algıları farklılık arz edebilir.” (Yaman, 2012, s. 25). Neticede, değerler insanların yaşayışlarına, düşüncelerine ve davranışlarına etkileyen inanışlardır.

2.12.1. Değerler Eğitimi

İnsan kendi hayatı boyunca kişiliğine değerler kazanmak süreci içindedir. İnsanın kazandığı bu değerler edinmiş ve kalıcı bir alışkanlığa, sıfat veya davranışa dönüşmektedir. Bu kazanma veya kazandırma süreçleri değerler eğitimi olarak adlandırılır. Bu eğitim bir süreç değil bir bütündür. Değerler öğretimi ve öğrenimi süreçleri değil, değerler eğitimi ve edinimi söylemek son derece önemlidir.

Öğrenme ve edinme kavramları arasındaki fark bu çalışmada ana dili başlığı altında açıklanmıştır. Eğitim ve öğretim kavramlarının arasındaki fark da göz ardı edilmemesi gereken bir husustur. İki kavramın Arapçadaki karşılığı ise talim ve terbiyedir. Talim, öğretimdir, terbiye ise eğitimidir. Öğretimde daha çok telkin yaklaşımı kullanılıp bilgi aktarmaktan ibarettir. Eğitimde ise yönetme ve yönlendirme vardır. Ayrıca eğitimde aktarılan bilgilerden sonra öğrencilerden bir uygulama ve davranış beklenir. Fakat öğretimde bir bilgi aktarılıp geçilebilmektedir. Bundan dolayı değerler eğitimi söylemek daha uygun olduğuna inanılmaktadır.

Eğitim sürecinde edinme sürecinde gibi bir doğallık vardır. Öğretim ve eğitim arasındaki fark girdi ve çıktılara benzetilebilir. Bir dil öğretme- öğrenme sürecinde girdi beceriler, okuma ve dinleme, çıktı beceriler ise yazma ve konuşmadır. Buna dayanarak öğretimde giren bilgilerin eğitimde eyleme dönüşüp ortaya çıkması beklenmektedir. Johann Goethe'nin dediği gibi: “Bilmek yetmez, uygulamamız gerekir. İstemek yetmez, yapmamız gerekir.” (Horn, 1997, s. 283). Bu Goethe'nin sözü, *peynir gemisi lafla yürümez* atasözünü çağrıştırmaktadır.

Özetle, Eğitim ve öğretim aynı değildir. Eğitim; kişide istendik davranışlar oluşturma sürecidir. Bir tutumun benimsenmesi ve onun bir değer olarak kabullenilmesi meselesidir. Değerler eğitiminin bir sosyal öğrenme ve yaparak öğrenme ortamıyla ilgili bir mesele olduğunu kabul edilmesi gerekmektedir.

Eğitimin ilk ve temel taşları aile kurumunda başlayıp kurulmaktadır. Bu bağlamda en mühim ve ilk terbiye müessesesi ailedir. Bir başka deyişle, ilk ve en etkili muallimler anne ve babalardır. Aile her toplumun esas ve temel taşıdır. Ebeveynler de çocuklara bu değerleri aktarmakta büyük ve çok önemli bir rol oynamaktadırlar. Aileden sonra okul, toplum ve sosyal medya o rolü sürdürmektedir. Özellikle, aile kurumunda şayet ebeveynler çocuklarına değerleri aktarma konusunda örnek olabilirlerse bu değerler daha doğal bir biçimde edinip etkili bir hale gelebilmektedir. Yaman, (2012) bunu şu şekilde açıklamaktadır: “Değerleri özellikle çocuklara ve gençlere benimsetmenin ve özümsetmenin yolu, sözlü uyarılardan daha çok, söz konusu değerleri yaşamakla ve örnek olmakla mümkündür.”

Bu bağlamda, ebeveynler çocuklara yap veya yapma demek yerine çocuklarından yapmasını istemediği davranışı öncelikle kendileri yapmamalıdır ki çocukları onları örnek alsın. Zira çocuk veya genç olan duyduğu veya gördüğü her şeyi fitratından taklit etmek yeteneğine sahiptir. Özetle, eğitim, öğretme sürecindeki aktarılan bilgilerin uygulanması olduğu söylenebilir. Bu nedenle değerleri öğretmek yerine değerlerin eğitimi verilmelidir.

Değerler eğitimi, dil ve kültür ilişkisine bağlıdır. Çünkü yabancı dil öğretimi sürecinde dil unsurlarını öğrenen öğrenciler, kültürel unsurları da öğrenerek hedef dile ait değerleri tanırlar. Belirtildiği gibi kültür kavramı geniş bir kavram olduğuna bakılarak kültür başlığı altında değerler de yer almaktadır. Bundan yola çıkarak, yabancı bir dil öğrenme ve öğretme sürecine söz konusu değerler eğitimi yansıtılmalıdır. Lakin yabancı bir dil öğrenenlere dilde yer alan kültürel unsurların içinde bulunan değerleri dayatılamaz. Zira yabancı bir dil öğrenen biri diğer milletin değerlerini benimsemek zorunda değildir. Ne var ki, söz konusu olan değerleri bilmek bir dilin ayrıntılarını tanıyıp o dile daha hâkim olmayı kolaylaştırmaktır (Çelik, 2019, s. 451).

Yabancı dil öğretme öğrenme sürecinde değerlerin empoze edilememesinde dini unsurların rolü büyüktür. Ayrıca bahsi geçtiği gibi değerler bir kişiden kişiye veya millettten millete farklılık göstermektedir. Çünkü, bir kişiye veya millette doğru, uygun ve kabul edilen düşünce, tutum veya davranış diğer kişiye veya millete göre ilginç ya da uygunsuz olabilir. Değerler eğitimi açık veya örtük programlar kapsamında gerçekleştirilebilmektedir.

Türkçeyi yabancı dil olarak Türkiye içinde veya dışında öğrenen öğrenciler için farklı öğretim araçlardan yararlanılabilir. Türkiye’de bulunup yabancı dil olarak Türkçe öğrenen uluslararası öğrencilerin Türk değerlerine aşina olması daha kolaydır. Zira, Türkiye’de ikamet eden uluslararası öğrenciler Türk kültürünün örneklerini yakından tanıyabilir. Ayrıca, Türk ailelerinden tutularak da hastanelere ve toplu araçlara kadar farklı örneklerle karşı karşıya kalırlar. Örneğin, Türkiye’de bulunup bayramı Türk bir aile ile geçirme fırsatı olan uluslararası bir öğrenci, küçüklerin büyükleri ellerinden öpmesini görüp bu saygı değerine örneğini örtük bir şekilde öğrenmiş olur. Türkiye dışında bulunup yabancı dil olarak Türkçe öğrenen öğrencilere bahsi geçen saygı değerine örnek olan el öpme adeti film veya dizi aracılığıyla örtük olarak gösterilebilir. Ayrıca, şarkılardan yararlanarak Barış Manço’nun veya Tarkan’ın eserlerinden örnekler verilebilir.

Çelik (2019) çalışmasının sonucunda kültür aktarımı ve değerler eğitimi kolaylaştırabilen örtük programlar için şunu belirtmektedir: “Bunu yapabilmek adına öğrencilerin mevcut durumlarını ve ihtiyaç analizlerini yaptıktan sonra dil öğretiminin yanına kültür aktarımı ve değerler eğitimi eklemek o dilin konuşulduğu yerdeki insanları anlama açısından son derece önem arz etmektedir.” Buradan hareketle, Türkçeyi yabancı dil olarak öğretirken kültürel unsurlara ve değerler eğitimine yer vermek ciddi anlamda önem arz ettiği söylenebilir.

Türkiye’de değerler eğitime verilen önem, YÖK Ulusal Tez Merkezi’nde bu konu ile ilgili toplam 461,948 lisansüstü tez hazırlanması ile açıklanabilir. Çalışmanın sonucunda değerler eğitimi konusuna ilgi gittikçe artığı ayrıca çalışmalarda daha çok edebi eserlerdeki öykü, mesnevi, hikâye, roman, şiir, mesnevi, safahat gibi değer algısına yönelik araştırmalara karşılaşıldığı belirtilmiştir. Bununla birlikte, yapılan çalışmalarda değerler eğitiminde çevreye (medya, sivil toplum vs.) yönelik önerilerin en az olduğu tespit edilmiştir. Bu sebeple çalışmaların çeşitlendirilmesi ve artırılması önerilmiştir.

2.12.2. Değerlerin Sınıflandırılması

Değerler, hayatın alanlarının her boyutunda karşımıza çıkmaktadır. Din, siyaset ve kültür gibi alanlarda farklı ve aynı zamanda ortak değerler bulunmaktadır. Her alan ve her toplum için geçerli değerler olması gözler önüne serilen bir gerçektir. Çünkü adalet ve saygı gibi

değerler her alan ve her toplum için geçerli olmalıdır. Araştırmacılar değerler sınıflandırılmasında çeşitli ve farklı yollar izlemişlerdir. Buna dayanarak değerlerin kesin bir sınıflandırılmasının olması bir güç olduğu anlaşılmaktadır. Çeşitli tasniflere göre, değerler; bireysel değerler, grup değerleri, dini değerler, ahlaki değerler, ulusal ya da evrensel değerler gibi farklı yönlerden sınıflandırılmaktadır. Turan'a göre, değerler, milli ve dini kültür olmak üzere iki temel kaynaktan doğmuştur. Turan, bu iki temelden esinlenerek 41 örneği seçip en önemli değerleri ortaya koymuştur. "İslam'ı referans almadan, değerlerimizi asla izah edemezsiniz. Çünkü yüce değerlerimiz, milli ve dini olmak üzere iki temel üzerine inşa edilmiştir." (Turan, 2017, s. 11).

Yaman (2012) ise, değerleri iki farklı gruba şöyle sınıflamaktadır:

1. Geleneksel değerler:

- Tarihsel değerler
- Kültürel değerler
- Felsefi değerler
- Dini değerler
- Nesnel değerler
- Mantıki değerler
- Ahlaki değerler
- Estetik değerler

2. Gündeme gelen değerleri ise şöyle sıralamaktadır:

- Özgürlük
- İnsan Hakları
- Demokrasi
- Eşitlik
- Barış...

Değerlerin öznel ve değişken olduklarından ötürü Türkiye'de Millî Eğitim Bakanlığı değerleri; (adalet, dostluk, dürüstlük, öz denetim, sabır, saygı, sevgi, sorumluluk, vatanseverlik, yardımseverlik) millî, manevi ve evrensel 10 kök değer olarak belirtmiştir. Buna ek olarak, MEB basın bildirisinde belirtilen 10 kök değer için örnek bazı tutum ve davranışlar bir tablo halinde hazırlanmıştır.

Bu çalışmada, MEB'nin belirtmiş olduğu 10 kök değer (adalet, dostluk, dürüstlük, öz denetim, sabır, saygı, sevgi, sorumluluk, vatanseverlik, yardımseverlik) ortak ve benzeşen kalıplaşmış dil birimlerinde bulunan ortak değerleri belirtmekte esas olarak alınmıştır. Ayrıca, dini değer ve misafirlik (Misafirperverliği) gibi değerlerin sıkça görüldüğünden ötürü MEB tarafından belirtilmiş 10 kök değere eklenmesi uygun görülmüştür. Böylece çalışmada temel değerlerin toplam sayısı 12 değerdir.

2.13. Yabancı Dil Öğretimi

Dil öğrenimi ve öğretimi ana dili ve yabancı dil için geçerlidir. Bahsi geçtiği gibi ana dili edinilirken yabancı dil öğrenilir. Buradan yola çıkarak yabancı dil veya ana dili için kullanılan öğretim yöntemleri farklılık gösterse bile aynı temel üzerinde şekillendiklerini görmek mümkündür. Ana dili ev ve çevre halkından edinildikten sonra o dilin okulda öğrenme süreci başlamaktadır.

Okulda görülen öğretim planlı olup dilin dört temel becerilerine odaklanmaktadır. Yani okuldaki öğretim bireylerin sahip oldukları ana dilinde gramere göre doğru konuşabilmesi, dinleyip anlayabilmesi, okuyabilmesi, okuduğunu anlayabilmesi ve yazabilmesini hedeflemelidir. Ana diline hâkim olmak yabancı bir dil öğrenmesinde büyük önem taşımakta ve süreci etkilemektedir. Kısaca söylemek gerekirse dil öğretimi okuma, yazma, konuşma ve anlama olarak dört temel dil becerisi öğretimine dayalıdır. Bu bağlamda yabancı dil öğretiminde yöntemlerin yabancı dilin her bir dil becerisine hitap edecek şekilde düzenlenmesi gerekmektedir.

Çeşitli sebeplerden dolayı bireyler yabancı bir dil öğrenmeye amaçlar. Bu sebeplerden hareketle dil öğretiminde adı tarihe geçmiş birçok yaklaşım ve yöntem geliştirilmiştir. Zaman içerisinde bazı yaklaşım ve yöntemlerin etkin olmayıp kalıcı olmamıştır. Fakat uzun süre etkinliğini koruyan yöntemler vardır:

1. Dil bilgisi Çeviri Yöntemi (The Grammar – Translation Method)
2. Dolaysız Yöntem (Direct Method)
3. Sözel Yaklaşım (Durumsal Dil Öğretimi) (Oral Approach (Situating Language Learning))
4. İşitsel-Dilsel Yöntem (Audiolingual Method)

5. İletişimsel Yaklaşım (Communicative Approach)
6. Doğal Yaklaşım (Natural Approach)
7. Göreve Dayalı Öğrenme (Task-Based Learning)

Etkililiği ve kalıcılığı kaybeden diğer yöntemler:

1. Sessiz yol (Silent Way)
2. Danışmalı Dil Öğrenme (Community Language Learning)
3. Esinlemeli Yöntem (Telkin Yöntemi) (Suggestopedia)
4. Tüm Fiziksel Tepki (Total Physical Response) (Ed. Yaylı ve Bayyurt, 2014, s. 10-25).

Yabancı dil öğretim tekniklerini de bilmek, öğretim sürecine olumlu etkiye bulunmaktadır. Demirel'in (1990, s. 53) bir kitabında, yabancı dil öğretim tekniklerinden bahsetmiştir. Kitapta belirtilen dil öğretim teknikleri şu şekilde sıralanmış; Grupla Öğretim Teknikleri: Gösteri, Soru-Cevap, ikili ve grup çalışmaları, iletişim oyunları drama ve rol yapma gibi grup halinde gerçekleştirilecek alıştırmalara ayrılırken bireysel öğretim teknikleri; bireyselleştirilmiş öğretim, programlı öğretim ve bilgisayar destekli öğretim gibi alıştırmalara sınıflandırılmıştır.

Yabancı dil öğretim yaklaşımları ve yöntemleri, çok eski dönemlerden beri olgunlaşmış ve gelişmiştir. Onlar arasında en eski yöntem 16. yüzyılın sonlarında ün kazanmış “Dilbilgisi-Çeviri” yöntemidir. Onun ardından “Dolaysız Yöntem” ve “İşitsel-Dilsel Yaklaşım” ortaya çıkmıştır. İzlenen her yöntemin belirli bir beceriye odaklandığı söylenebilir. Bazı yöntemler konuşma becerisine önem verirken, diğer yöntemler yazma ve dinleme becerilerine odaklanmaktadır. Öğretim yaklaşımlarına ve tekniklerine de bakıldığında öğrencinin farklı duygusal veya bilişsel özelliklerine temas eden yaklaşımlar bulunmaktadır. Öğretim tekniklerinde de öğrencinin bireysel özelliklerini göz önüne alan tekniklerin geliştirildiği görülebilmektedir. Mesela, içe dönük veya dışa dönük öğrencilere yönelik farklı yöntemler, yaklaşımlar ve tekniklerden faydalanabilir.

Kısaca özetlemek gerekirse gerek ana dili gerek yabancı dil öğretimi, eğitim bilimleri alanında üzerine çalışılan ve yeni yöntemler ile geliştirilen bir alandır. Bu yöntemlerin değişmesi ve gelişmesiyle birlikte dünya çapında ortak ve mükemmel bir yönteme ulaşılmadığı görülmüştür. Bunun nedeniyle hiçbir öğretim yöntemi diğerinden kötü veya iyi olarak algılanamaz (Songün, 1999, s. 1). Songün'ün görüşünden yola çıkılarak her öğretim

yöntemi doğru yerde, zamanda ve kitle ile kullanılması mümkün ve uygun olduğunu söylemek yerinde olur.

2.13.1. Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretiminin Tarihçesi

Türkçe, çok eski ve zengin bir dil özellikleriyle bilinmektedir. Türkçenin zengin, güçlü ve üretken özellikleri, onun diğer dillerle olan etkileşimi olup da kendisine has telaffuzunu ve yapısını korumasında fark edilebilir. Başka bir ifade ile Türkçe, diğer dillerden etkilenip kelimeler almış olsa bile aldığı kelimelere Türkçenin telaffuzuna ve yapısına uygun olacak şekilde değiştirilmiştir. Kimi zamanda da bir dilden kelimenin kökünü alınıp Türkçe bir ek eklenip yeni kelimeler üretilmiştir. Türkçenin diğer dillerle olan etkileşimi Türklerin diğer milletlerle etkileşiminden kaynaklıdır. Bu etkileşimin yanı sıra Türkçenin yabancı dil olarak öğretilmesine ihtiyaç duyulmuştur. Buna dayanarak yabancılara Türkçe öğretimi amaçlayan *Dîvânu Lugâti't-Türk* adlı eser, Karahanlılar döneminde Kaşgarlı Mahmud tarafından kaleme alınmıştır. Bu eser Türklerin İslamiyet'i kabul etmesinin hemen ardından 11. Yüzyılda Araplara yönelik Türkçe öğretmek için yazılmış bir sözlük olarak kayıtlara geçmiştir (Barın, 2010, s. 122).

Dîvânu Lugâti't-Türk adlı eserin ardından Araplara Türkçeyi öğretmeyi amaçlayan *Kitabü'l-İdrâk Li-Lisâni'l-Etrâk* adlı eser Esirü'd-Din Ebu Hayyân el-Endelüsî'nin tarafından 14. yüzyılda yazılmıştır. Bunun hemen ardından 15. yüzyılda Araplara Kıpçak Türkçesini öğretmek amacıyla *El-Kavâninü'l-Küllîyye Li Zabtî'l-Lügati't-Türkiyye* adlı eser kaleme alınmıştır. İlerleyen süreçlerde Türkçeyi öğretmek sadece ana dili Arapça olanlara yönelmeye kalmayıp ana dili Farsça olanlara da çalışmalar ortaya koyulmuştur. Bununla ilgili 15. yüzyılda Ali Şîr Nevâî tarafından Çağatay Türkçesi ile yazılmış Türkçe-Farsça karşılaştırmasını konu alan ilk tarihi eser *Muhakemetü'l-lugateyn* kitabı örnek olarak verilir. Daha ileri dönemlerde Türkçeyi öğretmek amacıyla başlayan ve sonrasında diğer dillerde çalışmalar yapan TÖMER merkezleri kurulmaya başlanmıştır. TÖMER, açık ismi Türkçe ve Yabancı Dil Araştırma ve Uygulama Merkezi'dir. İlk TÖMER, 1984 yılında Ankara Üniversitesi bünyesinde kurulan TÖMER olmuştur. Daha sonra başka üniversitelerin de aracılığı ile çoğaltılmış ve Türkiye'de yaygınlaşmaya başlamıştır (Yüce, 2005). Ankara Üniversitesinden sonra 2020 yılı itibarıyla Türkiye'deki hemen hemen tüm üniversite kendine ait bir TÖMER merkezi açılmıştır (Köse ve Özsoy, 2020, s. 37).

TÖMER'den ziyade Türk kültürünü aktarma ve Türkçe öğretimi ile ilgilenen Yunus Emre Enstitüsü, 2009 yılında faaliyetlerine başlamıştır ve Türkiye dışında 63'ten fazla kültür

merkezi bulunmaktadır (YEE, 2020). Bu 63 merkezden birisi Ürdün'de bulunmaktadır. Ürdün Üniversitesi ve Yarmuk Üniversitesinde Türkçe bölümü de vardır. Ayrıca, yabancı diller fakültesinde ve Turizm bölümünü okuyan öğrenciler de Türkçeyi seçmeli bir ders olarak alabilmektedirler.

Türkçe öğrenmeye eğilim gittikçe dünya çapında nasıl artıyorsa Ürdün'de de aynı durum görülmektedir. Zira 22-03-2021 tarihinde Ürdün başkenti Amman'da bulunan Uluslararası Kingston Okullarında Türkçenin seçmeli ders olarak okutulması için Yunus Emre Enstitüsü müdürü Cengiz Eroğlu ve Kingston Okulları Müdürü Ebu Amara bir anlaşmaya imza atmışlardır (YEE, 2020). Kingston Okulları müdürü öğrencilerin Fransızca yerine Türkçe dersini seçenlerin sayısı yaklaşık 900 öğrenciye (1000 öğrenciden) ulaştığını ve bu sayı giderek arttığını belirtmiştir (Al-jnaidi vd., 2021).

Anlaşıldığı üzere, her iki milletin, coğrafi, kültürel, dini ve sosyal benzerliğinden ötürü diğer milletin dilini ve kültürünü öğrenme isteği yüksektir. Buradan hareketle, tahminen ileride Yunus Emre Enstitüsü, Maarif Vakfı, TİKA ve Türkiye Bursları (YTB) tarafından düzenlenen akademik programlar, kültürel ve insani çalışmaların desteğiyle Türkçenin İngilizce gibi dünya dili olabilme olasılığı ön görülmektedir.

2.13.2. Yabancılar Türkçe Öğretiminde kalıplaşmış dil birimlerinin Öğretimi

Kalıplaşmış dil birimleri ile kastedilen söz varlığında yer alan kalıplaşmış dil birimlerini bir grup olarak kabul edersek atasözleri, deyimler, ikilemeler, birleşikler ve kalıp sözlerdir (Gökdayı, 2011). Bir dilin söz varlığına zenginlik, güzellik ve güçlük katan, kalıplaşmış dil birimleridir. Kalıplaşmış dil birimlerinin işlevleri şöyle sıralanabilir:

- Hafızada daha az yer alır ve kolay hatırlanır
- Kısa yol oluşturur ve böylece konuşmayı kolaylaştırır
- Söylenenin garip algılanmasının önüne geçer ve dolayısıyla beynin işlem yükünü hafifletir.
- Aktarılacak istenen mesajın daha açık bir şekilde ulaşmasını sağladığı için anlaşmazlıkları ve yanlış anlama veya anlaşılma olasılığını en aza indirir. Ayrıca söylenen sözlerin ikna edici ve etkili kılınmasına ve ifadelerine zenginlik katılmasına katkı sağlar.

- Kalıplaşmış dil birimleri, özellikle kalıp sözler kültürel, iletişimsel ve toplumsal görevlerin yerine getirilmesine yardımcı olur.

Sıralanmış işlevlerden hareketle kalıplaşmış sözlerin ister ana dili ister yabancı bir dil öğretiminde ve sonrasında sosyal hayat kullanımında hem dil hem de iletişim becerilerine kolaylık ve katkı sağladığı anlaşılmaktadır. Ayrıca bu tür dil birimlerini bilmek bireyin o dile hakimiyet seviyesini ortaya koymaktadır. Bunu açıklayarak “Yabancı bir dili konuşurken orijinal kalıpları doğru ve yerinde kullanmanız o dile hakim olduğunuzu gösterir.” ifade edilmiştir (Ed. Yaylı ve Bayyurt, 2014, s. 110).

Yabancı bir dil öğrenim ve öğretim sürecinde söz konusu kalıplaşmış dil birimlerinin yeri önemlidir. Zira bu birimlerin büyük bir kısmı mecaz anlam taşımaktadır. Bu mecaz anlamları anlayabilmek için kalıplaşmış dil birimlerinin hangi durumlarda ve ne tür bir işlevi olduğunu bilmek gerekmektedir.

Kalıplaşmış dil birimleri öğretimi/öğrenimi sözcük öğretiminden farklı bir alandır ve öğretim programlarında bu husus dikkate alınmalıdır. Sözcükler dolaysız bir şekilde, soyut veya somut olan şeyleri açıklayabilirken söz konusu kalıplaşmış dil birimlerinin çoğu mecaz anlamlar dolu bir yapılaraya sahip oldukları için sadece sözcük anlamının bilinmesi yetersiz kalmaktadır. Bundan dolayı kalıplaşmış dil birimleri öğretildiğinde kalıp hâlinde ve bağlam içinde öğretilmelidir. Buna ek olarak, dil öğrencileri kendi dillerindeki bulunan bu tür kalıplaşmış dil unsurlarını karşılaştırabildikleri ve ortak nokta buldukları zaman onları daha kolay öğrenebilmektedir.

Kalıp sözlerle ilgili yapılan çalışmalarda yabancı dil öğretiminde okuma ve konuşma sırasında kalıplaşmış dil birimleri daha hızlı dile getirildiği gözlenmiştir. Martı'nın bir çalışmasının sonucunda öğrenciler kalıp sözlerin anlamlarından çok işlevlerini daha iyi ayırt edebilmekte olduklarını tespit edilmiştir. Ayrıca çalışmaya katılan öğrencilerin en çok ‘gözün aydın’ ve sonraki sırada ‘güle güle kullanın’ ve ‘Allah korusun’ kalıp sözlerinde zorlanmışlardır. Bunun sonucunda Türkçede sık kullanılan kalıp sözlerin tespit edilmesi ve incelenmesi önerilmiştir. Zira kalıplaşmış sözlerin öğretim sürecine dahil edilmesi Türkçe öğretimi için materyal oluşturmaya katkı sağlayacaktır (aktaran Ed. Yaylı ve Bayyurt, 2014, s. 111,113). Duru’ya göre deyim öğretiminde yardımcı olabilecek yöntemleri şu şekilde sıralamaktadır: Öğrencilerin kültürel deneyimlerinden yararlanma, dil bilgisi öğretilmesinde deyim örneklerinden yararlanma, zihinde kalması kolay olan deyimlere yer verme, dipnot

verme, afişe etme, olay örgüsü içinde değerlendirme, öğretilmesi amaçlanan deyimlerin anlamlarına benzer cümlelerin kullanılması ve canlandırma. Deyim öğretiminde kullanılacak teknikler ise şu şekilde sıralanabilir: Görsellerle öğretme, oyunlarla öğretme, eş-zıt anlamlarını verme, hikâye ile anlatma, deyim kelimelerini ayıklama, deyimlerin kökenini anlatma, müzikle öğretim, kısa film görüntüleri (Duru, 2009, s. 49, 50).

Diller İçin Avrupa Ortak Öneriler Çerçevesi (AOÖÇ), Avrupa’da dil öğretimi konusunda birleşmek ve Avrupa’daki yabancı dil öğretim programlarını ortak kriterlere göre oluşturmak amacıyla hazırlanan bir çerçevedir. AOÖÇ ’nin sözcük dağarcığı alanı tablosundaki seviyelere göre beklenen kazanımlardan hareketle kalıplaşmış dil birimleri genel olarak şu şekilde değerlendirildiği söylenebilir:

- A1 ve A2 temel seviyelerdir. Bu seviyelerde bireyler hedef dile giriş sürecindedir. Bu seviyelerde dil öğrenenler temel günlük hayatta sıkça karşılaşabilecekleri basit, somut bahsi geçen kalıplaşmış dil birimlerini öğrenebilmektedir.
- B1 ve B2 orta seviyelerdir. Bu seviyelerde “Kendi uzmanlık alanından ve birçok genel alandan konulara ilişkin geniş bir sözcük dağarcığına sahiptir” ifadesi yer almaktadır. Bundan hareketle soyut, mecazlı Kalıplaşmış dil birimleri öğretiminin bu seviyede rahatlıkla yapılabileceği söylenebilmektedir.
- C1 ve C2 öğrenenin bağımsız dil kullanıcı olduğu seviyelerdir. Bu seviyelerde dil öğreneni “Çok zengin bir sözcük dağarcığına, deyimlere ve günlük anlatım tarzlarına hâkimdir ve ince anlam farklılıklarını ayırt edebilir.” (AOÖÇ, 2013, s. 113). Buna göre kalıplaşmış dil birimleri aracılığıyla erek dilin kültürü ve toplumsal değerleri kolaylıkla öğrenilebilir.

Kalıplaşmış dil birimlerinin öğretimi/öğrenimi sözcük öğretiminden daha karmaşık bir süreçtir. Bu nedenle, öğretim programlarında bu husus dikkate alınmalıdır. Sözcüğün dolaysız bir şekilde soyut veya somut olan şeyleri açıklayabilirken söz konusu kalıplaşmış dil birimlerinin çoğu mecaz anlamlar dolu bir yapılarla sahip oldukları için sözcük anlamının bilinmesi yetersiz kalmaktadır. Bundan dolayı kalıplaşmış dil birimleri öğretildiğinde kalıp olarak ve bağlam içinde öğretilmelidir.

Bireylerin söz konusu kalıplaşmış dil birimlerini ana dilinde edinip doğru kullanabilmesi ayırt edici ve dilin zenginliğine bir işarettir. Dolayısıyla bireyler tarafından bu tür kalıplaşmış dil birimleri anadilinde edinilmiş olması yabancı bir dilde öğrenilme sürecini kolaylaştırabilir.

Genel olarak her dilin olmazsa olmazı ortak kalıplaşmış dil birimleri bulunmaktadır. Fakat ortak olmayan kalıplaşmış dil birimleri de vardır. Bu nedenle yabancı dil öğrenen bireyleri sözlüklerden kalıplaşmış dil birimleri öğrenmeye yöneltmekten ziyade onların söz konusu kalıplaşmış dil unsurları gerçek iletişim ortamlarında, yani pratiğe dökerek bağlam içerisinde kullanmalarını sağlamak etkili olacaktır. Bu doğrultuda öğretmenler rol yapma, görsel destekli yöntem, kelime oyunu, şarkılar ve reklam, film, dizi, belgesel programlar ve eğitici yarışma programlarından görüntüler gibi etkinliklerden kalıplaşmış dil birimlerini öğretme sürecinde faydalanabilir.

Bu süreçte seviyeye uygunluk da önemli olduğu için söz konusu olan kalıplaşmış dil birimleri seviyeye uygun şekilde seçilip öğretilmelidir. AOÖÇ'nin belirtmiş olduğu sözcük dağılımı alanı sıralamasına göre, temel seviyelerde gerçek anlamlı, orta seviyelerde daha çok kısmen veya tam mecaz anlamlı ve ileri seviyelerde ise daha ayrıntılı mecaz dolu ve içinde diğer söz sanatları (Kinaye, benzetme, istiare, kişileştirme, konuşturma, tezat ve mübalağa) gibi barındırıp kültürü aktaran atasözleri, deyimler veya kalıp sözler verilebilmektedir. Örneğin; kişileştirme konuşturma (İntak) söz sanatını içeren atasözü: *Bülbülü altın kafese koymuşlar, ah vatanım demiş.*

2.13.3. Yabancılar Türkçe Öğretiminde Kültür ve Değerler Aktarımı

Dil- kültür ilişkisi başlığı altında kültür unsurlarından bahsedilmiştir. Kültürel unsurlardan biri olan değerlere ve değerler eğitimi başlıkları altında da yer verilmiştir. Anlaşıldığı üzere değerler, kültürün bir parçasıdır. Başka bir deyişle, değerler eğitildiği zaman kültür eğitime yer verilmiş demektir. Gerek ana dili öğretiminde gerekse ikinci dil veya yabancı dil öğretiminde dilin kültürel boyutuna yer verilmelidir. Zira bahsi geçtiği gibi dil ve kültür arasındaki ilişki et tırnaktan ayrılmadığı gibi ayrılmaz iki unsurdur.

Türk kültürü zengin ve sağlam bir zemine sahiptir. Bu sebeple Türkçenin yabancı dil olarak öğretiminde Türk kültürün tüm örneklerine yer vermek mümkün değildir (Ed. Durmuş ve Okur, 2013, s. 369). Şüphesiz ki kültür aktarımında en büyük rolü oynayan ürün metinlerdir. Bundan dolayı yabancı dil olarak Türkçe öğretimi kitap setlerinde Türk kültürüne yer verildiğinde kültürün farklı seviye kitaplarına dağılımı dikkate alınmalıdır. Yabancı dil olarak Türkçe öğretim seti olan İstanbul ders kitaplarının temel seviye kitaplarında kültürel

unsurlara az yer verildiği, orta seviye ders kitabında bu unsurlara daha fazla yer verildiği fakat yeterli olmadığı tespit edilmiştir (Okur ve Keskin, 2013). Bu sebeple kültürel öğelerin dağılımına dikkat edilmesi gerektiği önerilmektedir. (Ed. Durmuş ve Okur, 2013, s. 369). Türkçeyi yabancı dil olarak öğretiminde Türk kültüründen verilebilecek unsurlar şöyle sıralamakta:

- Atasözleri
- Deyimler
- Kalıp sözler
- Fıkralar
- Maniler
- Masallar
- Kısa hikayeler
- Şiirler
- Müzik (Türküler, şarkılar)
- Yemekler (Tarhana, kebab, dolma, sarma vb.)
- İçecekler (Çay, kahve, ayran vb.)
- Sosyal hayat (Komşuluk, misafirlik, selamlaşma)
- Giysiler
- Spor (Güreş, cirit)
- Bayramlar (Dini ve milli bayramlar)
- Sanat (Ebru, hat, minyatür vb.)
- Mimari eserler (Saraylar, tarihi evler, konaklar, hamamlar, camiler, çeşmeler vb.)
- Tarihi şahsiyetler (Atatürk, Mimar Sinan, Fatih Sultan Mehmet, Mevlâna vb.)

Türk kültürün örnekleri saymakla bitmez. Ancak bilinmesi gereken en önemli ve belirgin kültürel öğelere ölçülü bir dağılımla verilmesi uygun görülmektedir. Görüldüğü üzere yukarıda sayılan unsurların başında çalışmamızın söz konusu kalıplaşmış dil birimleri gelmektedir. Buradan hareketle yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde atasözleri, deyimler ve kalıp sözlerin önemi tekrar vurgulanabilmektedir. Bahsi geçen söz birimleri için sözlü kültür ürünleri kavramı kullanılabilir. Sözlü kültür ürünlerine diğer örnekler de masal, fıkra, efsane ve destan olarak sıralanabilir. Bu noktayı (Bayyurt'un 2014, s. 29). “bir toplumun kültürel değerleri ve normları konuşulan dil üzerinde oldukça etkilidir.” ifadesinde de vurgulandığını görebilmekteyiz

Sözlü kültür şu şekilde tanıtılmaktadır: “Sözlü kültür ürünleri, toplumların belleğinde yer etmiş ortak kabullerin, değerlerin, yaşam tarzlarının sözle yaratılmış, kuşaktan kuşağa sözle aktararak yaşatılmış ve bireysel kabul hâline gelmiş hâlleridir.” (Kalfa, 2013, s.171). İşaret edilmesi gereken bir husus söz konusu kalıplaşmış dil birimleri içinde diğer sayılan kültürel öğeler barındırabilmektedir. Çünkü bazılarının içinde giysi, içecek, yiyecek, sosyal hayattan kazanılan değerlerden örnekler vardır. Örneğin, *bir fincan kahvenin kırk yıl hatırı vardır*. Bu atasözünün içinde kahve kültürü ve yapılan iyiliğe karşı takdir değeri vardır. Böylece bunlara yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde yer verildiğinde *bir taşla iki kuş vurulmuş* olur.

Kültür ve en önemli değerler aktarılırken hem klişeleri ve yanlış anlaşımaları ortadan kaldırmak hem de aktarılan kültüre saygı ve hoşgörülüğü kazandırmak amaçlanmalıdır. Zira yaşadığımız bu devirde bunlara ciddi anlamda ihtiyaç duymaktayız. Buradan hareketle dil öğretimi bir ıslah aracı olarak görülmelidir. Daha iyi, entelektüel, hoşgörülü, farklılıklara saygı duyan, yardımsever ve anlayışlı insanlar dolu bir dünyada yaşayabilmek için dil öğretimi fırsat olarak kullanılabilir. Kültürel öğeleri aktarımında öğretmenlere büyük bir sorumluluk düşmektedir. Zira ders kitaplarındaki metinler yeterli olduğu düşünülmemektedir. Bu nedenle ders malzemeleri ders kitaplarının yanı sıra görsel-işitsel (film, şarkı vb.) araçlardan yararlanılabilir.

Tomlinson (1998)’a göre yabancı dil ders malzemesinin öğrencilerin üzerine ektili ve başarılı bir sonuç gerçekleştirebilmesi için şu özelliklere sahip olmalıdır:

Yenilik (Geleneksel veya klasik olmayan konular ve etkinlikler).

Çeşitlilik (Yabancı dil dersleri ders kitaplarındaki metinlere bağlı kalmayıp müfredat dışı örneklerle çeşitlendirilebilir).

İlgi çekici bir şekilde sunum (Renkli ve açık olan fotoğraflar, videolar vs. kullanılabilir).

Konuların ilgi çekici olması (Öğrencilerin yaş grubuna ve ilgi alanlarına uyan, yeni bilgi aktaran, evrensel ve herkesin dikkatini çekebilen konular seçilebilir (aktaran Ed. Yaylı ve Bayyurt, 2014, s. 37).

Bahsi geçtiği gibi yabancı bir dil öğrenen ileri seviyelere ulaştığı zaman kalıplaşmış dil birimleri aracılığıyla erek dilin kültürü ve toplumsal değerleri kolaylıkla öğrenebilmektedir. Dillerin söz varlığının büyük kısmını oluşturan söz konusu kalıplaşmış dil birimlerinin de kültürün dildeki yansıması olduğu düşünülürse yabancı dil öğretiminde onların kullanımının

ne kadar önemli olduğu ortaya çıkmaktadır. Yabancı dil olarak Türkçeyi öğrenen bir kişi, kalıplaşmış dil birimleri konusunda kendisini geliştirmesi onun Türkçeyi ve Türk kültürünü daha iyi anladığını açıklayacaktır. Bu nedenle Türkçeyi yabancı dil olarak öğretilirken öğrenme ortamına renk katan sözlü kültür ürünleri öğrencilerin ilgisini çekmek ve değerlerin akıllarında kalmasını sağlamak adına ders malzemesini seçmekte önem arz etmektedir.

Kalıplaşmış dil birimlerinin bazıları bir dile özgün olması yani sadece o dilde bulunması ve başka bir dilde karşılığı olmaması, o dilin özgünlüğüne ve kültürüne bir simgedir. Buradan hareketle bir dilin kültürünü yansıtan ve kültürün bir parçası olan değerleri aktarma sürecinde o dilin özgün atasözleri, deyimleri ve kalıp sözleri önemli bir rol oynadığı ortaya koyulmaktadır.

2.14. İlgili Araştırmalar

Literatür taramasında çalışmanın konusu, amacı veya problemi konusunda yapılmış pek çok farklı araştırmalara rastlanıp özellikle son otuz yılda yayınlanmış en mühim olan araştırmaların özenle özetlemelerine yer verilmiştir.

2.14.1. Kitaplar

1. Yabancılarla ve özellikle Araplara Türkçe öğretiminde en eski ve büyük öneme sahip olan eser (sözlük) Kaşgarlı Mahmud Tarafından 1072- 1074 yıllar arasında Bağdat'ta yazılan *Divanü Lugati't-Türk*'üdür. Kaşgarlı Mahmud'un bu eserinde Türkçenin hem zenginliğini hem güzelliğini hem de bazı lehçelerini göstermeyi amaçlamıştır. Ayrıca Kaşgarlı Mahmud, Türkçenin söz varlığını ortaya koymak amacıyla sadece dilbilgisi ve sözlerle yetinmeyip eserinin sözlük sözleri daha canlı hale getirmek için içinde geçtiği örnek cümlelere, şiirlere, atasözlerine ve deyimlere yer vermiştir.

“Kitapta Türklerin görgülerini, bilgilerini göstermek için söyledikleri şiir tanıklarını serpiştirdim. Kaygılı veya sevinçli günlerinde yüksek düşüncelerle söylenmiş olan savları da de aldım. Onları ilk söyleyenler sonrakilere, bunlar da daha sonrakilere bildirmişlerdir.” (Çev. Atalay, 1985, s. 8). TDK 1. Cilt

Böylece, Türklerin görgüleri ve çeşitli atasözleriyle Türk kültürünü aktarmış olmuştur ki bu eserde yer ve önem verilen hususlar bu çalışmada da yer verilmektedir. Zira dilin sadece sözler veya dilbilgisinden ibaret olmadığından hareketle hem lehçeyi hem kültürü ve değerleri içeren kalıplaşmış ifadelere özen gösterilmiştir.

2. Yazarı belli olmayan, 24 bölümden oluşup ayrıntılı ve içindeki bulunan sözcükler konularına göre ayırmış olan kitap, *Ed-Dürretü'l-Mudiyye Fi'l-Lügati't-Türkiyye (Türk Dilinin Parlayan İncisi)* Araplara Türkçeyi öğretmeyi amaçlayan ve iletişim kurmayı kolaylaştırmak amacıyla günlük konuşmaya yer veren önemli bir kılavuzdur. “Günlük hayatta insanlara yol gösterecek nitelikte olan cümleler art arda sıralandığında anlamca birbirlerini tamamladıkları görülebilir.” (Ed. Durmuş ve Okur, 2013, s.161).

3. Esirü'd-Din Ebu Hayyân el-Endelüsî'nin tarafından *Kitabü'l-İdrâk Li-Lisâni'l-Etrâk (Türklerin Dilini Anlama Kitabı)*, 1312 Yılında yazılan eser de Araplara, Kıpçak Türkçesini öğretmek amacıyla hazırlanmıştır. Kitapta, Arapça- Kıpçakça olarak tasarlanıp sözcüklere ve dilbilgisine yer verilmiştir (aktaran Çakmak, 2014, s. 174). Kitâbü'l-İdrâk, iki ana kısım sözlük ve dilbilgisinden oluşup, alfabeye göre düzenlenmiş sözlük, tasrif ve nahiv olmak üzere üç başlık altında toplanmıştır (aktaran Ed. Durmuş ve Okur, 2013, s.175).

4. *El-Kavâninü'l-Külliyeye Li Zabtî'l-Lügati't-Türkiyye. (Türk Dilinin Öğrenilmesi İçin Bütün Kurallar)* Arap bir yazar tarafından 15.yy'da Araplara Kıpçak Türkçesini öğretmek amacıyla yazılmış bir eserdir. Eser, dil bilgisine odaklanmasına ve sözlük olmamasına rağmen sözcüklere de yer vermiştir. Eser, isim, fiil ve ekler olmak üzere üç kısımdan oluşmaktadır (Ercilasun, 2015, s. 389). “Yazar, eserin başında Türk olmadığını ve Türk ülkesine gitmediğini belirtmesine rağmen Türkçeyi öğretirken bildiği kadarıyla Türk kültürüne de yer vermiştir.” (Er, 2015, s. 303). Bu noktadan hareketle, eserin dil ile kültür ilişkisine yer vermesi önemli bir özelliğe sahip olduğunu söylenebilir. Zira eski bir eserin olmasıyla birlikte o yüzyıllarda olsa da kültür dil öğretiminin olmazsa olmazının olduğunu ortaya koymaktadır.

5. Sait Şimşek'in ve Taceddin Uznun'un (1991) *Arapça – Türkçe Deyimler – Kalıp İfadeler – Atasözleri Sözlüğü* de zengin içerikli bir kitaptır. Zira bu eserde titizlikle hazırlanmış olup kalıplaşmış dil birimlerinin tercümesi değil tam en uygun karşılığı verilmiştir. Böylece tercümelerde doğabilecek yanlışları aza indirmeye yardımcı olmaktadır.

“Mesela: Arapçada حَبْلُ الْكَذِبِ قَصِيرُ atasözü, kelime bakımından Türkçeye çevrildiği zaman “Yalanın ipi kısadır” gibi, tercüme kokusu duyulan yanlış bir tanımla karşılaşırsınız. Sözlük anlamına göre Türkçe de böyle bir atasözü yoktur. Bunu, kavram

yönünden dilimize aktarırsak, karşılığı: “Yalanın mumu yatsıya kadar yanar” atasözü olur.” (Şimşek ve Uzun, 1991, s. 7).

Bu eser, yabancı dil öğrenme ve öğretme sürecinde de faydalıdır. Sözlüğün hazırlanmasında Arapça alfabesine göre hareket edip bir fiilin kökünden başlayıp o fiilden türetilen ve kullanılan deyim, kalıp sözler veya atasözlerine yer verilmektedir. Ancak bunlar sıralanırken deyim, atasözü veya kalıp sözün olup olmadığı belirtilmeden sıralanmaktadır.

6. Araştırmanın konusuyla bağlı diğer ve önemli eser ise, Badrettin Aytaç’ın (1994) *Arap Lehçelerindeki Türkçe Kelimeler* kitabıdır. Genellikle çalışmalarda Arapçanın Türkçeye etkisine ışık tutulmuştur. Bu eserde ise Türkçenin de Arapçaya, başka bir ifade ile Arap lehçelerine etkisi olduğu vurgulanmaya çalışılmıştır. “Arap ülkelerinin Osmanlı yönetiminde kaldığı XVI. yy. ile XIX. yy. sonu ve XX. yy. başı arasındaki dönem, konumuz olan, Türkçenin Arapçayı etkilemesi, Türkçeden Arapçaya kelimeler geçişinde, hem tüm Arap dünyasını kapsaması, hem de uzun bir süreyi içermesi bakımından değer taşımaktadır.” (Aytaç, 1994, s. 16). Çalışmada Türkçeden etkilenen 11 Arap lehçesine yer verilmiştir. Onlardan birisi de Ürdün Lehçesidir. Diğer lehçeler; Cezayir, Fas, Filistin, Irak, Libya, Lübnan, Mısır, Sudan, Suriye ve Yemen lehçeleridir.

7. Gökdayı (2020), *Türkçede Kalıp Sözler* adlı kitabında, kalıplaşmış dil birimlerine detaylı olarak yer vermiş ve kalıp sözlerin özelliklerini ve sınıflandırılmasına ayrıca değinmiştir. Kitabın ilk baskısı 2011 yılında yayımlanmıştır. Kitabın ek kısmında Türkiye Türkçesi söz varlığında derlenen 1210 kalıp söze yer verip alfabetik olarak anlamlarıyla birlikte sıralanmıştır.

8. Atasözleri ve deyimler konusunda akla ilk gelen ve konuyla ilgili en önemli eserlerden biri Ömer Asım Aksoy’un (2020) *Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü*’dür. Sözlüğün ilk baskısı TDK tarafından 1965 yılında yayımlanmıştır.

2.14.2. Tezler

1. Sarı, (2021)’nın *Yabancılar Türkçe Öğretiminde Türk Ninnilerinin Değerler Aktarımında Kullanımı* adlı yüksek lisans çalışmasında yabancılar Türkçe öğretiminde Türk ninnilerinin değerler aktarımındaki etkisini ortaya çıkarmak amaçlanmıştır. Çalışmada nitel araştırma yöntemlerinden doküman analizi yöntemi ile içerik analizi yapılarak ninniler, toplumsal temellerin dayanağı olan değerler bakımından yorumlayıcı yaklaşım ile ele

alınmıştır. Analizlerin sonucunda sevgi, sıra-ı rahim, doğa sevgisi, mertlik, vatanseverlik, aile birliğine önem verme, saygı, hürmetkarlık, kanaatkarlık, sabır, kötü alışkanlıklardan uzak durma, gelenekçilik, şefkat, tasarruflu olma, misafirperverlik, namusluluk, paylaşımcı olma, sorumluluk gibi 18 değer tespit edilmiştir. Çalışma sonucunda Türk ninnilerinin değerler aktarımında etkili olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Sonuç olarak, ninniler ve halk edebiyattan yararlanarak yabancılara Türkçe öğretiminde değerler aktarımı amacıyla çeşitli etkinlikler oluşturulması ve sadece milli değerlere yoğunlaşmayarak evrensel değerlerle örtüşen şiir örnekleri de öğretim sürecinde sıkça kullanılması önerilmiştir.

2. Ahmad (2021), *Ürdünlü Öğrencilerin Türkçe Atasözleri ve Deyimleri Öğrenmede Yaşadıkları Güçlükler ve Çözüm Önerileri* adlı yüksek lisans çalışmasında Türkçeyi öğrenen Ürdünlü öğrencilerin atasözü ve deyimleri öğrenme konusunda yaşadıkları güçlükleri belirlemek ve çözümlerine ilişkin öneriler sunmak amaçlanmıştır. Bu çalışma da nitel bir araştırmadır. Test ve görüşme sonuçlarının analizinde Ürdünlü öğrencilerin atasözü ve deyimlerin anlamlarını bilip da onları ayırt edemedikleri, işlevlerini ve bağlamlarını belirleyemedikleri, benzer anlam taşıyan atasözü ve deyimleri birbirine karıştırdıkları Arapçada bulunan Türkçe atasözü ve deyimleri kolaylıkla öğrendikleri sonucuna varılmıştır. Çalışmanın sonuçlarından yola çıkarak, Âmmî Arapça ve Türkçe arasında ortak olan 200 atasözü ve deyim belirlenip öneri olarak sunulmuştur.

3. Bayraktar (2019), *Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretiminde Bir Kültür Aktarım Aracı Olarak Kalıp Sözler* adlı doktora çalışmasında kalıp sözlerle ilgili araştırmalara katkıda bulunarak Türkçe öğrencilerin iletişimsel yeterliğini ve kültürler arası etkileşim becerilerini geliştirmeye yardımcı olacak bir veri tabanı oluşturmaya amaçlanmıştır. Bu çalışmada söylem çözümlemesi yöntemi kullanılmıştır. Araştırmacı kalıp sözleri toplamak için sosyal medya kullanmıştır. Derlenen kalıp sözler, öğrencilerin ihtiyaçlarına uygun bir şekilde işlevi ve bağlamlarına göre sınıflandırılmıştır. Sonuç olarak yabancı dil olarak Türkçe öğretimi alanında kalıp sözlerin iletişimsel ve kültürel işlevlerinden yeterince yararlanılmadığı tespit edilmiştir. Araştırmanın sonucunda Türkçede kalıplaşmış dil birimlerinin açık bir şekilde betimlenmesi ve söz varlığında yerinin belirlenmesi, kalıp sözler için de ayrı bir sözlük oluşturması, Türkçe kitap setlerinde sadece iyi ve kutlu değil aynı zamanda hayırlı ve mübarek sözcükleri kullanılması, kitaplarda kutlamalar konusunda kullanılan kalıp sözlerin evrensel kutlamalar ve dini kutlamalarla sınırlı olmayıp sünnet, kandil, taşınma ve işe başlama gibi özel kutlamalar yer verilmesi ve son olarak yabancı dil öğretim ve öğrenim sürecinde sınıf ortamında kullanılan materyal çerçevesinde kalmayıp sosyal ağlardan faydalanması önerilmiştir.

4. Shirazi (2018), *Ana Dili Farsça Olanlara Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretiminde Ortak Dil Unsurlarından Yararlanma: Atasözleri, Deyimler ve Kalıp Sözler* adlı yüksek lisans tezinde Türkçe ile Farsça arasında ortak olan atasözleri, deyimler ve kalıp sözleri belirlemek ve ana dili Farsça olanlara yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde faydalanmaya yönelik alıştırmalar ve sınıf içi uygulamalar sunmayı amaçlamıştır. Çalışmada nitel yönteminin tarama modeline başvurulmuştur. Veri toplama amacıyla doküman analizi kullanılmıştır. Araştırmanın önemli bulgularında toplam 3.523 adet Türkçe-Farsça eşdeğer kalıplaşmış ifade tespit edilmiştir. Tespit edilen atasözleri 17 tema altında, deyimler ise 24 tema altında alfabetik olarak sıralanmıştır. Tespit edilen kalıp sözler de bir tablo hâlinde alfabetik olarak sunulmuştur. Çalışmanın en önemli önerileri şu şekilde sıralanmıştır: Öğretmenlerin ders materyallerine bağlı kalmayıp yeni öğretim araç gereçten yararlanmaları, çok sık kullanılan kalıplaşmış ifadeleri belirtip öğretmeleri ve hedef kitleye ders planını, öğretim yöntemini, materyali ve alıştırmaları hazırlarken hedef kitlenin ihtiyacına, yaşına ve dil seviyesine dikkat etmeleridir.

5. Gönen Kayacan (2018), *Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretiminde Kalıp Sözlerin Kazandırılmasında Yaratıcı Dramanın Etkisi* adlı doktora tezinde, yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde yaratıcı drama yönteminin kalıp sözlerin öğretimine katkısının incelenme amaçlanmıştır. Çalışmada, Türkçe öğrenen B1 seviyesindeki öğrenciler üzerinde; ön test son test kontrol gruplu yarı deneysel yöntemi kullanılmıştır. İki gruba iki farklı eğitim süreçlerinden geçip daha önce girdikleri ön teste tekrar aynı teste girip aldıkları sonuçlar karşılaştırılmıştır. Bulguların analizinde en önemli varılan sonuç, yaratıcı drama tekniklerinin bireysel gelişimleri ve dil öğrenim süreçlerini oldukça pozitif yönde etkilemesidir. Çalışmanın sonunda Türkçe eğitiminde yaratıcı drama yönteminin kullanılmasının ve ders müfredatında kalıp sözlerin öğretilmesinin, öğrencilerin dil eğitimine faydalı olacağı sonucuna varılmıştır. Bundan hareketle, Türkçenin yabancı dil olarak öğretimi için kullanılan kitaplarda kalıp sözlerin öğretimine yönelik yaratıcı drama metinleri daha fazla bulundurulması ve yabancılara Türkçe öğretimi sertifika programlarında Türk kültürüyle ilgili derslerde kültür aktarımında kalıplaşmış dil birimleri içerisinde kalıp sözlere ayrı bir önem verilmesi de önerilmiştir.

6. Abdelli (2015), *Türkçe ve Arapçada Ortak veya Benzeşen Atasözleri* adlı yüksek lisans tezinde Türkçe ve Arapça arasındaki ortak veya benzeşen atasözlerini konularına göre bir tabloda tasnif etmiştir. Söz konusu atasözlerinin kullanıldığı bağlamlara da yer verilmiştir. Araştırmanın amacı, edebi çevri olmak üzere, çevrinin bütün türlerinde katkıda bulunmak

ve bu ortak ve birbirine benzer atasözleri, Türkçe ve Arapça atasözleri sözlüğü hazırlamak adına bir tohum ekmektir. Neticede, toplanan ortak ve benzeşen atasözlerinin sayısı 393'tür. 7. Kalaça (2013), *Türk Atasözleriyle Değerler Eğitimi* adlı yüksek lisans tezinde, kaybolma tehdidine maruz değerleri hatırlatma ve sonraki nesillere Türk kültürünü aktarıp kendi değerlerine sahip çıkan ve onları özümseyen bireyler olarak yetiştirilmesi amaçlanmıştır. Bu çalışma tasvirî araştırma yöntemlerinden doküman analizi kullanılmıştır. Çalışmanın yöntemi kaynakları belirtip tek tek taranmaya dayalıdır. Taranan ilgili çalışmalardan hareketle, bu çalışmaya giren değerler belirlenmiş ve bunlara ilişkin atasözleri yazılmıştır. Araştırmanın istatistiksel verileri incelendiğinde atasözlerinin birçok değeri aktarma konusunda uygun kaynaklar olduğu ve Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersini (DKAB) dersinde değerler eğitimi alanında kullanılabileceği sonucuna ulaşılmıştır. Araştırmanın en önemli önerilerinden; öğretmenleri değerler konusunda iyi bir şekilde yetiştirmek adına staj çalışmalarında değerler için özel bir eğitime yer verilmesi, DKAB müfredatının ve ders kitaplarının her ünitesinde değerlere yer verilmesi, ayrıca bu hususta haftalık, aylık eğitsel alıştırmalar ve değerlendirmeler yapılması ve hadislerden ve ayetlerden esinlenerek örnekler verilip daha sonra ilgili atasözleri sunulmasıdır.

2.14.3. Makaleler ve Bildiriler

1. Tekin ve BAŞ (2019), *Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretimi Kitaplarında Atasözü ve Deyimlerin Öğretim Stratejileri* adlı çalışmalarında yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde kullanılan B1 seviyesi ders ve çalışma kitaplarında bulunan atasözü ve deyimlerin öğretim stratejilerini tespit etmek amaçlanmıştır. Bu çalışma nitel bir araştırmadır. Çalışmada kullanılan kitaplar; İstanbul Yabancılar İçin Türkçe (B1) ders, çalışma; Yunus Emre Enstitüsü Yedi İklim Türkçe (B1) ders, çalışma ve öğretmen kılavuz kitaplarıdır. Bahsi geçen kitaplardaki geçen atasözleri ve deyimler tespit edildikten sonra onların öğretim stratejileri içerik analizi kullanılarak belirlenmiştir. Sonuç olarak kitaplardaki doğrudan öğretim stratejilerinin sınırlı kullanıldığı, tespit edilen atasözü ve deyim öğretim stratejilerinin alan yazındaki sonuçlarla sınırlı oranda mutabık kaldığı tespit edilmiştir. Ayrıca, atasözleri ve deyimler öğretilmesinde karikatürler gibi daha fazla görsel yöntemine başvurulabildiği, kitapların bir bölümünde veya ayrı kitaplarda öğretmenlere rehberlik eden

bir müfredat geliştirilebildiği ve son olarak konulara göre sıralanmış deyimler ve atasözleri sözlüklerinden faydalanarak diyalog şeklinde metinler kurulup faydalanabildiği önerilmiştir.

2. Kılıç ve Aytan (2019), *Türkçenin Yabancı Dil Olarak Öğretiminde Deyimlere Yönelik Bir Uygulama Önerisi* adlı çalışmada Türkçeyi yabancı dil olarak öğrenenlere deyimlerin “hikâye içindeki bağlamlarından” hareketle anlamlı ve kalıcı olarak öğretilmesi amaçlanmıştır. Çalışmada farklı konularda B1-B2 seviyelerine uygun hikâyeler yazılıp bu hikâyeler metin altı sorularıyla desteklenmiştir. Ayrıca deyimlerin karşılıkları öğrencinin ana dilinde metin içinde eklenmiştir. Hikâyeler yazarlar tarafından özgün olarak hazırlanmıştır. Çalışmanın sonucunda, B1 ve B2 seviyelerine yönelik hazırlanan özgün hikâyeler yabancılar Türkçe öğretimi ile ilgili hazırlanacak materyallerde okuma metinleri vasıtasıyla kelime öğretimi etkinlikleri için bir alternatif olarak uygulanması önerilmiştir.

3. Çelik (2019), *Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretiminde Örtük Öğrenme Yöntemi ile Değerler Eğitimi* adlı bildiri çalışmasında yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde değerler eğitimi konusunda örtük/gizil öğretim programının önemini ortaya çıkarmayı amaçlamıştır. Çalışmada örtük öğrenmenin faydalarından bahsedilerek öğrencinin alışılmış öğrenim ortamı dışında pasif olmayarak psikolojik rahatlamaya yardımcı olabilme, farkında olmadan bilinç altı edinme sürecine benzeme ve her yaş grubu için başarılı olabilme olarak sıralamaktadır. Çalışmanın önerilerinden hareketle, örtük öğretim yöntemi ile verilebilecek değerler çeşitli ortamlar ve teknikler şöyle sıralanmıştır:

- Toplu taşıma araçlarındaki yazılardan büyüklere saygı değeri örtük olarak aktarılabilir.
- Önemli değerleri içeren kısa örnek filmler ve diziler hazırlanarak dil öğretiminde faydalanılabilir
- Müzik parçaları kullanılabilir, örneğin; Tarkan’ın ‘*Dilli Düdük*’ parçasında 15, ‘*Hop Hop*’ parçasında 11, ‘*Dedikodu*’ parçasında 6 atasözü ve deyim bulunmaktadır.
- Görsel uyarı, resim ve işaretlerden yararlanılabilir.
- Gezi faaliyetleri düzenlenebilir; ahlak, yardımlaşma, paylaşma gibi toplumsal değer yargıları yapılacak grup aktiviteleri ile öğrencilere aktarılabilir.

Sonuç olarak Türkçe öğretim merkezleri başta olmak üzere uluslararası öğrencilerin dil öğrenim ortamları ve yaşam ortamları için örtük öğretim yöntemi ile değer aktarımı konularına yoğunluk verilmelidir. Resmî ve resmî olmayan eğitim tekniklerinin ve araçlarının harmanlanarak ele alınması son derece önemlidir.

4. Demir ve Yıldız (2016), *Yabancı Dil Olarak Türkçede Bildirişim Konularına Göre Kalıp Sözler* adlı makalesinde kalıp sözlerle ilgili alan yazın çalışmalarını incelemek, Avrupa Ortak Başvuru Metni'nde yer alan bildirişim konuları bağlamında kalıp sözleri listelemeyi amaçlamıştır. Bu çalışmada nitel araştırma yöntemlerinden olan doküman inceleme yöntemi kullanılmıştır. Çalışmada temalara yönelik daha belirgin bir kalıp sözler listesi oluşturulmaya çalışılmıştır. Bütüncü olarak Gökdayı (2011)'nın çalışması kaynak alınmıştır. Çalışmada, bireyler arası ilişkiler, gezi, yiyecek ve içecekler, kişi hakkında bilgiler, günlük yaşam ve dil gibi toplamda 14 tema belirlenmiştir. Çalışmanın sonucunda, hazırlanmış olan listedeki kalıp sözlerin kullanım sıklığı değişiklik gösterdiği ve bu sıklık ve sıralama bilgisinin başka bir çalışmada ele alınabileceği açıklanmıştır. Sonuç olarak çalışmada verilen en önemli öneriler şöyle özetlenebilir; ilgili ders kitaplarında uygun temaların içine ilgili kalıp sözler dahil edilebilir. Ders kitabına bağlı kalmayarak derslerde bu kalıp sözlerin öğretimiyle ilgili çeşitli etkinlikler yapılabilir. Özellikle Türkiye dışında yabancı dil olarak Türkçe öğrenenlere bu tür etkinliklerden daha fazla verilmelidir. Unutulmaması gereken bir husus, sınıf içi etkinliklerde ek olarak Türk kültürüne ait değerlerin verilmesi öğrencilerde motivasyonu artırıp başarının oranı da yüksek tutabilmektedir.

5. Abushihab (2015), *Contrastive Analysis of Politeness in Jordanian Arabic and Turkish* adlı çalışmasında Ürdün Arapçası ve Türkçede çelişen nezaket ifadelerinin tahlilinin ortaya konulması amaçlanmıştır. Çalışmada söylem analizi yöntemi kullanılmıştır. Bu yöntemde dil ve onun bağlam içinde kullanımı arasındaki ilişki incelenir. Çalışmanın sonucunda inşallah ifadesi Araplar (Özellikle Ürdünlüler) tarafından söylendiğinde genellikle olumsuz bir cevap olarak kabul edilir. Fakat Türkçede durum genellikle olumlu cevap verilmekte yansıtılır. Sonuç olarak bu tür farklılıkların yaratabileceği sorunlardan kaçınmak için yabancı bir dil öğrenenin o dilin kültürünü ve görgülerini öğretime dahil etmek ana dili olanlarla iletişim kurarken ortaya çıkan anlaşmazlıkları gidermek ya da en aza indirmek gereklidir.

6. Tuna (2014), *Yabancı Öğrencilere Türkçe Öğretiminde Türk Kültür Elçisi Olan "Atasözleri"nin Kullanımı* adlı makalesinde yabancılara Türkçe öğretiminde, folklorun eğitiminde atasözlerinin kullanımı ile ilgili bazı yaklaşımlar, öneriler ve örnekler sunulmayı amaçlamıştır. Çalışmada Elçin'in 1993'de yapılan çalışmasından yola çıkılarak örnek atasözleri seçilip açıklamaları yapılmıştır. Ardından seçilen atasözleri öğretilmesinde kullanılabilecek görsellerle desteklenmiştir. Ayrıca, bir örnek metin verip metne uygun atasözü bulma etkinliği de verilmiştir. Çalışmanın sonucu, atasözlerinin yabancılara Türkçe öğretiminde ihmal edilmemesi gereken başlıca folklor ürünlerinden ve kültür kodlarından biri olduğu vurgulanmıştır. Çalışmada verilen örnek derslerin yabancı dil olarak Türkçe

öğretiminde birkaç sözcükten oluşan atasözleri öğretilmesi veya günlük konuşma dilinde atasözlerinin öğrenilmesi önerilmiştir.

7. Okur ve Keskin (2013), *Yabancılar Türkçe Öğretiminde Kültürel Öğelerin Aktarımı: İstanbul Yabancılar İçin Türkçe Öğretim Seti Örneği* adlı çalışmada yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde kullanılan İstanbul yabancılar için Türkçe öğretimi setinin A1, A2, B1 ve B2 ders kitapları esas alınarak belirli ölçütlere göre incelenip ve değerlendirilip kültür öğelerin aktarımı açısından yeri ve öneminin sorgulanması amaçlanmıştır. Sonuç olarak; değerlendirilen kitap setinin temel seviye kitaplarında kültürel öğelere az yer verildiği, orta seviye ders kitaplarında bu öğelere daha fazla yer verilmesine rağmen kültürel öğelerin dağılımına dikkat edilmediği de tespit edilmiştir. Bu sonuçlardan hareketle, yabancılar Türkçe öğretimi kitaplarında, temel seviye kitaplarında kültürel öğelere az yer verilse de kültürel öğelerin de dağılımına dikkat edilmesi, orta ve üst düzeylerde ise kültürel öğelere daha fazla yer verilmesi ve bu seviye kitaplarında da kültürel öğelerin dağılımına dikkat edilmesi gerektiği önerilmiştir.

8. Altaylı (2010), *Atasözü ve Deyimler Arasındaki Farklar* adlı çalışmasında atasözleri ve deyimler mitolojik çağlardan beri gelip “Dilimizi, inanç, kültür ve sosyal tarihimizle ilgili değerleri özel kalıplar içinde muhafaza eden söz dizeleridir.” diyerek onları tanımlamaktadır. Çalışmada atasözleri ve deyimler arasındaki geçen en önemli farklar şunlardır;

- Deyimleri atasözlerinden ayıran en önemli özelliği, onların bir anlayışı ifade etmek için oluşturulmuş olmaları ve özel kalıplar hâline getirilmeleridir.
- Atasözlerinin asıl gayesi nasihat etmek, yol göstermek ve ibret alınması için gerçekleri göstermektir. Ancak deyimler bir gayeyi, bir anlayışı ya özel bir kalıp içinde veya ruhu cezbeden bir dille insanlara ulaştırır.
- Bazı atasözleri ve deyimler birbirinden ayırmak mümkün değildir. Zira bazıları hem deyim hem de atasözü olarak olabilmektedir. Bunların bazıları kullanıldığı anlam ve bağlama göre değişmektedir. Bazıları ise fiilin aldığı eke göre hem deyim olur hem de atasözü olabilir. Örneğin; ayağını yorganına göre uzat, atasözüdür, fakat ayağını yorganına göre uzatmak deyimdir.

Biçim yönünden iki bölüme ayrılan deyimler anlayış yönünden de ikiye ayrılır:

- Deyimlerin genelinde kalıplaşmış sözlerin anlamı, onların asıl anlamlarıyla çok uyuşmaz,
- Bazı deyimlerdeki yer alan kelimelerin anlamları asıl anlamlarıyla örtüşür (Altaylı, 2010, s.130-133).

Bu çalışma sonucunda, Türk kültüründe atasözleri ve deyimlerin önemine işaret ederek Türk yurtlarından Türkiye'ye Türkoloji alanında yüksek eğitime devam etmek amacıyla gelen öğrencilere bu konuda çalışmaların yaptırılması önerilmiştir.

9. Gökdayı (2008), tarafından yapılan *Türkçede Kalıp Sözler* adlı çalışma Türkçenin yabancı dil olarak öğretiminde kalıp sözlerin detaylı biçimde betimlenmesi, tanımlanması ve diğer kalıplaşmış dil birimlerinden ayırt edilmesi amacıyla yapılmıştır. Çalışmada ilgili literatür taranarak kalıp sözlerine anlam vermek ve onları diğer kalıplaşmış dil birimlerinden ayırmak için yapısal, işlevsel, anlamsal ve bağlamsal özellikleri belirlenmeye çalışılmıştır. Kalıp sözler anlam açısından 17 alt gruplara ayrılmıştır. Bu gruplar şunlardır: Hayır dua ve iyi dilek, beddua ve küfür, duygusal tepki, selamlaşma, ayrılık, batıl inanç, istek, konuşan veya dinleyeni yüceltme, istenileni kabul veya ret, eleştiri veya tehdit, genel bir davranış veya düşünce, töre ve gelenek, dini inanç, soru cevap, özür dileme, ödüllendirme ve teşekkür. Söz konusu kalıp sözler bağlam açısından ise üç alt başlık altında sıralanmıştır.

Çalışmada sonuç olarak kalıp sözlerin bazılarının yapısal açıdan tek sözcüklü olmanın dışında atasözü, deyim ve ikilemelerden pek farkı olmadığı ve bahsi geçen diğer kalıplaşmış dil birimleri gibi kalıp sözlerin işlevsel bakımından iletişimi kolaylaştırdığı ve toplumsal görevi yerine getirdiği ortaya konulmuştur. Kalıp sözlerin daha geniş çaplı derlenmesi ve bağlamsal özelliklerinin ayrıntılı bir biçimde belirginleştirilmesine yönelik çalışmalarla desteklenmesi önerilmiştir.

BÖLÜM III

YÖNTEM

Bu bölümde, yapılan çalışma ile ilgili araştırmanın yöntemi, araştırmanın evreni ve örnekleme ve verilerin analiz edilmesine yönelik bilgilere ve açıklamalara yer verilmektedir.

3.1 Araştırmanın Yöntemi

Neuman (2014)'a göre sosyal bilimlerde; pozitivist, yorumlayıcı ve eleştirel olmak üzere üç yaklaşım vardır. Türkçe ve Ürdün Arapçasında ortak veya benzeşen kalıp sözler, deyimler ve atasözleri ve onların içerdiği değerleri sıralayan bu çalışma, tarama modeline yapılmış ve nitel yöntemlerinden doküman analiz tekniğine göre desen verilmiştir. Yorumlayıcı yaklaşım ile ele alınmıştır.

Karasar'ın (2014, s.77) açıklamasına göre: “Tarama modelleri geçmişe ya da hâlen var olan bir durumu var olduğu şekliyle betimlemeyi amaçlayan bir araştırma yaklaşımlarıdır. Araştırmaya konu olan olay, birey ya da nesne, kendi koşulları içinde ve olduğu gibi tanımlanmaya çalışır”.

3.2 Veri Toplama Araçları ve Veri Toplama Süreçleri

Araştırmada doküman analiz yöntemi kullanılarak veriler elde edilmiştir. Araştırma verilerini Hürriyet Gökdayı'nın Kriter Yayınları tarafından 2020 yılında yayınlanan üçüncü baskı “*Türkçede Kalıp Sözler*” ve Ömer Asım Aksoy'un (2020) “*Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü*”, adlı kitaplarında yer alan kalıp sözler, deyimler ve atasözleri esas alınıp tek tek incelenmiştir. Ürdün Arapçasında bahsi geçen kalıplaşmış dil birimlerinin karşılığını bulmak amacıyla, Hani Alamad'ın (1973) Ürdün'de Atasözleri adlı tezi, Ahmad Azban'ın (2011) *Diwan Baladna* (Ürdün Kalıp sözleri, deyimleri ve atasözlerini içeren) kitabı ve Rifa'at

Alzghoul ve Riham Aleboud'un (2018) "*Ürdün'de Söylenen Atasözleri*" kitabına da başvurulmuştur. Bu araştırma bir alan yazın araştırmasıdır. Dolayısıyla doküman incelemesi yapılmıştır. Çalışma kapsamında yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde söz konusu kalıplaşmış dil birimleri ve değerler eğitimi ile ilgili yayınlanmış Yüksek Öğretim Kurulu tez kataloğunda yayınlanan tezler, ulusal ve uluslararası alanda yayınlanmış akademik makaleler, sempozyumlarda yayınlanmış bildiriler, Millî Eğitim Bakanlığı Türkçe Öğretim Programı ve değerler eğitimi ile ilgili akademik kitaplar incelenerek bu kaynaklardan faydalanılmıştır.

3.3 Verilerin Analizi

Araştırmaya seçilen yöntemin doküman analizi yöntemi olduğuna göre, verilerin analizinde şu aşamalar yer almaktadır:

1. Konu ile alakalı kaynaklar araştırmasını yapmak,
2. İlgili kaynakları taramak,
3. Araştırmaya münasip olan bölümleri belirlemek,
4. Ortak ve benzeşen dil unsurları belirlemek,
5. Ortak ve benzeşen dil unsurları barındırılan değerleri belirlemek,
6. Yazıya aktarmak,
7. Verileri yorumlamak.

BÖLÜM IV

BULGULAR

Tezin bu bölümünde problem cümlesine ve alt problemlere yer verilmiştir. Problem cümlesi, “Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretiminde Türkçe ve Ürdün Arapçasında ortak ve benzeşen kalıp söz, deyim ve atasözleri var mıdır? Varsa bunlar nelerdir? Bu ortak ve benzeşen kalıp söz, deyim ve atasözlerinin içinde en fazla karşılaşılan değerler nelerdir?” olarak belirlenmiştir. Problem cümlesinde belirlenmesi gerektiği söylenen kalıplaşmış sözlerin sıralanması için Hürriyet Gökdayı’nın (2020) “*Türkçede Kalıp Sözler*”, Ömer Asım Aksoy’un (2020) “*Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü*”, kitaplarında bulunan kalıp sözler, deyimler ve atasözleri esas alınıp tek tek incelenmiştir. Ürdün Arapçasında bahsi geçen kalıplaşmış dil birimlerinin karşılığını bulmak adına, Hani Alamad’ın (1973) Ürdün’de Atasözleri adlı tezi, Ahmad Azban’ın (2011) *Diwan Baladna* (Ürdün Kalıp sözleri, deyimleri ve atasözlerini içeren) kitabı ve Rifat Alzghoul ve Riham Aleboud’un (2018) “*Ürdün’de Söylenen Atasözleri*” kitabı incelenip ortak ve benzeşen söz konusu kalıplaşmış dil birimleri sıralanıp içerdikleri değerler tespit edilmiştir. Tespit edilen kalıplaşmış dil birimleri ve bazılarındaki geçen değerler alt başlıklar dahilinde çözümlenerek incelenmiş ve yorumlanmıştır.

4.1. Türkçe ve Ürdün Arapçasında Ortak veya Benzeşen Atasözleri ve İçerdiği Değerler

Türkçede günlük hayatta kullanılan atasözlerinin hangilerinin Ürdün Arapçasında karşılığı vardır? Söz konusu ortak ve benzeşen kültürel unsurlarda bulunan benzer değerler nelerdir?

Tablo 4

Ortak ve Benzeşen Atasözleri

Sıra	Türkçe	Ürdün Arapçası	Tercüme	Değer
------	--------	----------------	---------	-------

1.	Acından kimse ölmemiş (Acından ölmüş yok).	ما حدا يموت من الجوع	Açlıktan kimse ölmez.	Sabır
2.	Aç gözünü, (yoksa) açarlar gözünü.	إِنْ لَمْ تَكُنْ ذَنْبِيًّا أَكَلَتْكَ الذَّنَابُ	Kurt olmazsan kurtlar seni yer.	Sorumluluk
3.	Ada bana adayım sana.	جِئْ لِي تَجِئَكَ	Beni kaşı ki kaşıyayım seni.	Yardımseverlik
4.	Adam ahababından bellidir. (Bana Arkadaşını Söyle Sana Kim Olduğunu Söyleyeyim)	قُلْ لِي مِمَّنْ تُصَاحِبُ أَقُولُ لَكَ مِمَّنْ أَنْتَ	Bana Arkadaşını Söyle Sana Kim Olduğunu Söyleyeyim.	Dostluk
5.	Adamak kolay, ödemek güçtür.	الْحَكِي سَهْلٌ	Konuşmak kolay. (Dile kolay)	Sorumluluk
6.	Adamın yere bakanından, suyun sessiz (yavaş) akanından kork (suyun yavaş akanından, insanın yere bakanından kork).	مَا بَعْدَ الْهُدُوءِ إِلَّا الْعَاصِفَةُ خَافَ مِنَ اللَّيِّ مَا يُحْكِي يَا مَا تَحْتَ السَّوَاهِي دَوَاهِي	Sakinlikten sonra anca rüzgâr olur. Nice suskunlardan (Az konuşanlardan) dâhiler (uyanık) çıkır. (Beklenmedik davranışlarda bulunur) (Konuşmayandan kork).	
7.	Ağaç yaprağıyla gürler (güzeldir).	إِيدٌ وَحْدَةٌ مَا يَنْسَقِفُ	Bir el alkışlamaz.	Yardımseverlik

(Bir elin nesi var, iki elin sesi var)				
			Çocuk rızkıyla doğar.	Dini değer
8.	Ağılda oğlak doğsa ovada otu biter.	اللَّهُ بِخُلُقِ رِزْقِهِ مَعَهُ الْوَلَدُ بَتَّيْجِي رِزْقِهِ مَعَهُ	Allah, rızka kefildir ama imana kefil değildir. Bu yüzden "imanınızı" dert edin. Rızkınızı değil... Hz. Ali'nin sözü	
9.	Ağlamakla yar ele girmez.	الْغِيَاطُ مَا بِحَبِيبِ نَتِيجَةِ	Ağlamak bir sonuç getirmez.	Sabır – Sorumluluk
10.	Ağlatan gülmez.	الظَّالِمُ يَبْجِيهِ يَوْمُهُ	Zalimin günü gelir.	Adalet
11.	Akçası ucuz olanın kendisi kıymetli olur.	ذِلَّ فُلُوسِكَ وَلَا تَذِلَّ نَفْسُكَ هَيْنَ قِرْشِكَ وَلَا تُهَيِّنْ نَفْسُكَ	Paranın boynunu eğdir fakat nefsinin boynunu eğdirme, kendi boynunu eğme.	Saygı
12.	Ak koyunu (ala keçiyi) gören, içi dolu yağ sanır. (Görünüşe aldanmamak)	مِنْ بَرٍّ هَالِكٌ هَالِكٌ وَمِنْ جُؤَا يَعْلَمُ اللَّهُ مِنْ بَرٍّ رُخَامٍ وَمِنْ جُؤَا سَخَامٍ لَا تُعْرَكَ الْمَظَاهِرُ	Dıştan Allah Allah (ne güzel) içten Allah bilir. Dışı mermer içi kömür (Duman karası). (Görünüşe aldanmamak)	Öz denetim
13.	Akşamın hayrından sabahın şerri iyidir	الصَّبَّاحُ رَبَّاحٌ	Sabah kazançlıdır.	Sabır

	(yeğdir). (Sabah ola, hayır ola)			
	Akşamın işini yarına		Sorumluluk	
14.	(sabaha) bırakma (koyma). (Bugünkü işini yarına bırakma).	لا تُؤْجِلْ عَمَلُ الْيَوْمِ إِلَى غَدٍ	Bugünkü işini yarına erteleme.	
		الْمَكْتُوبِ رَحْ يَصِيرُ	Yazılı olan olacaktır.	Sabır
15.	Alında yazılı olan (alna yazılan) başa gelir.	الْمَكْتُوبِ مَا مِنْهُ هُرُوبٌ	Yazılı olandan kaçış yoktur.	
		الْمَكْتُوبِ عَلَى الْخَبِيرِ لَازِمٌ تَشَوُّفُهُ الْعَيْنَ	Alna yazılı olanı göz görmeli.	
16.	Allah dağına göre kar verir (verir kışı).	(لَا يُكَلِّفُ اللَّهُ نَفْسًا إِلَّا وُسْعَهَا) سورة البقرة- 286	Allah hiç kimseye kaldırabileceğinin üstünde bir yük yüklemeyiz. (Albakara Suresi- 286. Ayet).	Dini değer- Adalet- Sabır
17.	Allah diyen aldanmaz.	مَا خَابَ مَنْ قَالَ يَا اللَّهُ	Allah diyen umudu kırılmaz. Hüsrana uğramaz.	Dini değer
18.	Allah doğrunun yardımcısı.	اللَّهُ مَعَ الْحَقِّ	Allah hak ile birliktedir.	Adalet – Dini değer
19.	Allah gümüş kapıyı kaparsa altın kapıyı açar.	اللَّهُ يَتَّخِذُ وَيُبْغِطِي	Allah bir yerden alıp başka bir yerden verir.	Dini değer
20.	Allah isterse bir kulun işini, mermere geçirir dışını;	اللَّهُ مَا إِلَهُ حَظْ لَا يَنْعَبُ وَلَا يَشْقَى	Talihi olmayan yorulup uğraşmasın.	Sabır- Dini değer

	istememezse işini, muhallesi yerken kırar dışını.			
21.	Allah kulunu kısmeti ile yaratır.	اللَّهُ يَخْلُقُ رِزْقَهُ مَعَهُ الْوَلَدَ بَتَّيْجِي رِزْقَهُ مَعَهُ	Allah çocuğu rızkıyla yaratır. Çocuk rızkıyla doğar.	Dini değer
22.	Allah sabırlı kulunu sever.	اللَّهُ بِحُبِّ عَبْدِهِ الصَّبَّورِ	Allah sabırlı kulunu sever.	Sabır – sevgi – Dini değer
23.	Allah sağ eli sol ele muhtaç etmesin.	اللَّهُ لَا يُحْيِي حَداً لَحْداً	Allah hiç kimseyi kimseye muhtaç etmesin. (Dua)	Sorumluluk – Dini değer
24.	Allah sevdiğine dert verir.	(إِنَّ اللَّهَ إِذَا أَحَبَّ عَبْدًا ابْتَلَاهُ)	Allah bir kulunu sevdi mi ona bela (imtihan eder) verir. Bela ile sınar. (Hadis)	Sevgi- Sabır- Dini değer
25.	Allah son gürlüğü versin.	اللَّهُمَّ اجْعَلْ أَوْسَعَ عَلَيَّ عِنْدَ "رِزْقِكَ" كِبَرِ سَيِّئِي وَانْقِطَاعِ عُمْرِي"	Allah'ım senin bana vereceğin en bol rızkı büyük yaşlarımda ve ömrümün sonundayken ver. (Hadis)	Sabır – Dini değer
26.	Allah'tan umut kesilmez.	الْأَمَلُ فِي اللَّهِ لَا يَنْقَطِعُ الْأَمَلُ بِاللَّهِ حَبْلٌ لَا يَنْقَطِعُ	Allah'tan umut kesilmez. Allah'tan umut kesilmez bir iptir.	Sabır – Dini değer

		خَلِي أَمَلِك بَ اللّٰه كَبِير	Allah'tan umudun büyük olsun.	
27.	Allah verirse el getirir, sel getirir, yel getirir.	وَيَرْزُقُهُ مِنْ حَيْثُ لَا يَحْتَسِبُ سورة الطلاق:3	Allah onu hiç beklemediği yerden rızıklandırır. Talâk Suresi 3. Ayet	Sevgi – Dini değer
28.	Anlayana sivrisinek saz, anlamayana davul zurna az. (Leb demeden leblebiyi anlamak)	إِنَّ اللَّيِّبَ مِنَ الْإِشَارَةِ يَفْهَمُ	Zeki olan kimse işaretten anlar.	
29.	Arife tarif gerekmez (ne hacet). (Leb demeden leblebiyi anlamak)	اللَّيِّبُ مِنَ الْإِشَارَةِ يَفْهَمُ	Zeki olan kimse işaretten anlar.	
30.	Arkadaşını söyle, kim olduğunu söyleyeyim.	قُلْ لِي مِينَ ثَصَاجِب أَقُولُ لَكَ مِينَ إِنْت	Arkadaşını bana söyle, kim olduğunu söyleyeyim.	Dostluk
31.	Arsız neden arlanır, çul da giyer sallanır.	إِنْ لَمْ تَسْتَحْ فَافْعَلْ مَا شِئْتَ	Utanmazsan istediğini (dilediğini) yap.	
32.	Aş tuz ile, tuz oran ile.	اللّٰي بَزِيدَ عَنْ حَدِّهِ بِنَقْلِبِ ضِدِّهِ	Haddini aşan her şey, onun karşına çıkır.	Öz denetim
33.	At bincisini tanır (bilir).	الْخَيْلُ أَعْلَمُ بِفُرْسَانِهَا	At kendi bincilerini daha iyi bilir.	Öz denetim

34.	Ava giden avlanır.	مَنْ حَفَرَ حُفْرَةً لِأَخِيهِ وَقَعَ فِيهَا	Kardeşine kuyu kazan kimse kendisi kazdığı kuyunun içine düşer.	Adalet
35.	Ay görmüşsün yıldıza minneti (itibarı) yoktur.	مِنْ شَافَ أَحْبَابَهُ نَسِيَ صَحَابَهُ	Kim sevdiklerini görür arkadaşlarını unutur.	Sevgi
36.	Ayı sevdiği yavrusunu hırpalar.	ضَرَبَ الْخَبِيبَ زُبَيْبَ	Sevgiliyi dövmek kuru üzümdür. (Bazı dövmek sevgiden doğar. (Severek dövmek).	Sevgi
37.	Azrail gelince oğul, uşak sormaz.	الْمَوْتُ لَا يَسْتَأْذِنُ أَحَدًا	Ölüm gelince izin almaz.	Adalet
38.	Başa gelmeyince bilinmez.	اللَّيِّ إِيدُهُ بِالْمَيِّ مَوْ مِثْلُ اللَّيِّ إِيدُهُ بِالنَّارِ	Suda eli olan ateşte eli olan gibi değildir.	Sabır
39.	Başa yazılan gelir.	الْمَكْتُوبُ عَلَى الْخَبِيرِ لَا يَزِمُ تَشْوُفُهُ الْعَيْنَ	Alna yazılı olanı göz görmeli.	Adalet
40.	Başına gelen başmakçıdır.	الْمَقْرُوصُ يُخَافُ مِنَ جَرَةِ الْحَبْلِ	Isırılmış kimse ipten korkar. (Yılandan) sokulan ipten korkar.	Öz denetim
41.	Baz bazla, kaz kazla, kel tavuk topal horozla.	الطُّيُورُ عَلَى أَشْكَالِهَا تَقَعُ	Aynı tür kuşlar (insanlar) bir arada bulunur.	Adalet
42.	Beleş (bahşiş) atın dişine (yaşına,	اللَّيِّ بِبَلَّاشٍ كَثِيرٍ مِنْهُ	Beleş olan şeyi artır. (Beleş olan şeylerden çok al).	

	dizginine, yularına) bakılmaz.			
		مَوَ كُلِّ أَصَابِيْعِكَ مِثْلَ بَعْضِ	Tüm parmakların aynı değildir.	Adalet
43.	Beş parmak bir değil (olmaz).	أَصَابِيْعُ إِيْدِيْكَ مِثْلَ كُلِّهَا وَاحِدٌ	Ellerinin parmakları hepsi bir değildir.	
		الْبَطْنِ بُسْتَانٌ بِلَدِ أَشْكَالِ أَلْوَانِ (البطن صَبَاغَةً)	Karın bir bahçedir, farklı farklı şekil ve renk doğurur.	
			Yahudi	
44.	Bezirgân züğürtleyince geçmiş defterleri yoklar.	الْيَهُودِي يُومِنُ يُفَلِّسُ يُدَوِّرُ دَفَاتِرُهُ الْعَتَقُ إِذَا افْتَقَرَ الْيَهُودِي نَظَرَ بِحِسَابِهِ الْقَدِيمِ	züğürtleyince eski defterlerini karıştırır. Yahudi züğürtleyince eski defterlerine bakar.	
45.	Bıçak yarası geçer (onulur), dil yarası geçmez (onulmaz).	الْكَلَامُ أَقْوَى مِنْ حَدِّ السَّيْفِ	Söz kılıçtan keskindir.	Öz denetim- Sorumluluk
46.	Bin anaya bir kız, bir kafaya bir göz.	هَمُّ الْبَنَاتِ لِلْمَمَاتِ	Kızların derdi ölüme kadar sürer.	Sorumluluk
47.	Bir çöplükte iki horoz ötmez.	كَثْرَةُ الطَّبَّاخِينَ يُتَخَرَّبُ الطَّبَّخَةُ	Aşçıların çokluğu yemeği bozar.	
48.	Bir elin sesi çıkmaz.	إِيْدٍ وَحْدَةً مَا يَنْسَقِفُ	Bir el alkışlayamaz.	Yardımseverlik
49.	Biribiri, adamı yer diri diri.	الْقَرَابِيبُ عَقَارِبُ	Akraba akreptir.	

50.	Bugün bana ise yarın sana.	يوم ليك ويوم عليك	Bir gün senin yanında öbür gün sana karşı olur.	Adalet
51.	Bugünkü tavuk yarınki kazdan iyidir. (Yarınki kazdan bugünkü tavuk yeğdir).	عَصْفُورٌ بِالْإِيدِ وَلَا عَشْرَةٌ عَالِ الشَّجَرَةِ	Eldeki bir kuş ağaçtaki on kuştan yeğdir.	Öz denetim
52.	Büyük balık küçük balığı yer (yutar).	الْقَوِي يَأْكُلُ الضَّعِيفَ	Güçlü olan güçsüz olanı yer.	
53.	Can çıkmayınca (çıkmadan, çıkmadıkça, çıkar) huy çıkmaz. (Huy canın altındadır).	الطَّبْعُ يَغْلِبُ النَّطْبُعَ الَّذِي فِيهِ طَبْعٌ مَا يُغَيِّرُهُ	Var olan huy yeni bir huyu almayı yenir. Birin içinde var olan huyu değiştirmez.	Sabır
54.	Çarık çarıkla, sarık sarıkla.	الطُّيُورُ عَلَى أَشْكَالِهَا تَقَعُ	Aynı tür kuşlar (insanlar) bir arada bulunur.	Adalet
55.	Çiğnemedenden yutulmaz. (Lokma çiğnemedenden yutulmaz).	مَا فِي شَيْءٍ يَبْجِي بِالسَّاهِلِ (مَا فِي شَيْءٍ يَبْجِي عَطْبِقُ مَنْ دَهَبُ)	Hiçbir şey kolay kolay gelmez. (Altın tepside sunulmaz)	Sorumluluk
56.	Çoğu zarar, azı karar.	إِذَا زَادَ الشَّيْءُ عَنْ حَدِّهِ إِنْقَلَبَ ضِدُّهُ الَّذِي بَزِيدَ عَنْ حَدِّهِ يَنْقَلِبُ ضِدُّهُ	Haddini aşan her şey, onun karşına çıkar.	Öz denetim

57.	(Çok) havlayan köpek ısırmaz.	الْكَلْبُ النَّابِحُ مَا يَغْضُنْ	Havlayan köpek ısırmaz.	
58.	Dağa dağa kavuşmaz, insan insana kavuşur.	جَبَلٌ عَ جَبَلٍ مَا يَلْتَقِي بَنِي آدَمَ عَلَى بَنِي آدَمَ يَلْتَقِي	Dağa dağa kavuşmaz, insan insana kavuşur.	Dostluk
59.	Dağ ne kadar yüce olsa yol üstünden aşar.	كُلُّ مُشْكِلَةٍ وَلَهَا حَلٌّ	Her problemin bir çözümü vardır.	Sabır-sorumluluk
60.	Damdan düşen, damdan düşenin halini bilir.	إِسْأَلْ مَجْرَبٌ وَلَا تَسْأَلْ حَكِيمٌ	Bir doktora sormaktansa bir deneyene sor.	
61.	Damlaya damlaya göl olur. (Aka aka sel olur).	الْقَلِيلُ مَعَ الْقَلِيلِ كَثِيرٌ شَعْرَةٌ عَشْعَرَةٌ يَسْتَوْنَ دَقْنٌ أَوَّلُ الْغَيْثِ قَطْرَةٌ	Az azla çok olur. Bir tüyün üstüne tüy sakal olur. Bol yağmur bir damla ile başlar.	Sabır
62.	Danışan dağı aşmış, danışmayan(-ın) yolu şaşmış.	الَّتِي يَسْأَلُ مَا يَتَوَه الَّتِي إِيْلَهُ لُسان ما يَتَوَه	Soran yolunu kaybetmez. Dili olan yolunu şaşmaz.	Sorumluluk
63.	Davacın kadı olursa yardımcın Allah olsun. (Davacısı kadı olanın yardımcısı Allah olsun).	إِذَا صَارَ خَصِيمَكَ الْقَاضِي مِينَ ثَقَاضِي	Düşmanın, (davacın) kadı olursa kime dava açacaksın?	Dini değer
64.	Demir ıslanmaz, deli uslanmaz.	الْمَجْنُونُ طُولُ عُمُرِهِ مَجْنُونٌ	Deli olan ömrünün tümü (boyunca) deli kalır.	

65.	Denenmişi denemek ahmaklıktır.	اللّٰی بِجَرَبِ الْمُجَرَّبِ بِکُونِ عَقْلُهُ مُخَرَّبِ	Denenmişi deneyenin akılı bozuk olur.	Öz denetim
66.	Dert, çekene göredir. (Allah dağına göre kar verir)	كُلُّ وَاحِدٍ هُمُهُ عَقْدُهُ	Herkesin derdi kendisine göredir.	Adalet
67.	Dertsiz baş, bostan korkuluğunda.	مَا فِي خَدَا خَالِي مِنْ الْهَمِّ مَا فِي خَدَا مِرْتَاكِ	Gamsız biri yoktur. Rahat biri yoktur.	Adalet
68.	Dertsiz baş, mezara (mezarda) taş.	اللّٰی مَاتُوا اِرْتَاكِوَا	Ölenler rahat oldu.	
69.	Dertsiz baş (kul) olmaz.	مَا فِي خَدَا خَالِي مِنْ الْهَمِّ مَا فِي خَدَا مِرْتَاكِ	Gamsız biri yoktur. Rahat biri yoktur.	Adalet
70.	Dertsiz baş terkide gerek.	مَا فِي خَدَا خَالِي مِنْ الْهَمِّ مَا فِي خَدَا مِرْتَاكِ اللّٰی مَاتُوا اِرْتَاكِوَا	Gamsız biri yoktur. Rahat biri yoktur. Ölenler rahat oldu.	Adalet
71.	Devlet adama ayağıyla gelmez.	مَا فِي شِي بِيْجِي بِالسَّاهِلِ مَا فِي شِي بِيْجِي عَطَبَقُ مِنْ دَهَبُ	Hiçbir şey kolay kolay gelmez. Hiçbir şey altın tepside gelmez. (Hiçbir şey altın tepside sunulmaz).	Sorumluluk
72.	Dilenciye hıyar vermişler de eğri diye beğenmemiş.	شَحَادَ وَبِشَرَطُ	Dilenci de şart koşuyor.	

73.	Dilin kemiği yok.	اللِّسَانُ بِلَا عَظْمٍ لِّكِنْ يَكْسِرُ	Dil kemiksizdir ama kırar.	Öz denetim
74.	Doğrunun yardımcısı Allah'tır.	اللَّهُ مَعَ الْحَقِّ	Allah hak ile birlikte.	Adalet- Yardımseverliği- Dini değer
75.	Doğru söyleyenin tepesi delik olur.	الَّذِي يُخَكِّي الْحَقَّ طَائِفَتُهُ مَخْرُوقَةٌ	Doğru söyleyenin şapkası yırtıktır.	Dürüstlük
76.	Doğru (hak) söz (ağızdan) acıdır (acı gelir).	كَلِمَةُ الْحَقِّ تَجْرَحُ	Doğru söz incitir.	Dürüstlük
77.	Duvarın kulağı var, gözünü de unutma. (Yerin kulağı var)	الْحَيَّاطَانِ إِلَّهَا أَذَانُ	Duvarların kulakları var.	Öz denetim
78.	Dün öleni dün gömerler.	الَّذِي فَاتَ مَاثُ	Geçmiş ölmüştür.	Öz denetim- sabır
79.	Dünyada tasasız baş bostan korkuluğunda bulunur.	مَا فِي خَدَا خَالِي مِنْ الْهَمِّ مَا فِي خَدَا مِرْتَاكِ	Rahat olan biri yok. Gamsız biri yok.	Adalet
80.	“Eğer” ile “meğer” i evlendirmişler, keşke diye bir çocuk doğmuş.	زَرَعْنَا لَوْ طَلَعَ يَا رَيْتُ	Eğer’i ektik keşke yetişti.	Sorumluluk
81.	Eldeki yara, yarasıza (bende) duvar deliği (gibidir).	الَّذِي إِيْدُهُ بِالْمَيِّ مَوْ مِثْلُ الَّذِي إِيْدُهُ بِالنَّارِ	Suda eli olan ateşte eli olan gibi değildir.	
82.	El el için ağlamaz; başına kara bağlamaz. (Benzeri:	كُلُّ وَاحِدٍ يَقْلَعُ شَوْكُهُ بِيَدِهِ	Herkes kendi dikenlerini kendisi çıkarsın (koparsın).	Sorumluluk

	Herkes kendi başının çaresine baksın).	إِقْلَعِ الشُّوكَ بِيَدِكَ		
83.	El ile gelen düğün, bayram (-dır).	الْمَوْتَ مَعَ الْجَمَاعَةِ رَحْمَةً	Grupla ölmek rahmettir.	
84.	Er oyunu üçe kadar. (Benzeri: Allah'ın hakkı üçtür).	الثَّالِثَةُ ثَابِتَةٌ الثَّالِثَةُ نَائِبَةٌ	Üçüncü kez sabittir. Üçüncüsü çimlendi (filizlendi). (Allah'ın hakkı üçtür).	Sabır- Öz denetim
85.	Eşeğe altın semer vursalar yine eşektir.	الْحُمَارُ حُمَارٌ لَوْ بَيْنَ الْخَيُْولِ سَارُ	Eşek atlar arasında yürüse bile yine eşektir.	
86.	Eşeği bağla, işini sağla.	إِعْقِلْ وَتَوَكَّلْ	Önce (deveyi) bağla sonra tevekkül et. Hadisten kaynaklıdır.	Sorumluluk
87.	Evvel komşunu bul sonra yurdu tut. (Ev alma, komşu al)	الْجَارَ قَبْلَ الدَّارِ	Komşu yurttan (Evden) önce gelir. (Komşunu yurdundan önce seç.)	Öz denetim
88.	Evvel taam (selam), sonra kelam.	لَا سَلَامَ عَلَى طَعَامٍ لَا كَلَامَ عَلَى طَعَامٍ	Yemek yerken selam yok. Yemek yerken kelam yok.	Saygı
89.	Fakirlik ayıp değil, tembellik ayıp.	الْفَقْرُ مُوْ عَيْبٌ	Fakirlik ayıp değildir.	Sorumluluk

		الْحَظْ بِيَجِي مَرَّةً وَحْدَةً الْفُرْصَةُ بَتِيْجِي مَرَّةً وَحْدَةً	Öz denetim
90.	Fırsat her vakit ele geçmez.		Şans bir kere gelir.
91.	Geçmişe mazi, yenmişe kuzu derler.	اللَّيِّ فَاتٌ مَاتٌ	Geçmiş ölmüştür.
92.	Gönülden gönüle (Kalpten kalbe) yol vardır. (Kalp kalbe karşıdır).	الْقُلُوبُ عِنْدَ بَعْضِهَا	Kalpler yan yanadır. Kalpler kalplerdedir.
93.	Gören gözün hakkı vardır.	أَعْطِيهِ مِنْ عَيْنِهِ أَعْطِيهِ مِنْ نَفْسِهِ	Gözü için ver. Nefsi için ver.
94.	Görünen köy kılavuz istemez.	الْمَكْتُوبُ مُبَيَّنٌ مِنْ عَنَاوَانِهِ	Yazılan (Mektup) başlığından bellidir. (Belli olur).
95.	Görünüşe aldanma (aldanmamak).	مَا تُغَرِّكُ الْمَظَاهِرُ الْمَظَاهِرُ خَدَاةٌ	Görünüşler seni aldatmasın. Görünüşler aldatıcı.
96.	Gözsüzden gözlü doğar, dilsizden dilli doğar, ille deli soy kovar. (Gözsüzden gözlü, dilsizden dilli; deliden deli, deliden deli).	شِرْشُ الْجُنُونِ بِالْوَرَاثَةِ	Deliliğin kökü irsi.
97.	Gülme komşuna gelir başına.	لَا تُظْهِرِ السَّمَاتَةَ لِأَخِيكَ، فَيَرْحَمَهُ اللَّهُ ”وَيَبْتَلِيكَ“	“Kardeşinin başına gelen bir şeye sevinip gülme.

	حديث	Sonra Allah ona merhamet edip seni (o şeyle) imtihan eder.”	Öz denetim- Dini değer
		Hadis-i Şerif Tirmizî, Sıfatü'l-kıyâme, 54	
98.	Güzele bakmak sevaptır.	إِنَّ اللَّهَ جَمِيلٌ يُحِبُّ الْجَمَالَ	Allah güzeldir ve güzelliği sever. (Hadisten alınmış olup da 'Güzele bakmak sevaptır' atasözünün kullanıldığı gibi kullanılmaktadır).
99.	Güzele göz ağrısı da yakıştır.	الْحُلُو جُلُو لَوْ قَامَ مِنَ النَّوْمِ	Güzel olan uykudan kalksa bile güzeldir.
100.	Güzele köken yakıştır, çirkin e allar neylesin.	الْحُلُو جُلُو لَوْ قَامَ مِنَ النَّوْمِ وَالشَّيْنُ شَيْنٌ لَوْ غَسَلَ وَجْهَهُ كُلَّ يَوْمٍ	Güzel olan uykudan kalksa bile güzeldir. Çirkin yüzünü her gün yıkarsa çirkin kalır.
101.	Güzele ne yaraşmaz (yakışmaz).	الْقَالِبُ غَالِبٌ	(Kıyafet) İçindeki güzeldir.
102.	Güzellerin talihi çirkin olur. (Benzeri: Allah çirkin talihini versin).	بَخْتُ الْقَبَائِحِ فِي السَّمَاءِ لَا يَجُوزُ وَالْمَلَائِكَةُ فِي الْأَرْضِ طَائِفٌ	Çirkinlerin talihi gökte parlıyor, güzellerin talihi yere düşüyor.

103.	Hamama giren terler	مَنْ طَلَبَ الْعُلَى سَهَرَ الليالي	Kim yüksekliği isterse geceleri uykusuz kalır. (İmam Şafi'nin sözü)	Sorumluluk
104.	Hekimden sorma, çekenden sor.	إِسْأَلْ مُجَرَّبَ وَلَا تِسْأَلْ طَبِيبَ (حكيم)	Tecrübe edene sor hekime değil.	
105.	Hekim kim, başına gelen.	إِسْأَلْ مُجَرَّبَ وَلَا تِسْأَلْ طَبِيبَ (حكيم)	Bir deneyene sor hekime değil.	
106.	Helva şirin, nefis kafir.	كُلْ مَمْنُوع مَرْغُوب	Yasak olan her şey arzu edilir.	
107.	Her ağacın meyvesi olmaz.	مِثْنُ كُلِّ فَرْجِي بَرْنَجِي لَيْسَ كُلُّ مَا يَلْمَعُ ذَهَبٌ	Her parlayan şey altın değildir.	
108.	Her başın (herkesin) bin derdi var, değirmencinin su.	كُلُّ وَاحِدٍ هَمُّهُ عَقْدُهُ	Herkesin derdi kendine göre.	Adalet
109.	Her çok, azdan olur.	الْقَلِيلُ مَعَ الْقَلِيلِ كَثِيرٌ	Az az ile çok olur.	Sabır
110.	Her dükkân kirasıyla.	كُلُّ شَيْءٍ بِسِعْرِهِ	Her şey fiyatıyla. Her şeyin bir değeri vardır.	Adalet
111.	Her inişin bir yokuşu (her yokuşun bir inişi) vardır.	مَا بَعْدَ الْعُسْرِ إِلَّا الْيُسْرُ شِدَّةٌ وَبُتْرُولٌ مَا بَعْدَ الشِدَّةِ إِلَّا الرَّخَاءُ	Her zorluktan sonra bir kolaylık vardır. Bir şiddet ve geçer. Şiddetten sonra ancak rahat var.	Sabır

112.	Her kapının bir anahtarı vardır.	كُلُّ مُشْكِلَةٍ وَلَهَا حُلٌّ	Her problemin bir çözümü vardır.	Sabır
113.	Herkes bildiğini okur.	كُلُّ وَاحِدٍ يَنَامُ عَلَى الْجَنْبِ الَّذِي يَرِيحُهُ	Herkes onu rahat eden yana yatar.	
114.	Herkesin (her başın) bir derdi var, değirmencinin de su.	كُلُّ وَاحِدٍ هَمُّهُ عَقْدُهُ	Herkesin derdi kendine göre.	Adalet
115.	Herkesin ettiği yoluna gelir.	الدُّنْيَا دَوَّارَةٌ	Dünya döner.	Adalet
116.	Herkes zibilliğinin horozu. (Her horoz zibilliğinde öter).	كُلُّ دِيكٍ عَلَى مَرْبَلْتُهُ يُصِيحُ	Her horoz kendi çöplüğünde öter.	Adalet
117.	Her şeyin vakti var, horoz bile vaktinde öter.	كُلُّ شَيْءٍ بَوَاقْتِهِ جَلُوءٌ	Her şey vaktinde güzeldir.	Sabır
118.	Her zaman çiğdem çıkmaz; bazen de küsküç kırılır.	مِشْ كُلِّ مَرَّةٍ يَتَسَلَّمُ الْجَرَّةُ	Çömlek her zaman sağlam kalmaz; (bazen de kırılır.)	Sabır
119.	Her zaman gemicinin istediği rüzgâr esmez.	تَجْرِي الرِّيحُ بِمَا لَا تَشْتَهِي السَّفِينُ	Rüzgâr gemilerin dilemediği şekilde eser. (Bir şiirden bilinen bir beyit, atasözü gibi- olarak yaygın olup kullanılmaktadır).	Adalet

120.	Horozu çok olan köyde sabah geç olur.	كثرة الطَّباخين يُخَرَّبُ الطَّبَّخَةُ	Aşçıların çokluğu yemeği bozar.	
121.	Huy canın altındadır.	الطَّبْعُ يَغْلِبُ النَّطْبُعَ الَّتِي فِيهِ طَبْعٌ مَا يُغَيِّرُهُ	Var olan huy yeni bir huyu almayı yenir. Birin içinde var olan huyu değiştirmez.	Sabır
122.	Huylu huyundan vazgeçmez.	الطَّبْعُ يَغْلِبُ النَّطْبُعَ الَّتِي فِيهِ طَبْعٌ مَا يُغَيِّرُهُ	Var olan huy yeni bir huyu almayı yenir. Birin içinde var olan huyu değiştirmez.	Sabır
123.	İslanmışın yağmurdan korkusu (pervası) olmaz.	الْعَرْقَانُ مَا يُبْهِمُهُ الْبَلَلُ	Boğulan birinin ıslanmak umurunda değildir. Boğulan biri ıslanmaktan korkmaz.	
124.	İbadet de gizli, kabahat de.	إِكْتَمُوا حَسَنَاتِكُمْ كَمَا تَكْتُمُونَ سَيِّئَاتِكُمْ	İyilikleriniz kötülüklerinizi sakladığınız gibi saklayın. (Rabia Adaviye'nin sözü).	Öz denetim

125.	İki karpuz bir koltuğa sığmaz.	بَطِيخَتَيْن بِيَدٍ وَحِدَةٍ مَا يُنْجَمُلُوا بَطِيخَتَيْن بِيَدٍ وَحِدَةٍ يَقْعُوا	İki karpuz bir elle tutulmaz. İki karpuz bir elden düşer.	Öz denetim
126.	İki kere iki dört eder.	مَا يَذُهَا ثَنَيْنِ يَحْكُوا فِيهَا	Bunu iki kişinin konuşmasına gerek yoktur.	
127.	İnsan bilmediğinin düşmanıdır.	الْإِنْسَانُ عَدُوٌّ مَا يَجْهَلُ	İnsan bilmediğinin düşmanıdır.	
128.	İnsan insanın (adam adamın) şeytanıdır.	الصَّاحِبُ سَاجِبٌ	Arkadaş çeker (çekicidir). Etkileyici.	Dostluk
129.	İnsan yedisinde ne ise yetmişinde de odur.	الطَّبْعُ يَغْلِبُ النَّطْبُعَ الَّتِي فِيهِ طَبْعٌ مَا يَغَيِّرُهُ	Var olan huy yeni bir huyu almayı yenir. Birinin içinde var olan huyu değiştirmez.	Sabır
130.	İsin yanına varan is, misin yanına varan mis kokar.	الصَّاحِبُ سَاجِبٌ	Arkadaş çeker (çekicidir). Etkileyici.	Dostluk
131.	İştah dışın dibindedir.	لُقْمَةٌ وَحِدَةٌ تَبْتَفِّحُ النَّفْسَ	Bir lokma iştahı açtırır.	

132.	İtin kuyruğu kalıba konmakla doğrulmaz.	دَنَبُ الْكَلْبِ إِعْجُجَ لَوْ حَطَّيْتُهُ بِمِیةِ قَالِبٍ	İtin kuyruğunu yüz kalıba koysan bile yamuk kalır.	Sabır
133.	İt sürü para (akça) kazan.	الشُّغْلُ مَوْعِيبٌ	Çalışmak (iş) ayıp değildir.	Saygı
134.	İyilik et denize at, balık bilmezse Halik bilir.	إِعْمَلْ خَيْرَ وَارْزُقْ (كِب) بِالْبَحْرِ	İyilik yap denize at.	Yardımseverlik
135.	Kalpten kalbe yol vardır. (Kalp kalbe karşıdır).	الْقُلُوبُ عِنْدَ بَعْضِهَا	Kalpler yan yanadır. Kalpler kalpleredir.	Sevgi
136.	Kanaat gibi devlet olmaz.	الْفَنَاءَةُ كَنْزٌ لَا يَفْنَى	Kanaat tükenmez bir hazinedir.	Öz denetim-Sorumluluk
137.	Karga yavrusuna bakmış, ‘benim ak pak evladım’ demiş. (Karga yavrusu anka görünür).	الْقِرْدُ بُعِينَ إِمِّهِ عَزَالَ	Maymun, anasının gözünde ceylandır. (Ceylan gibidir). Maymun yavrusu ceylan görünür.	Sevgi
138.	Kasap ekmeği yavan yer.	بَابُ النَّجَارِ مُخَلَّعٌ	Marangozun kapısı bozuktur (Kırıktır).	
139.	Kazma kuyuyu kendin düşersin.	مَنْ حَفَرَ حُفْرَةً لِأَخِيهِ وَقَعَ فِيهَا	Kardeşine kuyu kazan kimse kendi kazdığı kuyunun içine düşer.	Adalet
140.	Kedi uzanamadığı (yetişemediği)	اللِّي مَا يُطَوِّلُ الْقُطْفَ يَقُولُ عَنْهُ حُصْرُمٌ	Üzüm salkımına ulaşamayan ona koruk der.	

	ciğere, pis (murdar) der.		Yüksekte asılı duran üzüm ekşi olur.
141.	Kim düşer daldan, o bilir haldan.	اسْأَلْ مُجَرَّبَ وَلَا تِسْأَلْ طَبِيبَ (حكيم)	Bir deneyene sor hekime değil.
142.	Kimse ayranım (yoğurdum) ekşi demez. (Yoğurdum, ayranım ekşidir diyen olmaz.	وَلَا وَاحِدٌ يَقُولُ عَنْ زَيْتُهُ عِكْرَ وَلَا وَاحِدٌ يَقُولُ الْحَقَّ عِنْدِي	Kimse yağım kirli demez. Kimse suç benim demez.
143.	Kimseden kimseye hayır yok (gelmez). Krş. “Tırnağın varsa başını kaşı.”	مَا خَدَا بِفَيْدِ خَدَا (مَا خَدَا لَخَدَا) مَا خَدَا جِلْدَكَ مِثْلَ ظُفْرِكَ	Kimsenin kimseye faydası yoktur. Tırnağın gibi cildinin kaşıyabilen bir şey yoktur.
144.	Kimse kimsenin kısmetini (rızkını) yemez.	نَصِيبُكَ هَيْصِيبُكَ لَوْ مِنْ سَابِعِ سَمَا لَوْ تَرَكَضَ رَكَضَ الْوَحُوشِ غَيْرِ نَصِيبُكَ مَا يَبْحُوشُ	Nasibin yedinci Adalet gökten olsa bile sana gelir. Canavarlar gibi koşsan bile senin nasibinden başka bir şey alamazsın.
145.	Kişi arkadaşından bellidir. (Adam ahbabından bellidir) (Bana Arkadaşını söyle sana kim olduğunu söyleyeyim)	قُلْ لِي مِمَّنْ تُصَاحِبُ أَقُولُ لَكَ مِمَّنْ أَنْتَ	Dostluk Arkadaşını söyle, kim olduğunu söyleyeyim.

146.	Kişi refikinden azar.	الصَّاحِبِ سَاجِبِ	Arkadaş çeker (çekicidir). Etkileyici.	Dostluk
147.	Koy avucuma, koyayım avucuna.	جَعَلَنِي لِحَاكِكْ	Beni kaşı kaşıyayım seni.	Yardımseverlik
148.	Körle yatan şaşu kalkar. (İtle yatan bitle kalkar).	الصَّاحِبِ سَاجِبِ	Arkadaş çeker (çekicidir). Etkileyici.	Dostluk
149.	Kötürümden aksak, hiç yoktan torlak yeğdir.	الرَّيْحَةُ وَلَا الْعَدَمَ	Koku hiçlikten yeğdir. Hiçten iyidir.	
150.	Kuru laf (boş lakırdı) karın doyurmaz. (Benzeri: Laf la peynir gemisi yürümez).	كَلِمَةً يَا رَيْتَ، مَا يَتَغَمَّرُ بَيْتَ	Keşke kelimesi, bir ev yapmaz.	Sorumluluk
151.	Kürkçünün kürkü olmaz, börkçünün börkü.	بَابِ النَّجَارِ مُخْلَعِ	Marangozun kapısı bozuktur (Kırıktır).	
152.	Laf lafı (söz sözü) açar (laf da kutuyu açar).	إِلْحَاكِ بِجُرِّ الْحَاكِ	Söz sözü sürükler. (Çeker).	
153.	Misafir kısmeti ile gelir.	يَحْضُرُ الضَّيْفِ وَيُحْضِرُ وَاجِبَهُ مَعَهُ الضَّيْفِ وَزَوَادَتُهُ مَعَهُ	Misafir kısmeti ile gelir.	Misafirlik
154.	Misafirlik üç gündür.	أَحْكَامُ الضَّيْفِ ثَلَاثَةُ أَيَّامٍ وَثَلَاثُ	Misafirlik üç gün ve sülüs.	Misafirlik

	Misafır üç gün misafiridir. (Misafirlik üç gündür).	أحكام الصَّيْفِ ثَلَاثَةٌ أيام وثُلُث	Misafirlik üç gün ve sülüs.	Misafirlik
155.	Müflis (züğürtleyen) bezirgân (tüccar) eski defterlerini karıştırır. (Bezirgân tüccar züğürtleyince geçmiş defterleri yoklar.	الْيَهُودِي يَوْمِن يَفْلِسُ يُدَوِّر دَفَاتِرُهُ الْعَتُق إِذَا افْتَقَرَ الْيَهُودِي نَظَرَ بِحِسَابِهِ الْقَدِيمِ	Yahudi züğürtleyince eski defterlerini karıştırır. Yahudi züğürtleyince eski defterlerine bakar.	
157.	Nerede birlik, orda dirlik.	في الإِتِّحَادِ قُوَّةٌ	Birlikte güç vardır.	Yardımseverlik
158.	Nerde çokluk, orda bokluk.	كَثْرَةُ الطَّبَّاحِينَ بِخَرْبِ الطَّبَّخَةِ	Aşçıların çokluğu yemeği bozar.	
159.	Niyet hayır, akıbet hayır (selamet).	وَعَلَى نِيَّاتِكُمْ تُرَزَّقُونَ	Niyetlerinize göre rızıklandırılırsınız.	Adalet
160.	O hacı, bu hacı, kim olacak boyacı?	أَنَا كَبِيرٌ وَأَنْتَ كَبِيرٌ وَمَنْوَهُ يُسَوِّقُ الْحَمِيرِ	Ben büyüğüm, sen büyüksün, eşekleri kim sürer?	Sorumluluk
161.	Olsa ile bulsayı ekmişler, yel ile yuf bitmiş. (Olsayı bulsaya vermişler, hiç doğmuş.)	زَرَعْنَا لَوْ طَلَعِ يَا رَيْتِ	Olsayı ektik keşke yetiştirdi.	Sorumluluk
162.	Olsayı bulsaya vermişler, hiç doğmuş.	زَرَعْنَا لَوْ طَلَعِ يَا رَيْتِ	Olsayı ektik keşke yetiştirdi.	Sorumluluk

163.	Öksüz hırsızlığa çıkarsa ay ilk akşamdan doğar. (Öksüz oynaşa çıkılmış; ay akşamdan doğmuş).	أَجْتُ الْحَزِينَةَ تَفْرَحُ مَا لَقَيْتُهَا شَ مَطْرَحُ تَاجِرُنَا بِالْأَكْفَانِ بَطَلَّتِ النَّاسُ ثُمُوتِ	Mutsuz olan kız sevinmeye kalkıp sevinecek yer bulamamış. Kefenlerle ticaret yaptık, insanlar ölmekten vazgeçti.	
164.	Öksüz oynaşa çıkılmış; ay akşamdan doğmuş.	أَجْتُ الْحَزِينَةَ تَفْرَحُ مَا لَقَيْتُهَا شَ مَطْرَحُ تَاجِرُنَا بِالْأَكْفَانِ بَطَلَّتِ النَّاسُ ثُمُوتِ	Mutsuz olan kız sevinmeye kalkıp sevinecek yer bulamamış. Kefenlerle ticaret yaptık, insanlar ölmekten vazgeçti.	
165.	Önce can, sonra canan.	الْأَقْرَبُونَ أَوْلَى بِالْمَعْرُوفِ	Akrabalığın (En yakın olanlar) iyiliğe öncelik hakkı var.	Yardımseverlik
166.	Paran ucuz olursa sen pahalı olursun.	ذَلْ فُلُوسُكَ وَلَا تُذِلْ نَفْسُكَ	Paranın boynunu eğdir ama kendi nefsini (kendi boynunu) eğme.	Saygı
167.	Parası (akçası) ucuz olanın kendisi kıymetli olur.	ذَلْ فُلُوسُكَ وَلَا تُذِلْ نَفْسُكَ	Paranın boynunu eğdir ama kendi nefsini (kendi boynunu) eğme.	Saygı
168.	Pek yaş olma, sıkılırsın; pek de kuru olma, kırılırsın.	لَا تَكُنْ لَيِّنًا فَتُغْصَرُ وَلَا تَكُنْ قَاسِيًا فَتُكْسَرُ	Yaş olma, sıkılırsın; sert olma, kırılırsın.	Öz denetim

169.	Perşembe'nin gelişi çarşambadan bellidir.	الْمَكْتُوبُ مُبَيَّنٌ مِنْ عِنَاؤُهُ	Mektup başlığından bellidir.	
170.	Rüzgâr esmeyince yaprak oynamaz (dal kımıldamaz).	مَا فِي دُخَانٍ بِدُونِ نَارٍ مَا فِي دُخَانٍ مِنْ غَيْرِ نَارٍ	Ateşsiz duman yoktur. Ateş olmayan yerden duman çıkamaz.	Sorumluluk
171.	Sabır acıdır, (acı ise de) meyvesi tatlıdır.	الصَّبْرُ مِفْتَاحُ الْفَرْجِ	Sabır hayırlı sonun (kurtuluşun) anahtarıdır.	Sabır
172.	Sadık dost akrabadan yeğdir.	الْغَرِيبُ أَحْسَنُ مِنَ الْقَرِيبِ	Yabancı olan akrabadan iyidir.	Dostluk
173.	Selam para, kelim para.	كُلُّ شَيْءٍ بِمَصَارِي	Her şey parayla.	
174.	Sen ağa ben ağa, bu ineği kim sağa. (Sen dede ben dede, bu atı kim tımar ede).	أَنَا كَبِيرٌ وَأَنْتَ كَبِيرٌ وَمَنْوَهُ يُسَوِّقُ الْحَمِيرَ	Ben büyüğüm, sen büyüksün, eşekleri kim sürsün?	Sorumluluk
175.	Sen dede ben dede, bu atı kim tımar ede?	أَنَا كَبِيرٌ وَأَنْتَ كَبِيرٌ وَمَنْوَهُ يُسَوِّقُ الْحَمِيرَ	Ben büyüğüm, sen büyüksün, eşekleri kim sürsün?	Sorumluluk
176.	Sınanmışı sınamak ahmaklıktır.	الَّذِي بِجَرَبِ الْمَجْرَبِ يَكُونُ عَقْلُهُ مَحْرَبَ	Denenmiş deneyenin akli bozuk olur.	Öz denetim
177.	Sinek küçüktür ama mide bulandırır.	الدُّبَابَةُ مِشْ نَجَسِيَّةٌ بَسْ بِتَعَلَّتْ عَ الْمَنَافِسِ الدُّبَابَةُ مِشْ نَجَسِيَّةٌ لَكِنَّهَا تَلْعِي الْمَنَافِسِ	Sinek necis değil ama mide bulandırır. Sinek necis değil ama iştahı kaçıtır.	

178.	Sonradan imam olanın camiye sığmaz sesi; sonradan kadın olanın hamama sığmaz tası.	شَبْعَانُ بَعْدَ جُوعٍ	Açlıktan sonra tok olmuş birisi.	
179.	Sora sora Bağdat (Kâbe) bulunur.	اللّٰي يَسْأَلُ مَا يَتَوَه	Soran kaybolmaz.	Sorumluluk
180.	Söz sözü açar.	الْحَكِي بِجُرِّ الْحَكِي	Söz sözü sürükler. (Çeker).	
181.	Su bulununca (görülünce) teyemmüm bozulur.	إِذَا وَجِدَ الْمَاءَ بَطُلَ التَّيْمُمِ إِذَا حَضَرَ الْمَاءَ بَطُلَ التَّيْمُمِ	Su bulununca (görülünce) teyemmüm bozulur.	Dini değer
182.	Sütle giren huy, canla çıkar.	الطَّبِيعُ يَغْلِبُ النَّطْبُوعَ اللّٰي فِيهِ طَبِيعٌ مَا يَغْيَرُهُ	Var olan huy yeni bir huyu almayı yenir. Birinin içinde var olan huyu değiştirmez.	Sabır
183.	Sütten ağzı yanan, ayranı üfleyerek içer. (Yoğurdu üfleyerek yer).	اللّٰي قَرَصَتْهُ الْحَيَّةُ يَخَافُ مِنْ جَرَّةِ الْخَبْلِ	Yılandan sokulan ipten korkar.	Öz denetim
184.	Tana kalan dona kalır.	لَا تُؤَجِّلْ عَمَلَ الْيَوْمِ إِلَى غَدٍ	Bugünkü işini yarına erteleme.	Sorumluluk – Öz denetim
185.	Tan gelsin, hayrı beraber gelsin.	الصَّبَاحُ رَبَّاحٌ	Sabah kazançlıdır.	Sabır

186.	Tek elin nesi var, iki elin sesi var.	إِيْدُ وَحْدَةٍ مَا يَنْسَقِفُ	Bir el alkışlayamaz.	Yardımseverlik
187.	Terzi kendi söküğünü (dikişini) dikemez.	بَاب النَّجَارِ مُخَلَّعٌ	Marangozun kapısı bozuktur (Kırıktır).	
188.	Tilki erişemediği üzüme (hevengim olsun) demiş.	الَّتِي مَا يُطَوِّلُ الْفُطْفُ بِ يَقُولُ عَنْهُ حُصْرَمٌ	Üzüm salkımına ulaşamayan ona koruk der. Yüksekte asılı duran üzüm ekşi olur.	
189.	Topalla gezen, aksamak öğrenir.	الصَّاحِبُ سَاجِبٌ	Arkadaş çeker (çekicidir). Etkileyici.	Dostluk
190.	Tüccar züğürtleyince geçmiş defterleri yoklar.	الْيَهُودِي يُؤْمِنُ يُقَلِّسُ يُدَوِّرُ دَفَاتِرُهُ الْعُنُقُ إِذَا افْتَقَرَ الْيَهُودِي نَظَرَ بِحِسَابِهِ الْقَدِيمِ	Yahudi züğürtleyince eski defterlerini karıştırır. Yahudi züğürtleyince eski defterlerine bakar.	
191.	Ucuzdur vardır illeti, pahalıdır vardır hikmeti.	كُلُّ شَيْءٍ بِسِعْرِهِ	Her şey fiyatıyla. Her şeyin bir değeri vardır.	Adalet
192.	Ustanın çekici bin altın.	أَعْطِ الْخُبْزَ لَخَبَّازِهِ وَلَوْ أَكَلَ نُسْأَهُ	Ekmeği ekmekçiye ver, yarısını yerse bile.	
193.	Uyku ölümün (küçük) kardeşidir.	النُّومُ أَخُو الْمَوْتِ	Uyku ölümün kardeşidir. (Hadis)	Dini Değer

194.	Ürüyen köpek, ısırmaz (Kapmaz).	الْكَلْبُ النَّابِحُ مَا يُغَضُّ	Havlayan köpek ısırmaz.	
195.	Üzümü (-nü) ye de bağını sorma.	بِدِّكَ الْعَنْبِ وَلَا تُقَاتِلِ النَّاطُورَ؟	Sen üzüm mü yemek istiyorsun yoksa bekçiyle kavga mı etmek istiyorsun?	
196.	Vardığın yer körse gözünü kapa.	أَرْضِهِمْ مَا دُمْتَ فِي أَرْضِهِمْ وَدَارِهِمْ مَا دُمْتَ فِي دَارِهِمْ	Onların toprağında bulunduğun müddetçe onları razı et. Onların evinde bulunduğun müddetçe de onlarla geçin. (Aralarında kaldığın müddetçe, onlarla iyi geçin).	Saygı
197.	Yalancının mumu yatsıya kadar yanar.	حَبْلُ الْكَذِبِ قَصِيرٌ	Yalanın ipi kısadır.	Dürüstlük
198.	Yalnız taş, duvar olmaz.	إِيذٌ وَحْدَةً مَا يَنْشَقِفُ	Bir el alkışlayamaz.	Yardımseverlik
199.	Yaşa yaşa, gör temaşa.	عَشْنَا وَشَفْنَا وَمَا بَقِيَ شَيْءٌ يَذْهَبُنَا	Yaşadık ve gördük, artık bizi şaşıran bir şey kalmadı.	
200.	Yatan (hasta yatan) ölmez, eceli yeten ölür.	الأَعْمَارُ بِيَدِ اللَّهِ	Ömürler Allah'ın elindedir.	Dini değer
201.	Yavuz hırsız ev sahibini bastırır.	فُوقَ حَقِّهِ دَفُّهُ	O haklıyken ona saldır.	

	(Hem suçlu hem güçlü).		(Hem suçlu hem güçlü).	
202.	Yoğurdum (ayanım) ekşidir diyen olmaz.	ما خَذَ بِقَوْلِ عَنْ زَيْتُهُ عَكَرَ	Yağım kirlidir diyen olmaz. Kimse yağım kirli demez.	Öz denetim
203.	Yoldan kal, yoldaştan kalma.	إِسْأَلْ عَنِ الرَّفِيقِ قَبْلَ مَا تَسْأَلُ عَنِ الطَّرِيقِ الرَّفِيقُ قَبْلَ الطَّرِيقِ	Yolu sormadan önce arkadaşı sor. Yoldan önce yoldaş.	Dostluk
204.	Yol sormakla bulunur.	الَّذِي يَسْأَلُ مَا يَتَوَهَّ	Soran kaybolmaz.	Sorumluluk
205.	Züğürtleyen bezirgân eski defterleri yoklar.	الْيَهُودِي يُؤْمِنُ يُفْلَسُ يُدَوِّرُ دَفَائِرَهُ الْعُنُقِ إِذَا افْتَقَرَ الْيَهُودِي نَظَرَ بِحِسَابِهِ الْقَدِيمِ	Yahudi züğürtleyince eski defterlerini karıştırır. Yahudi züğürtleyince eski hesaplarına bakar.	

Tablo 4 incelendiğinde derlenmiş olan ve esas alınan Türkçe eserlerinden Ürdün Arapçasıyla ortak ve benzeşen 205 atasözü belirlenmiştir. Bu atasözleri esas alınan değerler açısından incelendiğinde sabır ve sorumluluk en sık rastlanan değerler olarak belirlenirken vatanseverlik değerine hiç rastlanmamıştır. Sabır 29, sorumluluk 28, adalet değeri 27, öz denetim 25, dini değer 20, dostluk 11, yardımseverlik 10, sevgi 8, saygı 6, dürüstlük 3 ve misafirlik 3 kere tekrarlanan değer olarak belirlenmiştir. Bununla birlikte, vatanseverlik değerine hiç rastlanmamıştır.

Bazı Türk atasözlerinin Ürdün Arapçasındaki karşılığı atasözü özelliğini almış hadisten veya ayetten kaynaklıdır. Hadislerin sayısı 6 Ayetlerin sayısı ise 2 ve bunlara ek olarak bir de dua vardır.

Dualar:

1. Allah hiç kimseyi başkasına muhtaç etmesin.

Ayetler:

1. Allah hiç kimseye kaldırabileceğinin üstünde bir yük yüklemesin. (Al bakara Suresi- 286. Ayet)
2. Allah onu hiç beklemediği yerden rızıklandırır. (Talâk Suresi 3. Ayet)

Hadisler:

1. Allah bir kulunu sevdi mi ona bela (imtihan eder) verir. Bela ile sınar. Manasındaki hadisi Deylemi rivayet etmiştir. (Bkz. Kenzu'l-Ummal, 3/325)
2. Allah'ım senin bana vereceğin en bol rızık büyük yaşlarımda ve ömrümün sonundayken ver. (El-Kâmil fi Duafâi'r-Rical, 1/271). Hadis münker (inkâr edilen) kabul edilmiştir.
3. Önce (deveni) bağla sonra tevekkül et. (Tirmizî, "Kıyamet", 60)
4. "Kardeşinin başına gelen bir şeye sevinip gülme. Sonra Allah ona merhamet edip seni (o şeyle) imtihan eder." (Hadis-i Şerif | Tirmizî, Sıfatü'l-kıyâme, 54)
5. Allah güzeldir ve güzelliği sever. [Hadis-i Şerif / Müslim, Îmân, 147]
6. Uyku ölümün kardeşidir. (Taberânî, el-Mu'cemü'l-Evsat; 1/266)

Bazı atasözleri tam ortak denecek kadar içindeki sözler birebirdir. Örneğin:

Birebir atasözlerinin örnekleri:

1. Bana arkadaşını söyle sana kim olduğunu söyleyeyim.
2. Allah sabırlı kulunu sever.
3. Allah'tan umut kesilmez.
4. (Çok) havlayan köpek ısırılmaz.
5. Dağa dağa kavuşmaz, insan insana kavuşur.
6. Dert, çekene göredir/ Herkesin derdi kendine göredir.
7. Dış görünüşe aldanma (aldanmamak)/ görünüşler seni aldatmasın (Dış görünüşlere aldanma).
8. İnsan bilmediğinin düşmanıdır.
9. Müflis (züğürtleyen) bezirgân (tüccar) eski defterlerini karıştırır. (Bezirgân tüccar züğürtleyince geçmiş defterleri yoklar/ Yahudi züğürtleyince eski defterlerini karıştırır. Yahudi züğürtleyince eski defterlerine bakar.
10. Uyku ölümün (küçük) kardeşidir.

Bazıları ise benzeşen denen atasözleri aynı anlamı taşarken ve aynı bağlamda kullanılırken farklı sözlerden oluşmaktadır. Örneğin:

Anlamı ve bağlamı aynı ama içeriği farklı olan yani benzeşen atasözlerinin örnekleri:

1. Aç gözünü, (yoksa) açarlar gözünü/ Kurt olmazsan kurtlar seni yer.
2. Allah diyen aldanmaz/ Allah diyenin umudu kırılmaz (Hüsrana uğramaz).
3. Anlayana sivrisine saz, anlamayana davul zurna az. (Leb demeden leblebiyi anlamak) / Zeki olan kimse işareten anlar.
4. Ay görmüşsün yıldıza minneti (itibarı) yoktur/ Kim sevdiklerini görür arkadaşlarını unuttur.
5. Damlaya damlaya göl olur. (Aka aka sel olur) / Az azla çok olur, Bir tütün üstüne tütün sakal olur, Bol yağmur bir damla ile başlar.
6. Doğru söyleyenin tepesi delik olur / Doğru söyleyenin şapkası yırtıktır.
7. “Eğer” ile “meğer” i evlendirmişler, keşke diye bir çocuk doğmuş / Eğer’i ettik keşke yetişti.
8. El ile gelen düğün, bayram (-dır)/ Grupla ölmek rahmettir.
9. Güzele bakmak sevaptır/ Allah güzeldir ve güzelliği sever.
10. Güzellerin talihi çirkin olur. (Benzeri: Allah çirkin talihini versin) / Çirkinlerin talihi gökte parlıyor, güzellerin talihi yere düşüyor.
11. Her dükkân kirasıyla/ Her şey fiyatıyla/ Her şeyin bir değeri vardır.
12. Herkes bildiğini okur/ Herkes onu rahat eden yana yatar.
13. İki karpuz bir koltuğa sığmaz/ İki karpuz bir elle tutulmaz. İki karpuz bir elden düşer.
14. Kedi uzanamadığı (yetişemediği) ciğere, pis (murdar) der/ Üzüm salkımına ulaşamayan ona koruk der.
15. Öksüz hırsızlığa çıkarsa ay ilk akşamdan doğar. (Öksüz oynaşa çıkmış; ay akşamdan doğmuş) / Mutsuz olan kız sevinmeye kalkıp sevinecek yer bulamamış. Kefenlerle ticaret yaptık, insanlar ölmekten vazgeçti.
16. Geçen örneklere dayanarak tamamen sözleri birebir ortak atasözlerinin sayısı daha az olduğu görülebilmektedir. Benzeşen atasözlerinin oranı ise daha yüksektir.

Üzerine dikkat çektilmesi gereken birkaç atasözü aşağıdaki gibi yorumlanmıştır:

- 1- Akşamın hayrından sabahın şerri iyidir (yeğdir). (Sabah ola, hayır ola). Ürdün Arapçasında: Sabah kazançlıdır.

İki atasözünde sabaha olumlu gözle bakılmıştır. Türkler sabahı hayır ile bağlarken, Ürdünlüler (Araplar) kazanç ile bağlamıştır.

- 2- Akşamın işini yarına (sabaha) bırakma (koyma). (Bugünkü işini yarına bırakma). Ürdün Arapçasında: Bugünkü işini yarına erteleme. Bu ortak atasözünde sadece kullanılan eklem farklı olmuştur. Türkçede bırakmak, Arapçada ise erteleme fiili kullanılmıştır.
- 3- Alında yazılı olan (alna yazılan) başa gelir. Yazılı olan olacaktır. Yazılı olandan kaçış yoktur. Ürdün Arapçasında: Alna yazılı olanı göz görmeli. Her iki atasözünde kadere hem inanmaya hem de sabretmeye teşvik ediyor. Ayrıca kaderi alın ile bağdaştırmak her iki milletin ortak inancının bir kanıtıdır.
- 4- Bin anaya bir kız, bir kafaya bir göz. Ürdün Arapçasında: Kızların derdi ölüme kadar sürer. Her iki kültürde kız çocuğu tercih edilmediği görülmektedir.
- 5- Güzellerin talihi çirkin olur. (Benzeri: Allah çirkin talihini versin). Ürdün Arapçasında: Çirkinlerin talihi gökte parlıyor, güzellerin talihi yere düşüyor. İki kültürde çirkinin talihinin daha güzel olduğuna dair bir inançtır.

4.2. Türkçe ve Ürdün Arapçasında Ortak veya Benzeşen Deyimler ve İçerdiği

Değerler

Türkçede günlük hayatta kullanılan deyimlerin hangilerinin Ürdün Arapçasında karşılığı vardır? Söz konusu ortak ve benzeşen kültürel unsurlarda bulunan benzer değerler nelerdir?

Tablo 5

Ortak ve Benzeşen Deyimler

Sıra	Türkçe	Ürdün Arapçası	Tercüme	Değer
1.	Aceleyle getirmek. (Dara getirmek)	سَلَفَقَة من قفا الإيد	Yarım yamalak yapmak. Elin tersiyle.	
2.	Açığa vurmak.	النَّشِير عَلَنِي	Alenen asmak.	

3.	Açık kapı bırakmak.	يَحْفَظُ خَطَ الرَّجْعَةِ	Geri dönüş hattını korumak.	Öz denetim
4.	Açık kart vermek (birine).	يُغْطِي الصَّلَاحِيَّةَ (لِلنِّيَابَةِ عَنْ)	Geçerliliği (Yetkiyi) vermek.	Sorumluluk
5.	Açıktta kalmak.	صَفَى بِالْشَّارِعِ صَفَى غَالِحِدِيدَةً	Sokakta kalmak. Demire kalmak.	
6.	Açıktan açığa.	عَيْنَكَ عَيْنَكَ عَلَنِي (عَلَى الْعَلَنُ)	Gözler önünde. Göz göre göre. Alenen.	Dürüstlük
7.	Açık yürekli (kalpli).	الَّتِي يَقْبَلُهُ عَرَّاسُ لُسَائِهِ	(Onun) kalbinde neyse (ne varsa) dilinin ucundadır.	Dürüstlük
8.	Aç karnına.	عَمِغْدَةٌ فَاضِيَّةٌ	Boş mideye.	
9.	Ad almak.	صَارَ لَهُ سَيْطٌ	İsmi olmak.	
10.	Adamdan saymak. (Adam yerine koymak)	(تَعَامَلُ مَعَهُ) مِثْلُ الْبَنِيِّ أَدَمِينَ	Ona adam oğlu gibi davranmak.	Saygı
11.	Adam etmek.	خَلَّاهُ بَنِي آدَمَ	Onu adam oğlu yapmak.	
12.	Adam evladı.	إِبْنُ عَالَمٍ وَنَاسٍ	Alem ve insanların evladı.	
13.	Adam olmak.	يُصِيرُ رَأْمَةً	Adam olmak.	
14.	Adı gibi bilmek.	حَافِظُ (ه) مِثْلِ إِسْمِي	Adım gibi ezberlerim.	
15.	Adım atmamak.	مَا يَوْصَلُ عَتَبَتُهُ	Eşiğine kadar ulaşmamak.	
16.	Adımını adımından şaşırmamak.	مَاشِي غَبِيضٍ	Yumurta üzerine yürümek.	

17.	Ad takmak.	يُعْطِي لَقَبَ	Lakap (takma ad) vermek.
18.	Ağırlık basmak.	صَابَنِي خُمُول	Uyuşukluğa düşmek.
19.	Ağır işitmek (kulakları).	سَمَعُهُ ثَقِيل	İşitme duyu(su) ağır.
20.	Ağırkanlı.	دَمُهُ ثَقِيل	Kanı ağır. (Gıcık).
21.	Ağır söz.	كَلَامٌ ثَقِيل	Ağır söz.
22.	Ağız (ağzını) açmamak.	مَا يَفْتَحُ ثَمَّهُ بِكَلِمَةٍ	Ağzını bir kelimeyle açmamak.
23.	Ağız açtırmamak.	مَا يَخْلِي (حدا) يَفْتَحُ ثَمَّهُ بِكَلِمَةٍ مَا بَعْطِي مَجَال (للحكي) لِحدا يَحْكِي	Ağız açtırmamak. Konuşmaya fırsat vermemek.
24.	Ağız ağıza vermek.	حَاطَيْنِ رُوسَهُمْ بِرُوسِ بَعْضٍ بِثَوْتُوتُو	Başlarını birbirlerinin içine koyup fısıldamak.
25.	Ağız (söz) birliği etmek.	(يَعْمَلُ) تَوْحِيدَ لِّلْكَلامِ تَوْجِدَ الْكَلَامِ	Söz birliği etmek. Öz denetim
26.	Ağızdan ağıza.	مِنْ ثَم لَثِمَ	Ağızdan ağıza.
27.	Ağızdan kapmak.	سَخَبَ لِسَانَهُ (الكلام)	Dilinden çekmek.
28.	Ağızdan laf (söz) çekmek (çalmak).	سَخَبَ الْحَكِي مِنْ اللِّسَانِ	Dilden söz çekmek.
29.	Ağız değiştirmek.	تَغْيِيرَ الْكَلَامِ	Söz değiştirmek.
30.	Ağız, dil vermemek.	لَا مِنْ ثَمَّهُ وَلَا مِنْ كَمَّهُ	Cevap vermemek.
31.	Ağız kalabalığı (etmek).	ثَرْتَرَةٌ	Gevezelik etme.

32.	Ağızlara sakız olmak (Biri).	صِرْنَا) عِلْكَ بِثَم النَّاس	İnsanların ağızlarında sakız olmak.
33.	Ağız satmak.	بَيَّاع حَكِي	Söz satan.
34.	Ağlamaklı olmak.	رَيِّ اللَّيْ يَدُهُ يُعْطِي	Ağlayacak gibi.
35.	Ağrımayan başını ağrıya sokmak.	يَفْتَحُ عِجَالَهُ بُواب	Kendi başına kapılar (ağrılar) açmak.
36.	Ağza alınmayacak (alınmaz).	كَلَامَ مَا بَيِّنْ حَكِي	Söylenmez kelim.
37.	Ağza kilit vurmak.	مَقْفَلِ ثَمُهُ	Ağzını kilitlemek.
38.	Ağzı (bir karış) açık kalmak.	من الصدمة جفل وفتح ثمه من الصدمة وصل ثمه الأرض	Şaşkınlıktan irkilip ağzını açmak. Şaşkınlıktan ağzı yere değdi.
39.	Ağzı bir (hepsinin).	(يَعْمَلُ) تَوْحِيد لِلْكَلام نُوجِدَ الْكَلَام	Söz birliği. Öz denetim Sözü bir etmek.
40.	Ağzı var dili yok.	تَم بَلَا لُسان	Dilsiz ağız.
41.	Ağzı kulaklarına varmak.	الضِّحْكَه لِلدِّينِ (واصله)	Gülüşi kulaklarına kadar varmak.
42.	Ağzına bir şey koymamak.	ما حَطَّ إِشِي بِثَمُهُ (من الصُّبْحِ) عَلَجِمُ بَطْنُهُ مِنْ الصُّبْحِ	Ağzına hiçbir şey koymamak. Sabahtan beri karnının etine kalmak.
43.	Ağzına geleni söylemek.	بِخَكِي كُلِّ إِشِي بُخْطَرُ عِبَالَهُ يَدِجُ الْحَكِي دَج	Aklına gelen her şeyi söylemek.

		الّٰي يَقْلِبُهُ عَرَّاسُ لِسَانِهِ	Sözleri atarak konuşmak.	
			Kalbinde neyse dilinin ucundadır.	
44.	Ağzından bal akmak.	لسانه ينقط عسل	Ağzından bal akmak.	
45.	Ağzından çıkanı (çıkan sözü) kulağı işitmek (duymamak).	مو سامع شو بتحكي؟	Dediğini işitmek. Ne dediğini duymuyor musun?	
46.	Ağzından laf almak.	سحب الحكي من اللسان	Ağzından laf çekmek.	
47.	Ağzını açmamak.	ما يفتح ثمّه بكلمة	Ağzını bir lafla açmamak.	
48.	Ağzını aramak (yoklamak).	سحب الحكي من الثم سحب الحكي من اللسان	Ağzından lafı (sözü) çekmek.	
49.	Ağzının tadını bilmek.	عارف (يعرف) طعم (ة) ثمّه	Ağzının tadını bilmek.	
50.	Ağzını topla.	ضب لسانك	Ağzını sakla (düzelt).	Saygı
51.	Ağzını (çenesini) tutmak.	يمسك لسانه	Ağzını tutmak.	Öz denetim
52.	Ağzı pek (sıkı).	كتوم صندوق مسكر	Ketum. Kapalı kutu.	Öz denetim
53.	Ağzı pis.	لسانه زفر	Dili pis, kirli.	
54.	Ağzı sıkı.	كتوم صندوق مسكر	Ketum. Kapalı kutu.	Öz denetim
55.		ثم بلا لسان	Dilsiz ağız.	

	Ağız var, dili yok.			
			Adalet	
56.	Ahı yerde kalmamak. (Ahı çıkmak) (Birinin).	دَعْوَةُ الْمَظْلُومِ مُسْتَجَابَةً	Mazlumun bedduası kabul.	
57.	Ahret (Allah) adamı.	ماشي ديل الحيط وبقول يا رب الستر زلمة عالله	Duvar yanında yürüyüp Allah'ım sen sakla diyor. Allah'a bir adam.	Dini değer
58.	Ahiretini mamur etmek (yapmak, zenginleştirmek).	يَعْمَلُ لِآخِرَتِهِ	Ahiretine çalışmak.	Dini değer
59.	Aile planlaması.	تَنْظِيمُ النَّسْلِ	Nesil planlaması.	Öz denetim
60.	Akıl baliğ olmak.	عَاقِلٌ بَالِغٌ	Akıl baliğ.	
61.	Akılda kalmak.	ضَلَّ فِي بَالِي	Akılda kalmak.	
62.	Akıldan çıkmak.	رَاحَ عَنِ بَالِي	Aklımdan gitti.	
63.	Akıl etmek.	يَعْقِلُ	Akıl etmek.	Öz denetim
64.	Akıllara durgunluk vermek. (Akılları durdurmak).	بِمَخُولِ الْعَقْلِ	Akılları döndürüyor.	
65.	Akıl öğretmek. (Akıl vermek).	بِعَاطِي دَرَسٍ فِي الْحَيَاةِ جَايَ نَعْلَمْنِي؟	Ders vermek. (Hayatla ilgili). Bana mı öğretiyorsun?	
66.	Akıl terelelli (Bir kişide).	عَقْلُهُ تَرَلَلِي	Aklı terelelli.	

67.	Akıl vermek.	بِغُطِّي دَرَسَ فِي الْحَيَاةِ جَاي تَعْلَمْنِي؟	Ders vermek. (Hayatla ilgili). Bana mı öğrettiyorsun?	
68.	Akla uymak.	بِغَمَلُ الْإِلَّي بِرَأْسُهُ	Aklındakini yapmak.	
69.	Akla yakın.	بِحَاكِي الْعَقْلُ بِحَاكِي الْمَنْطِقُ	Akılla konuşmak (bir şey) Mantıkla konuşmak. Mantiğa uymak.	
70.	Aklı almamak. (Aklına sığmamak)	عَقْلِي (مُخِّي) مَوْ مِسْتَوَّعِب مِش دَاخِل مُخِّي	Anlayamamak. (Beyni) Kavrayamama k. Beyne girmemek.	
71.	Aklı başına gelmek.	يُخْطِ عَقْلُهُ بِرَأْسُهُ	Aklı başına koymak.	Öz denetim
72.	Aklı başında.	عَقْلُهُ بِرَأْسُهُ	Aklı başında.	Öz denetim
73.	Aklı başından gitmek.	طَارَ عَقْلُهُ مِنْ رَأْسُهُ	Aklı başından kaçmak.	
74.	Aklı başında olmamak.	عَقْلُهُ مِش بِرَأْسُهُ	Aklı başında olmamak.	
75.	Aklı durmak.	وَقَّفَ مُخِّي- سَكَّرَ	Beyni durmak- Beyni kapanmak	
76.	Aklı gitmek.	طَارَ عَقْلُهُ	Aklı uçmak.	
77.	Aklına düşmek.	يُخْطِرُ عَلَي (الْبَالِ) بِأَلْهِ	Aklına gelmek. Hatıra gelmek.	
78.	Aklına gelen başına gelmek.	الَّذِي يَخَافُ مِنْ الْعَوِّ يَطْلُعُهُ	Canavardan korkan kimse, canavar onun karşısına çıkar.	

79.	Aklına gelmek (gelmemek). (Aklına düşmek, düşmemek).	(ما) يَحْطُرُ على البال	Aklına gelmek. (Gelmemek). Hatıra gelmek. (Gelmemek).
80.	Aklına (Kafasına) koymak. (Kendi ya da başkasının).	يَحْطُ (شيء- شخص) برأسه	Kafasına (Başına) koymak. (Kendi).
81.	Aklına sığmamak.	عَقْلِي مَوْ مِسْتَوِّعِب- مِش دَاخِلَة رَاسِي (مُخَي)	Beyni kavrayamamak . Aklıma girmiyor.
82.	Aklına yer etmek.	رَاسِيحْ بِعَقْلِي	Aklında sabitlemek (Aklına kazımak).
83.	Aklında kalmak.	ضَلَّ فِي بَالِي	Aklında kalmak.
84.	Aklından (hatırından) çıkma (çıkma).	رَاحَ عَن بَالِي	Aklından (hatırından) gitmek.
85.	Alında tutmak (Bir şeyi).	خَلِي (هـ - هـ) فِي بَالِكْ	Aklında kalsın. (Bulunsun).
86.	Aklını almak.	مِيخْدُ عَقْلَه (بُوخْدُ الْعَقْل)	Aklını almak.
87.	Aklını başına almak (toplamak, devşirmek).	حُطُّ عَقْلَاكْ بِرَاسَكْ	Öz denetim Aklını başına koymak.
88.	Aklını başından almak (Bir şey birinin).	مَا خَلَّى بِرَاسِي (هـ - هـ) عَقْل	Başında akıl bırakmamak.

89.	Aklını kaybetmek.	مُضَيِّع	Aklını kaybetmek. Aklı kayıp (Birinin).	
90.	Aklının çivisi eksik. (Bir tahtası eksik), (Tahtası eksik) (olmak).	فَيُوزِئُهُ ضَارِيَهُ	Şalteri (Elektrik sigortası) bozulmuş.	
91.	Akşamdan sonra merhaba (sabahlar hayrolsun).	صَبَاحَ الْخَيْرِ بِاللَّيْلِ	Akşamda günaydın.	
92.	Aldırış etmemek.	وَلَا عِبَالَهُ	Umurunda hiç olmamak.	
93.	Alın teri (dökmek).	عَرَقَ الْجَبِينِ	Alın teri. (Çabalayıp emek vermek).	Sorumluluk
94.	Allah adamı.	زَلِمَةَ عَالِه	Allah'a bir adam.	Dini değer
95.	Allah ne verdiyse.	مِنَ الْمَوْجُودِ	Var olandan.	Dini değer
96.	Alnında (alnına) yazılmış olmak.	مَكْتُوبُهُ (هَا) هِيَا	Kaderine yazılmış. Alnına yazılanı göz görmeli.	Dini değer
97.	Alnının akıyla.	يَطْلُعُ بِبَيَاضِ الْوَجْهِ	Yüzün akıyla çıkmak.	
98.	Alnının kara yazısı.	بَخْتُ أَسْوَدَ	Kara baht.	
99.	At etmek (Yere sermek).	يَطْحُ عَلَى الْأَرْضِ	Yere sermek.	
100.	Altına etmek (Yapmak).	يَعْمَلُهَا (عَمَلُهَا) عَمَالَهُ	Kendine yapmak. Altına yapmak.	

101.	Altına kaçırmak.	نَفَذَ تَحْتَهُ	Altına kaçırmak. (Geçmek).	
102.	Altından almak.	يُنْصَفُ مِنْ تَحْتَهُ (لِشَخْصٍ مَرِيضٍ)	Altından temizlemek.	
103.	Altını çizmek (sözün).	يُنْحَطُ تَحْتَهُ حَطَّ	Altına çizgi koymak.	
104.	Altını üstüne getirmek.	قَلَّبَ الدُّنْيَا فوقاني تَحْتَانِي	Alt alta, üst üste çevirmek.	
105.	Altı yaş olmak (Bir işin).	المَوْضُوعُ فِيهِ إِنَّ	İşin (konunun) içinde inna (Gariplik, şüphe- iş) var.	
106.	Altüst etmek (olmak).	مَقْلُوبٌ فوقاني تَحْتَانِي	Alt üst çevirmek (olmak).	
107.	Aman aman (bir şey) olmamak.	مِشْ هَالِإِشِي الْوَاوِ!	Wow dedirtecek şey (kadar) değil.	
108.	Ana baba bir (kardeşler).	مِنْ نَفْسِ الْإِمِّ وَالْأَبِ	Aynı ana ve babadan.	
109.	Ana bir (baba ayrı) (kardeşler).	مِنْ نَفْسِ الْإِمِّ	Aynı anadan.	
110.	Ana kuzusu. (Anasının körpe kuzusu).	إِبْنُ إِمِّهِ	Anasının oğlu.	
111.	Anasının kızı.	طَالِعَةُ عَائِمِهَا (بِنْتُ إِمِّهَا)	Anasına çekmiş.	
112.	Ara (aralarını) bozmak.	التَّخْرِيبُ بَيْنَ شَخْصَيْنِ	Aralarını bozmak.	
113.	Ara (aralarını) bulmak.	الْإِصْلَاحُ بَيْنَ شَخْصَيْنِ	Aralarını düzeltmek.	Yardımsever lik
114.	Arada bir.	بَيْنَ فِتْرَةٍ وَفِتْرَةٍ	Ara sıra.	
115.	Arada dağlar kadar fark olmak.	الْفَرْقُ بَيْنَ السَّمَاءِ وَالْأَرْضِ	Aralarındaki fark sema ve	

	(Aralarında karlı dağlar olmak).		yer arasındaki fark kadardır.	
116.	Arada (aralıkta) kalmak.	يَنْحَطُّ بِالنَّصِّ	Ortada (aralıkta) koyulmak.	
117.	Ara sıra. (Arada sırada).	بَيْنَ فِتْرَةٍ وَفِتْرَةٍ	Ara sıra.	
118.	Araya girmek.	يَدْخُلُ بِالنَّصِّ (عَالِخًا) يَنْدَخُلُ	Ortaya (araya) girmek. Karışmak.	
119.	Arayıp sormak.	يَرِنُ يَسْأَلُ	Arayıp sormak.	Sorumluluk
120.	Arayı yapmak.	يُصْلِحُ بَيْنَهُمْ	Aralarını düzeltmek.	Yardımsellik
121.	Arka arkaya. (Peş peşe).	وَرَاءَ بَعْضِهِ	Birbirinin arkasından.	
122.	Arka çıkmak.	وَقَفَ بِضَهْرِهِ	Sırtında durmak.	Yardımsellik Sevgi
123.	Arkada bırakmak (Birini, bir şeyi).	يُرْمِي وَرَاءَ ضَهْرِهِ	Sırtının arkasına atmak.	
124.	Arkadan söylemek.	يُحْكِي مِنْ وَرَاءِ ضَهْرِهِ	Arkasından konuşmak.	
125.	Arkadan vurmak.	طَعَنَهُ بِضَهْرِهِ	Sırtından bıçaklamak.	
126.	Arkası pek.	وَرَاءَ نَاسِهِ	Onun arkasında tanıdıkları (güvendiği insanları) var. Arkaları var.	
127.	Arka (sırt) üstü.	عَلَى الضَّهْرِ عَلَى ضَهْرِهِ	Sırt üstü. Sırtına.	

128.	Art arda.	وَرَا بَعْضُهُ	Birbirinin arkasından.
129.	Asık surat. (Çatık yüz).	تَبَوِّز مُبَوِّز	Surat asmak. Suratı asık.
130.	Askıda kalmak (Bir iş).	مُعَلَّق (موضوع- عمل)	Muallak. Askılı. (Bir konu- bir iş)
131.	Askıya almak.	تَعْلِيق (مثل) تعليق الدوام	Asmak. (İş veya okulu askıya almak gibi).
132.	Aşağı tükürsem sakal (-ım), yukarı tükürsem bıyık (-ım), (Yukarı tükürsem bıyık, aşağı tükürsem sakal).	إِنْ بَرَّقَ لَفُوق عَشَوَارُهُ، وَإِنْ بَرَّقَ لَتَحْتَ عَلِجِيَّتُهُ	Yukarı tükürsem bıyık, aşağı tükürsem sakal
133.	Aşağı yukarı.	تَقْرِيْبًا	Takriben.
134.	Ateş açmak.	رَمَى النَّيْرَان يُطْخِ	Ateş atmak (fırlatmak).
135.	Ateşi düşmek.	تَنْزَلُ حَرَارَتُهُ نزول الحرارة	Sıcaklığı inmek.
136.	Ateş kesilmek.	وَقَفَ النَّيْرَان (الطَّخ)	Ateş durdurulmak.
137.	Ateşle oynamak.	يَلْعَبُ بِالنَّارِ	Ateşle oynamak.
138.	Avucu kaşınmak.	اَيْدُهُ بِتُجْجِه (رَخ تيجيه رَزَقَه)	Eli kaşınmak.
139.	Avucunun içine almak.	يُحِط (حَدَا) خَاتِم بِأَصْبَعُهُ	Parmağına yüzük olarak takmak. (Koymak).

140.	Avuç (el) açmak.	مَدَ الْإِيدَ الْغَيْرِ يُمِدُّ إِيدَهُ لَغَيْرِهِ	El uzatmak. (Başaklara).	
141.	Avuç içi kadar (yer).	قَدَّ الْكُمُشَّةَ (لَحْدًا ضَعِيفًا) قَدَّ كِفَّةَ الْإِيدِ	Avuç kadar. (Bir avuç miktarı).	
142.	Ayağa kalkmak.	يُوقِفُ عَرْجَلَيْهِ (احتراماً) (لِشَخْصٍ)	Ayağa kalkmak.	Saygı
143.	Ayağı alışmak. (Bir yere).	تَعَوَّدَتْ رِجْلُهُ	Ayağı alışmak. (Bir yere).	
144.	Ayağı ile gelmek.	أَجَى بِرِجْلَيْهِ (بِنَفْسِهِ)	Ayağı ile gelmek.	
145.	Ayağına dolaşmak (dolanmak).	يُحُومُ حَوَالَيْنِ رِجْلَيْ	Ayaklarının etrafında dolaşmak.	
146.	Ayağına gelmek.	يَجِي لَعِنْدِ رِجْلَيْهِ (لَعِنْدُهُ)	Ayağına kadar gelmek.	
147.	Ayağını denk almak.	يُنْدِيرُ بِأَلِّهِ	Aklını yönetmek. (Dikkat etmek).	Öz denetim
148.	Ayağını kesmek. (Bir yerden).	يَقْطَعُ رِجْلَهُ (عَنْ مَكَانٍ)	Ayağını kesmek. (Bir yerden).	
149.	Ayağının altına almak.	يُخْطِطُهُ تَحْتَ رِجْلَيْهِ	Ayağının altına koymak.	
150.	Ayağının altında yumurta mı var?	مَا شِي عَيْبِضُ؟	Yumurta üzerine mi yürüyorsun?	
151.	Ayağını yorganına göre (yorganına göre ayak) uzatmak.	مَدَّ لِحَافَكَ عَقْدَ رِجْلَيْكَ	Ayağını yorganına göre uzat.	Sorumluluk – öz denetim
152.	Ayağı uğurlu.	رِجْلُهُ جَرَّارَةٌ (لَمَحَلِّ مَا)	Ayağı çekici. (Ayağı uğurlu).	

			Dünya kendisine yetmemek.
153.	Ayağı (ayakları) yere değmemek.	الدُّنْيَا مَوْاسِعُهُ	Kendisi için dünya geniş olmamak. Kendisi dünyaya sığmamak.
154.	Ayakaltında kalmak.	يُنْدِسُ عَلَيْهِ تَحْتَ الرَّجْلَيْنِ يُضَلُّ تَحْتَ الرَّجْلَيْنِ	Ayakaltında ezilmek. (Kalmak) (Atılmak).
155.	Ayak atmamak. (Bir yere).	مَا يُعْتَبُّ (هَالْمَكَانِ) مَا يُوَصِّلُ (هَالْمَكَانِ، عَتَبَتُهُ)	Adım atmamak. O eşiğe ulaşmamak.
156.	Ayak basmak.	يُحِطُّ رِجْلُهُ (لِلْوَصُولِ لِمَكَانٍ مَا)	Ayağı koymak.
157.	Ayak altına almak.	يُحِطُّهُ تَحْتَ رِجْلِيهِ يَدْخَسُ عَلَيْهِ	Ayak altına koymak.
158.	Ayakta kalmak.	يُضَلُّ وَاقِفٌ عَرَجْلِيهِ يُضَلُّ عَرَجْلِيهِ	Ayakta durup kalmak. Ayaküstü kalmak.
159.	Ayaküstü (üzeri).	عَرَجْلِيهِ	Ayaküstü.
160.	Ayda yılda (alemdede) bir.	مَرَّةً بِالسَّنَةِ	Yılda bir kere.
161.	Ayı gördüm (buldum), yıldıza itibarım (minnetim) yok.	مَيْنَ شَافَ خُبَابُهُ نَسِي صَحَابُهُ	Sevgi Sevgililerini görenler arkadaşlarını unuttur.

162.	Ayrı başına.	بِرَأْسِهِ (أَحَالَهُ)	Kendi başıyla. Tek başına.	Sorumluluk
163.	Ay tutulmak.	خُسُوف	Ay tutulması.	
164.	Az bulmak. (Az görmek).	يُشَوِّفُهُ (يَلْقِيهِ) قَلِيل (حول) الأكل أَوْشِيء أَخْر	Az görmek.	
165.	Az değil. (O kişi).	مِش قَلِيل (شخص ما)	Az değil. (O kişi).	
166.	Az gelmek (Bir şey).	طَلَعَ قَلِيل (أَكَل) أَوْ شَيْء آخِر	Az çıkmış. (Bir şey veya yemek).	
167.	Babanın canı için.	بِرَحْمَةِ أَبِيكَ	Merhum baban için.	
168.	Bağdaş kurmak.	تَرْبَع	Bağdaş kurmak.	
169.	Bağrı yanık.	قَلْبُهُ مَحْرُوق عَلَى	Kalbi yanık.	
170.	Bahtı kara.	بَخْتُهُ أَسْوَد	Bahtı kara.	
171.	Başa çıkarmak.	يُحْطِئُهُ (حَدَا) فَوْقَ رَأْسِهِ	Baş üstüne koymak.	Saygı – sevgi
172.	Baş ağrısı.	وَجَعَ رَأْسُ تُقَلُّ بِالرَّاسِ	Baş ağrısı.	
173.	Baş ağrıtmak.	نَفَخَ رَأْسِي (وَجَعَ رَأْسِي)	Baş şişirmek. (Baş ağrıtmak).	
174.	Başa (başına) kakmak.	يَمْنِنَ عَدَا	Başa kakmak.	
175.	Baş belası.	هَمَّ عَالِقَلْبَ	Kalbe dert.	
176.	Baş beyin kalmamak.	انْتَفَخَ رَأْسُهُ	Başı şişmek.	
177.	Baş döndürücü.	بِمَحْوِلِ الرَّاسِ	Baş döndürücü.	
178.	Baş edememek. (Bir kimseyle, bir şeyle).	مَا يَطْلُعُ بِرَأْسِ مَعَ...	Baş çıkılmamak. (Biriyle, bir şeyle).	

179.	Başı bağlı olmak.	مُرْتَبِط (بشخص أو بِعَمَل)	Bağlı olmak.	
180.	Başı dönmek.	تَمَخُّوْلُ الرَّاس (تَمَخُّوْلُ راسي)	Başı şaşmak. (Dönmek)	
181.	Başına buyruk.	داير عَجَل شَعْرَه	Saçına buyruk gezer.	
182.	Başına dert açmak.	يَفْتَحُ عِجَالَه بُواب	Kendine kapılar açmak.	
183.	Başına iş (dert) açmak (çıkarmak), (iş açmak).	يَفْتَحُ عِجَالَه بُواب	Kendine kapılar açmak.	
184.	Başına kakmak.	يُمَنِّن	Başa kakmak.	
185.	Başına toplamak.	يَتَجَمَّعُوا حَوْلَينِ رَاسِه	Başının etrafında toplanmak.	
186.	Başında (başını) beklemek.	يُوقِفُ (يُضِلُّ) فوق رَاسِه (يَسْتَنَتِي)	Başının üzerinde durmak.	
187.	Başında durmak.	يُوقِفُ فوق رَاسِه (للمراقبة والتأكد من إنجاز العمل)	Başının üzerinde durmak.	Sorumluluk
188.	Başından büyük işlere girişmek (karışmak).	يَدْخُلُ بِأُمُور (هو مش قدها، مش قده) أَكْبَر مِنَّه	Kendisinden büyük işlere girişmemek. (Onun kadar olmayan, onun kadar olmadığı şeylere girişmemek)	
189.	Başından kaynar sular dökülmek.	زِي اللَّيْ أَكَل كَف	Tokat yemiş gibi.	
190.	Başını ağrıtmak.	يُوجِّعُ رَاسِه	Başını ağrıtmak.	

191.	Başını alıp gitmek.	يَسْحَبُ حَالَهُ ويروح	Kendisini çekip gitmek.	
192.	Başını belaya sokmak (birinin).	يَدْخُلُ حِدَا بِالْمَشَاكِلِ	Birini sıkıntılara sokmak. Sıkıntılara girişmek.	
193.	Başını derde sokmak (Kendi).	يَدْخُلُ حَالَهُ بِالْمَشَاكِلِ	Kendini sıkıntılara sokmak. Sıkıntılara girişmek.	
194.	Başını kaşımaya (kaşiyacak) vakti olmamak.	مَا فِي وَقْتِ يُجْكُ رَأْسُهُ (مَا فِي وَقْتِ أَجْكُ رَأْسِي)	Başını kaşımaya (kaşiyacak) vakti olmamak. (Başımı kaşiyacak vaktim yok).	
195.	Başını nara yakmak (Birinin, kendisinin).	يَرْمِي حَالَهُ بِالنَّارِ	Kendisini ateşe atmak.	
196.	Başının çaresine bakmak.	يُدَبِّرُ حَالَهُ مِنْ حَالِهِ	Kendisini kendi kendine yönetmek (İdare etmek).	Sorumluluk- Öz denetim
197.	Başının (canının) derdine düşmek.	مَشْغُولٌ بِهَمِّهِ	Kendi derdiyle meşgul olmak.	
198.	Başının etini yemek. (Birinin).	أَكَلَ رَأْسِي (مِنْ الطَّلَبَاتِ وَالْحَكِيِّ وَالنَّقِ)	Başını yemek.	
199.	Başını sokmak (Bir yere).	يُزُقُ حَالَهُ	Kendisini sıkıştırmak (sokmak). (Fırlatıp atmak).	

200.	Başın sağ olsuna gitmek.	يُروح يُعزِّي	Taziyeye gitmek.	Sorumluluk- saygı Dini değer
201.	Başı önünde.	رأسه الأرض (عينه) بالأرض	Başı (gözü) yerde.	Saygı
202.	Başkaldırmam ak.	مو قادر يرفع رأسه (من كثر الانشغال)	Başkaldırmama k. (Fazla meşguliyetten).	
203.	Başköşe.	عراس الطاولة عراس السفرة (الكبار بالسن)	Masanın başında. Sofranın başında (Büyüklerin yeri).	Saygı
204.	Başsağlığı dilemek.	تغزية	Taziye etmek.	Saygı- Dini değer
205.	Baş sallamak.	يُبرز رأسه (للموافقة)	Baş sallamak.	
206.	Baş tacı etmek. (Başta taşımak) (Birini).	يُحط (حدا) تاج فوق رأسه يُحطُّه فوق رأسه	Birini başının üstünde taç olarak koymak. Baş üzerine koymak.	Saygı- Sevgi
207.	Başta taşımak.	يُحطُّه فوق رأسه	Baş üzerine koymak.	Saygı
208.	Bayram etmek.	عِنْدُهُ عيد مُعَيَّد	Onda bayram var. Bayram etmek.	
209.	Bela aramak.	بِدور عَمَشاكل	Sıkıntılar aramak.	
210.	Bela çıkarmak.	بِخَلق مشاكل	Sıkıntılar yaratmak.	
211.	Beli açılmak.	انْفَلَقَ ضَهْرُهُ	Sırtı açılmak.	
212.	Beli bükülmek.	التَوَى ضَهْرُهُ	Sırtı bükülmek.	

213.	Ben derim bayram haftası, o anlar mangal tahtası.	أنا بحكي بالشرق وهو بحكي بالغرب	Ben doğuda konuşup o batıda konuşuyor.
214.	Ben diyorum hadımım o diyor (soruyor) oğul uşaktan neyin var (çoluk çocuktan ne haber)?	بُنْحِكِيلَه ثور بقول إحلْبُه	Ona bu bir öküzdür diyoruz, o da onu sağın diyor.
215.	Beş para etmez.	ما بسوى قرش	Bir kuruş bile değmez. (Etmez).
216.	Beti bereketi olmamak.	ما فيه بركة مش مبرك	Bereketi bulunmamak (olmamak). İçinde bereket yok.
217.	Beyaza çekmek (Beyaz etmek, temize çekmek).	تبييض (لورقة مسوِده)	Beyaz etmek. (Müsvedde bir kâğıdı)
218.	Bey devesi (danası) gibi yan gelip geviş getirmek.	أكل ومزعى وقلة صنعة	Yemek yiyip gözetlemek ve sanatın (meslek) azgınlığı.
219.	Bey (paşa) gibi yaşamak.	عایش مثل الملوك عيشة الملوك	Krallar gibi yaşamak. Kralların yaşamı.
220.	Beyin yıkamak.	غسل دماغ	Beyin yıkamak.
221.	Beynine (kafasına) girmek.	يدخل (يخش) مخه، راسه (يقتنع في)	Beynine (kafasına) girmek.

		شخص أو (إشي)		
222.	Bildiğini okumak.	يَعْمَلُ اللَّيْ بِرَأْسِهِ	Başındakini yapmak.	
223.	Bildiğini yapmak.	يَعْمَلُ اللَّيْ بِرَأْسِهِ	Başındakini yapmak.	
224.	Bilmezlikten gelmek.	يَعْمَلُ حَالَهُ مِشْ عَارِف يُنْهَبِلْ	Bilmiyormuş gibi yapmak. Aptallık yapmak.	
225.	Bindiği (oturduğu) dalı kesmek.	يَقْطَعُ بِنَصِيْبِهِ	Nasibini kesmek.	
226.	Bir bir.	وَاحِدٌ وَاحِدٌ (بِالترْتِيبِ، عَالِدُور)	Bir bir.	
227.	Birbirine girmek.	اسْتَبْكُوا بَبْعَضِ دَخَلُوا بَبْعَضِ (أَكَلُوا بَعْضِ)	Birbirine girmek.	
228.	Bir damla.	بَسْ نُقْطَةٌ	Sadece bir damla.	
229.	Bir dediği iki olmamak.	كَلِمَتُهُ مَا يَنْصِيرُ كَلِمَتَيْنِ	Bir sözü iki olmamak.	
230.	Bir düşünce (- dir) aldı (Bir kişiyi).	الْأَفْكَارِ بِتَوَخُّدُوا وَبِتَوَدِيهِ (وَبِتَحْيِيهِ)	Fikirler birini alıp götürmek.	
231.	Bir düziye.	عَنْفَسٌ وَاحِدٌ	Bir nefese (nefesle).	Sabır
232.	Birinden biri.	وَاحِدٌ مِنْ الثَّنَيْنِ	İkisinden biri.	
233.	Bir kulağından girip bir (öbür) kulağından çıkma (söz).	يَدْخُلُ مِنْ هَايِ الدَّانِ وَيَطْلُعُ مِنْ هَايِ الدَّانِ	Bu kulağından girip bu (öbür) kulağından çıkma (söz).	
234.	Bir solukta.	بِرْمَشَةٍ عَيْنِ	Bir gözün kırpmasıyla.	

235.	Bir sözünü iki etmemek (Birin).	مَا بِنْتِي كَلَامُهُ	Benim sözlerimi ikiletmemek.	
236.	Bir tahtası eksik (olmak).	فُيُوزَاتُهُ ضَارِيَهُ	Şalteri (Elektrik sigortası) bozulmuş.	
237.	Bir vakitler (Bir vakit), (Bir zamanlar), (Bir zaman).	بِالزَّمَنَاتِ فِي الزَّمَنَاتِ	Bir zamanlarda.	
238.	Bir yaşıma daha girdim.	شَيْبَتِي	Saçına ak düşürmek. Saçlarını beyazlatmak.	
239.	Bismillah demek.	نَحْكِي بِسْمِ اللَّهِ	Bismillah demek.	Dini değer
240.	Bize de mi lolo?	عَلَيْنَا بِأَمْدَلِينَا إِنَّا اللَّيْ قَسْرْنَاكِ بِإِيدِينَا	Bize mi mandalina? Biz kendi ellerimizle seni soymadık mı?	
241.	Boğaz derdi.	هَمْ لُقْمَةُ الْخُبْزِ	Lokma derdi.	Sorumluluk
242.	Boğazına dizilmek. (Boğazından geçmemek)	مَا هَضَمْتُهُ	Sindirmemek.	
243.	Boğazına durmak.	وَقَفْتُ بُزُورُهُ يُزُورُ فِي	Boğazında takılmak.	
244.	Bok etmek.	خَبَّصَ الدُّنْيَا	Dünyayı bulaştırdı. (Karıştırdı).	
245.	Borca batmak.	غَرَّقَانِ بِالدُّيُونِ عَلَيَّ دُيُونُ خَيْرَ اللَّهِ	Borçlara boğulmak. Allah'ın hayrı kadar borçlarım var.	

246.	Borca girmek.	يَدْخُلُ بِالذَّيُونِ	Borca girmek.	
247.	Borcunu kapatmak.	يُعْطِي (يُسَكِّر) دَيْوْنَهُ	Borcunu kapatmak.	Sorumluluk
248.	Borç almak. (Borç etmek)	يُوجَدُ دَيْنٌ (قَرْضٌ) يُنْتَدِينَ مِنْ حَدا	Borç almak.	
249.	Borç girtlağına çıkmak. (Girtlağına kadar borcu olmak).	غَرَفَانِ بِالذَّيُونِ عَلَى دَيْوْنِ خَيْرِ اللَّهِ	Borçlara boğulmak. Allah'ın hayrı kadar borçlarım var.	
250.	Boşa çıkmak (Umut, düşünce, emek).	عَالِفَاضِي يَطْلُعُ بَلْوَشَةً	Boşu boşuna. Hiçbir şeyle çıkmak.	
251.	Boşa gitmek. (Harcanan emek, para).	يُرُوحُ عَالِفَاضِي	Boşa gitmek.	
252.	Boşu boşuna.	عَالِفَاضِي	Boşuna.	
253.	Boy göstermek.	جَايِ اثْبَاتٍ وَجُودٍ جَايِ يَهْزِ بَطُولُهُ	Varlığını göstermek. Boyunu sallamaya gelmek.	
254.	Boynunda kalmak.	يُضَلُّ بِرَقَبَتِهِ	Boynunda kalmak.	Sorumluluk
255.	Boynunun borcu.	دَيْنٌ بِرَقَبَتِهِ- خَطِيئَةٌ بِرَقَبَتِهِ	Boynunun borcu.	Sorumluluk
256.	Boyu sırık aklı kıvık (yılık).	طُولُهُ طَوْلُ نَخْلِهِ وَ عَقْلُهُ عَقْلُ سَخْلِهِ	Boyu bir hurma ağacının boyu kadar aklı ise kuzunun aklı kadardır.	
257.	Bugün yarın.	جَلَالَ يَوْمَيْنِ هَالِيَوْمَيْنِ	İki gün içinde.	
258.	Bunda bir iş var.	إِلْمَوْضُوعٍ فِيهِ إِنَّ	İşin içinde iş var. Bu konuda	

			bir şey var. İşin (konunun) içinde inna (Gariplik, şüphe- iş) var
259.	Bundan iyisi can sağlığı.	أَهْمُ إِشْيِ الصِّحَّةِ	Sağlık en önemlisi.
260.	Burnu büyümek.	يَكْبُرُ رَأْسُهُ	Başı büyümek.
261.	Burnu havada (olmak).	مُنْخَارُهُ (خَشْمُهُ، أَنْفُهُ) بِالسَّمَاءِ	Burnu gökte.
262.	Burnunu sokmak. (Her şeye burnunu sokmak).	يُدْخِلُ أَنْفَهُ	Burnunu sokmak. (Her şeye burnunu sokmak).
263.	Buz kesmek.	يَتَلَجُّ مِنَ الْبَرْدِ يَنْجَمَدُ	Buz olmak. Donmak.
264.	Cana yakın.	قَرِيبٌ مِنَ الْقَلْبِ	Kalbe yakın. Sevgi
265.	Canı burnuna gelmek.	وَاصِلُهُ مَعِي (أَلْهَوْنُ، بِالْإِشَارَةِ إِلَى أَعْلَى الْأَنْفِ) لِأَبُو مُوزَةَ	Burnuma kadar ulaştı.
266.	Canı çekmek. (Gönlü çekmek).	يَجِي عِبَالُهُ	Aklına gelmek. (İstemek)
267.	Canı çıkmak.	تَطْلُعُ رَوْحُهُ	Canı çıkmak.
268.	Canımın içi!	يَا رَوْحَ رَوْحِي	Canımın canı. Sevgi
269.	Canından bezme (bıkmak, usanmak).	قَرَفَانِ حَالَهُ زَهْفَانِ حَالَهُ (مِشْ طَائِقِ حَالَهُ)	Kendisinden tiksiniş. Kendisinden sıkılmış.
270.	Canını vermek.	يَفْدِي رَوْحُهُ	Canını feda etmek. Sevgi-Vatanseverlik

271.	Canla başla.	بِالرُّوحِ بِالدَّمِ (بِكُلِّ جُهد)	Canla kanla.	Vatanseverlik-Sevgi- Öz denetim
272.	Canlı yayın.	بَنْتٌ حَيٌّ وَمُبَاشِرٌ	Canlı ve direk yayın.	
273.	Ciğerini (Kalbinin içini) okumak (Birinini).	يُفَرِّأُ أَفْكَارُهُ (أفكار شخص آخر)	Düşüncelerini okumak.	
274.	Ciğeri parçalanmak (parça parça olmak).	يَنْقَطِعُ قَلْبُهُ (كَبْدُهُ)	Kalbı (Ciğeri) parçalanmak.	
275.	Cin çarpmak.	مَلْمُوسٌ (بِالْجِنِّ)	Dokunulmuş (Cin tarafından).	
276.	Çapağını alayım derken gözünü kör etmek.	أَجَا يُكْجِلُهَا عَمَاهَا	Göz sürmesini kullanayım derken gözünü kör etti. Göz kalemi sürürken kör etmek. Göz süreyim derken kör etmek.	
277.	Çat pat.	طَرَاطِيشٌ (بَحْكِي) طَرَاطِيشٌ مِنْ لُغَةٍ أَعْجَنِيَّةٍ	Sıçratmalar konuşurum (Sıçratarak). Yabancı bir dili çok az konuşurum.	
278.	Çıt çıkarmamak.	مَا يُطْلَعُ جَسَ (نَفْسِ)	Bir his (nefes) çıkarmamak.	Öz denetim
279.	Çocukluk etme.	يُثَوِّلِدُنْ	Çocukluk yapmak.	
280.	Çok görmek. (Bir şeyi bir kimseye).	شَائِفُهُ كَثِيرٌ عَلَيَّ مِسْتَكْبِرُهُ عَلَيَّ	Çok görmek. (Bir şeyi bir kimseye).	

281.	Çorba olmak.	صار شوربة الوضع	Çorba olmak. (Bir durum).	
282.	Damarlarına işlemek (Bir şey birinin).	بدمه	Kanında. (Bir şey birinin).	
283.	Darısı (dostlar) başına.	عقبالك عقبى لك عقبال الحبايب	Akıbet senin olsun. Sıra sende olsun.	Sevgi Dostluk
284.	Davul çalsan işitmez.	لا حياة لمن تنادي	Çağırılanın hayatı yok. (Çağrılan ölü gibidir).	
285.	Defterden silmek.	يمحيه من حياته	Hayatından silmek.	
286.	Defteri kapamak.	يقلب الصفحة (ينهي موضوع ما)	Sayfayı çevirmek.	
287.	Defteri kapamak.	يسكر عالموضوع	Konuyu kapamak.	
288.	Demek ki.	بما معناه	Anlamı şu ki.	
289.	Denize girse kurutur.	إن راح عالبخر يتسفه	Denize giderse kurur.	
290.	Derdine düşmek.	مشغول بهمه	Kendi derdiyle meşgul.	
291.	Ders vermek.	يربيه (يربي شخص ما) يعطيه درس	Onu yetiştirmek. Ona ders vermek.	
292.	Dert ortağı.	بالهوا سوا	Havada birlikte.	
293.	Deve kini.	زى الجمّل ينام عالمزمن	Deve gibi zaman üzerine uyur. (Mazi üzerine uyur) (Mazide uyur)	

294.	Dik başlı.	رأسه يابس	Kafası sert. (Sert kafalı).	
295.	Dik kafalı.	رأسه يابس	Kafası sert. (Sert kafalı).	
296.	Dikkate almak.	الأخذ بعين الاعتبار	Nazarı itibara almak. İtibar gözüyle almak.	Öz denetim-Sorumluluk
297.	Dil çıkarmak (Birine).	يُمدُّ لسانه – يطلع لسانه	Dil çıkarmak (Birine).	
298.	Dilden dile dolaşmak.	من تم لثم	Ağızdan ağıza.	
299.	Dile (dillere) düşmek.	يجيب الحكي ل حاله	Kendisine söz getirmek.	
300.	Dile gelmek.	يجيب الحكي ل حاله صار له لسان	Kendisine söz getirmek. (Dile düşmek). Dili olmuş.	
301.	Dilenciye hıyar vermişler de eğri diye beğenmemiş.	شحاذ وبتشرط	Dilenci de şart koşuyor.	
302.	Dili açılmak. (Dili çözölmek).	إنطلق لسانه	Dili fırlamak.	
303.	Dili ağırlaşmak.	ثقل لسانه	Dili ağırlaşmak.	
304.	Dili çözölmek.	إنطلق لسانه	Dili fırlamak.	
305.	Dil ile tarif olunmaz.	الكلمات عاجزة عن تعريفه	Kelimeler onu tarif etmeye aciz.	
306.	Dilinden kurtulamamak.	ما يتيسل من لسانه	Dilinden kurtulamamak.	
307.	Dilini bağlamak	يقص لسانه	Dilini kesmek.	

	(kesmek) (Birinin).			
308.	Dilini kedi (fare) mi yedi? (Dilini mi yuttun?)	البَيْسَةُ أَكَلَتْ لُسَانَكَ؟	Dilini kedi mi yedi?	
309.	Dilini mi yuttun?	بَلَعَ لُسَانَهُ	Dilini yutmuş.	
310.	Dilinin altında bir şey olmak.	كَلَامٌ مُبْطَّنٌ	Sözü zımnı.	
311.	Dilinin ucunda olmak.	على راس لُسانِي	Dilimin (dilinin) ucunda.	
312.	Dilini tutmak.	مَسَكَ حَالَهُ (عن قول شيء ما)	Kendini tutmak. (Bir şeyi söylemekten).	Öz denetim- Sabır
313.	Dili tutulmak.	إِنْرَيْطَ لُسَانَهُ	Dili bağlanmak.	
314.	Diliyle tutulmak (Yakalanmak).	يُنْمِسُكَ عَلَيْهِ كَلَامٌ	Diliyle tutulmak (yakalanmak).	
315.	Dili zifır.	لُسَانُهُ زَفِيرٌ	Dili zifır. (Kötü söz ve küfür dolu).	
316.	Dil otu yemiş.	بَالَعَ رَادِيُو	Bir radyo yutmuş.	
317.	Dil uzatmak. (Birine).	تَطْوِيلَ لِسَانٍ يَطْوِلُ لُسَانَهُ على خدا	Dil uzatmak. (Birine).	
318.	Dinden imandan çıkma.	يُطْلَعُ عَنْ دِينِهِ	Dinden çıkma.	
319.	Diyeceği yok.	ما عليه كلام ما في غَيْرِهِ عليه	Üzerinde yorum yok. Üzerinde toz yok.	

320.	Doğum kontrolü.	تَنْظِيمُ النَّسْلِ	Nesil kontrolü.	Sorumluluk
321.	Dostlar başına.	عُقْبَالُ الْحَبَائِبِ	Akıbet dostlar (Sevgililer) başına.	Sevgi
322.	Doyum olmamak.	مَا يَبْنِشَعُ مِنْهُ	Ona doyum olmamak.	Sevgi
323.	Dört duvar arasında.	بَيْنَ أَرْبَعِ حِيطَانٍ	Dört duvar arasında.	
324.	Dört elle sarılmak. (Bir işe, birine).	يُتَمَسَّكُ بِسِنَانِهِ	Dişlerle tutunmak.	Sorumluluk
325.	Dört gözle beklemek.	عَلَى أَحْزَمِ الْجَمْرِ	Odundan daha sıcak.	Sevgi- Sabır
326.	Dudak ısırarak.	يُغَضُّ عَشْفَافَهُ (لِلتَّهْدِيدِ)	Dudak ısırarak.	
327.	Düğüne gider zurna beğenmez; hamama gider kurna beğenmez.	لَا يَعْجِبُهُ الْعَجَبُ وَلَا صَيَامُ بُرْجَبِ	Ne şaşkınlığı ne de Recep ayında oruç tutmayı beğenir.	
328.	Dünya âlem.	الْعَالَمُ وَالنَّاسُ	Âlem ve insanlar.	
329.	Dünya, başına dar olmak.	دَاقَّتِ الدُّنْيَا فِيهِ	Dünya, içinde dar olmak.	
330.	Dünya kadar.	قَدِ الدُّنْيَا	Dünya kadar.	
331.	Dünyanın öbür ucu.	بَأَجْرِ الدُّنْيَا (مَكَانٌ بُعِيدٌ)	Dünyanın sonunda.	
332.	Dünya yıkılsa umurunda değil.	لَوْ تَنَحَّرِقَ الدُّنْيَا مَا بِهِمُ مَا يَبْتَحَرُّ كُلُّهُ سَاكِنٌ (شَعْرَهُ)	Dünya yansa umurunda değil. Dünya yansa bir kılı kıpırdamaz.	
333.	Dünyayı tozpembe görmek.	شَايِفَ الدُّنْيَا أَحْلَامَ وَرَدِيَّةٍ	Dünyayı pembe rüyalar olarak görmek.	

334.	Düş kurmak.	يَـبْنِي أَحْلَامَ	Hayal kurmak.
335.	Eceli gelmek.	أَجَا أَجَلَهُ خَلِصَ عُـمُرُهُ	Eceli gelmek. Ömrü bitmek.
336.	Eceline susamak.	مِسْتَعْنِي عَنْ حَيَاتِهِ (رُوحُهُ)	Kendi hayatından (ruhundan) vazgeçmek.
337.	Efendim nerde, ben nerde?	أَنَا بِحَكِي بِالشَّرْقِ وَهُوَ بِحَكِي بِالْعَرَبِ أَنَا وَبَيْنَ وَأَنْتَ وَبَيْنَ؟	Ben doğuda konuşup o batıda konuşuyor. Ben nerede, sen nerede?
338.	Eğri (gözle) bakmak.	بِطَّلَعَ بَنَصْ عَيْنَ	Yarı gözle bakmak.
339.	Ehven-i şer.	أَهْوَنَ بَلَا	Ehven-i bela.
340.	Ekmeğine kan doğramak (Birinin).	يُخْلِيهِ يَنْكِي (يُعِيطُ) دَمَ	Birini kan ağlatmak.
341.	Ekmeğini kazanmak.	يُجِيبُ (بِأَمْنِ) لُفْمَةَ الْخُبْزِ	Yaşam lokmasını getirmek.
342.	Eksik çıkmak.	طَلَعَ (بِطَّلَعَ) نَاقِصَ الْكَمِيَّةِ	Eksik çıkmak.
343.	Eksik doğmak.	سَبْعَاوِي	Yedili.
344.	Eksik gelmek.	طَلَعَ (بِطَّلَعَ) نَاقِصَ الْكَمِيَّةِ	Eksik çıkmak.
345.	El açmak.	مَدَّ الْإِيْدَ لِلْغَيْرِ يُمِدُّ إِيْدَهُ لْغَيْرِهِ. (لِلْحَاجَةِ الْمَادِيَةِ)	El uzatmak. (Başaklara). (Maddi ihtiyaçlarından dolayı).
346.	El altında.	تَحْتَ إِمْرَةٍ (أَمْرَ شَخْصٍ مَا)	Emri (Buyruğu) altında.
347.	El çabukluğu ile.	خَفِيفَ يَدٍ	El hafifliği.

348.	El çekmek.	يَسْخَبُ إِيدُهُ (حَالَهُ) مِنْ الْمَوْضُوعِ	(Konudan) eli (kendisini) çekmek.	Öz denetim
349.	Elde avuçta bir şey kalmamak.	مَا ضَلَّ إِشْيِ بُجِيَّتِي	Cepte bir şey kalmamak.	
350.	Elde bulunana.	الْمَوْجُودِ بَيْنَ إِيْدِيْ	Eller arasında mevcut olan.	
351.	El değmemiş.	مِشْ مَمْسُوسِ (مَلْمُوسِ). جَدِيدِ	Dokunmamış. Yeni.	
352.	Elden gitmek. (Bir şey).	رَاحَ مِنْ إِيدُهُ (ضَيَّعُهُ)	Elden gitmek. (Kaçırarak).	
353.	Elden ne gelir?	شَوْ طَالِعِ بَائِيْدِيْ أَعْمَلُ؟	Elde (yapacak) ne var?	
354.	Elde olmak (olmamak).	بَائِيْدِيْ مَوْ بَائِيْدِيْ (لِلْمَقْدَرَةِ)	Elde olmak (olmamak).	
355.	El ele.	إِيْدِ عَائِدِ (تَعَاوُنِ)	El ele.	Yardımlaşma
356.	El etek (ayak) öpmek.	يُبَوسُ الْإِيْدِيْنَ وَالرِّجْلَيْنِ	Elleri ayakları öpmek.	Sevgi- Saygı
357.	Eli ağır.	إِيْدُهُ ثَقِيْلَةٌ (تَوَجَّعَ لَهَا) يَضْرِبُ حَدَا	Eli ağır. (Birine vurunca acıtır).	
358.	Eli ayağı bağlı olmak.	إِيْدِيْهِ وَرِجْلِيْهِ مَرْبُوطَةٌ	Elleri ayakları bağlı.	
359.	Eli boş dönmek.	رَجَعُ يَرْطُ بَائِيْدِيْهِ	Elleri sallayarak dönmek.	
360.	Eli kolu (ayağı) bağlı olmak (kalmak).	إِيْدِيْهِ مَرْبُوطَةٌ	Elleri bağlı.	
361.	Elinden bir şey gelmemek.	مِشْ طَالِعِ بَائِيْدُهُ إِشْيِ	Elinden bir şey çıkarmamak.	
362.	Elinden düşürmemek.	مَا شَأْلُهُ مِنْ إِيْدُهُ	Elinden kaldırmamak.	

363.	Elinden geleni ardına (geri) koyma(sın).	أَعْلَى مَا بُخِيلَكَ إِزْكَبْهُ	Atlarının en yükseğine bin.	
364.	Elini kolunu sallaya sallaya gelmek.	جاي إيد ورا وإيد قُدَامَ (رجع إيديه فاضية) جاي يِرط بايديه	Bir eli önde olup diğer eli arkada gelmek. Elleri boş gelmek. Elleri sallayarak gelmek.	
365.	Elini sıcak sudan soğuk suya sokmamak.	ما يتمد إيديها عاشي	Elini hiçbir şeye uzatmamak.	
366.	Elini yıkamak, (El yıkamak) (Bir şeyden).	يُغَسِّلُ إيديه (من موضوع أو شخص)	Bir (konudan) (kişiden) eli yıkamak.	
367.	Eli sıkı.	إيديه ماسكة	Eli tutulmuş.	Öz denetim
368.	Eli yüreğinin üstünde olmak.	إيديه عَقْلُبه	Eli yüreğinin üstünde olmak.	
369.	El kadar.	قَدَ الكُمَشِيَّة	Bir avuç miktarı.	
370.	El kaldırmak.	يَرْفَعُ إيديه (يَرْفَعُ أَصْبَعُه) يَرْفَعُ إيديه على حدا	El kaldırmak (Parmak kaldırmak). (Birine vurmak için el kaldırmak).	Saygı
371.	El kiri.	وَسَخَ الدُّنْيَا (المصاري)	Dünyanın kiri. (Para).	
372.	El yazısı.	خَطُ الإيد	El hattı.	
373.	Eninde sonunda.	أَوَّلَ عَنْ آخِر	Evvelden ahir.	
374.	Eşek kadar olmak.	قَدَ الْجَحْش	Sıpa kadar olmak.	
375.	Eşek şakası.	مَرْحُ ثَقِيل	Ağır şaka.	

376.	Ettiğini bulmak.	بِيَجِيهِ يَوْم	Günü gelmek.	Adalet
377.	Evcilik oynamak.	يَلْعَبُ بَيْتَ بُيُوت	Evlerin evi oynamak.	
378.	Evde kalmak.	عُنُوسَةً فَائِئُهَا الْقَطَار	Kız evde kalmak. (Kart olmak) Treni kaçırmak.	
379.	Evet efendimci. (Uymaca akıllı)	إِمْعَةً	Evet efendimci.	
380.	Ev kadını.	سِتْ بَيْت	Ev kadını.	Sorumluluk
381.	Evvel ve ahir.	أَوَّلُ عَنْ آخِر	Evvelden ahir.	
382.	Ev yıkmak.	تَخْرِيبَ بُيُوت هَدْمَ بُيُوت	Evler yıkmak.	
383.	Eyüp sabrı.	يَا صَبْرُ أَيُّوبَ عَلَى مَا هُوَ مَكْتُوب	Alna yazılana ey Eyüp sabrı.	Sabır
384.	Fasulye gibi kendini nimetten saymak (Biri).	مُفَكِّرَ حَالَهُ إِشِي	Kendini bir şey zannetmek. (Sanmak).	
385.	Fazla gelmek.	طَلَعَ (يَطْلُعُ) زِيَادَةً. لِلْكَمِيَّةِ	Fazla çıkmak.	
386.	Felsefe yapmak.	يَنْفَلِسَفُ	Felsefe etmek.	
387.	Fesat karıştırmak (kaynatmak).	يَنْشُرُ الْفُسَادَ	Fesat yaymak.	
388.	Fırsatı fevt etmemek.	مَا يَفْوَتْ (يُرْوَحُ) الْفُرْصَةَ	Fırsatı fevt etmemek.	Öz denetim
389.	Fırsatı ganimet bilmek (saymak).	يَعْتَنِمُ الْفُرْصَةَ	Fırsatı ganimet bilmek.	Öz denetim

390.	Fikir almak (Birinden).	يَأْخُذُ رَأْيَ خَدَا	Fikir (bakış açısı) almak (Birinden).	
391.	Fikir vermek.	يُعْطِي رَأْيَهُ	Bakış açısını vermek.	
392.	Fi tarihinde.	بِالزَّمَنَاتِ فِي الزَّمَنَاتِ	Zamanlarda. (Eski zamanlarda).	
393.	Fiyat vermek.	يُعْطِي سِعْرَ	Fiyat vermek.	
394.	Gece gündüz (Geceli, gündüzlü).	لَيْلٌ نَّهَارٌ	Gece gündüz.	
395.	Geri almak.	يَرْجِعُ فِي كَلَامِهِ يَسْتَرْجِعُ عَرَضُهُ	(Bir şeyi, sözü) geri almak, çekmek. Sözünden dönmek.	Öz denetim
396.	Geri çekilmek.	إِنْسِحَابٌ	Çekilmek.	Öz denetim
397.	Geri kafalı.	مُخٌ (تَفَكُّيرٍ) رَجْعِي	Geri kafalı (Beyinli).	
398.	Göbek çalkalamak (Çalkamak).	هَزُّ الْخَصْرِ	Bel sallamak.	
399.	Göç etmek.	هَجْرَةٌ	Hicret etmek.	
400.	Göğüs göğüse.	وَجْهًا لَوْجَهُ	Yüz yüze.	
401.	Gönlü ile oynamak (Birin).	يُلْعَبُ بِمَشَاعِرِ خَدَا	Duyguları ile oynamak (Birin).	
402.	Gönlü kara.	قَلْبُهُ أَسْوَدَ	Gönlü kara.	
403.	Gönlünden kopmak. (İçinden doğmak). (İçinden gelmek).	يَطْلَعُ مِنْ نَفْسِهِ (قَلْبِهِ) (عِنْدَ إعْطَاءِ شَيْءٍ)	Nefsinden (gönlünden) çıkma.	Yardımsaver lik

404.	Gönlünü kırmak.	يُكْسِر قَلْبَ (بُخَاطِر) حَدا	Gönlünü (hatırını) kırmak.
405.	Gönlü (gözü) tok.	عَيْنُهُ شَبَعَانَةٌ	Gözü tok. (Tok).
406.	Gönül (kalp) kırmak (yıkma).	يُكْسِر (يُجْرَح) قَلْبَ حَدا يُجْرَح مَشَاعِر حَدا	Kalp kırmak (yaralamak), Duyguları yaralamak (Birinin).
407.	Gönüllü gönülsüz.	بِدْهُ وَمَا بِدْهُ	İsteyip istememek.
408.	Görüş (bakış) açısı.	وَجْهَةٌ نَظَر	Bakış yönü.
409.	Göz açıp kapayınca kadar. (Göz yumup açınca kadar).	فَتَّحَ عَيْنَ وَعَمَضَ عَيْنَ بُرْمَشَةَ عَيْنَ بَلَمَحَ الْبَصَرَ	Bir göz açıp diğerini kapat. Göz açıp kapayınca kadar. Bir ani bakışla.
410.	Göz ardı etmek.	غَضَ النَّظَرَ عَنْ	Bir şeye göz yummak. Öz denetim
411.	Göz atmak.	إِلْقَاءَ نَظَرَةٍ	Bakış atmak.
412.	Göz (nazar) değmek. (Göze gelmek).	يُنْضِرِبَ عَيْنَ يَنْطُقُ عَيْنَ إِنْصَابَ عَيْنَ	Bir gözle vurulmak. Dini değer Bir gözle çatlandı.
413.	Gözden düşmek.	يُنْزَلُ مِنْ عَيْنِهِ (نَزَلَ مِنْ عَيْنِي)	Gözden inmek.
414.	Gözden geçirmek	إِلْقَاءَ نَظَرَةٍ – قِرَاءَةً	Bakış atmak.
415.	Gözden kaçmak.	سَقَطَ سَهْواً	Sehven düşmek.
416.	Gözden kaybolmak.	يُخْتَفِي عَنْ الْأَنْظَارِ (الْعْيُونِ)	Bakışlardan (gözlerden)

			kaybolmak (saklanmak).	
417.	Gözden uzaklaşmak.	بُعِيدَ عَنِ الْعُيُونِ	Bakışlardan (gözlerden) uzak.	
418.	Göz dikmek (Göz koymak).	يُحِطُ عَلَيْهِ عَلَى إِشْيَ	Göz koymak. (Bir şeye).	
419.	Göz doldurmak (Göz doyurmak).	يُعَبِّي عَلَيْهِ	Göz doldurmak.	
420.	Göze almak	الْأَخَذَ بَعَيْنِ الْإِغْتِيَارِ	İtibar gözüyle almak. Nazarı itibara almak.	Sorumluluk
421.	Göze çarpmak.	ضَرَبَتْ عَيْنِي عَلَيْهِ	Bir şeye (kişiye) gözü çarpmak.	
422.	Göze gelmek.	يَنْضَرِبُ عَيْنَ يَنْطِقُ عَيْنَ إِنْصَابَ عَيْنَ	Bir gözle vurulmak. Bir gözle çatlandı.	Dini değer
423.	Göze girmek.	كَبُرَ فِي عَيْنِي	Gözünde büyümek.	Sevgi- Saygı
424.	Göz gezdirmek	إِلْقَاءَ نَظَرَةٍ سَرِيعَةٍ	Hızlı bir bakış atmak.	
425.	Göz göze gelmek	يَجِي عَيْنَ بَعَيْنَ	Göz göze gelmek	
426.	Göz kamaştırmak	يَغْمِي الْعَيْنَ- بَجَبْنِ	Gözü kör etmek.	
427.	Göz kararı.	عَالَتْظَرِ عَالْعَيْنِ	Göze göre.	
428.	Göz kırpmamak.	مَا غَمَضَتْهُ عَيْنَ مَا رَفَأَهُ جَفَنَ	Bir gözü kapamamak. Bir göz kapağı kırpmamak.	

429.	Göz koymak (Bir şeye).	يُحِطُ عَلَيْهِ عَلَى إِشِي	Göz koymak (Bir şeye).
430.	Göz kuyruğuyla bakmak.	يَنْفَرَجُ بِنُصْ عَيْنِ يَنْفَرَجُ بِطَرَفِ عَيْنِهِ	Gözünün yarısıyla bakmak. Göz ucuyla bakmak.
431.	Gözleri (gözü) kapanmak.	يُغْمَضُوا عِيُونُهُ (من النعس)	Gözleri (gözü) kapanmak. (Çok uykusu gelmek).
432.	Gözlerine inanmamak.	مِشْ مُصَدِّقِ غِيُونُهُ	Gözlerine inanmamak.
433.	Gözle (gözüyle) yemek.	أَكَلَهُ بِغِيُونِهِ	Gözle (gözüyle) yemek. (Birini).
434.	Göz önünde tutmak (bulundurmak) , (Göz önüne almak) (Bir durumu).	الأخذ بِعَيْنِ الاعتبار	Nazarı itibara almak. İtibar gözüyle almak.
435.	Göz ucuyla (göz kuyruğuyla) bakmak.	يَنْفَرَجُ بِنُصْ عَيْنِ يَنْفَرَجُ بِطَرَفِ عَيْنِهِ	Göz ucuyla bakmak. Gözünün yarısıyla bakmak.
436.	Gözü aç. (Açgözlü).	عَيْنُهُ فَارِغَةٌ	Gözü boş.
437.	Gözü bulanmak.	غَبَاشَ عَيْنٍ غَيُونُهُ مُغْبِشَةٌ	Göz bulanığı. Gözü bulanık.
438.	Gözü dışarda.	عَيْنُهُ زَائِغَةٌ	Gözünü gezdirmek. Gözü sapmak.
439.	Gözü doymak.	عَيْنُهُ مَلْبِيَانَةٌ	Gözü dolu.

Sorumluluk

440.	Gözü hiçbir şey görmemek, (Gözüne hiçbir şey görünmemek).	مِش شَافِيفَ الْقَضَا	Uzayı (Boşluğu) görmemek.	
441.	Gözünde kalmak.	صَلَّتْ بِنَفْسِهِ	Nefsinde kalmak.	
442.	Gözünü açmak (Kendisi ya da başkasının).	يَفْتَحْ عِيُونَهُ (لِلْإِنْتِبَاهِ)	Gözünü açmak.	Öz denetim
443.	Gözünü ayırmamak (Bir şeyden).	مَا شَالَ عِيُونَهُ عَنْ إِشْيٍ أَوْ حَدَا	Gözünü almamak (Bir şeyden, kişiden).	
444.	Gözünü bağlamak (Birinin).	يَعْمِي عِيُونَهُ	Gözünü kör etmek.	
445.	Gözünü dört açmak.	يَفْتَحْ عِيُونَهُ عَشْرَةَ	Gözünü on açmak.	Öz denetim
446.	Gözü olmak (olmamak) (Bir şeyde).	عَيْنُهُ عَلَى إِشْيٍ أَوْ حَدَا	Gözü olmak (Bir şeyde, bir kişide).	
447.	Gözü tok.	عَيْنُهُ شَبَعَانَةٌ	Gözü tok.	
448.	Gözüyle görmek.	يَشُوفُ بِعَيْنِهِ (يَشُوفُ بِنَفْسِهِ)	Kendi gözüyle görmek. (Kendisi görmek).	
449.	Gözü yükseklerde olmak.	طُمُوْحُهُ عَالِي	Hırsı yüksek.	
450.	Gözyaşı dökmek.	تَنْزِلُ دَمْعَتُهُ	Gözyaşı inmek.	
451.	Göz yumup açıncaya kadar.	فَتَّحَ عَيْنٍ وَغَمَضَ عَيْنٍ بَرْمَشَةً عَيْنٍ	Bir göz açıp diğerini kapat. Göz açıp kapayıncaya kadar.	

452.	Gülmekten kırılmak.	طَقَ (فَقَعَ) مِنْ الضُّحْكَ	Gülmekten çatlamak (Patlamak).	
453.	Günaha sokmak.	يُوقِعُ حَدَا بِالْعَاطِ (يَكُونُ سَبَبُ بَعْمَلِ شَخْصٍ مَا شَيْءٍ سَيِّئٍ)	Hataya düşürmek.	
454.	Günah işlemek.	إِزْكَابِ الْمَعْصِيَةِ	Günah işlemek.	
455.	Gündüz gözüyle.	بُعْزِ النَّهَارِ	Gündüzün parlaklığında.	
456.	Güneş almak (görmek), (almamak, görmemek).	تَفَوُّهُ (مَا يَتَفَوُّهُ) الشَّمْسِ (لِلْبَيْتِ)	Güneş girmek (girmemek).	
457.	Güneş çarpmak.	ضَرْبَةِ شَمْسٍ	Güneş çarpması.	
458.	Güneş tutulması.	كُسُوفِ الشَّمْسِ	Güneş tutulması.	
459.	Günleri sayılı olmak.	أَيَّامُهُ مَعْدُودَةٌ	Günleri sayılı.	
460.	Güven kazanmak.	يَكْسِبُ ثِقَةً	Güven kazanmak.	Saygı
461.	Haber almak.	أَجَا (يَجِي) خَبَرٌ..	Haber gelmek.	
462.	Haberi olmak.	يَكُونُ عِنْدَهُ خَبَرٌ	Onda haber olmak.	
463.	Haber vermek.	يُعْطِي خَبَرَ	Haber vermek.	Saygı
464.	Hacet kalmamak.	مَا ضَلَّ فِي دَاعِي	Gerek kalmamak.	
465.	Haddini bildirmek (Birine)	يُحِطِّلُهُ حَدَ (حُدُودَ)	Ona had koymak.	
466.	Haddini bilmek. (Biri)	يَعْرِفُ حُدُودَهُ	Haddini bilmek. (Biri)	Saygı
467.	Hafife almak.	يَسْتَخِفُّ	Hafifsemek.	

468.	Hak etmek.	يَسْتَأْهِلُ، يَسْتَحِقُّ	Hak etmek.	Adalet
469.	Hakkını vermek.	يُعْطِيهِ حَقُّهُ	Hakkını vermek.	Adalet- Sorumluluk
470.	Hakkını yemek (Birinin).	أَكَلَ حَقَّهُ	Hakkını yemek (Birinin).	
471.	Hakkı olmak.	مَعَهُ حَقٌّ الْحَقُّ مَعَهُ	Hakkı var. Hak onda.	
472.	Haklı çıkmak.	طَلَعَ مَعَهُ حَقٌّ	Haklı çıkmak.	
473.	Harf atmak.	بَرَمَى حَكِي	Laf atmak.	
474.	Harfi harfine.	بِالْحَرْفِ الوَاحِدِ حَرْفِيًّا	Harfi harfine. Harfiyen.	
475.	Hava almak.	يَتَنَسَّمُ (يَسْتَنْشِقُ) هُوَ	Hava koklamak. (Solumak).	
476.	Hava değiştirmek.	تَغْيِيرُ جَوٍّ	Hava değiştirmek.	
477.	Hayatını yaşamak.	عَاشَ حَيَاتَهُ	Hayatını yaşamak.	
478.	Hayat memat meselesi.	مَسْأَلَةُ حَيَاةٍ أَوْ مَوْتٍ	Hayat memat meselesi.	
479.	Helalliğe almak (Bir kadını).	يَطْلُبُ بِالْحَلَالِ (عَلَى سُنَّةِ اللَّهِ وَرَسُولِهِ)	Helalle istemek (Allah'ın ve peygamberinin sünnetine göre).	Dini değer
480.	Her kafadan bir ses.	كُلُّ وَاحِدٍ يُحْكِي بُجْهَةً	Herkes bir yönden konuşuyor.	
481.	Hesaba almak (katmak) (Bir durumu).	حَسَبَ حُسَابَهُ (شَيْءٌ أَوْ ظَرْفٌ مُعَيَّنٌ)	Hesabını hesap etmek.	Sorumluluk
482.	Hesaba almamak.	مَا اِنْحَسَبَ حُسَابَهُ	Hesabını hesap etmemek.	

483.	Hesaba çekmek (Birini).	يُحَاسِبُ خَدَا (على شيء أو تصرف معين)	Hesap sormak (Birinden).	
484.	Hesabı kapamak (kapatmak).	يُسَكِّرُ دَيْنَهُ	Hesabı (borcu) kapatmak.	Sorumluluk
485.	Hesabına (işine) gelmek (Birinin).	يُجِي عَمَصْلَاحُهُ	Kendi maslahat (menfaat) ile yürümek.	
486.	Hesap sormak (Birinden).	يُحَاسِبُ خَدَا (على شيء أو تصرف معين)	Hesap sormak (Birinden).	Sorumluluk
487.	Hesapta olmamak.	مَا يُحَسَّبُ حُسَابُهُ لَا عَالِيَال وَلَا عَالْخَاطِرِ	Hesabı hesaplanmamış tır. Akla hatıra gelmemiştir.	
488.	Hiç yoktan.	مِنْ لَا شَيْءٍ (بدون سبب)	Hiçbir şeyden.	
489.	Huyuna suyuna gitmek (Birinin).	على كَيْفِهِ	Keyfine göre.	
490.	İçi çekmek. (Canı çekmek).	يُجِي عِبَالَهُ	Aklına gelmek. (İstemek)	
491.	İçi daralmak, (İçi sıkılmak), (Sıkıntı basmak).	دَاقَ خِلْفُهُ	Nefsi (canı) daralmak.	
492.	İçi dışı bir.	الَّذِي يُقَالُ بِهِ عَرَّاسُ لِسَانِهِ	Kalbinde neyse dilinin ucundadır.	Dürüstlük
493.	İçi kazınmak, (Midesi kazınmak).	تَقَطَّعَتْ مِعْدِنُهُ	Midesi parçalanmak.	
494.	İçinden gelmek.	طَلَعَتْ مِنْ نَفْسِهِ (عند تقديم خدمة أو	Nefsinden çıkmak.	Sevgi

شيء لشخص (ما)				
495.	İçinden gölmek.	يَضْحَكُ بِعَبْه	Göğüs cebinde gölmek.	
496.	İçinden okumak.	قراءة صامتة	Sessiz okuma.	
497.	İçinde parmağı olmak. (Bir işin).	إله إيد بالموضوع	Konu (iş) içinde bir eli var.	
498.	İçine atmak.	يرمي جوائه ويسكت	İçine atıp susmak.	Sabır
499.	İçinde (kalbine) doğmak, (Malum olmak).	قلبي قال لي	Bana kalbim dedi. (Bana bir his geldi).	
500.	İçine kapanmak.	مُغْلَقُ عَاحَله	İçine kapanık.	
501.	İçine kurt düşmek.	صار الفار يلعب بعبي	Fare benim göğüs cebimde (Yenimde) oynamaya başladı.	
502.	İçini boşaltmak (Biri).	يَفْرِغُ عَصَبِيَّته	Kızgınlığını boşaltmak.	
503.	İçini dökmek.	يَفْضُضُ يَفْتَحُ قَلْبَه	Kendi hislerini açığa çıkarmak. Kalbini açmak.	
504.	İçini yemek.	أكل حاله أكل	Kendini yemek.	
505.	İçi parçalanmak (paralanmak).	تَقْطَعُ قَلْبَه إِنْحَرَقَ قَلْبَه	Kalbi parçalanmak. (Birine). Kalbi yanmak.	
506.	İçi rahat olmak.	إرتاح قَلْبَه	Kalbi rahat olmak.	

507.	İçi sıkılmak.	دَأَقَتْ نَفْسُهُ (خَلْفَهُ)	Nefsi (canı) daralmak.
508.	İçi sızlamak.	تَقَطَّعَ قَلْبُهُ إِنْحَرَقَ قَلْبُهُ	Kalbi parçalanmak. (Birine). Kalbi yanmak.
509.	İçi yanmak.	تَقَطَّعَ قَلْبُهُ إِنْحَرَقَ قَلْبُهُ	Kalbi parçalanmak. (Birine). Kalbi yanmak.
510.	İçten içe.	مِنْ نَحْتٍ لِنَحْتٍ	Alttan alta.
511.	İdare etmek.	بِمَشْيِ الْحَالِ	Hal yürütüyor.
512.	İfadesini almak.	أَخَذُوا إِفَادَتَهُ	İfadesini almak.
513.	İfade vermek.	يُعْطِي إِفَادَتَهُ	İfade vermek.
514.	İğne ipliğe dönmek, (İğne iplik kalmak), (Bir iğne bir iplik kalmak), (iğne yemiş ite dönmek).	صَايِرَ مِثْلِ الْعَصَايِ	Çubuk gibi olmak.
515.	İki çift laf (söz) etmek.	بِدَيِّ يَالِكٍ بِكَلِمَتَيْنِ	İki kelimedede istemek (Birini).
516.	İki sözü bir araya getirememek.	مَوْعَارِفٍ يُخْكِي (يُرْكَبُ) كَلِمَتَيْنِ عَبَعِضُهُمْ	İki sözü toparlamayı bilmemek.
517.	İkiyüzlü.	بُوجْهَيْنِ	İkiyüzlü.
518.	İktisat etmek.	يَقْتَصِدُ	İktisat etmek. Öz denetim - Sorumluluk
519.	İleri geri konuşmak (söylemek).	يُخْكِي حَكِي طَالِعِ نَازِلِ	Çıkıp inen söz söylemek.

520.	İleri gitmek (varmak).	يَتَعَدَّى حُدُودَهُ	Hadlerini aşmak.	
521.	İliğini kurutmak.	نَشِفَ رِيْقُهُ	Salyasını kurutmak.	
522.	İmanı yok!	مَا عِنْدَهُ رَحْمَةٌ	Merhameti yok.	
523.	İnsan evladı.	إِنِّ عَالَمٌ وَنَاسٌ	Alem ve insanların evladı.	Yardımsaver lik
524.	İpucu vermek.	يُغْطِي طَرَفَ خِيَطٍ	İpucu vermek.	Yardımsaver lik
525.	İster istemez.	هَيْكَ هَيْكَ	Böyle ya da şöyle.	
526.	İş çıkarmak.	يُطْلَعُ شُغْلُ (مِنْ تَحْتِ الْأَرْضِ)	(Yerin altından) iş çıkarmak.	
527.	İşini bilmek.	عَارِفٌ مَصْلَحَتُهُ	İşini (Çıkarını) bilmek.	Öz denetim
528.	İşin içinde iş var.	فِي إِنَّ بِالْمَوْضُوعِ الْمَوْضُوعِ فِي إِنَّ	İşin (Konunun) içinde inna (Gariplik, şüphe- iş) var	
529.	İştahı açılmak.	فَتَحَّتْ نَفْسُهُ	İştahı (Nefsi) açılmak.	
530.	İştahı kapanmak.	إِنْسَدَّتْ نَفْسُهُ	İştahı (Nefsi) kapanmak.	
531.	İyi kalpli.	قَلْبُهُ طَيِّبٌ	Kalbi iyi.	
532.	İyi ki.	مُنِيحٌ إِنَّهُ ...	İyi ki.	
533.	Kabak (birinin) başına (başında patlamak.	إِنْحَطَّ بِبُوزِ الْمَدْفَعِ	Topun ağzında (ön kısmında) koyulmak.	
534.	Kadınlar hamamına dönmek. (Bir yer).	خَلِيَّةٌ نَجَلٍ	Arı kovanı.	

535.	Kafadan atmak.	بَحْكِي مِنْ رَأْسِهِ قَاعِدٍ (بِالْفِق)	Aklından konuşmak.
536.	Kafa dengi.	عَقْلُهُمْ رَاكِب	Akılları bileştirilmiş.
537.	Kafası (aklı) almamak.	مِش دَاخِل مُخَّهُ	Beynine girmemek.
538.	Kafası çalışmak.	مُخَّهُ شَغَال	Beyni çalışmak.
539.	Kafası durmak.	مُخَّهُ مَسْكِر	Beyni kapanmak.
540.	Kafası işlemek (Kafası çalışmak).	مُخَّهُ شَغَال	Beyni çalışmak.
541.	Kafası kazan (gibi) olmak, (Kafası şişmek).	إِنْفَجَرَ رَاسِي رَاسِي صَارَ رَاسِي الطَّبْلَةِ	Kafası patlamak. Kafası davul gibi olmak.
542.	Kafasına girmek.	يَدْخُلُ مُخَّهُ	Beynine girmek.
543.	Kafasına koymak.	يُحِطُ (شَعْلَةً) بِرَأْسِهِ	Kafasına koymak.
544.	Kafası şişmek.	إِنْفَجَرَ رَاسِي رَاسِي صَارَ رَاسِي الطَّبْلَةِ	Kafası patlamak. Kafası davul gibi olmak.
545.	Kafası yerinde olmamak.	عَقْلُهُ مِش بِمَحَلِّهِ	Beyni yerinde olmamak.
546.	Kalbine doğmak.	قَلْبِي قَال لِي	Bana kalbim dedi.
547.	Kalbini (birine) açmak.	يُفْتَحُ قَلْبُهُ لَ	Kalbini (birine) açmak.
548.	Kalbini (gönlünü, hatırını) kırmak.	يَكْسِرُ بِخَاطِرِهِ يَكْسِرُ قَلْبَهُ	Kalbini (Gönlünü,

		يَجْرَحُ قَلْبَهُ	hatırını) kırmak. Kalp kırmak (Yaralamak).	
549.	Kalbi olmamak.	مَا عِنْدَهُ قَلْبٌ	Kalbi olmamak. Kalbi yok.	
550.	Kalp kırmak.	يَكْسِرُ قَلْبَهُ يَجْرَحُ قَلْبَهُ	Kalp kırmak (yaralamak).	
551.	Kanadı altına almak, (Kanat germek).	يُحْطِئُهُ تَحْتَ جُنَاحَاتِهِ	Kanadının altında koymak.	Sevgi – Sorumluluk
552.	Kanı ağır	دَمُهُ ثَقِيلٌ	Kanı ağır. (Gıcık).	
553.	Kapalı kutu.	بَطِّيخَةٌ مُسَكَّرَةٌ	Kapalı karpuz.	
554.	Kapana düşmek.	وَقَعَ بِالْفَخِّ	Tuzağa düşmek.	
555.	Kapısı açık olmak.	بَيْتُهُ مَفْتُوحٌ لِلْكَُلِّ (الْجَمِيعِ)	Evi açık olmak.	Yardımseverlik – Misafirlik
556.	Kargalar bok yemeden.	قَبْلَ الشَّحَادَةِ وَبَيْنُهَا	Dilenci ve onun kızından önce.	
557.	Karnım tok (Bu sözlere).	حَفَظْنَاهَا هَالْمَحَاضِرَةِ	Dersi ezberlemek.	
558.	Karnından söylemek.	يَحْكِي بَعْثُهُ	Göğüs cebinde konuşmak. (Hafif- kısık sesle).	
559.	Karnı zil çalmak.	عَصَافِيرُ بَطْنِي بِثَّصَاصِي (بِثَّرْفَرَقِ)	Karnımın kuşları ötmek.	
560.	Karşısına (önüne) çıkmak (Bir şey, bir kişi, birinin).	يَطْلُعُ بَوْجُهُ طَلَعَ بَوْجُهُ	Yüzüne çıktı (çıkma).	

561.	Karşısına (önüne) dikilmek, (çıkmaq).	يَطْلَعُ بُوْجْهُهُ طَلَعَ بُوْجْهُهُ	Yüzüne çıktı (çıkmaq).	
562.	Kaş yapayım derken göz çıkarmak.	أَجَا يُكْجَلُّهَا عَمَاهَا	Göz kalemi sürürken kör etmek.	
563.	Katı (taş) yürekli, (Yüreği katı), (Taş yürekli).	قَلْبُهُ زِيَّ الْحَجَرِ قَلْبُهُ قَاسِي	Yüreği taş gibi. Yüreği sert.	
564.	Kenarda köşede.	بِرَاوِيَةِ عَجْنِب	Yanda (kenarda) köşede.	
565.	Kendi başına, (kendi kendine).	بِرَاسِهِ (لِحَالِهِ)	Kendi başıyla, tek başına.	Sorumluluk
566.	Kendi halinde, (Eli koynunda).	بِحَالِهِ بِيَالِهِ	Kendi halinde aklında.	
567.	Kendine gelmek.	ضَخَّصَخْ	Ayrılmak.	
568.	Kendini alamamak.	مَا قَدِرْ يُمْسِكْ حَالَهُ	Kendini tutamamak.	
569.	Kendini ateşe atmak.	يُزْمِي حَالَهُ عَالِ النَّارِ	Kendini ateşe atmak.	
570.	Kendini beğenmek.	شَايِفْ حَالَهُ	Kendini görmek (Kendini görmüş).	
571.	Kendini bırakmak.	مِهْمِلْ بَحَالَهُ	Kendini ihmal etmek.	
572.	Kendini bilen (bilir).	حَافِظْ كَرَامَتُهُ	Onurunu koruyan (Korumak).	Öz Denetim- Saygı
573.	Kendini fasulye gibi nimetten saymak.	مُفَكِّرْ حَالَهُ إِشِي	Kendini bir şey sanmak (düşünmek).	

574.	Kendini göstermek.	بَفَرَجِي حَالَهُ	Kendini göstermek.
575.	Kendini tutamamak.	مَا قَدِرُ بِمُسِيكَ حَالَهُ	Kendini tutamamak.
576.	Keyfi kaçmak.	إِنْسَمَ بَدَنُهُ	Vücudu zehirlenme.
577.	Kılı kıpırdamamak.	مَا تُحَرِّكُكُلَّهُ شَعْرَهُ مَا تُحَرِّكُكُلَّهُ سَاكِنِ	Kılı kıpırdamamak. Hiçbir kılı kıpırdamamak. Bir sakini hareket etmemek.
578.	Kılına dokunmamak.	مَا مَسِئَلُهُ شَعْرَهُ	Kılına dokunmamak.
579.	Kılını (bile) kıpırdatmamak (Oynatmamak) .	مَا تُحَرِّكُكُلَّهُ شَعْرَهُ مَا تُحَرِّكُكُلَّهُ سَاكِنِ	Kılı kıpırdamamak. Hiçbir kılı kıpırdamamak. Bir sakini hareket etmemek.
580.	Kısa kesmek.	يُخْتَصِرُ الْكَلَامَ	Özetini yapmak. (Sözün).
581.	Kısmeti ayağına (kadar) gelmek.	أَجَا (نَصِيْبُهُ) لَحْدَ عِنْدَهُ	Öz denetim Kendine kadar gelmiş.
582.	Kısmeti çıkmak (Bir kızın).	أَجَاهَا النَّصِيبُ (نَصِيْبُهَا)	Kısmeti gelmek. (Evlenmek için).
583.	Kısmetini (Nimeti) ayağıyla tepmek.	بِرُقْصِ اللَّعْمَةِ بِرَجْلِهِ	Kısmetini (Nimeti) ayağıyla tepmek.

584.	Kıyameti (Kıyametleri, kızıl kıyameti, kızılca kıyameti) koparmak.	قَامَ الدُّنْيَا (الْقِيَامَةُ) وَقَعَّذَهَا	Dünyayı kaldırıp (Kıyameti koparıp) oturtmak.	
585.	Kıyıda köşede (Bucakta), (Kenarda köşede).	بُرَاوِيَّةٌ عَجَنِب	Yanda (Kenarda) köşede.	
586.	Kimi kimsesi olmamak.	مَقْطُوعٌ مِنْ شَجَرَةٍ	Ağaçtan kesilmiş.	
587.	Kirli çamaşırlarını ortaya dökmek.	يُنْثَرُ غَسِيلُهُ الْوَسِخَ	Kirli çamaşırlarını asmak.	
588.	Kişioğlu.	ابْنُ عَالَمٍ وَنَاسٍ	Alem ve insanların evladı.	
589.	Kitaba el basmak.	يُخَلْفُ عَالِمُصْنَفٍ (عَالِقُرَان)	Kuran-ı Kerim'e (El koyup) yemin etmek.	Dini Değer- Dürüstlük
590.	Kokusunu almak.	شَامَمَ رِيحَةَ مُؤَامِرَاتٍ	Gizli anlaşmalarının kokusunu almak.	
591.	Korktuğu başına gelmek, (Korktuğuna uğramak).	يُصِيرُ اللَّيَّ خَافٍ مِنْهُ	Korktuğu şey olmak.	
592.	Kulağına küpe olmak.	حُطِّهَا حَلَقٌ بِدَانِكَ	Kulağına küpe olarak tak.	Öz denetim
593.	Kulağına söylemek.	يَهْمِسُ فِي دَائِهِ	Kulağına fısıldamak.	
594.	Kulak kabartmak.	دَائِهِ مَعْنَا (عِنَّا) (بِئْتَصَّتْ)	Kulağı bizde.	
595.	Kuru soğuk.	بَرْدٌ بِنَشِيفٍ	Kurutan soğukluk.	

596.	Kuş uykusu (Tavşan uykusu).	نَوْمُهُ خَفِيفٌ	Hafif uykulu.	
597.	Laf (söz) aramızda.	الكَلَامُ بَيْنَنَا	Söz bizim aramızda.	Öz denetim
598.	Laf atmak.	بَرَمَى حَكِي (كَلَام) بَطَّقَسَ - بَعَاكِسَ	Laf atmak. Ateş atmak (Bir erkek, bir kızı). (Bir kızı yürümek??)	
599.	Lafa tutmak (Birini).	يُلْهِيهِ بِالْحَكِي	Lafla oyalamak.	
600.	Laf dinlemek.	بِسْمَعِ الْكَلَامِ	Laf dinlemek.	Öz denetim
601.	Lafı mı (sözü mü) olur (Bir şeyin).	مَوْ مِسْتَاهِلْ (ة) يُنْحَكِي فِيهِ (ا)	Ondan bahsetmeyi değmez. Ondan bahsedilmez.	
602.	Laf olsun diye.	(بَسْ) بِصُفْ حَكِي صَفْ حَكِي	Laf sıralamak.	
603.	Laf (söz, diyecek) yok. (Bir şeye).	مَا عَلَيْهِ كَلَام مَا فِي غَيْرِهِ عليه	Üzerinde yorum yok. Üzerinde toz yok.	
604.	Lakırdı ağzında dirhemle çıkmak.	بَسَحَبَ الْحَكِي مِنْ يَمِّهِ سَجَب	Ağzından sözü çekerek çıkarmak.	
605.	Lakırdı (laf) taşımak.	بَوَصِّلَ حَكِي بِنُقْلٍ حَكِي	Laf ulaştırmak. Laf nakletmek.	
606.	Leb demeden leblebiyi anlamak.	الْلَّبِيبُ مِنْ الْإِشَارَةِ يَفْهَمُ	Zeki olan işaretten anlar.	

607.	Lokmasını saymak. (Birinin).	بِعِدْلِهِ اللَّقْمَ	Lokmasını saymak. (Birinin).	
608.	Mahkemelik olmak (Biri başkasıyla).	بَيْنُهُمْ مَحَاكِمَ	Aralarında mahkemeler olmak.	
609.	Maksadı üzüm yemek değil bekçi dövmek.	بِدِّكَ الْعَنْبِ وَلَا تُقَاتِلِ النَّاطُورَ؟	Maksadı üzüm yemek değil bekçi dövmek.	
610.	Maskaraya almak, (Maytaba almak), (Sarakaya almak) (Birini).	يَتَمَسَّخَرُ	Maskara etmek.	
611.	Maskeyi atmak.	يُفَرِّجِي وَجْهَهُ الْحَقِيقِي	Gerçek yüzünü göstermek.	Dürüstlük
612.	Masraf kapısı açmak.	يَجِيبُ لِحَالِهِ مَصَارِيفَ	Kendine masraflar getirmek.	
613.	Mek parmak (fazla), (eksik).	قَدْ الشَّعْرَةَ (المسافة المتبقية)	Saç (kıl) kadar.	
614.	Mesele yapmak (Bir şeyi).	عَمِلَهَا قِصَّةَ	Hikâye yapmak. (Bir şeyi).	
615.	Mide bulandırmak.	بِقُلْبِ الْمِغْدَةِ	Mide çevirmek. (Altüst etmek)	
616.	Midesi bulanmak	مَعْدَتُهُ قَالِبَةً	Midesi dönmek.	
617.	Midesi kaldırmamak.	مِعْدَتُهُ مَا يَتِيحَمَلُ	Midesi dayanamamak.	
618.	Nabzını yoklamak, (İskandil etmek).	يُجَسُّ نَبْضَهُ	Nabzını yoklamak.	Öz denetim

619.	Nazara gelmek.	إِنْصَاب عَيْن	Gözle çarpılmak.	Dini değer
620.	Nazar değmek.	إِنْصَاب عَيْن	Nazar değmek. Gözle çarpılmak.	Dini değer
621.	Ne fayda.	شَو الْفَايِدَة	Ne fayda.	
622.	Nefesi kesilmek.	إِنْقَطَعَ نَفْسُهُ	Nefesi kesilmek.	
623.	Nefes nefese (gelmek).	صَارَ يُلْهَث	Nefes nefese kalmak.	
624.	Nereden nereye?	مِنْ وَين لَوِين (صفر علاقة بموضوع معين)	Nereden nereye?	
625.	Nimeti ayağıyla tepmek.	بِرْفُصِ النِّعْمَةِ بِرْجُلِهِ	Nimeti ayağıyla tepmek.	
626.	Noktası noktasına.	بِالْحَرْفِ الْوَّاحِدِ	Bir harfle (Harfi harfine). Harfiyen.	
627.	Not almak.	يُوْخِذُ مُلَاحَظَاتٍ	Notlar almak.	
628.	Nuh Nebi'den (Hazreti Nuh'ten) kalma.	مِنْ سَنَةِ الْأَلْفِ وَتِسْعِيَّةٍ وَحَشْبَةٍ	Bin dokuz yüz ahşap yılından beri.	
629.	Numara yapmak.	يُعْمَلُ حَرَكَاتٍ وَتُؤَمَّرُ... عَلَى (علينا)	Numaralar (Hareketler) yapmak.	
630.	Omuzuna binmek.	يَرْكَبُ عَكْتَأْفَهُ (يَسْتَعْلُهُ)	Omuzuna binmek. (Birini kullanmak)	
631.	Omzuna yüklenmek.	حَمِلَ عَكْتَأْفِي	Omuzuma yük.	
632.	Orta halli.	حَالَتُهُ وَسَطٌ	Hali orta.	
633.	Ödü patlamak (Kopmak).	إِنْقَطَعَ خَأْفُهُ (مِنْ الْخَوْفِ)	Evlatları kesilmek (kopmak).	

			Çocuk yapma yetenini yitirmek. (Korkudan).	
634.	Ölüm kalım meselesi.	مَسْأَلَةُ حَيَاةٍ أَوْ مَوْتٍ	Hayat ölüm (memat) meselesi.	
635.	Ölümle burun buruna gelmek.	يُسُوْفُ الْمَوْتِ بُعِيْنُهُ	Ölümü kendi gözüyle görmek.	
636.	Ölümüne susamak. (Eceline susamış).	مِسْتَعْنِي (مَقَايِس) عَنْ حَيَاتِهِ (رُوحِهِ)	Kendi hayatından (Ruhundan) vazgeçmek.	
637.	Ömür çürütmek.	ضَاعَ عُمُرُهُ فَنِيَ عُمُرُهُ	Ömür kaybetmek. Ömür tükenmek. (Tüketmek).	
638.	Ömürde bir.	مَرَّةً بِالْعُمُرِ	Ömürde bir.	
639.	Önüne çıkmak.	يَطْلُعُ بَوْجُهُ طَلْعُ بَوْجِهِ	Yüzüne çıktı (çıkma).	
640.	Önüne dikilmek.	يَطْلُعُ بَوْجُهُ طَلْعُ بَوْجِهِ	Yüzüne çıktı (çıkma).	
641.	Öpücük göndermek (Yollamak).	يَرْمِي بَوْسِهِ	Öpücük atmak (Göndermek).	Sevgi
642.	Örnek almak.	يُوْخِذُهُ قُدْوَةٌ	Örnek almak.	
643.	Örnek olmak.	يَكُونُ قُدْوَةً لِّ	Örnek olmak.	Sorumluluk-Öz Denetim
644.	Övünmek gibi olmasın.	مِشْ مَدِحِ بِنَفْسِي بَسْ أَنَا وَأَعُوْذُ بِاللّٰهِ مِنْ كَلِمَةِ أَنَا	Kendimi övmüyorum ama... Ben ve Allah'a ben kelimesinde sığınırım.	Dini değer

645.	Para bozmak.	فَيْك مَصَارِي فَكَّة	Para çözmek (bozmak).	
646.	Paranın üstü.	الْبَاقِي (مَصَارِي)	Artan, kalan (para).	
647.	Para tutmak.	يُمْسِكُ إِيدَهُ (عدم الإسراف)	Kendi elini (Parasını) tutmak.	Öz denetim- Sorumluluk
648.	Parmak kaldırmak.	يَرْفَعُ أَصْبُعَهُ	Parmak kaldırmak.	Saygı
649.	Parmaklarını (Birlikte) yemek.	يُوكِلُ أَصَابِعَهُ وَرَاهَا (بعد أَكَلَةِ طَيِّبَةٍ)	Parmaklarını yemek. (Yemeğin sonrasından).	Sevgi
650.	Pireyi deve yapmak. (Habbeden kubbe yapmak).	يَعْمَلُ مِنَ الْحَبَّةِ قُبَّةً	Habbeden kubbe yapmak.	
651.	Rahat yüzü görmemek.	مَا دَاقَ طَعْمَ الرَّاحَةِ	Rahat tadını almamak.	
652.	Rengi atmak (Uçmak).	إِنْخَطَفَ لَوْنُهُ	Rengi kaçırılmak.	
653.	Saati saatine.	بُسَاعَةِ السَّاعَةِ	Saatin saatinde.	
654.	Sabahın köründe.	قَبْلَ الشَّحَادَةِ وَبَيْنُهَا	Dilenci ve onun kızından önce.	
655.	Sabır taşımak (tükenmek).	طَفَحَ الْكَيْلُ	Ölçü taşımak (iş dayanılmaz hal almak).	Sabır
656.	Safra bastırmak.	يَسْكُتُ جَوْعُهُ	Açlığını susturmak.	Sabır
657.	Safrası kabarmak.	تَقَطَّعَتْ مِعْدِنُهُ (من الجوع)	Midesi parçalanmak. (Açlıktan).	
658.	Sağ eliyle (Başının arkasından)	وَيَنْ دَانْكَ يَا جُحَا؟	Ey Cuha (Nasrettin Hoca) kulağın nerede?	

	sol kulağını, göstermek.			
659.	Selam söylemek.	يُوصِّلُ سَلام	Selam ulaştırmak.	
660.	Senet veririm.	بَيِّضُ بِأَلْعَشْرَةِ	On (parmağımla) basarım.	Dürüstlük
661.	Sen söyle sen dinle.	بَحْكِي مَعَ الْحَيْطِ بَحْكِي مَعَ حَالِي	Duvarla konuşmak. Sanki kendimle konuşuyorum.	
662.	Ses şada (ses) çıkmamak.	لَا حِسَّ وَلَا خَبَرَ	Ne ses ne de haber. (Birinden).	
663.	Sevincinden ağzı kulaklarına varmak.	الضَّحْكَةُ لَدَّانَ (ضَحْكُهُ لَدَّانَ)	Gülüşü kulağa kadar (ulaşmak).	
664.	Sırtından geçinmek (Birinin).	عَلَى حُسَابِ ضَهْرِهِ	Sırtının hesabına.	
665.	Sırt üstü.	عَلَى الضَّهْرِ عَلَى ضَهْرِهِ	Sırt üstü. Sırtına.	
666.	Sinirleri altüst olmak.	أَعْصَابُهُ تَلْفَتَتْ	Sinirleri bozulmak.	
667.	Size ömür, (Siz sağ olun).	الْبَقِيَّةُ بُعْمَرَكِ (الْعُمُرُ الْكَم)	Kalan ömrünüzde (Ömür size).	
668.	Soğuk almak.	أَكَلَ (مِجْدَ) بَرْدٍ	Soğuk (Almak) yemek.	
669.	Soğuk harp.	الْحَرْبُ الْبَارِدَةُ	Soğuk harp.	
670.	Soğukkanlı.	أَعْصَابُهُ بَارِدَةٌ بَارِدِ الْأَعْصَابِ	Sinirleri soğuk. Soğuk sinirli.	
671.	Solda sıfır.	صِفْرٌ غَالِشْمَالِ	Solda sıfır.	

672.	Soluğu kesilmek.	إِنْقَطَعَ نَفْسُهُ	Nefesi kesilmek.
673.	Soluk aldirmamak.	مَا خَلَاهُ يَنْتَفَسُّ (يُوْخِذُ نَفْسًا)	Ona nefes aldirmadı (Nefes almaya imkân bırakmamak).
674.	Sonradan görme.	شَبَّعَانِ يَعْدُ جَوْع	Açlıktan sonra tok olmuş birisi.
675.	Sorguya çekmek.	فَتَّحَ تَحْقِيقًا	Sorgu açmak.
676.	Söz açmak (Bir şeyden).	يَفْتَحُ مَوْضُوعًا (جَوَارًا)	Konu (diyalog) açmak.
677.	Söz ağzından dirhemle çıkmak.	بِحَكِي بِالْقَطَّارَةِ	Damlalıklarla konuşmak.
678.	Söz atmak.	بِرَمِّي حَكِي (كَلَامًا) بِطَقْسٍ - بِعَاكِسٍ	Laf atmak. Ateş atmak (Bir erkek, bir kıza). (Bir kıza yürümek??)
679.	Söz birliği etmek.	تَوْحِيدَ الْكَلَامِ نَوْحِدَ كَلَامُنَا	Sözü bir etmek. Öz denetim Söz birliği etmek.
680.	Söz çıkmak.	طَلَعَ حَكِي إِنَّهُ	Söz çıktı ki
681.	Söz geçirmek (Birine).	يُمَشِّي كَلَامَهُ (عَلَى..)	Sözünü yürütmek (Birine).
682.	Sözü açılmak.	إِنْفَتَحَتْ سِيرَتُهُ	Biyografisi (Konusu) açılmak.
683.	Sözü ağzında bırakmak (Birinin).	فِي حَكِي بَيْتَمَكَ	Ağzında söz olmak. (Birinin).

684.	Sözü kesmek.	قَطَعَ كَلَامَهُ	Sözünü kesmek (Birinin).	
685.	Sözünde durmak.	يُضِلُّ عِكْمَتَهُ	Kelimesinde (Sözünde) kalmak.	Sorumluluk-Öz denetim
686.	Sözünü geri almak.	يَرْجِعُ بَكَلَامِهِ (يُثْرَاجِعُ) عَنْ كَلَامِهِ (عَنْ) كَلِمَتِهِ	Sözünden dönmek. Sözünü (geri) çekmek.	Öz denetim
687.	Sözünü tutmak (Kendisinin, birinin).	يُضِلُّ عِكْمَتَهُ	Sözünde kalmak.	Sorumluluk-Öz denetim
688.	Söz vermek.	يُعْطِي كَلِمَةً (وَعْدًا)	Kelime (söz) vermek.	Sorumluluk
689.	Sudan ucuz	أَرْخَصَ مِنَ الْفَجْلِ	Turptan ucuz	
690.	Suya götürüp susuz getirmek (Biri, başkasını).	يُؤْدِيكَ عَلَى الْبَحْرِ وَيَرْجِعُكَ عَطْشَانًا	Denize götürüp susamış getirmek (Biri, başkasını).	
691.	Sürçü lisan.	زَلَّةُ لِسَانٍ	Dil sürçmesi.	
692.	Şaka kaldırmak (Kaldırmamak).	يُنْحَلِّ (مَا) يُنْحَلِّ (مَزْح)	Şakaya dayanmak (dayanmamak).	
693.	Şakaya getirmek.	يُجِيبُهَا بِالْمَزْحِ عَنْ طَرِيقِ الْمَزْحِ	Şaka yoluyla getirmek.	
694.	Şakaya vurmak.	يُجِيبُهَا بِالْمَزْحِ	Şaka yoluyla getirmek.	
695.	Şimdi şimdi.	هَلَا هَلَا	Şimdi şimdi.	
696.	Tadı damağında kalmak.	ضَلَّ طَعْمَهُ بَتَمِّي	Tadı ağzında kalmak.	

697.	Taş atmak (Birine).	بُرْمِي صَوَارِيخَ (بِالْكَلَامِ) قَصَفَ الْجَبْهَةَ	Füze atmak (Alnı bombalamak).	
698.	Tavşan (tilki) uykusu. (Kuş uykusu).	نَوْمُهُ خَفِيفٌ	Hafif uykulu. Uykusu hafif.	
699.	Tecrübe tahtası olmak.	فَأَرَّ التَّجَارُبَ	Deney faresi olmak.	
700.	Tek başına.	بُرَاسُهُ (أَحَالَهُ)	Kendi başıyla. Tek başına.	Sorumluluk
701.	Temel taşı.	الْلَبْنَةُ الْأَسَاسِيَّةُ	Temel kerpiç.	
702.	Temize çekmek.	تَبْيِيضُ (لِلْمَسْوَدَةِ)	Beyazlatmak.	
703.	Tepeden tırnağa (Kadar).	مِنْ رَأْسِهِ أَرَجْلَيْهِ	Başından ayağına kadar.	
704.	Tilki uykusu. Tavşan (tilki) uykusu. (Kuş uykusu).	نَوْمُهُ خَفِيفٌ	Hafif uykulu. Uykusu hafif.	
705.	Tohumu dökülmek.	إِنْقَطَعَ خَلْفُهُ (مِنْ الْخَوْفِ)	Evlatları kesilmek (kopmak). (Korkudan).	
706.	Tok gözlü.	عَيْنُهُ شَبَعَانَةٌ	Gözü tok. (Tok).	
707.	Tok karnına.	عَمْعِدَةٌ مَلْيَانَةٌ	Dolu mideye.	
708.	Tok sözlü.	بِدَجِ الْحَكِيِّ دَجٌ	Sözü atarak söylemek.	
709.	Tüyleri diken diken olmak, (Tüyleri ürpermek).	قَشَعَرُ بَدَنِي	Bedenim ürperdi. Bedeni ürpermek.	
710.	Uygun bulmak (Uygun görmek).	يُشَوِّفُهُ مُنَاسِبٌ يَلَاقِيهِ مُنَاسِبٌ	Uygun görmek.	

711.	Uygun gelmek.	أَجَا مُنَاسِبَ (لِلْمَلَابِس)	Uygun gelmek. (Kıyafet).	
712.	Uyku çekmek.	سَحَبَهَا نَوْمَةً لَ	-A kadar uyku çekmek.	
713.	Uyku kestirmek.	يُوخِذُ غَفْوَةً (قِيلُولَةً)	Kestirme (uyku) almak. Kaylule yapmak.	
714.	Uykusu ağır.	نَوْمُهُ ثَقِيلٌ	Uykusu ağır.	
715.	Uykusu gelmek.	أَجَاهُ النَّعْسَ	Uykusu gelmek.	
716.	Uykusu kaçmak.	طَارَتْ النَّوْمَةُ	Uykusu uçmak.	
717.	Uykusunu almak.	شَبِعَ نَوْمٌ	Uykuya doymak.	
718.	Uykuya dalmak.	غَاطِسٌ بِالنَّوْمِ	Uykuya dalmak.	
719.	Uymaca kıllı (Evet efendimci).	إِمَّعَةً	Evet efendimci.	
720.	Uzaktan merhaba.	سَلَامٌ مِنْ بُعِيدٍ	Uzaktan selam.	
721.	Uzaktan uzağa.	مِنْ بُعِيدٍ لِبُعِيدٍ	Uzaktan uzağa.	
722.	Uzun hikâye.	قِصَّةٌ طَوِيلَةٌ	Uzun kıssa (hikâye).	
723.	Üstü kapalı konuşmak.	يُحْكِي بِالزُّمُوزِ	Kodlarla konuşmak.	Öz denetim
724.	Üstüne (Üzerine) almak.	يُوخِذُهَا شَخْصِيًّا	Kişisel olarak (almak) algılamak.	
725.	Üstüne evlenmek (Karısının).	يَتَزَوَّجُ عَلَيْهَا	Üstüne evlenmek (Karısının).	
726.	Üzüm yemek değil bekçi dövmek.	بِدِّكَ الْعَنْبِ وَلَا تُقَاتِلِ النَّاطُورَ؟	Üzümü mü istiyorsun bekçiyle kavga	

			etmek (Dövmek) mi? Maksadı üzüm yemek değil bekçi dövmek.
727.	Vaktini almak (yemek).	بوخذ وقت	Vakit almak.
728.	Varı yoğu (Birinin).	اللي فوقه واللي تحته (كل ما يملك)	Üzerinde ve altında ne varsa. (Ona sahip olduğu her neyse).
729.	Yağmurdan kaçarken doluya tutulmak.	فر من المطر وقعد تحت المزراب	Yağmurdan kaçıp oluğun altında oturmak.
730.	Yangına körükle gitmek.	يكب زيت عالتار	Ateşe yağ dökmek.
731.	Yan gözle bakmak.	بثقرج بئص عين	Göz ucuyla bakmak.
732.	Yanlış kapıyı çalmak.	أجا للشخص الغلط (الخطأ) طلب من الشخص الخطأ	Yanlış kişiye gelmek. Yanlış kişiden istemek. (Bir şey).
733.	Yarım yamalak.	شلفقة من قفا الإيد	Eksik ve kusurca yapmak. Elin tersiyle.
734.	Yarı yarıya.	النص بالنص	Yarı yarıda. Yarı yarıya.
735.	Yarı yolda bırakmak (Birini).	سائني بئص الطريق	Yarı yolda bırakmak (Birini).
736.	Ya sabır (Sabur) çekmek.	يا صبر أيوب	Ya sabır Eyüp.

737.	Yaşını içine akıtmak.	حَبَسَ دَمْعُهُ	Yaşını hapsetmek.	Öz denetim
738.	Yedi canlı.	بُسْبُعُ رُوحٍ	Yedi canlı.	
739.	Yediden yetmişe.	لَسَابِعِ جَدٍ	Yedinci dedeye kadar.	
740.	Yedisinden yetmişine kadar, (Yediden yetmişe kadar).	لَسَابِعِ جَدٍ	Yedinci dedeye kadar.	
741.	Yerden göğe kadar.	قَدْ السَّمَاءِ وَالْأَرْضِ	Yer ve gök kadar.	
742.	Yerin dibine geçmek, (Yere batmak), (Yer yarılrsa içine gireceği gelmek).	ثُمَّ لِي الْأَرْضِ تَنْشَقُّ وَتَبْلُغُهُ	Yer ayrılışın yutsun diye istemek.	
743.	Yerine koymak (Onu...)	يُحْطِ حَالَهُ بِمَكَانِهِ	Onun yerine koymak (Bir şeyin, kimsenin).	
744.	Yersen kabacık, yemezsen kapı açık.	عَاجِبُكَ عَاجِبُكَ، مَوْعَاجِبُكَ الْبَابُ بِقَوْتِ جَمَلٍ. عَاجِبُكَ عَاجِبُكَ، مَوْعَاجِبُكَ، طُوقُ رَأْسِكَ بِالْحَيْطِ عُمْرِيكَ مَا أَكَلْتُ	Beğenirsen beğenirsin, beğenmezsen kapı bir deveye sığar (Bir deve girdir). Beğenirsen beğenirsin, beğenmezsen başını duvara vur. Ömründe hiç yeme.	
745.	Yer tutmak (Biri, bir nesne).	يُخْجِزُ مَكَانَ (أَشْخَصَ)	Yer tutmak (Birine yer ayırma).	

746.	Yer yarılrsa içine gireceği gelmek.	ثُمَّنَى الْأَرْضِ تَنْشَقُّ وَتَبْلُغُهُ	Yer ayrılısın yutsun diye istemek.	
747.	Yeşil ışık yakmak.	يُغْطِي الضُّوُّ الْأَخْضَرَ	Yeşil ışığı vermek.	
748.	Yıldırımları (Şimşekleri) üstüne çekmek.	جَنَى عَنَفْسُهُ (عَالَهُ) جَنَّتْ عَلَى نَفْسِهَا مَرَأِشَ	Kendine cinayet işlemek.	
749.	Yol aramak.	يُدَوِّرُ عَحْلَ (عَطْرِيقَةَ)	Yol aramak.	Sorumluluk
750.	Yol bulmak.	يُلاقِي حَلَّ (طَرِيقَةَ)	Yol bulmak.	Sorumluluk
751.	Yol kesmek (vurmak).	قَطَعَ الطَّرِيقَ فُطِّعَ طَرِيقٌ	Yol kesmek. Yol kesenler.	
752.	Yol vermek.	يُعْطِي الطَّرِيقَ	Yol vermek.	Saygı
753.	Yorganına göre ayak uzatmak.	مَذْرَجُكَ عَدَدَ لِحَاكَ	Yorganına göre ayak uzat.	Öz denetim-Sorumluluk
754.	Yukardan aşağı süzmek (Birini).	يَنْفَرِّجُ (عَلَيْهِ) مِنْ فَوْقَ لَتَحْتَ	Yukardan aşağı bakmak. (Birine).	
755.	Yukarı tükürsem bıyık, aşağı tükürsem sakal.	إِنْ بَرَقَ لَفَوْقَ عَشَوَارِبُهُ، وَإِنْ بَرَقَ لَتَحْتَ عَلْحِيئُهُ	Yukarı tükürsem bıyık, aşağı tükürsem sakal	
756.	Yuvasını yıkmak (Birinin, biri).	تَخْرِيبُ بُيُوتِ هَدْمُ بُيُوتِ	Evleri yıkmak. (Bir ailenin).	
757.	Yük olmak (Birine).	يَكُونُ حِمْلَ	Yük olmak (Birine).	
758.	Yükün altından kalkmak.	يُخَلِّصُ مِنَ الْحِمْلِ اللَّيِّ عَلَيْهِ	Ona düşen yükten kurtulmak.	Sorumluluk
759.	Yüreği oynamak.	قَلْبُهُ يَنْطُ	Yüreği zıplamak.	

760.	Yüreği (Ciğeri) parçalanmak (Parça parça olmak).	إِنْقَطَعَ (إِنْحَرَقَ) قَلْبُهُ على..	Yüreği parçalanmak (yanmak). (Biri için üzülmek).
761.	Yüreği soğumak.	بَرَدَ عَقْلِي (شَمَاتَة)	Yüreği soğumak.
762.	Yüreği yanmak.	إِنْحَرَقَ قَلْبُهُ	Yüreği yanmak.
763.	Yüreği yaralı.	قَلْبُهُ مَجْرُوح (إِنْجَرَحَ قَلْبُهُ)	Yüreği yaralı.
764.	Yüz aklıyla (Yüzünün akıyla) çıkmak (Bir işten).	يَطْلُعُ بَيَاضَ الْوَجْهِ	Yüz aklıyla (Yüzünün akıyla) çıkmak (Bir işten).
765.	Yüz karası.	بَسَوْدَ الْوَجْهِ	Yüzü karatır (karartıcı).
766.	Yüzü kalmamak (olmamak) (Birine karşı).	مَا إِلَهَ وَجْهِ، مَا ضَلَّ إِلَهَ وَجْهِ يَطْلُبُ إِشْيَ... مَا إِلَهَ عَيْنٍ...	Yüzü yok, yüzü kalmamak. (Birinden bir şeyi istemek için)
767.	Yüzünden kan damlamak.	الدَّمُ يَنْقُطُ (يَشْرُشِرُ) مِنْ وَجْهِهِ	Yüzünden kan damlamak. (Fıskırmak).
768.	Yüzüne bağırmak. (Birinin).	يَصْرُخُ بِوَجْهِهِ	Yüzüne bağırmak. (Birinin).
769.	Yüzüne karşı (söylemek).	يَحْكِيهَا بِوَجْهِهِ (قُدَّامَ وَجْهِهِ)	Yüzüne (Yüzünün önünde) söylemek.
770.	Yüzünü kara çıkarmak. (Birinin).	طَلَّعَهُ بِسَوَادِ الْوَجْهِ	Yüz karalığı ile çıkarmak. (Birini).
771.	Yüzünü kızartmak (Kendi, birinin).	حَمَّرَ وَجْهِهِ	Yüzü kızarmak (kendi).

772.	Yüzünün akıyla çıkmak.	يَطْلَعُ بِبَيَاضِ الْوَجْهِ	Yüzünün akıyla çıkmak.
773.	Yüzünü yere getirmek.	وَطَأَ رَأْسَهُ فِي الْأَرْضِ	Yüzünü yere düşürmek (alçaltmak).
774.	Yüzü olmamak.	مَا إِلَهَ وَجْهَهُ، مَا ضَلَّ إِلَهَ وَجْهَهُ يَطْلُبُ إِشْيَ...	Yüzü yok, yüzü kalmamak. (Birinden bir şeyi istemek için)
775.	Yüzü yok.	مَا إِلَهَ وَجْهَهُ، مَا ضَلَّ إِلَهَ وَجْهَهُ يَطْلُبُ إِشْيَ...	Yüzü yok, yüzü kalmamak. (Birinden bir şeyi istemek için)
776.	Zihni açılmak.	فَتَّحَ مُخَّهُ	Beyni açılmak.
777.	Zihni (aklı) karışmak.	مُخُّهُ مَكْرُكَبٌ	Beyni dağınık olmak.

Tablo 5 incelendiğinde derlenmiş olan ve esas alınan Türkçe eserlerinden Ürdün Arapçasıyla ortak ve benzeşen 777 deyim tespit edilmiştir. Bu deyimler esas alınan değerler açısından incelendiğinde sorumluluk ve öz denetim en sık rastlanan değerlerdir. Öz denetim 44, Sorumluluk 36, saygı 19, sevgi 18, dini değer 15, sabır 8, yardımseverlik 8, dürüstlük 7, adalet 5, vatanseverlik 2, dostluk 1 ve misafirlik 1 kere tekrarlanmıştır.

Birebir ortak deyimlerin örnekleri:

1. Adam olmak.
2. Ağır söz.
3. Ağız (söz) birliği etmek.
4. Ağız satmak.
5. Ateşle oynamak.
6. Bahtı kara.
7. Başını kaşımaya (kaşıyacak) vakti olmamak.

8. Beyin yıkamak.
9. Bir kulağından girip bir (öbür) kulağından çıkmak.
10. Boynunda kalmak.
11. Canı çıkmak.
12. Çorba olmak.
13. Dili ağırlaşmak.
14. Dört duvar arasında.
15. (Bir şey) Elden gitmek.
16. El ele.
17. Fırsatı ganimet bilmek (saymak).
18. Gönlü kara.
19. Gözlerine inanmamak.
20. Haber vermek.
21. Haklı çıkmak.
22. Hava değiştirmek.
23. Hayat memat meselesi.
24. İfadesini almak.
25. İkiyüzlü olmak.
26. Kafasına koymak.
27. Kendini ateşe atmak.
28. Laf dinlemek.
29. (Birin) Lokmasını saymak.
30. Nabzını yoklamak, (İskandil etmek).
31. Nefesi kesilmek.
32. Nereden nereye
33. Ömürde bir olmak/karşısına çıkmak.
34. Parmak kaldırmak.
35. Solda sıfır.
36. Şimdi şimdi.
37. Uykusu ağır.
38. (Karısının) Üstüne evlenmek.
39. (Birini) Yarı yolda bırakmak.

Genel olarak örneklere bakıldığında, deyimlerin oluşumunda insan vücudundaki duyu

organlarının kullanılması deyimlerin atasözlerine göre daha somut ifadeler barındırdığının göstergesidir. Atasözleri daha çok soyut kelimeler kullanarak düşündürmeye sevk ederken deyimler, somut kelimeler kullanarak hayat içerisinde deneyimlerin artmasına yardımcı olurlar. Deyimlerde sık karşılanan vücut organları şöyle sıralanabilir:

1. Kafa
2. Baş
3. Alın
4. Beyin
5. Yüz
6. Göz
7. Burun
8. Kulak
9. Ağız
10. Dil
11. Boyun
12. Parmak
13. Yürek (Gönül, Kalp).
14. El
15. Ayak

Benzeşen deyimlerin örnekleri:

1. Açıkta kalmak- sokakta kalmak, demire kalmak.
2. Adam etmek- adam oğlu yapmak.
3. Ağızdan laf (söz) çekmek (çalmak)- Dilden söz çekmek.
4. Ağzı var dili yok- Dilsiz ağız.
5. Askıya almak
6. (Bir kimseyle, bir şeyle) Baş edememek. - (Biriyle, bir şeyle) Başa çıkmamak.
7. Başından büyük işlere girişmek (kalkışmak). Kendisinden büyük işlere girişmek. (Onun kadar olmayan, onun kadar olmayan şeylere girişmek).
8. (Birinin) Başının etini yemek. Başını yemek.
9. Bayram etmek- Onda bayram var, bayram etmek.
10. Burnu büyümek- Başı büyümek.
11. Cana yakın- kalbe yakın.

12. Çıt çıkarmamak- Bir his (nefes) çıkarmamak.
13. Damarlarına işlemek (Bir şey birinin)- Kanında. (Bir şey birinin)- kanına girmek, kanına işlemek.
14. (Bir işe, birine) Dört elle sarılmak. - Dişlerle tutunmak.
15. Eğri (gözle) bakmak- Yarı gözle bakmak.
16. Eli ayağı bağlı olmak- Elleri bağlı.
17. Göz kararı- Göze göre.
18. Gözü hiçbir şey görmemek, (Gözüne hiçbir şey görünmemek)- Uzağı (Boşluğu) görmemek.
19. Hava almak- Havayı koklamak. (Soluma).
20. Hesaba almak (katmak) (Bir durumu)- olası bir şeyin hesabını hesap etmek.
21. İçinden gelmek- Nefsinden çıkmak.
22. İki sözü bir araya getirememek- İki sözü toparlamayı bilmemek.
23. Kafası yerinde olmamak- Beyni yerinde olmamak.
24. Kapalı kutu- Kapalı karpuz.
25. (Birini) Lafa tutmak- (Birini) Lafla oyalamak.
26. Leb demeden leblebiyi anlamak- Zeki olan işareten anlar.
27. (Biri ile) Mahkemelik olmak- Aralarında mahkemeler olmak.
28. Ömür çürütmek- Ömür kaybetmek, Ömür Tüketmek
29. Para tutmak- Kendi elini (Parasını) tutmak.
30. Selam söylemek- selam ulaştırmak.
31. Şakaya getirmek- Şaka yoluyla getirmek.
32. Tepeden tırnağa (kadar)- Başından ayağına kadar.
33. Uykusu kaçmak- Uykusu uçmak.
34. Yağmurdan kaçarken doluya tutulmak- Yağmurdan kaçıp oluğun altında oturmak.
35. Zihni (aklı) karışmak- Beyni dağınık olmak.

Ne kadar da insanın şekli, dili, dini veya yaşadığı ortam vb. farklı olsa da yaratılışından sahip olduğu ve sonradan olaylar yaşayarak edindiği farklı olaylardan çıkardığı sonuçlar aynı olduğundan dolayı deyimler benzeşmektedir. Kimi deyimlerde kelime sayısı aynı; uykusu kaçmak ve uykusu uçmak gibi, kimi deyimlerde kelime sayısı farklı; *Şakaya getirmek- Şaka yoluyla getirmek*. Her ikisinde yakın anlamlı kelimeler geçmektedir. Mesela; bazı deyimlerde ağız yerine dil, *Ağızdan laf (söz) çekmek (çalmak)*, *Dilden söz çekmek* veya kafa yerine beyin *Kafası yerinde olmamak- Beyni yerinde olmamak* kelimeleri geçmektedir.

Sadece yüklem değıştiği deyimler de var. Örneğin; *Ömür çürütmek- Ömür kaybetmek, Ömür Tüketmek, Hava almak- Havayı koklamak. (Soluma) ve Selam söylemek- selam ulaştırmak.*

Sözlerinin hiç alakası olmayıp aynı anlamda ve bağlamda kullanılan deyimlerin örnekleri:

1. Bir tahtası eksik (olmak)- Şalteri (Elektrik sigortası) bozulmuş.
2. Bize de mi lolo? Bize mi mandalina? Biz kendi ellerimizle seni soymadık mı?
3. Dil otu yemiş- Bir radyo yutmuş.
4. Dört gözle beklemek- Odundan daha sıcak.
5. Düğüne gider zurna beğenmez; hamama gider kurna beğenmez- Ne şaşkınlığı ne de Recep ayında oruç tutmayı beğenir.
6. Eksik doğmak- Yedili.
7. Elinden geleni ardına (geri) koyma(sın)- Atlarının en yükseğine bin.
8. Gözden kaçmak- Sehven düşmek.
9. İçi çekmek. (Canı çekmek)- Aklına gelmek. (İstemek).
10. İçine kurt düşmek- Fare benim göğüs cebimde (yenimde) oynamaya başladı.
11. Kabak (birinin) başına (başında) patlamak- Topun ağzında (ön kısmında) koyulmak.
12. Kadınlar hamamına dönmek. (Bir yer)- Arı kovanı.
13. Nuh Nebi'den (Hazreti Nuh'ten) kalma- Bin dokuz yüz ahşap yılından beri.
14. Sudan ucuz- Turptan ucuz.
15. Tecrübe tahtası olmak- Deney faresi olmak.
16. Tohumu dökülmek- Evlatları kesilmek (kopmak).
17. Yıldırımları (şimşekleri) üstüne çekmek- Kendine cinayet işlemek.

Kelimeleri tamamen aynı ama anlamı farklı olan deyimlere de rastlanmıştır:

1. *Gönlü büyük* Türkçede anlamı Gururlu ve onurlu iken Ürdün Arapçasında قَلْبُهُ كَبِير (منيح) (Gönlü büyük, iyi ve affedici biri olarak anlamlandırılmaktadır).
2. *Aklına gelmek* deyimini, Türkçede hatırlamak, anımsamak veya bir şeyi yapmayı düşünmek, tasarlamak anlamına gelirken Ürdün Arapçasında içi (canı) çekmek anlamına gelmektedir.
3. *Kanı kurumuş* deyimini de Aksoy'un sözlüğünde acıma duygusu yok anlamında kullanılırken Ürdün Arapçasında korkudan kanı kurumuş yani çok korkmuş anlamını taşımaktadır.

4. *Ödü patlamak* (kopmak), Türkçede çok korkmak anlamında kullanılırken harfiyen tercümesine bakılınca طَقَّتْ مَرَارُتُهُ (بَطَلٌ يَنْحَمِلُ) Ödü patlamak; kastedilen Ürdün Arapçasında dayanamayacak hale gelmek demektir.
5. *Yüreğine dert olmak* deyiminin Türkçede anlamı; başkasının herhangi bir davranışı, sonradan kendisi için sürekli bir üzüntü kaynağı olmaktır (TDK, 2019). Ürdün Arapçasında anlamı ise birinin yapmak zorunda kaldığı ama onu yapmak istemediği ve yapmaya üşendiği şeye yüreğine dert gibi denir.
6. *Yüzü soğuk* deyimini Türkçede ürkütücü anlamındayken Ürdün Arapçasında gıcık anlamında kullanılmaktadır.
7. *Avuç (el) açmak* Türkçede dilenmek anlamına gelen deyim Ürdün Arapçasındaki karşılığı (başkalarına) *el uzatmaktır*. Buradaki karmaşık durum *el uzatmak* deyimini Türkçede yardım etmek anlamına gelmesinden kaynaklanmaktadır.

4.3. Türkçe ve Ürdün Arapçasında Ortak veya Benzeşen Kalıp Sözler ve İçerdiği Değerler

Türkçede günlük hayatta kullanılan kalıp sözlerin hangilerinin Ürdün Arapçasında karşılığı vardır? Söz konusu ortak ve benzeşen kültürel unsurlarda bulunan benzer değerler nelerdir?

Tablo 6

Ortak ve Benzeşen Kalıp Sözler

Sıra	Türkçe	Ürdün Arapçası	Tercüme	Değer
1.	Acil şifalar dilerim.	ان شاء الله يتعافى بسرعة، بتمنالكَ الشفاء العاجل	İnşa'Allah hızlı iyileşirsin- Acil şifalar dilerim.	Sevgi
2.	Adam Değilim.	ما يكون إسمي - ما بكون رَامة إذا	Adım ... Olmaz eğer... Adam olmam eğer...	

3.	Adam sen de!	سَيِّئِكَ مِنْهُ - فِكَائُ مِنْهُ - إِنْسَى الْمَوْضُوع	Boş ver onu- Konuyu unut.	
4.	Adama bak.	شَقْلُكَ مَقْوَاهَا	Bak ne kadar fena!	
5.	Âdet yerini bulsun diye.	عَشَان عَادَاتِنَا وَتَقَالِيدُنَا هِيكَ مِنْ عَادَاتِنَا وَتَقَالِيدِنَا	Çünkü adetlerimiz ve geleneklerimiz böyle. Adet ve geleneklerimizden.	Saygı
6.	Adınızı bağışlar mısınız?	مُمْكِنُ تَعْرِفَ بِنَفْسِكَ؟	Kendinizi tanıtır mısınız?	Saygı
7.	Adıyla yaşasın.	اللَّهُ يَعْطِيهِ مِنْ إِسْمِهِ نَصِيب	Allah isminden nasip versin.	
8.	Af buyurun.	عَفْوَاً مِنْكَ	Sizden af ola.	Saygı
9.	Aferin! Bravo.	بُرَافُو - مُمْتَاز - أَحْسَنْتَ - كَفُو - طَلَعْتَ قَدْهَا وَاللَّهُ - قَدْهَا وَقُدُود - جَدَّغ - عَفَارِمَ عَلَيْكَ كَفُو (عَلَيْكَ)	Bravo- mükemmel- aferin-	
10.	Affedersiniz, bakar mısınız, pardon.	عَفْوَاً - لَوْ سَمَخْتُ	Pardon – affedersiniz.	Saygı
11.	Afiyet olsun.	صَحَّةٌ وَعَافِيَةٌ	Afiyet ve sağlık.	
12.	Afiyet şeker olsun- Afiyet şeker bal olsun.	صَحْتَيْنِ وَعَافِيَةٍ - سَمْنِيَّةٌ وَعَسَل	Afiyet ve çift sağlık – yağ ve bal olsun.	

13.	Ağına acı biber sürerim- diline acı biber sürerim.	هَسَا بَاجِي بَفْرَاكُ الْقُلْفُلُ بُثْمَكُ	Ağında acı biber ovarım.
14.	Ağına sağlık.	صَحْ لِسَانُكَ - يَسْلَمُ تِمَكُ	Ağına sağlık – dilin sağ olsun.
15.	Ağından yel alsın.	تَفْ مِنْ تِمَكُ	Ağından tükür.
16.	Ağını hayra aç.	تَفْ مِنْ تِمَكُ - تَفَاءَلُوا بِالْخَيْرِ تَجِدُوهُ	Ağından tükür – hayra Öz denetim iyimser ol onu bulursun.
17.	Ah anam yandım!	أَهْ يَمَّة!	Ah anam!
18.	Ah anam!	أَهْ يَمَّة!	Ah anam!
19.	Ah ne kader yazık!	يِي يَحْرَام!	Ah ne kadar haram!
20.	Ah ulan ah!	وَلَكْ أَخ!	Ah ulan!
21.	Aha şuraya yazıyorum- işte şuraya yazıyorum- Nah işte şuraya yazıyorum.	بَبْصُمُ بِالْعَشْرَةِ وَهْيَ وَجْهِي وَهْيَ لِحْيَتِي عَلِّمْ عَكْلَامِي	On parmağımla basıyorum. İşte bu yüzüm. İşte bu sakalım. Sözüme işaret koy.
22.	Akıl işi değil.	مَا يَسْتَوُ عِنْدَ الْعَقْلِ مَا يَدْخُلُ الْعَقْلَ - مَا يَفُوتُ الْمُخْ	Bunu akıl alamıyor. Akla girmez. Beyne girmez.
23.	Akıl var ızan var.	بِدْهَاشْ ذَكَاءُ بِدْهَاشْ ثَنِينُ يَحْكُو فِيهَا	Zekaya ihtiyaç yok ki. Bunu iki kişinin konuşmasına gerek yok. Güneş kadar

		واضحٌ وُضُوح الشَّمْسِ- أَشْفَرِ يَا خَبَر	açıktır. Apaçık (Sarışın) bir haber.	
24.	Aklım havsalam almıyor.	مَشْ دَاخِلٌ مُخِّي- مَشْ مِسْتَوِ عَيْنُ عَقْلِي	Beynime girmiyor. Bunu aklım almıyor.	
25.	Aklına bir şey gelmesin.	مَا يَرْوَحُ فِكْرُكَ لَتُبْعِدَ	Aklın uzağa gitmesin.	
26.	Aklınla bin yaşa- Hay aklınla bin yaşa.	جَبَّئْهَا وَاللَّهِ - عَلَيْكَ عَيْن يَا عَيْنِي عَلَيْكَ	Vallah getirdin. Sana göz var. Hay gözüm sende.	
27.	Al benden de o kadar.	إِخْنَا بِالْأَهْوَا سَوَا- مُخِي رَاكِبٌ عَمَّكَ	Biz havada birlikteyiz (Aynı havadayız)- (aynı gemide) beynim tam senin beynine göre.	
28.	Alacağın olsun senin- alacağın olsun.	أَنَا بَقَرَجِيكَ الدُّنْيَا دَوَّارَةٌ بَسِيطَةٌ بِصِيرٍ خَيْر	Göstereceğim ben sana- Dünya döner kapıdır. Tamamdır, hayır olur.	
29.	Aleykümselam.	وَعَلَيْكُمْ السَّلَام	Aleykümselam. (Size de selam olsun).	Saygı- Dini değer
30.	Alimallah!	اللَّهُ أَغْلَمَ- عَلِيمَ اللَّهُ	Allah daha iyi bilir- Alimallah!	Dini değer
31.	Allah affetsin.	اللَّهُ يَغْفِرُ لَهُ - لَهَا	Allah ona mağfiret eylesin.	Dini değer
32.	Allah akıl fikir versin.	اللَّهُ يَكْبِّرُهُ- هَا	Allah büyütsün.	Dini değer

		اللَّهُمَّ ثَبِّتْ عَلَيْنَا الْعَقْلَ وَالْدِّينَ	Allah'ım bizde akıl ve din sabit kıl.	
		مِنْهُ الْعَوَضُ وَعَلَيْنَا الْعَوَضُ	Ondan telafi ve bize telafi olsun.	
33.	Allah akıllar versin.	اللَّهُ يَهْدِيهِ اللَّهُ يَعْقِلُهُ	Allah hidayet versin. Allah akıl versin	Dini değer
34.	Allah Allah!	يَا اللَّهُ! يَا سَلَامَ! اللَّهُ !اللَّهُ	Ya Allah ya selam, Allah Allah.	Dini değer
35.	Allah analı babalı büyütsün, Allah dört gözden ayırmasın.	يُنْزِلُ بَعْزُكُمْ	İzzetinizle büyüsun.	Dini değer
36.	Allah artırsın.	اللَّهُ يَزِيدُ وَيُبَارِكُ- اللَّهُ يَزِيدُكُمْ	Allah artırsın ve bereketli kılsın, Allah size daha versin.	Dini değer
37.	Allah aşkına.	بِاللَّهِ عَلَيْكَ! - بِاللَّهِ	Allah uğruna- Billah	Dini değer
38.	Allah ayırmasın.	اللَّهُ يُخَالِكُمْ لِبَعْضٍ- اللَّهُ لَا يَفَرِّقُكُمْ	Allah sizi birbirinize esirgesin, Allah sizi ayırmasın.	Dini değer
39.	Allah bağışlasın.	اللَّهُ يَحْمَاهُ- يُخَالِكُمْ يَاهُ- اللَّهُ يَحْفَظُهُ	Allah onu korusun, Allah size bağışlasın, Allah saklasın.	Dini değer
40.	Allah başka acı göstermesin.	اللَّهُ يَجْعَلُهَا خَاتِمَةً الْأُحْزَانِ	Allah onu üzüntülerin sonunu kılsın.	Dini değer
41.	Allah başka keder vermesin.	اللَّهُ يَجْعَلُهَا أَكْبَرَ الْمَصَائِبِ	Allah onu musibetlerin en büyüğünü kılsın.	Dini değer
42.	Allah belasını versin, Allah belanı versin.	اللَّهُ يَبْلِيهِ	Allah ona bela versin, Allah sana bela versin.	

		الله يَبْلِيْكَ	Dini değer
		بَيْنُكُمْ عَامِر	
43.	Allah bereket versin, Allah bin bereket versin, Allah Halil İbrahim bereketi versin.	الله يُبَارِكُكَ دَائِمَةً اِنْ شَاءَ اللهُ مُعَوِّضِينَ - اللهُ يُعَوِّضُ عَلَيْكَ	Eviniz bereketli olsun, Allah bereket versin, İnşa'Allah devamlı kalır (Allah daim etsin). Ziyade olsun. Allah telafisini versin.
44.	Allah beterinden saklasın.	الله يَجْعَلُهَا أَكْبَرَ الْمَصَائِبِ	Allah musibetlerin en büyüğünü kılsın.
45.	Allah bildiğı gibi yapsın.	مِنْهُ اللهُ	Ondan Allah'a, Allah'a havale ediyorum.
46.	Allah bilir ya!	الله شَافٍ وَ عَارِفٌ	Allah görüyor ve biliyor.
47.	Allah bilir.	اللهُ أَعْلَمُ	Allah daha iyi bilir.
48.	Allah bir yastıkta kocatsın.	بَارَكَ اللهُ لَكُمْ وَجَمَعَ بَيْنَكُمْ بِالْخَيْرِ - اللهُ يَهْنِكُمْ وَيُسَعِّدْكُمْ	Allah sizi bereketlendirsin
49.	Allah bir.	الله وَاحِدٌ	Allah bir.
50.	Allah canımı alsın, Allah canımı alsın ki.	الله رِيْتَنِي أَمُوتَ إِذَا بَكَدْتُ	Yalan söylüyorsam öleyim
51.	Allah canını almasın.	يُعِدِّمْنِي شَرِّكَ- يُخْزِي شَرِّكَ	Şerrini yitirsin.
52.	Allah canımı alsın.	الله يُوْخِذُكَ	Allah seni alsın.

53.	Allah çarpsın.	رَبُّهُ يَنْشُلُ لِسَانِي إِذَا بَكَدْتُ	Yalan söylüyorsam dilim inilsin.	Dürüstlük- Dini değer
54.	Allah cezanı vermesin.	يُعَذِّبُنِي يَا كُ - يُعَذِّبُنِي شَيْطَانُكَ	Seni/ şeytanını yitirsin.	Dini değer
55.	Allah cezanı versin- Allah cezasını versin.	اللَّهُ يَبْلُغُكَ	Allah bela versin sana.	Dini değer
56.	Allah elden ayaktan düşürmesin.	اللَّهُ لَا يَزْمِيكَ وَاضِلٌ وَاقِفٌ عَرَجْلِيكَ	Allah başkasına düşürmesin ve ayakta durmana (Kendi ayaklarının üstünde durmana) yardım etsin.	Dini değer
57.	Allah daha iyi etsin.	اللَّهُ يَبْعَثُكَ الْإِحْسَنَ	Allah sana daha iyisini göndersin- Allah durumunu iyileştirsin.	Dini değer
58.	Allah daim etsin.	اللَّهُ يُدِيمُ عَلَيْكُمْ	Allah size daim etsin.	Dini değer
59.	Allah derim.	مَنْ عَارَفَ شَوْ أَحْكِي الصَّرَاحَةَ	Ne diyeceğimi bilmiyorum açıkçası.	
60.	Allah dert göstermesin.	اللَّهُ لَا يَذُوقُكُمْ أَلْمَرَ	Allah acıyı tattırmaz.	Dini değer
61.	Allah devlete millete zeval vermesin.	اللَّهُ يَحْمِي حُكُومَتَنَا وَشُعْبَنَا	Allah devletimizi ve milletimizi korusun.	Vatanseverli k- Dini değer
62.	Allah doğru yoldan ayırmasın.	اللَّهُ يَهْدِيهِ وَيَنْوِّرُ دَرْبَهُ	Allah sebat versin ve yolunu aydınlatsın.	Dini değer
63.	Allah dört gözden ayırmasın, (Allah analı babalı büyütsün)	يُثَرِّبِي بَعْزُكُمْ	İzzetinizle büyüsün.	Dini değer

64.	Allah düşmanımın başına vermesin.	ما بَتَمَنَّاهَا لَعْدُو الله لا يَقْرَجِيهَا لَعْدُو	Düşmana bile temenni etmem. Düşmana bile göstermesin.	Dini değer
65.	Allah düşürmesin.	الله لا يَدْفِقُنَا يَاها الله يُجِيرُنَا الله لا يُوقِعَ حَدَا	Allah bize bunu tattırmasın. Allah bizi korusun. Allah kimseyi düşürmesin.	Dini değer
66.	Allah eksik etmesin.	الله لا يَحْرِمُنَا مِنْ...	Alla bizi -dan mahrum kılmasın (etmesin).	Dini değer
67.	Allah etmesin.	الله لا يَقْدِرُ	Allah kadere yazmasın.	Dini değer
68.	Allah gönlüne göre versin.	الله يَغْطِيكَ الْيَّي بِتَمَنَّا - الْيَّي بِبَالِك	Allah sana ne dilediğini versin. Gönlünde ne varsa Allah versin.	Dini değer
69.	Allah göstermesin.	الله يَسْتُرُ - الله لا يَقْدِرُ بُعِيدُ الشَّرِّ	Allah saklasın. Allah kadere yazmasın. Şer uzak olsun (Allah korusun).	Dini değer
70.	Allah günahlarını affetsin, Allah taksiratını affetsin.	الله يَغْفِرُ لَهُ	Allah ona mağfiret eylesin.	Dini değer
71.	Allah hakkı için.	حَلَفْتُكَ بِاللَّهِ - سَأَلْتُكَ بِاللَّهِ	Allah'a yemin ettiririm (yemin et). Allah'a sorduruyorum.	Dürüstlük- Dini değer
72.	Allah için.	لِوَجْهِ اللهِ	Allah'ın yüzü için.	

		لله تعالى - في سبيل الله دفع بلاء	Allah Teâlâ için. Belayı uzaklaştırsın diye.	Dini değer
73.	Allah izin verirse.	بإذن الله - إذا الله راد	Allah'ın izniyle. Allah isterse.	Dini değer
74.	Allah kaza bela vermesin.	الله يبعد عنا البلاء	Allah belayı bizden uzaklaştırsın.	Dini değer
75.	Allah kabul etsin.	تقبل الله - الله يقبل	Allah kabul etsin.	Dini değer
76.	Allah kahretsin!	يلعن ها	Lanet olsun!	
77.	Allah kalanlara sabır versin.	الله يصبركم	Allah size sabır versin.	Dini değer- Sabır
78.	Allah kavuştursun.	الله يجمعكم الله يلم شملكم	Allah sizi kavuştursun. Allah birliğinizi bir araya getirsin.	Dini değer- Sabır
79.	Allah kerim.	الله كريم	Allah kerim.	Dini değer
80.	Allah kismet ederse- Allah izin verirse.	بإذن الله - إذا الله راد	Allah'ın izniyle. Allah isterse.	Dini değer
81.	Allah kolaylık versin.	الله يهون عليك الله يسهل أمرك الله يغطيك العافية	Allah kolaylaştırsın. Allah işini kolaylaştırsın. Allah afiyet versin (Kolay gelsin).	Dini değer
82.	Allah korudu.	الله ستر - الله حمى- الله لطف	Allah korudu. Allah sakladı. Allah lütfetti.	Dini değer

83.	Allah korusun.	الله يَسْتُرْ	Allah korusun. Allah saklasın.	Dini değer
84.	Allah kurtarsın.	الله يَطْلُعُهُ بِالسَّلَامَةِ الله يُفَكُّ أَسْرَهُ	Allah selametle çıkartsın. Allah özgürlüğüne kavuştursun.	Dini değer
85.	Allah layığı versin.	مِنْهُ لِلَّهِ	Ondan Allah'a. Allah havale ediyorum onu.	Adalet- Dini değer
86.	Allah mesut etsin.	الله يَسْعِدُكُمْ	Allah sizi mesut etsin.	Dini değer
87.	Allah muhtaç etmesin- Allah kimseye muhtaç etmesin- Allah namerde muhtaç etmesin.	الله لَا يُحْيِيكَ لَحْدًا- الله لَا يُحْيِي خَدًا لَحْدًا	Allah seni kimseye muhtaç etmesin. Allah kimseyi kimseye muhtaç etmesin.	Dini değer
88.	Allah nasip ederse.	إِنْ أَرَادَ إِذَا صَارَ نَصِيبَ	Allah isterse. Nasipse- nasip olursa.	Dini değer
89.	Allah nazardan saklasın.	الله يَحْمِيهِ مِنَ الْعَيْنِ	Allah gözden korusun.	Dini değer
90.	Allah ne muradın varsa versin.	الله يُعْطِيكَ الْيَّ بِبَالِكَ الله يُعْطِيكَ الْيَّ بِئْتِمَانِهِ	Allah gönlündekini versin. Allah senin ne dilediğini (İstediğini) versin.	Dini değer
91.	Allah ömürler versin.	الله يُطَوِّلُ بُعْمَكَ	Allah ömrünü uzatsın.	Dini değer
92.	Allah övmüş de yaratmış.	الله مَتَّانِي فِي خَلْقِهِ- الله خَالَقُهُ وَمِثْمَلُ	Allah yarattığında acele etmemiştir. Allah onu	

		اللّٰهُ خَلَقَهُ وَكَسَّرَ إِلْقَابُ	yaratmış ve acele etmemiş.	Dini değer
			Allah onu yaratıp kalıbı kırmış.	
93.	Allah rahatlık versin.	اللّٰهُ يَرِيحُكَ نَوْمِ الْهَنَاءِ - الْعَوَافِي	Allah sana rahatlık versin. Esenlik uykusu. Sağlık afiyet uykusu. Afiyetler uykusu.	
94.	Allah rahmet eylesin- Allah gani gani rahmet eylesin- Toprağı bol olsun- Nur içinde yatsın.	اللّٰهُ يَرْحَمُهُ وَيَجْعَلُ مَثْوَاهُ الْجَنَّةَ	Allah rahmet eylesin ve meskeni cennet olsun.	Dini değer
95.	Allah razı olsun- Allah senden razı olsun- Allah sizden razı olsun- Allah ondan razı olsun- Allah onlardan razı olsun- Allah hepinizden razı olsun.	اللّٰهُ يَرْضَى عَلَيْكَ	Allah senden razı olsun.	Dini değer
96.	Allah rızası için.	اللّٰهُ يَا مُحْسِنِينَ - لِلّٰهِ - لَوْجِهِ لِلّٰهِ	Allah için ya ihsan edenler (Muhsinler) Allah için -Allah'ın yüzü için.	Dini değer
97.	Allah sabır versin.	اللّٰهُ يُصَبِّرْكُمْ - هُمْ	Allah size- onlara sabır versin.	Sabır- Dini değer

98.	Allah sağ eli sol ele muhtaç etmesin- Allah sağ gözü sol göze muhtaç etmesin.	الله لا يُحْيِي حَدا لَحَدا	Allah kimseyi kimseye muhtaç etmesin.	Dini değer
99.	Allah sağlık versin.	الله يُعْطِيكَ الصِّحَّةَ وَالْعَافِيَةَ	Allah sana sağlık ve afiyet versin.	Dini değer
100.	Allah sakladı.	الله سَتَرُ الله حَمَى الله لَطَفُ	Allah korudu. Allah sakladı. Allah lütfetti.	Dini değer
101.	Allah saklasın.	الله يَسْتُرُ الله يَحْمِي الله يُلْطِفُ فِينَا	Allah korusun. Allah saklasın. Allah bizi lütfetsin.	Dini değer
102.	Allah selamet versin.	تَوْصِلُ بِالسَّلَامَةِ - الله يُوصِلُكَ بِسَلَامٍ	Selametle ulaş. Allah selamla ulaştırsın.	Dini değer
103.	Allah seni bildiği gibi yapsın. Allah layığını versin. Allah sizi bildiği gibi yapsın.	مِنْهُ لَهِ	Allah'ından bulsun. Ondan Allah'a. Onu Allaha havale ediyorum.	Adalet- Dini değer
104.	Allah seni kahretsin.	الله يُوْخِذُكَ	Allah seni alsın.	Dini değer
105.	Allah sevenlerine sabır versin.	الله يُصَبِّرُ أَحِبَّائِهِ الله يُصَبِّرُ أَهْلَهُ	Onun sevdiklerine sabır versin. Ailesine sabır versin.	Sabır- Dini değer

106.	Allah size de nasip etsin.	اللّٰهُ يَكْتُبُهَا لَكُمْ كَمَان	Allah size de yazsın.	Dini değer
107.	Allah sizi başımızdan eksik etmesin. Allah seni başımızdan eksik etmesin.	اللّٰهُ لَا يَحْرِمُنَا مِنْكَ - مِنْكُمْ	Allah bizi senden-sizden mahrum etmesin.	Dini değer Saygı- Dini değer
108.	Allah sonunu hayır etsin.	اللّٰهُ يَنْهِي هَالمَوْضُوعَ عَخير - اللّٰهُ يَمْضِي هَالمَوْضُوعَ عَخير	Allah bu konuyu hayırla bitirsin. Allah bu konuyu hayırla geçirsın.	Sabır- Dini değer
109.	Allah şifa versin.	اللّٰهُ يَشْفِيهِ - ك	Allah ona-sana şifa versin.	Dini değer
110.	Allah şifalar versin- Allah şifasını versin- Allah şifanızı versin.	اللّٰهُ يَقُومُكَ بِالسَّلَامَةِ	Allah sağlıklı (Selametle) ayağa kaldırsın.	Dini değer
111.	Allah taksiratını affetsin.	اللّٰهُ يَغْفِرُ لَهُ خَطَايَاهُ	Allah günahlarını affetsin.	Dini değer
112.	Allah tamamına erdirsin.	اللّٰهُ يَتِمُّمُ عَلَى خَيْر - اللّٰهُ يَتِمِّمُكُمْ عَخير	Allah hayırla tamamlasın.	Dini değer
113.	Allah tekrarına erdirsin.	اللّٰهُ يُعِيدُهُ عَلَيْنَا بِالصِّحَّةِ وَالْعَافِيَةِ	Allah bize sağlık ve afiyetle tekrarlasın.	Dini değer
114.	Allah utandırmasın.	اللّٰهُ يَوْفُقُكَ	Allah muvaffak etsin.	Dini değer
115.	Allah uzun ömürler versin- Allah sizlere ömür- Allah size uzun ömür versin.	اللّٰهُ يُطَوِّلُ عُمرَكَ	Allah ömrünü uzatsın.	Dini değer

116.	Allah var.	رَبُّنَا اللَّهُ - وَاللَّهُ عَلَى مَا أَقُولُ شَهِيدٌ	Allah rabbimiz. Allah söylediğime şahit.	Dürüstlük- Dini değer
117.	Allah vergisi.	هَبَّةُ اللَّهِ - هِبَةٌ مِنَ اللَّهِ	Allah'ın hibesi. Allah'tan bir hediyedir.	Dini değer
118.	Allah vermesin.	اللَّهُ لَا يَقْدِرُ	Allah kadere yazmasın.	Dini değer
119.	Allah versin.	اللَّهُ بِعَطِيكَ	Allah versin.	Dini değer
120.	Allah yardımcın olsun- Allah yardımcım olsun- Allah yardımcısı olsun- Allah yardımcınız olsun- Allah yardımcımız olsun- Allah yardımcıları olsun.	اللَّهُ يُعِينَكَ اللَّهُ يَكُونُ بُعُونَكَ اللَّهُ يَقْوِيكَ	Allah yardım etsin. Allah yardımcın olsun. Allah seni güçlendirsin.	Dini değer
121.	Allah zihin açıklığı versin.	اللَّهُ يَنْجَحُكَ وَيُوفِّقُكَ اللَّهُ يُوْخِذُ بَيْنَكَ	Allah başarılı ve muvaffak etsin.	Dini değer
122.	Allah ziyade etsin.	دَائِمَةٌ وَعَامِرَةٌ- دَائِمَةٌ بِالْأَفْرَاحِ	Daim ve bereketli olsun. Mutluluklarda daim olsun.	Dini değer
123.	Allah'ı var.	رَبُّنَا اللَّهُ	Allah rabbimiz.	Dürüstlük- Dini değer
124.	Allah'a emanet.	فِي أَمَانِ اللَّهِ	Allah'ın emaneti ile. Allah'ın emanetinde.	Dini değer
125.	Allah'a emanet olun.	اللَّهُ مَعَكُمْ - فِي أَمَانِ اللَّهِ	Allah sizinle beraber olsun. Allah'ın emaneti	Dini değer

ile. Allah'ın
emanetinde.

126.	Allah'a ısmarladık- Allah'a emanet olun.	اسْتَوْدَعْتُكُمْ عِنْدَ اللَّهِ	Allah'a veda ediyorum sizi. Allah'a bırakıyorum.	Dini değer
127.	Allah'a şükürler olsun, Allah'a şükür.	الشُّكْرُ لِلَّهِ الْحَمْدُ لِلَّهِ	Şükür Allah'a. Allah'a hamdolsun.	Dini değer
128.	Allah'a yalvar.	يَسْتَأْهِلُ - اللَّهُ لَا يُزِدُكَ	Hakkettin.	Dini değer
129.	Allah'ım sen bana sabır ver- Sen bana sabır ver Allah'ım.	يَا رَبِّ تُصَبِّرْنِي بَسْ	Ya rabbim bana sabır ver sadece.	Sabır- Dini değer
130.	Allah'ım sen bilirsin- Sen bilirsin Allah'ım.	يَا رَبِّ أَنْتَ شَافٍ وَعَارِفٌ يَا رَبِّ أَنْتَ أَدْرِي	Ya rabbim Sen görür ve bilirsin. Ya rabbim Sen daha iyi bilirsin.	Adalet- Dini değer
131.	Allah'ım sen nelere kadirsin.	سُبْحَانَ الْخَالِقِ (اللَّهُ)	SuphanAllah.	Dini değer
132.	Allah'ım yarabbim!	اللَّهُ رَبِّي	Allah rabbim.	Dini değer
133.	Allah'ın belası.	هَذَا بَلَاءٌ مِنْ عِنْدِ اللَّهُ	Bu Allah'tan bir beladır.	Sabır- Dini değer
134.	Allah'ın cezası.	هَذَا بَلَاءٌ مِنْ عِنْدِ اللَّهُ	Bu Allah'tan bir beladır.	Sabır- Dini değer
135.	Allah'ın dediği olur.	الَّذِي كَاتَبَهُ اللَّهُ بِصِيرٍ	Allah'ın yazdığı olur (olacak).	Adalet- Dini değer

136.	Allah'ın emri peygamberin kavliyle kızınızı oğlumuza istiyoruz.	طَالِبِينَ بِنْتِكُمْ لِابْنِنَا عَلَى سُنَّةِ اللَّهِ وَرَسُولِهِ	Allah'ın ve peygamberinin sünnetine göre sizin kızınızı oğlumuza istiyoruz.	Dini değer
137.	Allah'ın gücüne gitmesin- Allah'ın zoruna gitmesin.	(إِذَا) بِذَلِكَ الصَّرَاحَةِ؟	Dürüstlüğü (İstersen) istiyor musun?	Dürüstlük
138.	Allah'ın günü.	رَبِّ اللَّهِ وَاحِدٌ	Allah'ın bir olduğu gibi.	Dini değer
139.	Allah'ın hakkı üçtür.	التَّالِثَةِ نَابِتَةٍ (ثَابِتَةٍ)	Üçüncü (Kez) bitkilidir (Sabittir).	Sabır- Dini değer
140.	Allah'ın hikmeti.	فِي حِكْمَةٍ	Vardır bir hikmeti.	Sabır- Dini değer
141.	Allah'ın inayeti ile.	فِي رِعَايَةِ اللَّهِ	Allah'ın himayesi ile. Allah'ın riayeti ile.	Dini değer
142.	Allah'ın işine bak.	شَوْفَ لَوَيْنَ وَصِلْنَا إِيَّاهُ صَارَ فِينَا	Bak nelere bulaştık (Ulaştık). Bize neler olmuş!	Dini değer
143.	Allah'ın izniyle.	بِإِذْنِ اللَّهِ تَعَالَى	Allah Teâlâ'nın izni ile.	Dini değer
144.	Allah'ın takdiri.	تَقْدِيرِ الْإِلَهِ- حُكْمِ اللَّهِ	Takdiri ilahi. Allah'ın hükmü.	Adalet- Dini değer
145.	Allah'ına kurban- Allah'ına kurban olayım.	أَمُوتَ بَرَب... فِدْوَةٌ (تَسْلَمِي)	Rabbine öleyim. Kurban olduğum.	Dini değer

146.	Allah'ından bulsun.	مُنْهَ لِلّٰهِ اللّٰهُ يُفَرِّجُنِي فِيهِ يَوْمَ	Ondan Allah'a (Allah'a havale ediyorum) Allah'ından bulsun.	Adalet- Dini değer
147.	Allah'ını seversen.	يُنْحِبُ اللّٰهَ - مُشَانِ اللّٰهُ	Allah'ını seversen. Allah için.	Sevgi
148.	Allahlık!	أَكْلَ وَمَرَعَى وَقِلَّةَ صَنْعَةٍ هُوَ وَقَلْتُهُ وَاحِدٌ هُوَ وَالْحَيْطُ وَاحِدٌ	Yemek ve çayır ve zanaatın eksikliği. Varlığı yokluğu birdir. Duvarla birdir.	Dini değer
149.	Allahsız.	مَا يَخَافُ رَبُّهُ لَا ذِمَّةَ وَلَا ضَمِيرَ مَا عِنْدَهُ دِينٌ	Allah'tan korkmaz. Vicdansız dinsiz. Dinsiz.	Dini değer
150.	Allah'tan başkasına güvenme.	مَا تَتَّقُ إِلَّا بِرَبِّكَ خَلِّي أَمْلَكَ بِاللّٰهِ بِسْ	Sadece Allah'a inan- güven. Ümidini sadece Allah'la bağla.	Dini değer
151.	Allah'tan geldi.	هَٰذَا اخْتِبَارٌ (بَلَاءٌ - إِمْتِحَانٌ) مِنَ اللّٰهِ	Bu Allah'tan bir sınavdır.	Sabır- Dini değer
152.	Allah'tan kork.	خَافَ اللّٰهُ اتَّقِ اللّٰهُ خَافَ رَبَّكَ	Allah'tan kork. Allah'tan sakın. Rabi'nden kork.	Dini değer
153.	Allah'tan korkmaz.	مَا يَخَافُ اللّٰهُ مَا يَخَافُ رَبُّهُ	Allah'tan korkmaz. Rabi'nden korkmaz.	Dini değer
154.	Alo.	أَلُو	Alo.	
155.	Aman Allah! - Aman Allah'ım- Aman Tanrım! - Aman Yarabbi!	يَا إِلَهِي!	Aman Tanrım! Hay Allah'ım!	Dini değer

156.	Aman bana ne.	وَأَنَا مَالِي!	Bana ne!	
157.	Aması maması yok.	فِشْ فِيهَا بَسْ وَمَسْ	Bunun aması maması yok.	
158.	Amenna.	صَدَّقْنَا وَأَمَّنَّا	İnanıp iman ettik.	
159.	Âmin.	آمِينَ	Âmin.	Dini değer
160.	Amma da yaptın ha!	رَوَّدْتَهَا حَبْتَيْنِ	İki tane artırdın (Dozu) ama!	
	Analı babalı büyüsün-			
161.	Allah analı babalı büyüsün.	يُثَرَّبِي بِعِزِّكُمْ	İzzetinizle büyüsün.	Dini değer
162.	Anası kılıklı.	بُنْتُ إِمَّهَا إِبْنُ إِمَّه	Annesinin kızı. Annesinin oğlu.	
163.	Anladımsa Arap olayım.	إِذَا أَنْتَ فَهَمْتَ أَنَا فَهَمْتُ- عَلَيَّ الطَّلَاقُ إِذَا فَهَمْتُ إِشِي	Sen anladıysan ben de anladım o zaman. Boşanayım eğer bir şey anladıysam.	
164.	Anlarsın ya!	فَفَهْمُكَ كُفَايَةٌ	Anlaman yeterlidir.	
165.	Anlat anlat heyecanlı oluyor.	إِعْزُطْ كَمَان- كَمَلْ كَمَلْ مُصَدِّقَكَ	Yalanlara devam hadi. Devam et devam inandım sana.	
166.	Ant içerim.	عَلَيَّ الطَّلَاقُ	Boşanırım ...	Dürüstlük
167.	Araşalım.	بَيْنَاكِ- بَيْنَانَا تَلْفُون	Konuşuruz. Aramızda telefon var.	
168.	Arif olan anlar.	وَالسَّاطِرُ يُفْهَمُ- يُيَقِّطُهَا عَالِطَايِر	Zeki olan anlar. Zeki olan onu havadayken yakalar.	

169.	Arkaya doğru ilerleyelim- sağlı sollu ilerleyelim.	إِرْجِعُونَا لَآخِرِ إِلْبَاصِ مُمْكِنِ نَرْجِعْ لُورَا يَا شَبَابُ إِرْجِعُونَا لُورَا لَوْ سَمَحْتُوا	Otobüsün sonuna doğru. Arkadaşlar, arkaya geri dönebilir miyiz lütfen? Arkaya doğru lütfen!
170.	Aslı faslı yok.	لَا إِلَهَ أَصِلَ وَلَا فَصِلَ	Ne aslı ne de faslı var.
171.	Aşağısı kurtarmaz- Aşağı kurtarmaz.	مَا يَتِمُّشِي أَقْلُ مِنْ هِيكَ هَآيِ جُمْلَتُهَا- هَآيِ سَوِيَّتُهَا- مَا بَتَوْفِي	Bundan düşük olmaz (Yürümez). Toptan fiyatı budur.
172.	Aşk olsun!	اللّٰهُ يُسَامِحْكَ	Allah affetsin.
173.	Ateş almaya mı geldin?	جَآيِ ثَقِيسِ الطَّرِيقِ وَتَرْجِعْ؟ جَآيِ صِدَّةَ بُرْدَةِ؟	Yolu ölçmeye mi geldiniz? Git gel yapmaya mı geldiniz?
174.	Ateşiniz var mı?	مَعَكُمْ وَلَا عَةَ (فَدَاحَةَ)؟	Çakmağınız var mı?
175.	Ayaklarının altını öpeyim- ayağının altını öpeyim	أَبُوسُ رِجْلِكَ أَبُوسُ قَاعَاتِ رِجْلِكَ	Ayağını öpeyim. Ayaklarının altını öpeyim.
176.	Ayıp! Ayıp!	عَيْبُ!	Ayıp! Saygı
177.	Ayıptır söylemesi	إِلْعَفُو مِنَّا بُعِيدُ عَنَّا	Affedersin. Saygı Senden uzak.
178.	Ayıptır, yazıktır, günahdır- yazıktır, günahdır.	عَيْبُ حَرَامُ!	Ayıp haram! Saygı- Dini değer
179.	Az daha- Az kalsın	شَوِي وَرَحْ - شَوِي وَكَا رَحْ	Az kalsın ve...olacaktı.

180.	Az kalsın	شَوِي وَرَح - شَوِي وكان رَح	Az kalsın ve...olacaktı.	
181.	Bakar mısınız? Bakar mısın? Bir dakika bakar mısın?	لَوْ سَمَحْتُ	Affedersiniz. (İzin verirsiniz).	Saygı
182.	Bakarız.	بِنُشُوفْ - خَلِيهَا عَالَتْسَاهِيل	Bakarız. Kolaylıklara göre.	
183.	Baksana- baksanıza.	إِسْمَعِ شُوفْ عَلَيَّ لِدْ عَلَيَّ	Bana bak. (Dinle)	
184.	Bal dök de yala.	بِلْمَعِ لِمَعِ بِضَوِي ضَوِي	Parlıyor. Işık gibi yanıyor.	
185.	Bana bak.	شُوفْ عَلَيَّ	Bana bak.	
186.	Bana bir şey olmaz.	مَا بِصِيرْ عَلَيَّ إِشِي - مَا بِصِيرْ لِي إِشِي	Bana bir şey olmaz.	
187.	Bana da ... demesinler.	مَا يَكُونُ إِسْمِي --- - إِذَا	Adım ... Olmaz eğer ...	Dürüstlük
188.	Bana göre hava hoş- sana göre hava hoş- ona göre hava hoş- bize- size- onlara.	مَنْي وَعَلَيَّ الْحَيَاةِ جُلُوة	Bana göre hayat güzeldir.	
189.	Bana müsaade.	بِإِذْنِ	İzinle.	Saygı
190.	Bana ne yahu!	وَأَنَا مَالِي يَاحِي	Bana ne abi (Kardeşim).	
191.	Bana ne!	وَأَنَا مَالِي	Bana ne!	
192.	Başarı Allah'tandır.	التَّوْفِيقُ مِنَ اللَّهِ	Muvaffakiyet Allah'tandır.	Dini değer

193.	Başarılar dilerim.	بِنَمْنَالِكِ التَّوْفِيقِ	Sana başarılar (Tevfik) dilerim.	Sevgi
194.	Başarılar.	بِالتَّوْفِيقِ - مَوْفَقٍ/ة	Muvaffakiyetle. Muvaffak ol.	Sevgi
195.	Başım gözüm üstüne.	على عيني وُراسي- على العين والرأس	Gözüm başım üstüne. Göz baş üstüne.	Saygı
196.	Başımızın üstünde yeri var- Başımızın üstünde yerin var- Başımın üstünde yerin var- Başımın üstünde yeri var.	بِنَحْطُهُ فَوْقَ رَأْسِنَا بَحْطُهُ فَوْقَ رَاسِي	Başımızın üstüne koyarız. Başımın üstüne koyarım.	Saygı- Sevgi- Misafirlik
197.	Başımla beraber.	مِنْ غِيُونِي- على راسي- وَلَا يَهْمَكَ	Gözlerimden. Başımın üstünde. Merak etmeyin.	Saygı
198.	Başının gözünün sadakası.	رَدَّ بَلَاءَ- دَفَعَ بَلَاءَ	Belayı uzaklaştırmak adına.	Dini değer- Yardımseverlik
199.	Başının gözünün sadakası olsun.	اعتبره رد بلاء- دفع بلاء	Belayı uzaklaştırma olarak say.	Dini değer- Yardımseverlik
200.	Başınız sağ olsun- başın sağ olsun.	يَسْلَمْ رَأْسُكَ ام	Başın- başınız sağ olsun.	
201.	Başka bir deyişle.	بِمُنْطَلَقٍ آخَرَ	Başka bir hareket noktasından.	
202.	Başka bir isteğiniz var mı? Başka bir emriniz	أَيُّ خِدْمَةٍ تَأْتِيهِ؟	Başka bir hizmet?	Saygı

var mı? Başka bir
arzunuz var mı?

203.	Başka bir şey ister misiniz?	أَيُّ طَلَبٍ تَأْتِي؟	Başka bir arzu (İstek)?	Saygı
204.	Başka nasıl yardımcı olabilirim?	بِشَوِّ مُمَكِّنْ أَسَاعِدْ كَمَان؟	Başka nasıl yardım edebilirim?	Yardımseverlik
205.	Baş üstüne!	على راسي أَمْرَكْ	Başımın üstüne. Emriniz olsun (Emredersiniz). Merak etmeyin.	Saygı
206.	Bayramınız kutlu olsun.	عِيدُكُمْ سَعِيدْ	Bayramınız mutlu olsun.	Sevgi
207.	Bayramınız mübarek olsun.	عِيدُكُمْ مُبَارَكْ	Bayramınız mübarek olsun.	Sevgi- Dini değer
208.	Ben bu işte yokum.	أَنَا مَا ادْخُلُونِي بِالْمَوْضُوعِ - بُهَا الْمَوْضُوعِ	Beni bu konuya sokmayın.	Öz denetim
209.	Ben de.	وَأَنَا كَمَا	Ben de.	
210.	Ben sana gösteririm.	أَنَا بَقَرُ جِيكَ	Ben sana gösteririm.	
211.	Ben sana söylemiştim.	مَنَا قُلْتَلِكْ - مَشْ قُلْتَلِكْ أَنَا مِنْ قَبْلْ - أَنَا إِيْشْ قُلْتَلِكْ مِنْ قَبْلْ، مَا سَمِعْتُ كَلَامِي	Ben sana söylemiştim. Ben sana daha önce söylemedim mi? Ben sana ne demiştim, benim sözümü dinlemedin.	
212.	Benden bu kadar.	هَذَا الَّذِي بِيَدِي هَذَا الَّذِي طَلَعَ مَعِي	Elimde olan budur. Elimden gelen budur.	

		هَٰذَا الَّذِي قُذِرْتُ عَلَيْهِ	Yapabildiğim bu kadardır.	
213.	Benden çok yaşayacaksın- sen benden çok yaşayacaksın.	عُمْرَكَ أَطْوَلَ مِنْ عُمْرِي	Ömrün benim ömrümden daha uzundur.	
214.	Benden duymuş olmayın- benden duymuş olma da.	هَٰذَا الْحَكِي مَا سَمِعْتُهُ مِنِّي (إِعْتَبِرْ)	Bunu benden duymadın (Say).	
215.	Benden günah gitti.	أَنَا عَمِلْتُ اللَّيِّ عَلَيَّ	Üzerime düşeni (Üzerime düşen görevi) yaptım.	Sorumluluk- Öz denetim
216.	Benden söylemesi.	إِسْمَعْ مِنِّي	Benden dinle.	
217.	Bendesin.	حَسَابُكَ عَلَيْنَا- خَلِّي عَلَيْنَا- عَلَيَّ هَالْمَرَّةَ	Hesabın bende. Bize bırak bu kez.	Sevgi- Dostluk
218.	Benim alnımda enayi mi yazıyor?	شَوْ قَالُوا لَكَ عَنِّي حُمَارٌ؟	Benim hakkımda eşek mi demişler sana?	
219.	Benzetmek gibi olmasın.	بِدُونِ تَشْبِيهِ	Benzetme olmadan.	Saygı
220.	Bereket versin.	اللَّهُ يُبَارِكُكَ	Allah bereket versin.	Dini değer
221.	Bereketini gör.	مُعَوِّضِينَ	Telafisi olsun.	Dini değer
222.	Bereketli olsun.	اللَّهُ يُبَارِكُ فِيهِ	Allah bereketli kılsın.	Dini değer
223.	Beterin beteri var.	غَيْرَكَ لَسْنَا أَمْرٌ مِنْ حَالِكَ	Başkanın durumu seninkinden beterdir.	
224.	Bırak Allah aşkına.	سَيِّبَكَ مِنْهُ بِاللَّهِ عَلَيْكَ- فَكَأَنَّ مِنْهُ	Onu boş ver Allah aşkına. Boş ver onu.	

225.	Bırak Allah'ını seversen.	فَكَفَّكَ مِنْهُ بِنَحْبِ اللَّهِ	Onu boş ver Allah'ını seversen.	
226.	Bırak bu ayakları.	بِكَفِّي نَمْرٍ وَقَوْلِ الْحَقِيقَةِ	Numaraları bırak da doğruyu söyle.	Dürüstlük
227.	Bırak gevezeliği.	بِكَفِّي مَهْزِلَةٍ	Saçmalık yeter.	
228.	Bin kere şükrediyorum.	أَلْفَ حَمْدٍ وَشُكْرِ	Bin şükür ve hamdolsun	Dini değer
229.	Bin yaşa.	اللَّهُ يُطَوِّلُ عُمُرَكَ	Allah uzun yaşatsın seni. Uzun ömür versin.	
230.	Bir ben bir de Allah bilir.	رَبِّي وَحْدَهُ يَكْفِينِي	Allah bana yeter.	Dini değer
231.	Bir bu eksikti.	هَذَا الَّذِي كَانَ نَاقِصًا	Bu da eksikti.	
232.	Bir daha görmeyeyim.	مَا تُعِيدُهَا مَرَّةً تَانِيَةً	Bir daha yapma bunu.	Öz denetim- Sabır
233.	Bir dakika.	دَقِيقَةً	Bir dakika.	Sabır
234.	Bir gördüm pir gördüm.	شَفَعْتُ بُعِيْنِي التَّائِبِينَ	İki gözümle gördüm.	
235.	Bir kereden bir şey olmaz.	مَا بِصِيرِ إِشْيٍ مِنْ مَرَّةٍ وَخِدَةٍ شَوْ بِدُهُ يُصِيرُ مِنْ مَرَّةٍ وَخِدَةٍ	Bir kereden bir şey olmaz. Bir kereden ne olacak ki!	
236.	Bir saniye.	ثَانِيَةً وَخِدَةً بَسْ ثَوَانِي بَسْ	Sadece bir saniye. Saniyeler sadece.	Sabır
237.	Bir sen eksiktin.	مَا كَانَ نَاقِصًا غَيْرَكَ	Sadece sen eksiktin.	
238.	Bir şey değil.	وَلَوْ!	Olur mu öyle şey!	Saygı

239.	Bir şey olmaz- bana bir şey olmaz- bana bir şeycikler olmaz- bize bir şey olmaz- bize bir şeycikler olmaz.	ما بِصِيرَ عَلَيَّ إِشْي ما بِصِيرَ لِي إِشْي	Bir şey olmaz. Bana bir şey olmaz.	
240.	Bir şey rica edeceğim- bir şey rica edebilir miyim? Bir şey rica edecektim.	مُمْكِنٌ أَطْلُبُ طَلَبُ؟ بِدِّي أَطْلُبُ طَلَبُ	Bir talepte bulunabilir miyim? Bir şey rica etmek istiyorum.	Saygı
241.	Bir şey sorabilir miyim?	مُمْكِنٌ سُؤَالٌ؟ مُمْكِنٌ أَسْأَلُ؟	Bir soru olur mu? Bir soru sorabilir miyim?	Saygı
242.	Bir varmış bir yokmuş.	كَانَ يَآمَا كَانَ	Bir varmış bir yokmuş.	
243.	Bir yaşıma daha girdim.	شَابْتُ شَعْرَ رَاسِي	Başımın saçı beyazladı. Bir yaş daha büyüdüm.	
244.	Bir zahmet.	مَا عَلَيْكَ أَمْرٌ - إِذَا مَا فِي غَلْبَةٍ	Sana emir olmasın. Sana zahmet olmazsa.	Saygı
245.	Biri beni anıyor.	فِي خَدَا بِحُكِّي عَنِّي	Birisi benden bahsediyor.	
246.	BismiLlah	بِسْمِ اللَّهِ	BismiLlah	Dini değer
247.	BismiLlahirRahmanir Rahim	بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ	BismiLlahirRahmanirR ahim	Dini değer
248.	Biz neden böyleyiz?	مِنْ شَوْ صَاطِرٍ فِينَا هَيْكَ فِكْرَكَ	Bize olanlar neden zaten sence.	
249.	Bizi izlemeye devam edin.	خَلَيْكُم مَعَنَا بَعْدَ الْإِغْلَانِ	Reklamdan sonra bizde kalın.	

250.	Bize de buyurun.	تُفَضَّلُوا عَلَيْنَا - خَلِّينَا نَكْسِبُكُمْ لَيَوْمَ - خَلِّينَا نَكْسِبُ ضَيَّافَتُكُمْ لَيَوْمَ	Bize buyurun. Sizin ziyaretinizi kazanalım bir gün.	Sevgi- misafirlik
251.	Bizim millet adam olmaz- Bu millet adam olmaz.	عُمْرُهُ هَالشَّعْبِ مَا بَصِير	Bu millettten hiç hayır gelmez.	
252.	Boyundan utan.	إِسْتَحْيَ عَطْوَلَك مِشْ خَجَلَانِ مِنْ طَوْلَك؟	Boyundan utan. Boynundan utanmıyor musun?	Saygı
253.	Bravo	بُرَافُو - كَفُو (عَلَيْكَ)	Bravo	
254.	Bu dünyaya bir daha mı geleceğiz?	كَمْ مَرَّةً رَحْ نِيحِي عَهَالِدِنِيَا؟	Biz bu dünyaya kaç kere geleceğiz ki!	
255.	Bu kadarı da fazla.	لَهُونِ وَبَسْ	Buraya kadar yeter.	Sabır
256.	Bu millet seninle gurur duyuyor.	أَلْوَطَنُ يَفْخَرُ بِكَ	Vatan seninle gurur duyuyor.	Vatanseverli k
257.	Bu minval üzere.	عَلَى هَذَا الْمِنْوَالِ	Bu minval üzere.	
258.	Bu numaralar bana sökmez.	مَا بَتَمَشِي عَلَيَّ هَٰذِي الْحَرَكَاتِ - النَّمَرِ	Bu numaraları yemem. Bu numaralar bana yürümez.	
259.	Bugün git yarın gel.	رُوحَ الْيَوْمِ وَتَعَالِ بُكْرًا (فِي الدَّوَائِرِ الْحُكُومِيَّةِ)	Bugün git yarın gel. (Devlet kurumlarında)	
260.	Bulanlar yalnız arayanlardır.	الَّتِي بِدَوْرِ مُنِيحٍ بِلَاقِي	İyice arayan bulur.	
261.	Buna da şükür.	مُنِيحَ الَّتِي مَرَّتْ عَهْيَكِ	İyi ki böyle geçti.	Sabır

262.	Bunu saymayız- bunun saymayız, yine bekleriz. Bunu saymayız, tekrar bekleriz. Yine buyurun.	مِشْن مَحْسُوبَةٍ زِيَارَةٍ هاي- عيدوها بُنِسْتَتَاكُمْ مَرَّةً تَانِيَةً	Bu bir ziyaret sayılmaz. Misafirlik Yine gelin. Sizi tekrar bekleriz.	
263.	Burası Türkiye.	أَنْتَ فِي الْأُرْدُنْ Welcome to Jordan	Sen Ürdün’desin. Ürdün’e hoş geldiniz.	
264.	Buyurun.	تَفَضَّلُوا	Buyurun.	Saygı
265.	Canı cehenneme	جَهَنَّمَ الَّتِي تُوْخَذُ	Cehennem alsın.	
266.	Canı çıkasıca	تَطْلُعُ رَوْحُهُ	Canı çıksın.	
267.	Canı çıksın	تَطْلُعُ رَوْحُهُ	Canı çıksın.	
268.	Canımı sokakta bulmadım	مِشْن مَقَائِسَ عَنْ روحي	Canımdan vazgeçmem. Canıma kıyamam.	
269.	Canın cehenneme.	جَهَنَّمَ الَّتِي تُؤْخَذُكَ	Cehennem alsın.	
270.	Canın sağ olsun- Canı sağ olsun- canım sağ olsun.	فِدَاكَ سَلَامَةٌ خَيْرُكَ	Sana kurban olsun. Hayrın selameti (Sağlığı olsun).	Sevgi
271.	Canının sağlığı.	بِدِّي سَلَامَتُكَ	Sağlığını isterim. Sağlıklı ol yeter.	Sevgi
272.	Cehenneme kadar yolu var.	إِلْبَابُ بَقَوَاتِ جَمَلٍ دَرْبُ بَسِيدٍ مَا يُرَدُّ	Kapı deveye sığar. Kapı deveyi girer.	
273.	Cümlemize- Cümlemizi- Cümlemizin	أَجْمَعِينَ	Ecmain- Hepimizin.	Dini değer
274.	Çak	كَفَّاكَ!	Elinin avucu.	

275.	Çatladın mı?	فَقَعْتُ وَلَا لِسًا؟	Patladın mı?	
276.	Çenen tutulsun	يُنْثَل لِسَانُكَ	Dilin inilsin.	
277.	Çoğu gitti azı kaldı	رَاحَ الْكَثِيرُ وَمَا بَقِيَ إِلَّا الْقَلِيلُ	Çoğu gitti azı kaldı.	Sabır
278.	Çok affedersiniz	الْعَفْوُ مِنْكَ بَس...	Affedersiniz ama...	Saygı
279.	Çok güldük ağlamayalım	اللَّهُ يَسْتُرُ مَا يَطْلَعُ عَرَّاسُنَا هَذَا الضَّحْكَ	Bu gülmek bizim başımıza gelmesinden Allah himaye etsin.	
280.	Çok şükür	أَلْفَ حَمْدٍ وَشُكْرٍ	Bin şükür ve hamdolsun.	
281.	Çok teşekkür ederim- Teşekkür ederim- Sağ ol- Sağ olun	شُكْرًا كَثِيرًا	Çok teşekkürler.	Saygı
282.	Çok yaşa sen.	اللَّهُ يُعْطِيكَ الصِّحَّةَ وَطَوِيلَةَ الْعُمُرِ	Allah sana sağlık ve ömrün uzunluğunu versin.	Saygı
283.	Çok yaşa- Çok yaşayın- İyi yaşa, sen de gör, hep beraber.	صَحَّةَ يَرْحَمُكُمُ اللَّهُ أَثَابَنَا وَأَثَابَكُمْ اللَّهُ يَهْدِينَا وَيَهْدِيكُمْ اللَّهُ وَيُصْلِحَ بِالْكَمِّ	Sağlık olsun. Allah merhamet etsin. Allah size ve bize sevap yazsın. Allah bize ve size hidayet versin ve gönlünüzü ıslah etsin.	Saygı
284.	Çoluk çocuk nasıllar?	كَيْفَ الْأَوْلَادُ؟	Çocuklar nasıl?	Saygı
285.	Dağlara taşlara.	اللَّهُ يَبْعِدُهُ عَنَّا كِشَ بَرًا وَبَعِيدَ	Allah bizden uzaklaştırsın. Dışarı ve uzak olsun.	

286.	Daha daha ne var ne yok.	آه وشو في كمان أخبار جديدة	Eh başka hangi yeni haber var?	
287.	Daha doğrusu.	والأصح	Daha doğru olan	Dürüstlük
288.	Daha karpuz kesecektik.	وين؟ لِسَانًا قَاغْدِين وين لِسًا مَا قَعْدَتُوا	Nereye daha oturuyoruz! Nereye daha oturmadınız	Misafirlik
289.	Dahası var.	لِسًا جَابِيكَ بِالْحَكِي- لِسًا مَا خَلَصِتْ	Sen bir dur daha sözle geliyorum. Daha bitirmedim.	Sabır
290.	Darılmaca gücenmece yok- darılmaca yok.	بِدُون رَعْلٍ	Üzülmeden- gücenmek yok.	
291.	Darısı başına- darısı benim başıma- darısı senin başına- darısı sizin başınıza.	عُقْبَالُكَ عُقْبَى لَكَ	Akıbet senin olsun. Sıra sende olsun.	Sevgi
292.	Davete icabet etmek gerekir.	لازم تُرُد الدَّعْوَةَ	Daveti kabul etmemiz lazım.	Saygı
293.	Davranma!	إِتَّبِتْ مَكَانَكَ لا تَتَحَرَّكْ	Yerinde sabit kal. Hareket etme.	
294.	Defol.	إِنْصِرَفْ	Çekil- defol.	
295.	Değmeyin keyfime.	مَا حَدْ يُنَكِّدْ عَلَيَّ	Beni kimse üzmesin (Tadımı kaçırmayın).	
296.	Deli saçması.	خُرْ غِبْلَاتْ	Kurt masalları. Saçma sözler.	
297.	Deme (yahu!)	لا تَقُولْهَا!	Deme ya!	
298.	Demem o değil.	مَوْ هَذَا قَصْدِي	Kastettiğim bu değil.	

299.	Demem o ki.	الَّذِي يَقْصُدُهُ هُوَ	Kastettiğim şu ki	
300.	Dersime çalıştım – dersine çalışmış- dersine çalışmışsın- dersimize çalıştık.	حَافِظُ الدَّرْسِ	Dersi ezberledim.	
301.	Dert değil.	مِشْ مِسْتَاهِلْ الرَّغْلْ	Üzülmeye değmez.	
302.	Dert etme.	لَا تُهَمِّ حَالَكَ لَا تُسِمْ بَدَنَكَ	Kendini üzme. Bedenini zehirleme.	Öz denetim
303.	Dikkat!	إِنْتَبِهْ- أَوْعَى	Dikkat et! Uyanık ol!	Öz denetim
304.	Dikkatli ol!	دِيرْ بِأَلَاكَ	Dikkat et.	Öz denetim
305.	Dile kolay.	إِلْحَاكِي سَهْلْ	Konuşmak kolay.	
306.	Dili döndüğü kadar.	لَحْدُ مَا تُهَرَى لُسَانِي	Dilim yıpranana kadar.	
307.	Dili kurusun.	يُثِيلْ لُسَانُهُ	Dili inilsin (felç olsun)	
308.	Dinde zorlama yoktur.	لَا إِكْرَاهَ فِي الدِّينِ الْآيَةُ رَقْم 256 فِي سُورَةِ الْبَقَرَةِ	Dinde zorlama yoktur. AL Bakara Suresi 256. Ayet.	Adalet- Dini değer
309.	Diyecek yok.	لَا تَغْلِقْ	Yorum yoktur.	
310.	Doğrunun yardımcısı Allah'tır.	اللَّهُ مَعَ الْحَقِّ	Allah hakkın yanındadır.	Adalet- Dini değer
311.	Doğrusunu istersiniz.	بِدِّكَ الْصِّرَاحَةُ؟	Dürüstlüğü (İsterseniz) ister misiniz?	Dürüstlük

312.	Doğum günün kutlu olsun. İyi ki doğdun, mutlu yıllar.	كُلَّ عامٍ وإنت بخير عيد ميلاد سعيد	Her yıl hayırla kal. Kutlu doğum günün olsun.	Sevgi
313.	Dostlar sağ olsun.	البَقِيَّةُ بِعُمْرِكُمْ	Kalan ömrünüzde.	Dostluk
314.	Durakta. Durakta indirir misiniz? Durakta inecek var. Durakta inelim.	يُعْطِيكَ الْعَافِيَةَ نَزِّلْ عِنْدَكَ لَوْ سَمَحْتَ بِرَأْحَتِكَ	Kolay gelsin. Burada indir lütfen. Yavaşla.	
315.	Dün bir bugün iki.	مَا صَرَ لَهُ يَوْمَيْنِ لِسَاءَ مُبَارَحٍ...	İki gün olmadı bile. Anca dün...	Sabır
316.	Ahret bacım olsun.	إنتِ مِثْلُ أُخْتِي	Sen kız kardeşim gibisin.	Saygı
317.	Dünya ahret kardeşim olsun.	إنتِ أُخْتَانَا إنتِ مِثْلُ أَخَوِي	Sen bizim bacımızsın (ablamızsın). Sen bizim erkek kardeşim (abim) gibisin.	Saygı
318.	Dünyada inanmam.	بِالْأَحْلَامِ	Rüyalarda. Düşlerde.	
319.	Düşman başına.	إِنْ شَاءَ اللَّهُ عَدُوِّيكَ	İnşa'Allah senin düşmanların. (Onlara ya da onların başına).	Sevgi
320.	Ee söyle bakalım, büyüyünce ne olacaksın?	شَوْ بِدِّكَ تُصِيرُ بَسْ تَكْبُرُ؟	Büyüyünce ne olmak istersin?	
321.	Efendim.	نعم	Evet.	Saygı
322.	Eğitim şart.	التعليم أساسي	Eğitim temeldir.	

323.	Eksik olma. Eksik olmayın.	اللّٰهُ يُدِيمُكَ سَالِمًا مَا قَصَّرْتُ مَا يَنْقُصُ	Allah salim kılsın. Eksik olmadın hiç. Eksik olmazsın.	Saygı
324.	Eksik olsun. İstemem eksik olsun.	بِالنَّقِصِ مِنْهُ مَا يَدِي بِالنَّقِصِ	Eksik olsun. İstemem eksik olsun.	
325.	El Fatiha. Ruhuna el Fatiha.	الْفَاتِحَةِ الْفَاتِحَةِ عَلَى رُوحِهِ	El Fatiha. Ruhuna el Fatiha.	Dini değer
326.	Elden geldiği kadar.	قَدْرَ الْمُسْتَطَاعِ	Yapılabildiği kadar.	Yardımseverlik
327.	ElhamdülilLah.	الحمد لله	ElhamdülilLah.	Dini değer
328.	ElhamdülilLah Müslümanız. Müslümanız ElhamdülilLah.	الحمد لله على الإسلام- الحمد لله على نِعْمَةِ الإسلام	ElhamdülilLah Müslümanız. İslam nimetine ElhamdülilLah	Dini değer
329.	Eli dursa ayağı durmaz.	مَا يُبْهَدِي وَلَا يَفْعَدُ	Sakin olup oturmaz.	
330.	Eli kırılsın.	تَنْكُسِرُ إِيَّاهُ إِنْ شَاءَ اللّٰهُ	Eli kırılsın inşa'Allah.	
331.	Eline sağlık. Elinize sağlık.	تَسْلَمُ الْأَيْدِي تَسْلَمُ إِيْدِيْكَ يَسْلَمُوْا إِيْدِيْكُمْ	Eller sağ olsun. Elin sağ olsun. Elleriniz sağ olsun.	Saygı
332.	Elini ayağını öpeyim. Elini ayağını öpeyim	أَبُوسَ إِيْدِيْكَ وَرَجْلِيْكَ	Ellerini ayaklarını öpeyim. Namusunu korusun.	

	abi. Abi Elini ayağını öpeyim abi.	بِسْطَر عَلِي عَرَضَكَ		
333.	Emredersiniz.	بِأَمْرِكَ- أَمْرِكَ سَيِّدِي- وَلَا يَهْمُكَ	Emredersiniz (Beyim).	Saygı
334.	Erkek sözü.	كَلِمَةُ رُلَام	Adamların sözü.	Dürüstlük- Sorumluluk
335.	Erkekler ağlamaz. Erkek adam ağlamaz. Erkek adam ağlar mı?	لُولَاد- لِرُلَام مَا بِعِيطُو	Erkekler- adamlar ağlamaz.	
336.	Erkeksen yap.	كَئَنَّكَ زَلَمَةً إِعْمَلْهَا	Adamsan- erkeksen yap.	
337.	EstağfuruLlah.	أَسْتَغْفِرُ اللَّه	EstağfuruLlah.	Dini değer
338.	Eş olarak kabul ediyor musunuz?	هَلْ تَقْبَلِينَهُ زَوْجًا لَكَ؟ هَلْ تَقْبَلُهَا زَوْجَةً لَكَ؟	Eş olarak kabul ediyor musunuz?	
339.	Ey yüce Tanrım. Yüce Tanrım. Ey benim yüce Tanrım.	يَا اللَّه يَا عَظِيم	Ya Allah ya Yüce.	Dini değer
340.	EyvaLlah.	عَلَى رَاسِي وَاللَّهِ	Başımın üstünde (VAllah).	Saygı
341.	Geç olsun da güç olmasın.	كُلُّ تَأْخِيرَةٍ فِيهَا خَيْرَةٌ	Her gecikmede bir hayır vardır.	Sabır
342.	Geçmiş olsun.	سَلَامَتُكَ حَمْدُ اللَّه عَلَى السَّلَامَةِ	Sağlığınız olsun. Sağlığınıza şükürler olsun (ElhamdüliLlah)	
343.	Geçmiş mazi derler.	الَّتِي فَاتَ مَاتَ	Geçmiş ölmüştür.	

		اللي صار صار	Olan olmuştur.
344.	Gel zaman git zaman.	وَمَرَّتِ الْأَيَّامُ وَاجْتِ الْأَيَّامُ	Ve günler geçti ve geldi.
345.	Geleceği varsa göreceği de var.	بِيجِيهِ يَوْم	Onun günün gelir. Ona Adalet bir gün gelir.
346.	Gidiş o gidiş.	رَاحَ مِنْ هُونٍ وَبَطَلَ يُبَيِّنُ مِنْ هُونٍ	Buradan gitti sonra gözlerden kayboldu.
347.	Girin.	تَفَضَّلْ فوت - اُدْخُلْ	Buyurun girin.
348.	Gitti gider.	رَاحَ بَحْ - خَلَصَ بَحْ	Gitti bitti.
349.	Gönlünden ne koparsa.	اللي يُبْطِلُكَ مِنْ قَلْبِكَ	Gönlünden ne çıkarsa. Sevgi-Yardımseverlik
350.	Gönül isterdi ki...	كَانَ يَوْدِي	İsterdim ki...
351.	Gör bak!	بِنُشُوفْ	Bakarız.
352.	Görelim Mevla'm neyle neylerse güzel eyler.	كُلُّ شَيْءٍ مِنَ اللَّهِ مُنِيحٌ	Allah'tan gelen her şey Dini değer güzeldir (İyidir).
353.	Göreyim seni.	فَرَجِينِي هِمَّتَكَ - شَطَارَتَكَ	Gücünü göreyim.
354.	Görülen lüzum üzerine.	حَسَبَ الْلُزُومِ	Lüzuma göre.
355.	Görüşmek üzere.	بِنِلْتَقِي - بِشُوفَاكَ	Görüşürüz.
356.	Görüşürüz.	بِنِلْتَقِي - بِشُوفَاكَ	Görüşürüz.

357.	Gözüm görmesin seni.	مَا بَدَىٰ أَشَوْفَكَ- أَشَوْفَ خُلُقَاتِكَ	Seni görmek istemiyorum. Yaratılışını görmek istemiyorum.
358.	Gözüm kör olsun. Gözüm çıksın.	رِيثَهَا تَنْعَمِي غَيُونِي إِذَا	Gözüm kör olsun Dürüstlük eğer...
359.	Gözümün nuru.	يَا نَوْرَ عَيْنِي	Gözümün nuru. Sevgi
360.	Gözünü seveyim.	أَبُوسَ إِيدِكَ	Elini öpeyim. Sevgi
361.	Gözünü toprak doyursun.	مَا بَعْنِي عَيْنُهُ إِلَّا الْثَرَابُ	Gözünü toprak hariç doyuran yoktur. Gözünü ancak toprak doyurur.
362.	Güldürme beni.	أَسْكُتْ لَا اتَّضَحَّكْنِي! لَا اتَّضَحَّكْنِي بِاللَّهِ عَلَيْكَ!	Sus güldürme beni. Güldürme Allah aşkına.
363.	Güle güle büyütün.	يُتْرَبَىٰ بُعْزُكُمْ	İzzetinizle büyüsün.
364.	Güle güle git güle güle gel.	تُرُوحُ وَتَرْجَعُ بِالسَّلَامَةِ	Gidip selametle dön.
365.	Güle güle giy. Güle güle giyin. Sırtında paralansın. Sırtında eskisin.	تَهْرِيه بِالْعَافِيَةِ	Afiyetle yıprat.
366.	Güle güle harca. Güle güle harcayın.	تَصْرِفُهَا بِالْعَافِيَةِ	Afiyetle harca.

367.	Güle güle kirlen. Sıhhatler olsun.	نَعِيمًا	Refahlar olsun. Sıhhatler olsun.
368.	Güle güle kullan. Güle güle kullanın.	تَهْرِيه بِالْعَافِيَةِ	Afiyetle yıprat.
369.	Güle güle otursun.	تَشَوْفُوا عَوْجُهُه الْخَيْر (لِلْبَيْت)	Yüzüne hayır gör (Ev için).
370.	Güler misin ağlar mısın?	مَش عَارِفَ أَضْحَك وَلَا أَعْطِ هَمْ بِضَحْكَ وَهَمْ بِبَكِّي	Bilemedim güleyim mi ağlayayım mı? Bir güldüren gam var bir de ağlatan gam var.
371.	Güleriz ağalanacak halimize.	يُبْضَحُكَ مِنَ الْفَقْرِ هَمْ بِضَحْكَ وَهَمْ بِبَكِّي	Kahırdan gülüyoruz. Bir güldüren gam var bir de ağlatan gam var.
372.	Güleyim bari.	بَدِي أَضْحَك	Gülmek istiyorum Vallahi.
373.	Günah benden gitti.	أَنَا عَمِلْتُ اللَّيِّ عَلَى	Üzerime düşeni Sorumluluk- (Üzerime düşen görevi) Dini değer yaptım.
374.	Günah değil mi?	مَش حَرَام هَاد الْحَكِي!	Bu haram değil mi? Dini değer
375.	Günah.	حَرَام	Haram Dini değer
376.	Günahı boynuna.	دَنَّبَهُ عَجَنَّبَهُ- خُطِئْتُهُ بِرَقِيقَتِكَ	Günahı yanında. Sorumluluk- Günahı boynunda. Dini değer
377.	Günahıyla sevabıyla.	بِمُنِيحُهُ وَعَاطَلُهُ بُجْلُوهُ وَمُرُهُ	İyisiyle kötüsüyle. Dini değer Tatlısıyla acısıyla.

378.	Günaydın.	صَبَاحَ الْخَيْرِ	Hayrın sabahı (Hayırlı sabahlar).
379.	Güzele bakmak sevaptır.	إِنَّ اللَّهَ جَمِيلٌ يُحِبُّ الْجَمَالَ	Allah güzeldir ve Dini değer güzelliği sever.
380.	Ha şöyle.	أَيُّوا هِيَك	Ha şöyle
381.	Haberin olsun.	يَكُونُ عِنْدَكَ خَبَرٌ	Haberin olsun
382.	Haddine mi?	مِنْ وَكَأَنَّكَ مُحَامِي دِفَاعِ إِنْتِ؟	Seni avukat olarak kim tutmuş?
383.	Hadi canım sen de!	يَلَا عَادُ إِنْتِ التَّانِي	Hadi sen de!
384.	Hadi oradan. Haydi oradan.	يَلَا مِنْ هُون	Hadi buradan
385.	Hakkı var.	مَعَهُ حَقٌّ	Hakkı var. Adalet
386.	Hakkın rahmetine kavuşmuş.	إِنْتَقَلَ إِلَى رَحْمَةِ اللَّهِ	Allah'ın rahmetine Dini değer intikal etti.
387.	Hakkında hayırlısı olsun.	اللَّهُ يَكْتُبُكَ الْخَيْرَ	Allah sana hayır yazsın. Sevgi
388.	Hakkını helal et. Hakkınızı helal edin.	سَامِحْنِي- سَامِحُونِي	Affet beni. Beni Dini değer affedin.
389.	Hallederiz.	بِنَشُوفَ بِحِلْهَا الْخَلَالِ بِنَجْلَهَا	Bakarız. Halleden Allah halleder. Hallederiz.
390.	Hamdolsun.	الْحَمْدُ لِلَّهِ	Allah'a hamdolsun. Dini değer
391.	Hangi rüzgâr attı? Hangi rüzgâr attı seni?	إِنْتِ إِجِيْتِ وَلَا الْهُوَ رَمَاكَ؟	Sen mi geldin yoksa hava mı attı seni?
392.	Haram olsun.	اللَّهُ لَا يُبَارِكُ لَهُ	Allah bereket vermesin. Dini değer

393.	HasbinaAllah.	حَسْبُنَا اللهُ- حَسْبُنَا الله وَنِعْمَ الْوَكِيلُ	HasbunaAllah. Allah	Dini değer bize yeter, O en güzel vekildir!
394.	Hasılı kelam.	وحاصل الكلام (الزبدة)	Hasılı kelam.	
395.	Haşa.	حاشاه	Haşa.	
396.	Hatırım için.	عشان خاطري عشاني	Hatırım için. Benim için.	Sevgi
397.	Hatırın için.	عشان خاطرك بس عشانك بس	Hatırın için. için sadece.	Senin Sevgi
398.	Hatırına bir şey gelmesin. Aklına bir şey gelmesin.	لا يروح فكرك لبعيد	Fikrin başka bir yere (Uzaklara) gitmesin.	Öz denetim
399.	Hay Allah!	يا الله	Ya Allah!	Dini değer
400.	Hay hay.	من عيني هاي قبل هاي	Bu göz bu gözden önce. Gözlerimden.	Saygı
401.	Haydi bakalım.	على بركة الله	Allah'ın bereketine.	
402.	Hayırdır inşa'Allah.	خير إن شاء الله	Hayırdır inşa'Allah.	Dini değer
403.	Hayırdır.	خير يا طير خير إن شاء الله، شو صاير؟	Hayırdır kuş! Hayırdır inşa'Allah ne olmuş?	
404.	Hayırlı akşamlar. İyi akşamlar.	مساء الخير مساء الخيرات	Hayır akşamı. Hayırlar akşamı (Hayırlı akşamlar)	
405.	Hayırlı ise olsun. Hayırlısıysa olsun.	الله يكتبه إذا كان فيه خير	Hayır varsa Allah yazsın.	

406.	Hayırlı işler.	يُعْطِيكَ الْعَافِيَةَ	Afiyet versin (Kolay Saygı gelsin).
407.	Hayırlı olsun. Hayırlı uğurlu olsun.	إِنْ شَاءَ اللَّهُ خَيْرٌ	Hayır inşa'Allah.
408.	Hayırlı sabahlar. Günaydın, İyi sabahlar.	صَبَاحُ الْخَيْرَاتِ	Hayırlar sabahı (Hayırlı sabahlar).
409.	Hayırlı yolculuklar. İyi yolculuklar.	اللَّهُ يَفْتَحُهَا بِوَجْهِكَ اللَّهُ يَسِيرُ طَرِيقَكَ	Allah yüzüne açtırsın. Allah yolunu kolaylaştırsın.
410.	Hayırlısı olsun.	اللَّهُ يُجِيبُ الْآلِي فِيهِ الْخَيْرِ	Allah bunun içinde ne hayır varsa onu getirsin (versin).
411.	Hayra alamet değil.	لَا يُبَشِّرُ بِالْخَيْرِ مِنْهُ عِلَامَةٌ خَيْرٍ	Hayırla müjde vermiyor. Hayra alamet değil.
412.	Hayret. Hayret bir şey. Hayret bir şey ya.	غَرِيبٌ إِشْيَ بَحِيرٍ إِشْيَ بِحُطِّ الْعَقْلِ بِالْكَفِّ	Gariptir. Hayret eden bir şey. Beyni avuç içine koyan bir şey.
413.	Hayrını gör. Hayrını göresin. İyi günlerde kullan.	تُشَوِّفُ عَلَى وَجْهِهِ الْخَيْرِ	Onun yüzüyle hayır gör.
414.	Hayrola?	خَيْرٌ شَوْ صَارَ؟ خَيْرٌ إِنْ شَاءَ اللَّهُ؟	Hayırdır ne olmuş? Hayırdır inşa'Allah.
415.	Helal olsun.	حَلَالٌ زَلَالٌ عَلَيْكَ اللَّهُ عَلَيْكَ	Helal Zela! sana. Dini değer Aferin sana.

416.	Helal.	صَحَّة صَحَّة	Sağlık sağlık	Dini değer
417.	Hem suçlu hem güçlü.	فَوْقَ حَقِّهِ دَفَّةً	Haklı olduğunda bile eziliyor.	
418.	Hem vallahi hem billahi.	وَاللَّهُ بِاللَّهِ تَالِهٌ وَيَكْسِرُ الْهَاءَ	Vallahi billahi ve He'ye (Harfine) kesre olsun.	Dini değer
419.	Hep beraber.	أَتَانَا وَأَتَاكُمْ اللَّهُ يَهْدِينَا وَيَهْدِيكُمْ اللَّهُ وَيُصْلِحْ بِأَلْكُم	Allah size ve bize sevap yazsın. Allah bize ve size hidayet versin ve gönlünüzü ıslah etsin.	
420.	Hepimizin bayramı kutlu olsun.	كُلُّ عَامٍ وَالْجَمِيعُ بُخَيْرٌ	Her yıl herkes hayırla olsun.	Dini değer
421.	Her Allah'ın günü.	رَبِّيَ اللَّهُ وَاحِدٌ	Allah'ın bir olduğu gibi.	Dini değer
422.	Her ne pahasına olursa olsun.	مَهْمَا كَلَّفَ الْأَمْرَ	Her ne pahasına olursa olsun. Bedeli ne olursa olsun.	
423.	Her neyse.	عَلَى كُلِّ حَالٍ	Her hâlükârda.	
424.	Her şey olacağına varır. İş olacağına varır.	الْمَكْتُوبِ رَح يَصِيرُ	Yazılan olacaktır.	Sabır
425.	Herkes kendi başının çaresine baksın.	كُلُّ وَاحِدٍ يَدَبِّرُ حَالَهُ	Herkes kendisini idare etsin. Herkes kendi işini kendisi çözsün.	Sorumluluk- Öz denetim
426.	Herkese benden çay (kahve, içki, vb.).	رَحْ أَوْزَعُ كُنَافَةٍ	Künefe dağıtırım (Islatacağım).	

427.	Hey Allah'ım yarabbim!	الله ربي!	Allah rabbim.	Dini değer
428.	Hey gidi günler hey! Hey gidi gençlik hey!	أَخْ عَايَامَ الشَّبَابِ	Ah gençlik günlerine!	
429.	Hırlı mıdır, hırsız mıdır?	مَا يَتَعَرَفُ أَصْلَهُ مَنْ فَصَّلَهُ	Aslını bilemezsin.	faslını
430.	Hoş bulduk. Hoş gördük.	أَهْلًا فَيْكِ	Hoş bulduk.	Saygı
431.	Hoş geldiniz. Hoş geldin.	أَهْلًا وَسَهْلًا	Hoş geldiniz. geldin.	Hoş Saygı
432.	Hoş geldiniz sefalar getirdiniz. Hoş geldin sefalar gerdirdin. Hoş geldiniz.	أَهْلًا وَسَهْلًا نَوَّرْتُونَا شَرَفْتُونَا أَنْسَتُونَا	Hoş geldiniz bizi aydınlattınız, bize şeref verdiniz Bize renk kattınız.	Saygı
433.	Hüküm Allah'ındır.	الْحُكْمُ بِيَدِ اللَّهِ	Hüküm elindedir.	Allah'ın Sabır- Dini değer değer
434.	Hürmetler ederim.	مَعَ فَائِقِ الْإِحْتِرَامِ	Tüm saygımla.	Saygı
435.	İki gözüm kör olsun.	رَيْتَهُمْ يَنْعَمُو عَيْونِي التَّنْتِنِينَ إِذَا بِكَذِبِ- وَيَنْشَلُ لِسَانِي	İki gözüm kör olsun- dili im inilsin (Söylediğim yalansa).	Dürüstlük
436.	İki gözüm önüme aksın.	تَنْعَمِي عَيْونِي إِذَا بِكَذِبِ	Gözlerim kör olsun yalan söylüyorsam	Dürüstlük
437.	İmdat!	إِلْحَقُوا	Yetişin	
438.	İnsanlık bende kalsın.	خَلِينِي أَكُونُ أَنَا الْمُنِيحِ	Ben iyi olanı olayım	

439.	İnşaAllah.	إن شاء الله	İnşaAllah.	Dini değer
440.	İnşaAllahı maşaAllahı var.	ما شاء الله عليه	Ona maşaAllah.	Dini değer
441.	İrtibatı koparmayalım. İrtibatı kesmeyelim. Araşalım.	خَلِينَا غَتَوَاصِلْ غَاتِّصَالْ	İletişimde kalalım. İrtibatta kalalım.	Dostluk – sevgi
442.	İsabet oldu.	غَالَوْجَع - بُمَحَلْهَا	Tam yerinde. Tam ağıra (Acıya, yaraya) bastı.	
443.	İster inan ister inanma.	بِدَكْ صَدِّقْ أَوْ لَا تُصَدِّقْ	İster inan ya da ister inanma.	Dürüstlük
444.	İş olacağına varır.	الْمَكْتُوبِ رَحْ يَصِيرْ	Yazılan olacaktır.	Sabır
445.	İşe bak.	شَفَاكَ	Bak işte.	
446.	İşimiz Allah'a kaldı.	وَكَلَّنَا أَمْرُنَا لِلَّهِ	İşimizi Allah'a vekil kıldık (Bıraktık).	Dini değer
447.	İşin içinde iş var.	الْمَوْضُوعِ فِيهِ إِنَّ	İşin içinde iş var. Bu konuda bir şey var. İşin (konunun) içinde inna (Gariplik, şüphe- iş) var	
448.	İşine bak. Sen kendi işine bak.	خَلِيكَ بِحَالِكَ بِشُغْلِكَ	Kendinle kal. Kendi işinin başına kal.	
449.	İyi akşamlar. Hayırlı akşamlar.	مَسَاءُ الْخَيْرِ مَسَاءُ الْخَيْرَاتِ مَسَاءُ النُّورِ مَسَاءُ النُّورِ وَالسُّرُورِ	Hayırlı akşamlar. Hayırların akşamı. Nur akşamı. Nur ve mutluluk akşamı.	

450.	İyi bayramlar. Mutlu bayramlar, hayırlı bayramlar, bayramınız mübarek olsun, bayramınız kutlu olsun.	عِيدُكُمْ مُبَارَكٌ عِيدُكُمْ سَعِيدٌ	Bayramınız mübarek olsun. Mutlu bayramlar.	Dini değer
451.	İyi çalışmalar. Hayırlı işler.	يُعْطِيكَ الْعَافِيَةَ	Sağlık afiyet versin.	Saygı
452.	İyi eğlenceler.	اسْتَمْتِعُوا	Eğlenin	
453.	İyi geceler.	تَصْبَحْ عَلَى خَيْرٍ	Hayra sabahlan (Uyan).	
454.	İyi günler nasıl yardımcı olabilirim? İyi akşamlar veya iyi geceler.	أَهْلًا وَسَهْلًا، كَيْفَ بَقَدَّرَ أَسَاعِدُكَ؟	Hoş gelindiniz, nasıl yardımcı olabilirim?	Yardımseverlik
455.	İyi günlerde giy. Güle güle giy. Güle güle giyin. Sırtında paralansın. Sırtında eksisin.	تَهْرِيقًا بِالْعَافِيَةِ	Afiyetle yıpratman dileğiyle.	
456.	İyi günlerde kullan. İyi günlerde kullanın. Güle güle kullan. Güle güle kullanın.	مُبَارَكٌ تَهْرِيقًا بِالْعَافِيَةِ تَشْوِيفَ عَوْجُوهِهِ الْخَيْرِ	Tebrikler. Afiyetle yıpratman dileğiyle. Yüzüne hayır gör.	
457.	İyi insanlar sözünün üstüne gelir.	ابن حلال لسا هلا كنا بسيرتك ابن الحلال عند ذكره بيان جنبنا سيرة القط أجي ينط	Helal çocuğu az önce senden bahsediyorduk. Kediden bahsettik zıplayarak geldi.	

458.	İyi sabahlar. Günaydın, Hayırlı sabahlar.	صباح الْخَيْرَاتِ- صباح النور والسرور- صباح الْفُل- صباح الياسمين	Hayırlı sabahlar. Nur ve mutluluk sabahı. Ful sabahı. Yasemin ve ful sabahı.
459.	İyi seneler.	كُلْ عام وإنت بُخیر	Her yıl hayırla ol.
460.	İyi şanslar.	بِالتَّوْفِيقِ حظاً موففاً	Muvaffakiyetle. İyi şanslar.
461.	İyi uykular.	نوماً هنيئاً	Rahat uykular (Allah rahatlık versin).
462.	İyi yaşa. Çok yaşa, sen de gör, Hep beraber.	صَحَّة يَرْحَمُكُمُ اللهُ أَثَابَنَا وَأَثَابَكُمْ اللهُ يَهْدِينَا وَيَهْدِيَكُمْ اللهُ وَيُصْلِحْ بِأَلْكُم	Sağlık olsun. Allah merhamet etsin. Allah size ve bize sevap yazsın. Allah bize ve size hidayet versin ve gönlünüzü ıslah etsin.
463.	İyi yıllar. İyi seneler.	سَنَةٍ سَعِيدَةٍ	Mutlu yıl.
464.	İyi yıllar.	سَنَةٍ سَعِيدَةٍ	Mutlu yıl.
465.	İyi yolculuklar. Hayırlı yolculuklar.	الله يَبْسِرَ طَرِيقَكَ	Allah yolunu kolaylaştırsın.
466.	İyilik sağlık.	بَخِير وَصَحَّة	Sağlık ve hayırla.
467.	İzin verir misiniz?	بِتَسْمَحَلِي؟ بِتَسْمَحِيلِي؟	İzin verir misiniz? Saygı
468.	İzin verirsiniz.	بِالْإِذْنِ- إِذَا تَبَيَّأْتَنَوْنَا	İzin verirsiniz. Saygı

469.	İzninizle. İzin verirsiniz, Müsaadenizle.	بِالْإِذْنِ مِنْكُمْ	Sizden (İzninizle).	izinle Saygı	
470.	Kaç paralık adam?	مَا بِسُوءِ تَغْرِيفَةٍ	Bir kuruş bile etmez.		
471.	Kaç paralık şey?	مَا بِسُوءِ إِشْيٍ	Hiçbir şey değmez.		
472.	Kader böyle imiş. Kader böyleymiş.	هَبْكَ مَكْتُوبٌ- قَضَاءٌ وَقَدَرٌ	Böyle yazılmış- kaderdir.	Sabır- değer	Dini
473.	Kader kismet.	قَضَاءٌ وَقَدَرٌ	Kaderdir.	Sabır- değer	Dini
474.	Kader.	قَدَرٌ	Kaderdir.	Sabır- değer	Dini
475.	Kafa yok.	فِشْ مُخٍ فِشْ فِهِمٍ فِشْ عَقْلٍ	Beyin yok. Kafası işlemiyor. Akıl yok.		
476.	Kahretsin.	تَبَّأُ- يَلْعَنُ...	Kahrolsun- lanet olsun.		
477.	Kahrolsun.	تَبَّأُ- يَلْعَنُ...	Kahrolsun- lanet olsun.		
478.	Kahveniz nasıl olsun? Kahvenizi nasıl alırsınız?	كَيْفَ قَهْوَتُكُمْ؟	Kahveniz nasıl?	Misafirlik	
479.	Kalp kalbe karşı derler. Kalp kalbe karşıymış.	الْقُلُوبُ عِنْدَ بَعْضِهَا	Kalp kalbe karşıdır.	Sevgi	
480.	Kalubeladan beri.	مِنْ سَنَةِ أَلْفٍ وَتِسْعِمِئَةٍ وَخَمْسِيَةِ	Bin dokuz yüz ahşap yılından beri.		

481.	Kelimenin tam anlamıyla.	بِكُلِّ مَعْنَى الْكَلِمَةِ	Kelimenin tam anlamıyla.	
482.	Kendine dikkat et. Kendine iyi bak.	اَنْتَبِهْ عَاَلَكْ دِير بَالَكْ عَاَلَكْ	Kendine dikkat et. Kendine iyi bak.	Öz denetim
483.	Kendine gel.	اِصْحَ عَاَلَكْ	Kendine uyan.	Öz denetim
484.	Kendine iyi bak. Kendine dikkat et.	اَنْتَبِهْ عَاَلَكْ دِير بَالَكْ عَاَلَكْ	Kendine dikkat et. Kendine iyi bak.	Öz denetim
485.	Kesene bereket.	دَائِمَةً- سَفْرَةَ عَامَرَةٍ مُبَارَكَةٍ	Devamlı (daim) olsun- Dolu ve bereketli sofranız olsun.	Misafirlik
486.	Kırk bir kere maşallah. Kırk bin kere maşallah. Kırk bir buçuk kere maşallah.	أَلْفَ مَا شَاءَ اللَّهُ	Bin maşaAllah.	Dini değer
487.	Kısa kes aydın havası olsun.	هَاتِ مِنَ الْآخِرِ	Sondan getir.	
488.	Kıskananlar çatlasın.	يُطَقُّوا الْغَيْرَانِينَ	Kıskananlar patlasın.	
489.	Kısmet.	قِسْمَةٌ وَنَصِيبٌ	Kısmet ve nasip.	Dini değer
490.	Kısmet değilmiş. Kısmet olmadı.	مَا فِي نَصِيبٍ	Nasip yokmuş.	Dini değer
491.	Kısmetse gelir Hint'ten Yemenden kısmet değilse ne gelir elden?	لَوْ فِيهِ خَيْرٌ يُنْزَلُ مِنْ سَائِعِ سَمَاءٍ	Onda hayır varsa yedinci Gökten iner.	Dini değer
492.	Kısmetse. Kısmet olursa.	إِذَا فِي نَصِيبٍ	Nasip varsa.	Dini değer

493.	Kıyas kabul etmez.	ما في وَجْه لِلْمُقَارَنَةِ ما في مَجَال لِلْمُقَارَنَةِ	Karşılaştırma yönü yok. Karşılaştırma imkânı yok.
494.	Kız doğdu.	أُبْصِرَ مِن أَجْنُثَةٍ بِنْتٍ	Kimin kızı olmuş acaba!
495.	Kolay gele.	يُعْطِيكَ الْعَافِيَةَ	Afiyet versin (Kolay Saygı gelsin).
496.	Kolay gelsin.	يُعْطِيكَ الْعَافِيَةَ	Afiyet versin (Kolay Saygı gelsin).
497.	Köpeğe atsan yemez.	الْكَلَابُ مَا يَتَوَكَّلُهَا مَا يَنْعَطِي لِلْحَيَوَانَاتِ	Onu köpekler bile yemez. Hayvanlara verilmez.
498.	Kör olas1. Kör olasıca. Kör olsun.	رَيْثِنِي أَنْعَمِي- أَنْشَلْ	Kör olayım- İnileyim
499.	Kötü kader.	بَخْتُ مُنَيَّلٍ- بَخْتِي الْمُنَيَّلِ	Kara baht- Kara bahtım. Dini değer
500.	Kulakları çınlasın.	خَلَّى دِينَاهُ يَتَخَرَّقُ	Kulakları deldin- yırtılsın.
501.	Kur'an'a el basarım. Kur'an'a el basayım.	بَخْلِفَ عَالِقُرَّانَ	Kuran-ı Kerim'e yemin Dürüstlük- ederim. Kur'an'a el Dini değer basarım.
502.	Kurban olduğum.	أَفْدَاكَ- فِدْوَةٌ (تسلملي)	Sana kendimi feda Sevgi ederim (Bana salım, sağlıklı kal).
503.	Kusura bakmayın. Kusura bakma. Kusurumuza	لَا تُؤَاخِذْنِي	Kusuruma bakmayın. Saygı

bakmayın. Kusura
kalmayın.

504.	Kusura bakmayın ev biraz dağınık.	لَا تُؤَاخِذُونَا الْبَيْتَ مُكَرَّكِبَ شَوِي	Kusurumuza bakmayın ev biraz dağınık.	Saygı
505.	Kutlarım.	بَحَيِّكَ	Seni kutlarım.	
506.	Laf aramızda. Laf aramızda kalsın.	بَيْنِي وَبَيْنَكَ الْحَكِي هَاد بَيْنَاثَا خَلَّى الْحَكِي هَاد بَيْنَنَا	Aramızda. Bu laf aramızdadır. Bu laf aramızda kalsın.	Öz denetim
507.	Laf olsun diye.	بَسْ بِدْهْ إشي يَحْكِي فِيهِ	Sadece konuşmak için.	
508.	Laf yok.	مَا عَلَيْهِ حَكِي	Üzerine laf yok.	
509.	Lafi mı olur?	مَا بَيْنُحْكِي فِيهَا مَا عَمَلْتْ شِي وَلَوْ	Lafi olmaz. Bir şey yapmadım. Lafi mı olur?	Yardımseverlik
510.	Lafi uzatmayalım.	بِدُون لَتْ وَعَجَن	Lafi uzatmadan.	Öz denetim
511.	Lafını balla kestim. Lafını kestim. Lafınızı kestim. Sözünü kestim. Sözünüzü kestim.	مَعْلَش قَاطَعْتْ كَلَامَكَ	Affedersin kestim.	sözünü Saygı
512.	Lafını unutma. Lafınızı unutmayın.	لَا تَنْسَى شَوْ بِدَكَ تَحْكِي	Söyleyeceğini unutma.	
513.	Lahavle.	لَا حَوْلَ وَلَا ...	Lahavle ve la	Dini değer
514.	Lamı cimi yok. Aması maması yok.	لَا بَسْ وَلَا مَسْ	Ama mama yok. Bas mas (Fakat Makat) yok.	

515.	Lanet olsun.	يَلْعَن...	Lanet olsun.	
516.	Lütfen.	لُطْفًا وَلَيْسَ أَمْرًا- لَوْ سَمَحْتَ!	Lütfen emir değil. Saygı Affedersen- izin verirsen.	
517.	Maalesef.	لِلْأَسَفِ- مَعَ الْأَسَفِ	Maalesef.	
518.	MaazaAllah.	أَعُوذُ بِاللّٰهِ- وَالْعِيَاذُ بِاللّٰهِ	MaazaAllah. AuzubiLlah.	Dini değer
519.	Maşa'Allah!	مَا شَاءَ اللّٰهُ!	Maşa'Allah!	Dini değer
520.	Maşa'Allahı var.	مَا شَاءَ اللّٰهُ عَنْهُ- عَنْهَا	Ona maşa'Allah!	Dini değer
521.	Mekânı cennet olsun.	اللّٰهُ يَجْعَلْ مَثْوَاهُ الْجَنَّةِ	Allah meskeni cennet etsin.	Dini değer
522.	Memnun olsun. Tanıştığımıza memnun oldum.	نَشْرَفْنَا- نَشْرَفْتَ بِمَعْرِفَتِكَ	Şerefendirildik. Sizinle tanışmamızla şerefendirildim.	Saygı
523.	Memnuniyetle.	بِكُلِّ سُورٍ	Memnuniyetle. Seve seve. Hayhay!	Saygı
524.	Merak etme.	لَا تَقْلُقْ - وَلَا يَهْمَكَ	Merak etme- dert etme.	
525.	Merhaba.	مَرْحَبًا	Merhaba.	
526.	Merhabalar.	مَرَا حِب!	Merhabalar.	
527.	Merhum.	الْمَرْحُومِ	Merhum.	Dini değer
528.	Mersi. Çok mersi.	مَرْسِي- مَرْسِي كُنْتِير	Mersi. Çok mersi.	Saygı

529.	Mesela. Örneğin, söz gelimi, söz gelişi, söz timsali.	مَسَلًا - عَلَى سَبِيلِ الْمِثَالِ	Mesela. Örneğin, söz gelimi, söz gelişi, söz timsali.
530.	Mesele yok.	مَشْ مُشْكِلَةٌ	Problem değil.
531.	Misafirler gitsin ben sana gösteririm.	أَنَا بَفَرْجِيكَ بَسْ يُرْزُحُوا الضُّيُوفَ	Ben sana gösteririm Sabır misafirler gidince.
532.	Mucize kabilinden.	مُعْجِزَةٌ	Mucize.
533.	Mutlu bayramlar. İyi bayramlar, Hayırlı bayramlar, bayramınız mübarek olsun, Bayramınız kutlu olsun.	عِيدٌ مُبَارَكٌ عِيدٌ سَعِيدٌ	Mübarek bayramlar. Dini değer Kutlu bayramlar.
534.	Mutlu yıllar, mutlu seneler.	كُلُّ عَامٍ وَإِنْتَوِ بَخِيرَ	Yeni mutlu yıl olsun. Her yıl hayırla olun.
535.	Mutluluklar dilerim.	بِثَمَنَّا لِكَ السَّعَادَةِ	Mutluluklar dilerim. Sevgi
536.	Mübarek olsun.	اللَّهُ يَبَارِكُ لَكَ فِيهِ	Allah sana mübarek Dini değer kılsın.
537.	Müsaade ederseniz. İzin verirsiniz.	بِالْإِذْنِ - إِذَا بَتَأْذَنُ لِي	İzinle. İzin verirsiniz. Saygı
538.	Müsaade sizin.	إِذْنُكَ مَعَكُمْ - مَعَكُمْ	İzin sizinle. Saygı
539.	Müsaadenizle. İzninizle.	بِالْإِذْنِ	İzinle. Saygı
540.	Müsait bir yerde. Müsait bir yer. Müsait bir yerde incek var.	يُعْطِيكَ الْعَافِيَةَ بُرَاخَتُكَ لَوْ سَمَحْتَ نَزَلَ عِنْدَكَ لَوْ	Afiyet versin (kolay gelsin). Yavaşla (rahatla) affederseniz.

	Müsait bir yerde indirir misiniz?	سَمَحْتُ عِنْدَكَ لَوْ سَمَحْتُ	Burada indirin lütfen. Burada lütfen.
541.	N'aber?	شو الأخبار؟	Haberler nedir?
542.	Nasıl gidiyor?	كيف الأمور ماشيّة؟ شو عامل؟	Durumlar nasıl gidiyor? Ne yapıyorsun?
543.	Nasılısın?	كيف حالك؟ كيفك؟ كيف الحال؟	Halin nasıl? Nasılısın? Hal nasıl?
544.	Nasılsınız?	كيف حالكم؟ كيف حضرّتك؟	Nasılsınız? Saygı
545.	Nazar değmesin. Maşa'Allah.	الله يحمّاه من العين- ما شاء الله	Allah gözden korusun. Dini değer Maşa'Allah.
546.	Ne demek?	ولؤ! لا شكر على واجب	Lafı mı olur? Yardımseverl Göreve teşekkür ik- Saygı edilmez.
547.	Ne demeli bilmem ki.	مش عارف شو أحكي	Ne (Diyeceğimi) söyleyeceğimi bilemiyorum.
548.	Ne demiş atalarımız? Atalarımız ne güzel söylemiş. Atalarımız ne güzel demiş.	شو بقول المثل- على رأي المثل... صدق اللي قال ...	Atasözü ne der... atasözünün görüşüne göre... Haklıymış şunu diyen ...
549.	Ne diyordum?	شو كنت بخكي؟ وين كنّا؟	Ne diyordum? Neredeydik? Nerede kaldık?

550.	Ne gereği vardı? Zahmet etmeseydin.	ليش مُغَلِّبُ حَالِك؟ ليش غَلِّبْتُ حَالِك؟ شو الدَّعوى؟ ما كان في داعي تُغَلِّبُ حَالِك	Niye zahmet ettin? Ne gereği vardı? Zahmet etmene gerek yoktu.	Saygı
551.	Ne günlere kaldık?	شو هَالزَمَنَ اللّٰي اُخْنَا فِيهِ؟ شو هَالزَمَنَ اللّٰي وَصِلْنَا لَهُ؟	Bu nasıl bir zaman içinde olduğumuz? Ne zamana geldik?	
552.	Ne haber?	شو الْأَخْبَار؟	Haberler nedir?	
553.	Ne haliniz varsa görün. Ne halin varsa gör. Ne hali varsa görsün. Ne halleri varsa görsünler.	إِغْمَلِ اللّٰي تَعْمَلُهُ	Ne yaparsan yap.	
554.	Ne münasebet!	شو مُنَاسَبَةٍ هَالكَلَام؟ شو دَخَلَ؟	Bu sözün münasebeti nedir? Ne alaka?	
555.	Ne oldum delisi.	شِبْعَان بَعْدَ جُوع	Açlıktan sonra tok olmuş birisi.	
556.	Ne olur ne olmaz	إِنْ صَارَ مَا صَارَ	Ne olur ne olmaz.	Öz denetim
557.	Ne sihirdir ne keramet el çabukluğu marifet.	خَفَّةُ يَدٍ	El çabukluğu.	
558.	Ne var ne yok?	شو في ما في؟	Ne var ne yok?	
559.	Ne yazık ki.	مَعَ الْأَسَفِ- لِلْأَسَفِ	Maalesef.	
560.	Ne zahmeti canım!	أَيُّ غَلْبَةٍ! لَا غَلْبَةَ وَلَا شَيْءٍ... بِالْعَكْسِ...	Ne zahmeti? Yok bir zahmet. Aksine...	Yardımseverlik- Saygı

561.	Ne zaman ıslatıyoruz? متى رَحْ نَتَحْلِي؟ متى رح تحلينا	Ne zaman tatlı yiyeceğiz? Bize ne zaman tatlı yedireceksin(iz)?
562.	Neler olmuş da haberimiz yok. صاير عَجَب العُجَاب وما عِنَّا خَبَر	Çok acayip olaylar olmuş ve haberimiz yokmuş.
563.	Nerde beleş oraya yerleş. اللَّي بِبَلَّاش كَثَّر مِنُّهُ	Beleş olanlardan artır.
564.	Nerede bu devlet? وَين الحُكُومَة؟	Devlet nerede?
565.	Nerede kalmıştık? وَين وَصِلْنَا Nerde kalmıştık? وَين بِالْحَكِي؟ كُنَّا؟	Lafın neresinde kaldık? Nerede kaldık? Neredeydik?
566.	Nerede o eski bayramlar? Nerede o eski ramazanlar? Nerede o eski günler? الله يَرْحَمْ أَعْيَاد زَمَان الله يَرْحَمْ أَيَّام زَمَان	Eski bayramlara rahmet eylesin. Eski günlere rahmet olsun.
567.	Nerelisin? Nerelisin hemşerim, memleket nere? Hemşerim, memleket nere? مَنْ وَين حَضْرَتْكَ؟ مَنْ وَين بَلَا زَعْرَة؟	Nerelisiniz? Nerelisiniz affedersiniz?
568.	NeüzübîLlah. الْعِيَاد بِاللَّهِ- نَعُودُ بِاللَّهِ	Allah'a sığınırız. Dini değer NeüzübîLlah.
569.	Neyse. عَلَى كُلِّ حَال	Her neyse.

570.	Neyse lafı uzatmayalım.	الْمُهْم- بِالْمُخْتَصَرِ الْمُفِيد- بِدُونِ زِيَادَةٍ حَكِي- بِدُونِ طَوْل كَلَام- بِدُونِ أَلْت وَعَجَن	Mühim olan... Faydalı özetle. Lafı arttırmadan. Lafı uzatmadan.	Öz denetim
571.	Neyse uzatmayayım. Uzatmayalım.	على كُلِّ حال بِدُونِ طَوْلِ الْحَدِيثِ	Her neyse. Lafı uzatmadan.	Öz denetim
572.	Neyse, önemli değil.	على كُلِّ حال مِشْ مُهْم	Her neyse. Önemli değil.	
573.	Niye zahmet ettiniz?	لِيشْ مُكَلِّفْ حَالَكْ؟ لِيشْ مُكَلِّفِينْ حَالَكُمْ؟ لِيشْ مُغْلِبِينْ حَالَكُمْ؟ لِيشْ غَلَّبْتْ حَالَكْ؟ شو الدَّعْوَى؟ ما كان في داعي تُغَلِّبْ حَالَكْ	Niye zahmet ettiniz? Ne gereği vardı? Zahmet etmene gerek yoktu.	Saygı
574.	Oh canıma değsin.	اللَّهُمَّ لَا شَمَاءَةَ	Oh Allah'ım alay olmasın. Oh olsun demeyelim.	
575.	Oh olsun!	هَهْ! بَسْتَاهْل! بَسْتَاهْل!	He! Hakkettin!	Hakketti!
576.	Olacak şey değil.	ما بِصِيرْ هَالْحَكِي	Bu olmaz bir şey.	
577.	Olan oldu.	الَّتِي صار صار	Olan oldu.	
578.	Oldum olası.	نَفْسِ الدِّيَابِاجَةِ السيناريو	Aynı dibace. (Senaryo)	
579.	Olmak ya da olmamak.	أكون أو لا أكون	Olurum ya da olmam.	

580.	Olmaz böyle şey.	مَا بِصِيرِ هَذَا الْحَكِي	Olmaz öyle söz.
581.	Olmaz olsun.	عُمْرِيْهُ! عُمْرِيْهُ مَا يَكُونُ!	Hiç olmasın!
582.	Onlar aya biz yaya.	إِلْعَزْ لِلرُّزْ وَالْبُرْغُلْ شَنْقْ حَالْهُ	İtibar pirinç içindir. Bulgur ise kendini astı.
583.	Öl de öleyim.	رُوحِيْ فِدَاكَ أَطْلُبْ رُوحِي بَعْطِيْكَ	Ruhum sana feda. Sevgi Ruhumu iste veririm.
584.	Ölçmek gibi olmasın. Benzetmek gibi olmasın.	بِدُونِ تَشْبِيْهِ	Benzetme olmadan. Saygı Benzetmeksizin.
585.	Ölseydim de bu günleri görmeseydim.	رَبِّنِّيْ مُتِّتْ وَلَا شَفْتُ هَالْأَيَّامِ (...قَالَتْ يَا لَيْتَنِي مِتُّ قَبْلَ هَذَا وَكُنْتُ نَسِيًّا مِّنْ سَيِّئَاتِي) (سورة مريم 23)	Ölseydim de bu günleri görmeseydim. Meryem, “Keşke bundan önce ölseydim de unutulup gitseydim!” dedi. (Meryem Suresi 23. Ayet).
586.	Ölüm Allah’ın emridir.	الْمَوْتُ حَقٌّ	Ölüm bir haktır. Dini değer
587.	Ölüm hak miras helal.	الْمَوْتُ حَقٌّ	Ölüm bir haktır. Dini değer
588.	Ölümlü dünya.	الدُّنْيَا فَانِيَةٌ	Dünya fani (Fani Dini değer Dünya).
589.	Ömrüne bereket. Ömrünüze bereket.	اللَّهُ يُبَارِكُ بِعُمْرِكَ	Allah ömrüne bereket Dini değer versin. Allah ömrünüzü bereketli kılsın.

590.	Ömürlü hayırlı olsun.	الله يُخَالِئُكُمْ يَاه	Allah size korusun. Dini değer (Bağışlasın)
591.	Önemli değil.	مِش مُشْكِلَة	Problem değil.
592.	Örneğin, mesela.	على سَبِيلِ الْمَثَالِ - مثلاً - مسلاً	Örneğin, mesela.
593.	Ötesi var mı?	في شَيءٍ تَانِي؟ ضَائِلٌ حَكِي تَانِي؟	Başka bir şey var mı? Başka söylenecek laf var mı?
594.	Ötesi yok.	مَا عِنْدِي إِشْيٍ أَحْكِيهِ (أَضِيفَهُ)	Ekleyeceğim bir şey yok. Söyleyeceğim yok.
595.	Öyle olsun.	مِثْلَ مَا بِدَكَ	Nasıl istersen.
596.	Özrü kabahatinden büyük.	عُذْرٌ أَقْبَحُ مِنْ ذَنْبٍ	Özrü kabahatinden çirkin.
597.	Özür dilerim.	بِعُذْرِي مِنْكَ - آسَفُ - آسَفَةٌ	Özür dilerim. Saygı Üzgünüm.
598.	Paha biçilmez.	لَا يُقَدَّرُ بِثَمَنٍ	Paha biçilmez.
599.	Parasını veremeyen, üstünü alamayan var mı?	بَاقِي؟ فِي حَدا مَا أُعْطِيَ أُجْرَتُهُ؟ فِي حَدا ضَائِلُهُ بَاقِي؟	Üstü? Adalet Ücretini vermeyen var mı? Üstünü alamayan var mı?
600.	Pardon.	عَفْوَ	Pardon, affedersin. Saygı
601.	Rabbena hakkı için.	وَعِزَّةَ رَبِّي	Rabbimi izzetiyle yemin ederim. Dini değer

602.	Rabbena hep bana.	اللَّهُمَّ نَفْسِي	Allah'ım kendim.	
603.	Rahatsız ediyorum.	أَرْعَجْتُكَ أَنَا مَعْلِش- غَلَبْتُكَ أَنَا	Rahatsız ettim ama...Zahmet verdim.	Saygı
604.	Rahmet olsun.	اللَّهُ يَرْحَمُهُ- رَحْمَةً اللَّهُ عَلَيْهِ- عَلَيْهَا	Allah rahmet eylesin. Ona Allah'ın rahmeti olsun.	Dini değer
605.	Rahmeti rahmana kavuştu. Rahmeti rahmana kavuşmuş.	إِنْتَقَلَ إِلَى رَحْمَةِ اللَّهِ	Allah'ın rahmetine nakledildi.	Dini değer
606.	Rahmetli.	الْمَرْحُوم	Merhum.	Dini değer
607.	Rasgele.	عَشَوَائِي- حَيَّا اللَّهُ بِيَا اللَّهُ	Rasgele. Yarım yamalak.	
608.	Rica ederim.	العفو- وَلَوْ! عَفْوَ- أَهْلًا- وَلَا يَهْمَكَ	Rica ederim.	Saygı
609.	Rica etsem.	إِذَا فِي مَجَال- لَوْ سَمَحْتَ- إِذَا مُمَكِّن	İmkân varsa... izin verirsen.	Saygı
610.	Rüyamda görsem inanmam.	لَوْ أَشُوفُ بَعْیُونِي مَا بَصَدِّقْ	Kendi gözlerimle görsem de inanmam.	
611.	Saadetler dilerim.	بِنِّمَالِكُمُ السَّعَادَةِ	Saadet dilerim.	Sevgi
612.	Saatiniz var mı? Pardon, saatiniz var mı?	لَوْ سَمَحْتَ- كَمْ السَّاعَةِ؟	Affedersiniz, saat kaç?	
613.	Sabah ola hayrola.	الصَّبَّاحُ رِبَاح	Sabah kazançtır.	Sabır
614.	Sabah-ı şerifleriniz hayrolsun.	صَبَّحَكَ بِالْخَيْرِ	Hayırla sabahla.	

615.	Sabahınız hayrolsun.	صَبَّحَكَ بِالْخَيْرِ	Hayırla sabahla.	
616.	Sadede gelelim. Sadede gel.	أَعْطِينِي الرَّبِّدَةَ أَعْطِينِي الْمُخْتَصِرَ أَعْطِينِي الصَّافِي	Lafın özünü ver. Özeti ver. Sadeyi ver.	Öz denetim
617.	Sağ olsun- sağ olsunlar.	اللّٰهُ يُسَلِّمُهُ- اللّٰهُ يُسَلِّمُهُمْ	Sağ olsun- sağ olsunlar.	Saygı
618.	Sağ olun var olun.	اللّٰهُ يُخْلِقُكَ تَسْلَمَ	Sağ olun var olun.	Saygı
619.	Sağ olun- sağ ol.	تَسْلَمَ- تَسْلَمُوا	Sağ olun- sağ ol.	Saygı
620.	Sağ salim gel.	تَوْصَلَ بِالسَّلَامَةِ	Selametle var (ulaş-gel).	Sevgi
621.	Sağ salim git. Sağ salim git gel. Sağ salim git sağ salim gel.	ثُرُوحٌ وَتَزَجَعُ بِالسَّلَامَةِ	Selametle gidip dön.	Sevgi
622.	Sağ yap.	إِكْسِرْ يَمِينِ- لِفَ (إِخْرِفْ) عَالِمِينَ	Sağa (kır) dön.	Yardımsesverlik
623.	Sağlığınıza.	بُصِحَّتْكُمْ- بُصِحَّتْكَ	Sağlığınıza.	
624.	Sağlık olsun.	المُّهْمُ الصِّحَّةِ	Önemli olan sağlık.	
625.	Sağlık ve mutluluklar dilerim.	بِنِّمْنَالِكَ السَّعَادَةِ وَالصِّحَّةِ	Sağlık ve mutluluklar dilerim.	Sevgi
626.	Sağlık, mutluluk ve başarı dolu günler dilerim.	بِنِّمْنَالِكَ أَيَّامٍ مَّليَّةٍ بِالنَّجَاحِ وَالسَّعَادَةِ وَالصِّحَّةِ	Sağlık, mutluluk ve başarı dolu günler dilerim.	Sevgi
627.	Sakın ha!	أَوْعَكَ هَا!	Sakın ha!	
628.	Sana da.	وَالَّذِ كَمَا- وَإِنْتَ كَمَا	Sana da. Sen de.	

629.	Sana ne?	شو دَخَلَك؟ شو خَصَّكَ؟ وإنت مالك؟	Senin ne alakan var? Sana ne?
630.	Saygılarımla.	كُلِّ الاحْتِرَام- مَع الاحْتِرَام- احْتِرَامَاتِي	Tüm saygıyla. Saygı Saygıyla. Saygılarımla.
631.	Sehven.	سَهْوًا	Sehven.
632.	Selam.	سَلَام	Selam.
633.	Selam söyle. Selam söyleyin.	سَلِّمْ لِي عَلَيْهِ- عَلَيْهَا- عَلَيْهِم	Selam söyle. Selam söyleyin.
634.	Selametle.	بِالسَّلَامَةِ	Selametle.
635.	Selamünaleyküm.	السَّلَامُ عَلَيْكُمْ	Selamünaleyküm. Dini değer-Saygı
636.	Sen beni güldürdün Allah da seni güldürsün.	اللَّهُ يَبْسِطُكَ مِثْلَ مَا أَبْسَطَنِي	Allah beni sevindirdiğin gibi seni sevindirsin. Mutlu ettiğin gibi...
637.	Sen bilirsin. Siz bilirsiniz.	إِنْتَ أَذْرَى	Sen daha iyi bilirsin.
638.	Sen de gör.	أَتَابْنَا وَأَتَابَكُمْ اللَّهُ يَهْدِينَا وَيَهْدِيكُمْ اللَّهُ وَيُصْلِحْ بِالْكُم	Allah size ve bize sevap yazsın. Allah bize ve size hidayet versin ve gönlünüzü ıslah etsin.
639.	Sen erkek değil misin?	يَا حَيْفَ عَالِزْ لَام- إِنْتَ مِش زَلَمَةٌ؟	Hayıflar olsun adamlara! Ne utançtır adamlara! Sen adam değil misin?

640.	Sen giderken ben dönüyordum.	يَطْعَمَكَ الْحَجَّ وَالنَّاسَ رَاجِعَةً؟	İnsanlar geri dönerken sana hac nasip etsin.
641.	Sen giderken ben geliyordum. (Bize de mi lolo?)	مَشْ عَلَيْنَا يَا مَنَدَلِينَا إِخْنَا اللَّي قَشْرَنَاكِي بَايْدِينَا مَشْ عَمَامَا يَا بَابَا	Bize mi mandalina? Biz kendi ellerimizle seni soymadık mı? Anneye değil baba!
642.	Sen sağ ben selamet.	سَلَامَةً تُسَلِّمُكَ...	
643.	Sen yoluna ben yoluma.	إِنْتَ بَطْرِيْق وَأَنَا بَطْرِيْق	Sen bir yola ben bir yola.
644.	Senden bir şey olmaz.	عُمْرُكَ مَا بِنُصِيرُ - عُمْرُهُ مَا بِصِيرُ فِيكَ الْخَيْرُ	Sen hiçbir şey olamazsın. Sende hiç hayır olmaz.
645.	Senden gelecek hayır Allah'tan gelsin.	مَا بَدِّي مَتَّكَ إِشِي رَبِّي وَحْدُ بِكَفِينِي	Senden bir şey istemem, Rabbim bana yeter.
646.	Senden hayır yok.	مَا فِيكَ خَيْرُ - مَا مَتَّكَ فَايْدَةُ	Sende hayır yok. Senden fayda yok.
647.	Ses seda yok.	لَا صَوْت وَلَا صَدَى	Ne ses ne de seda.
648.	Sizi tanıştırayım.	أَعْرِفُكُمْ بِبَعْضِ - بَعْرِفُوكَ...	Sizi tanıştırayım. Saygı
649.	Sıhhatler olsun. Saatler olsun.	نَعِيمًا	Refahlar olsun. Sıhhatler olsun
650.	Sıkma tatlı canını. Üzme tatlı canını.	لَا تُزَعِّلْ حَالَكَ	Kendini üzme. Sevgi- Dostluk- Öz denetim

651.	Sırtında eskisin. Sırtınızda eskisin.	تَهْرِيه بِالْعَافِيَةِ	Afiyetle yıprat (Eskit)	
652.	Siftah senden bereket Allah'tan.	اسْتَفْتَحْنَا فِيكَ - الله يُزِيد	Senle açıldık. Allah ziyade etsin.	Dini değer
653.	Siz nasılsınız?	وَأَنْتَو كَيْفُكُمْ - وَأَنْتَو كَيْفَ حَالُكُمْ؟	Siz de nasılsınız?	Saygı
654.	Size döneceğim. Size tekrar döneceğim. Sana döneceğim. Sana tekrar döneceğim.	بَرَجَع بَرْنَاكَ	Tekrar ararım.	Saygı
655.	Size layık değil ama.	مَا فِي شَيْ مِنْ قِيَمَتِكَ (قِيَمَتُكُمْ) مِش مِنْ قِيَمَتُكُمْ	Sizin değerimize göre bir şey yok. Sizin değerimize göre değildir.	Saygı – Sevgi
656.	Sizi karı koca ilan ediyorum. Sizleri karı koca ilan ediyorum.	أَعْلَنُكُمْ زَوْجًا وَزَوْجَةً	Sizi karı koca ilan ediyorum. Sizleri karı koca ilan ediyorum.	
657.	Sizin de buyurduğunuz gibi.	مِثْلَ مَا تُفَضَّلَاتُ حَضْرَتِكَ	Sizin de buyurduğunuz gibi.	Saygı
658.	Sol yap.	إِحْرَفْ شَمَالٍ لِف - إِكْسِرْ عَالِشَمَالٍ	Sola (kır) dön.	Yardımseverlik
659.	Söz gelimi. Mesela.	مَسَلًا	Mesela.	
660.	Söz gelişi. Mesela.	عَلَى سَبِيلِ الْمِثَالِ	Mesela. Örneğin.	
661.	Söz temsili. Mesela.	مِثَالٍ	Örnek.	

662.	Söz veriyorum.	بُوعِدْكَ – وَعِدْ	Söz veriyorum. Sözdür.	Sorumluluk- Dürüstlük
663.	Söz yok.	ما عليه حَكِي	Üzerine söz yok.	
		ما عليه غَيْرَة	Üzerine toz yok.	
664.	Sözüm meclisten dışarı.	ما بَقَصْدُكُمْ	Sizi kastetmiyorum.	Saygı
665.	Sözünü unutma. Sözünüzü unutmayın. Lafını unutma.	لا تَنْسَى شَوْ بِدِكَ تَحْكِي	Söyleyeceğini unutma.	
666.	Su gibi aziz ol.	الله يسقيكي من مية زمزم	Allah seni zemzemden sularsın (İçirsin).	
667.	Şah mat.	كش مَلِكْ	Kralı kov.	
668.	Şakası yok.	فِش مَزَح فِيهَا ما عِنْدَهُ مَزَح	Bunda şaka yok. Onda şaka yok.	
669.	Şansınız bol olsun.	حظاً مَوْفَقاً	Muvaffak şansalar.	
670.	Şart olsun.	عَلَي الطَّلَاق	Boşamaya ant içerim ki	Dürüstlük
671.	Şerefimize! Şerefe! Sağlığınıza!	بُصِحَّتْكَ- بُصِحَّتْكُمْ	Sağlığınıza.	
672.	Şeytan diyor ki.	الشَّيْطَان قَاعِدْ بُوسْوَسْلي ...	Şeytan bana şunu vesvese ediyor.	
673.	Şifa niyetine.	بِنِيَّةِ الشِّفَاءِ	Şifa niyetine.	

674.	Şifalar olsun.	بِالشِّفَا	Şifa ile.	
675.	Şu feleğin işine bak.	شَوْفَ الْحَظِّ الَّلِّي إِلَيَّ	Şansıma bak.	
676.	Şuna bak.	شُفْلَكَ هَاد	Şuna bak.	
677.	Şükür Allah’a	الشُّكْرُ لِلَّهِ	Şükür Allah’a.	Dini değer
678.	Şükür Kavuşturana.	الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّلِّي جَمَعَنَا	Bizi kavuşturan Allah’a hamdolsun.	Dini değer
679.	Şükürler olsun.	أَلْفَ حَمْدٍ	Bin hamdolsun.	
680.	Sürçülisan ettikse affola.	سَامَحُونَا إِذَا إِنْزَلْ أُسَانَا	Lisanımız sürçtüyse affedin.	Saygı- Sorumluluk
681.	Tabiri caizse.	إِذَا جَازَ التَّعْبِيرِ	Tabiri caize.	
682.	Tabirimi mazur görün.	سَامَحْنِي بِهَآلِ الْكَلِمَةِ	Bu kelimemi affedin.	Saygı
683.	Tadı tuzu yok.	لَا لَوْنَ وَلَا طَعِمَ	Ne rengi ne de tadı var.	
684.	Tahtaya vur, dilini ısır, popunu kaşı. Dilini ısır, tahtaya vur.	دُقْ عَالِخَشَبِ	Ahşaba vur.	
685.	Tahtaya vuralım.	دُقُّوْا عَالِخَشَبِ	Ahşaba vurun.	
686.	Takdir böyle imiş.	هَيْكَ مَّقْدَرَلْنَا- هَيْكَ مَكْتُولُنَا	Alnımıza böyle yazılmış. Alına yazılan budur.	Sabır- Dini değer
687.	Takdiri ilahi. Takdiri ilahi böyleymiş.	التَّقْدِيرُ الْإِلَهِي- تَقْدِيرُ مَنْ رَبِّ العَالَمِينَ	Takdiri ilahi. Takdiri ilahi böyleymiş.	Sabır- Dini değer

688.	Tam ağızıma layık. Tam ağızına layık.	تَمَاماً الَّذِي يَجِبُهُ قَلْبِي - طَعْمُهُ تَمِي	Tamamen kalbimin sevdiği gibidir. Ağızımın tadı. Damağımanın tadı.
689.	Tam isabet.	إِصَابَةٌ بِمَحَلِّهَا	Yerinde bir isabet.
690.	Tam üstüne bastın (ayağını kaldır).	جَبَّئْتُهَا عَالَوْجَع	Tam acıya bastın.
691.	Tamam mı?	تمام؟ ماشي؟	Tamam? Yürür mü (İdare eder mi)?
692.	Tamamen duygusal.	حَسَّاسٌ عَالِ الْآخِرِ	Son derece hassas.
693.	Tanıştığımıza memnun oldum.	تَشَرَّفْنَا - تَشَرَّفْتَ بِمَعْرِفَتِكَ	Şereflendirildik. Sizinle Saygı tanışmamızla şereflendirildim.
694.	Tanrı aşkına. Allah aşkına.	بِاللَّهِ عَلَيْكَ!	Allah aşkına. Dini değer
695.	Tanrı korusun. Allah korusun.	بُعِيدَ الشَّرِّ اللَّهُ يَسْتُرُ	Şer uzak olsun. Dini değer Allah korusun.
696.	Tanrı misafiri.	ضَيْفُ اللَّهِ	Allah'ın misafiri. Dini değer
697.	Tanrı vergisi.	هِبَةُ اللَّهِ	Allah'ın hediyesi. Dini değer Hibesi.
698.	Tanrı yardımcınız olsun.	اللَّهُ يُعِينُكُمْ	Allah yardımcınız Dini değer olsun.
699.	Tanrı'ya şükür. Allah'a şükür.	الْحَمْدُ لِلَّهِ - الشُّكْرُ لِلَّهِ	Elhamdülilllah. Şükür Dini değer Allah'a.

700.	Tanrıya şükürler olsun. Allah şükürler olsun.	أَلْفَ حَمْدٍ وَشُكْرٍ	Bin hamt ve şükür.	Dini değer
701.	Tarih tekerrürden ibarettir.	التَّارِيخُ يُعِيدُ نَفْسَهُ	Tarih kendisini tekrarlar.	
702.	Tasası sana mı düştü?	مِنْ طَلَبَ رَأْيِكَ؟ مِنْ طَلَبَ مِنْكَ تَدْخُلُ؟	Fikrini kim istedi? Dahil olmanı kim istedi?	
703.	Tatlı rüyalar.	أَحْلَامٌ سَعِيدَةٌ	Mutlu rüyalar.	
704.	Tebrik ederim.	مُبَارَكٌ- مُبْرُوكٌ- أَلْفَ مُبْرُوكٌ- أَلْفَ مُبَارَكٌ	Mübarek olsun. Tebrikler. Bin tebrik.	
705.	Tebrikler. Tebrik ederim.	مُبَارَكٌ- مُبْرُوكٌ- أَلْفَ مُبْرُوكٌ- أَلْفَ مُبَارَكٌ	Mübarek olsun. Tebrikler. Bin tebrik.	
706.	Teessüf ederim.	يَا لِلْأَسَفِ	Ya maalesef.	Saygı
707.	Teslim ol!	سَلِّمْ نَفْسَكَ	Kendini teslim et.	
708.	Teşekkür ederim.	شُكْرًا- أَشْكُرُكَ	(Sana) teşekkür ederim	Saygı
709.	Teşekkürler. Teşekkür ederim.	شُكْرًا- أَشْكُرُكَ- تَشْكُرَاتٍ	(Sana) teşekkür ederim. Teşekkürler.	Saygı
710.	Topla gel.	عُدَّ وَارْجِعْ	Düzelt ve geri dön.	Yardımsızlık
711.	Tövbe.	تَوْبَةٌ- مَا بَعِيدُهَا- حُرْمَةٌ	Tövbe tekrar yapmam.	Sorumluluk – Öz denetim- Dini değer
712.	Tövbe de!	تَفٍّ مِنْ تَمَكٍّ-	Ağızından tükürt. Rabbine istiğfar et.	Dini değer

اِسْتَغْفِر رَبَّكَ

713.	Tövbe estağfurullah!	استغفر الله العظيم	EstağfurulLah El Azim	Dini değer
714.	Tövbe tövbe! Tövbe estağfurullah!	توبة توبة	Tövbe tövbe.	Dini değer
715.	Tövbe Yarabbi.	توبة يا ربّي	Tövbe Yarabbi.	Dini değer
716.	Tövbeler olsun.	توبة حُرَيْمَة أَعِيْذُهَا- بَيُوس التوبة	Tövbe haram olsun tekrar yaparsam. Tövbeyi öperim.	Öz denetim- Dini değer
717.	Tövbeler tövbesi. Tövbeler olsun.	توبة حُرَيْمَة أَعِيْذُهَا- بَيُوس التوبة	Tövbe haram olsun tekrar yaparsam. Tövbeyi öperim.	Öz denetim- dini değer
718.	Tutmayın beni.	ما حد يمسكني فلتوني عليه	Beni kimse tutmasın. Beni ona sallayın.	
719.	Umurumda değil.	ما يهمني! ولا عِبَالِي! آخر همّي	Dert etmem. Umurumda değil. Son derdim.	
720.	Uyku nedir bilmeden. Uyku durak yok.	بدون ما تُعْمَض عينه	Gözü kapanmadan.	
721.	Uzatmayalım. Neyse uzatmayayım.	بدون طول حديث	Lafı uzatmadan.	Öz denetim
722.	Uzun sözün kıyası.	مُخْتَصَرُ الْحَدِيث بِاخْتِصَار	Sözün özeti- özü. Özetle.	
723.	Üstü kalsın.	مُسَامَح- خَلِي الْباقِي	Affedildin. Üstü kalsın.	
724.	Üstüne vazife değil.	مِش واجب عليك	Sana bir görev değil.	

725.	Üstüne yok.	وَلَا أَحْسَنَ مِنْ هَيْكَ	Bundan iyisi yok.	
726.	Üzerinize afiyet.	بِالْعَافِيَةِ عَلَيْكَ	Üzerinize afiyet.	Saygı
727.	Üzgünüm.	بَعْتَذِرْ	Üzgünüm.	Saygı
728.	Üzme tatlı canını.	لَا تُزَعِلْ حَالَكْ	Üzme kendini.	Sevgi- Öz denetim
729.	Valla! Vallahi!	وَاللَّهِ!	Valla! Vallahi!	Dürüstlük- Dini değer
730.	Vallahi billahi! Vallah billah!	وَاللَّهِ بِاللَّهِ!	Vallahi billahi! Vallahi billah!	Dürüstlük- Dini değer
731.	Vallahi!	وَاللَّهِ وَيَكْسِرُ الْهَاءَ	Vallahi!	Dürüstlük- Dini değer
732.	Var ol.	اللَّهُ يَخْلُقُكَ	Var ol. Allah seni var kılsın.	Saygı- Sevgi
733.	Vatan sana canım feda.	أَفْدِيكَ بِرُوحِي يَا وَطَنَ	Ey vatan seni canımla feda ederim.	Vatanseverlik
734.	Vay bize! Vay bize vaylar bize.	يَا وَيْلِي عَلَى حَالِنَا	Vay bize. Vay halimize.	
735.	Vay vay vay!	واو!	Vav!	
736.	Velhasıl. Velhasılı kelam.	وَحَاصِلُ الْكَلَامِ	Velhasıl. Velhasılı kelam.	
737.	Velhasılı kelam. Velhasıl.	وَحَاصِلُ الْكَلَامِ	Velhasılı kelam. Velhasıl.	
738.	Ya Allah!	يَا اللَّهُ!	Ya Allah!	Dini değer
739.	Ya Rabbi!	يَا رَبِّي	Ya Rabbi!	Dini değer

740.	Ya sabır!	صَبْرَكَ يَا رَبَّ	Ya sabır ya Rabbi!	Sabır
741.	Yağ bal olsun.	سَمْنَةً وَعَسَلًا	Yağ ve bal olsun.	Sevgi
742.	Yahu!	هَيَّيْ	Hey!	
743.	Yaka bir tarafta paça bir tarafta.	مَشْرُوحًا	Dağınık.	
744.	Yakışık olmaz.	مِنْ مُنَاسِبٍ - مَشْ جُلُو	Münasip değil. Güzel değil.	
745.	Yakışır!	مُنَاسِبٌ - يَلْبِقُ - لَا يَبِقُ	Münasip. Yakışır.	
746.	Yalan söylüyorsam ne olayım.	رَيْثِي أَمُوتَ إِذَا بَكَذِبَ	Yalan söylüyorsam öleyim.	Dürüstlük
747.	Yallah!	يَلَا مِنْ هُونٍ	Yallah hadi buradan!	
748.	Yanından bile geçmemiş.	وَلَا إِلَهَ دَخَلَ - شَوْ جَابَ هَائِيْ عَهَائِيْ شَوْ دَخَلَ هَائِيْ بِهَائِيْ شَوْ جَابَ طُرْ لَمَرْحَبَا	Hiç alakası yok (Kel alaka). Bunun bununla ne alakası var? Tuzun merhabayla ne alakası var ki?	
749.	Yani.	يَغْنِي	Yani.	
750.	Yapma!	بُتْخَكِي جَدًّا! لَا تَقُولُهَا!	Ciddi mi söylüyorsun! Deme!	
751.	Yarabbim! Ya Rabbi!	يَا رَبِّيْ	Yarabbim! Ya Rabbi!	Dini değer
752.	Yaradan'a kurban olayım.	يَسْعِدُ اللَّهُ	Allah'ı mutlu etsin.	Dini değer
753.	Yaradan'a sığınıp.	عَمَلْنَا الْإِلَهِي عَلَيْنَا وَالْبَاقِي عَلَى اللَّهِ	Bize düşeni yaptık kalanı Yaradan'a.	Sabır- Dini değer

754.	Yarasın.	فِيهِ الْعَافِيَةُ	Afiyetle.	
755.	Yardımcı olabilir miyim?	مَحْتَاجُ مُسَاعَدَةٍ؟	Bir yardıma ihtiyacın var mı?	Yardımseverlik
756.	Yarım ağızla.	رَفَعَ عَتَبَ	Kınamay1 (sitemi) kaldırmak amacına. Nezaketten söylemek (Teklifte bulunmak).	
757.	Yasak.	مَمْنُوع	Yasak.	
758.	Yaşa! Yaşa sen! Çok yaşa sen!	يَا سَلَامَ- يَسْعُدُ اللَّهُ	Ya selam! Allah'ı mutlu etsin.	
759.	Yaşasın.	يَسْعُدُ اللَّهُ	Allah'ı mutlu etsin.	
760.	Yaşı uzun olsun.	اللَّهُ يُطَوِّلُ بَعْمُرَهُ	Allah ömrünü uzatsın.	
761.	Yazık be!	يَا حَرَامَ!	Ya haram!	
762.	Yazık!	حَرَام	Haram! Yazık!	
763.	Yazıklar olsun.	يَا حَيْفَ - يَا عَيْبَ الشُّوم	Ne utanç! Ne kadar ayıp!	
764.	Yazıktır, günahdır. Ayıptır, yazıktır, günahdır.	عَيْبَ حَرَام	Ayıp haram. Ayıp günah.	
765.	Yedi ceddine lanet. Ceddine lanet.	إِبْنِ (بِنْتِ) السَّبْتَةِ وَسَتَيْنِ كَلْبَ يَلْعَنُ أَبُوهُ أَبُوكَ	66 köpeğin oğlu (kızı). Babanın babasına lanet olsun.	
766.	Yemin billah.	يَمِينُ بِاللَّهِ	Yemin bilLah.	Dürüstlük-Dini değer
767.	Yemin ederim. Yemin ediyorum.	أَقْسِمُ بِاللَّهِ	Yemin bilLah ederim. Allah'a yemin ederim.	Dürüstlük-Dini değer

768.	Yemin et.	إِخْلِفْ	Yemin et.	Dini değer
769.	Yemin etsem başım ağrımaz.	مُسْتَعِدُّ أَحْلِفْ عَالِفُرَانْ	Kuran-ı Kerim'e yemin etmeye hazırım.	Dürüstlük- Dini değer
770.	Yenilir yutulur şey değil.	صَعِبٌ يَنْبُلَعُ	Yutulması zordur.	
771.	Yerin kulağı var.	لِلْحَيْطَانِ آذَانٌ	Duvarların kulağı var.	
772.	Yeter artık.	طَفَحَ الْكِيلُ! خَلَصَ بِكْفَى! وَبَعْدَيْنِ!	Kile (tahıl ölçüsü) taşıdı (İş dayanılmaz hal aldı). Bitti yeter! Peki sonra!	Sabır
773.	Yeter de artar bile.	بِكْفَى وَزِيَادَةً	Yeter de fazla.	
774.	Yetişin!	إِلْحَقُونِي- إِلْحَقُوا!	Yetişin!	
775.	Yıkıl karşımdan.	إِنْصِرَفْ مِنْ وَجْهِي- إِخْتَفِي مِنْ قُدَّامِي	Yüzümden defol. Önümden kaybol.	
776.	Yine bekleriz.	شَرَفُونَا مَرَّةً تَانِيَةً- عِيدُوهَا- تَقْضَلُوا عَلَيْنَا مَرَّةً تَانِيَةً	Bizi tekrar şereflendirin. Tekrar ziyaret edin. Bir daha buyurun.	Misafirlik
777.	Yine buyurun. Yine bekleriz.	عِيدُوهَا	Tekrar gelin. (Tekrarlayın).	Misafirlik
778.	Yok artık daha neler!	لَا هَادِيَ الْيَاسِ (كَانَ) نَاقِصًا!	Hayır bu da eksikti.	
779.	Yok artık!	لَا عَادًا!	Hadi be!	
780.	Yok be!	لَا مِشْنَ هَيْكٍ- مِشْنَ لَهْدَرَجَةٍ!	Hayır o kadar da değil.	

781.	Yok böyle bir şey.	ولا أَرُوغَ مِنْ هَيْك ما في مِثْل هَيْك	Bundan iyisi yok. Bunun misali yok.	
782.	Yok canım!	لا حَبِيبِي! لا حَبِيبَتِي! لا ياخي!- لا يَخْتِي!	Hayır canım. Hayır kardeşim.	
783.	Yok canım ne zahmeti.	لا غَلْبَةَ ولا إِشْي	Hiç zahmet yok.	Saygı- Yardımseverli iği
784.	Yok öyle bir şey.	ما في مِنْهُ هَذَا الْحَكِي	Öyle bir laf yok.	
785.	Yok, önemli değil.	لا مِشْ مُمْهِم- مِشْ مُشْكِلَة	Hayır, mühim değil- Problem değil.	
786.	Yolcu yolunda gerek.	كُلُّ واحدٍ عَشْغَلْه	Herkes kendi işine.	
787.	Yolunuz açık olsun. Yolun açık olsun.	الله يَسْهَلْ طَرِيقَكَ	Allah yolunu kolaylaştırsın.	
788.	Yolunuz açık, şansınız bol olsun. Yolunuz açık olsun.	الله يَسْهَلْ طَرِيقَكَ الله يَفْتَحْهَا بَوَجْهَكَ	Allah yolunu kolaylaştırsın. Allah yolu yüzüne açsın.	
789.	Yüzünü gören cennetlik.	عاش مِين شافَكَ وين أيامَكَ زَمان عَنَّاكَ	Seni gören yaşasın. Günlerin nerelerde çoktan görmedik.	Sevgi
790.	Yüzünüze güller	بَعِيدَ عَنَّاكَ أَجَلُّكُمْ الله	Senden uzak. Allah sizi tenzih etsin.	Saygı
791.	Zahmet etmeseydin.	ليشْ مُعَلِّبَ حَالِكَ	Niye zahmet ettin?	Saygı

792.	Zahmet ettiniz.	غَلَبْتُوا حَالَكُمْ	Zahmet ettiniz.	Saygı
793.	Zahmet olacak.	غَلْبَةٌ عَلَيْكَ- رَحْ أَغْلَبُكَ	Sana bir zahmet. Size bir zahmet.	Saygı
794.	Zahmet oldu.	غَلَبْتُكُمْ- غَلَبْتُكَ مَعِيَ- تَعَبْتُكَ- أَزْعَجْتُكَ	Zahmet ettim. Yordum seni. Rahatsız ettim.	Saygı
795.	Zahmet olmazsa. Size zahmet olmazsa.	إِذَا مَا فِي غَلْبَةٍ	Yok bir zahmet.	Saygı
796.	Zararı yok.	مَا بِأَثَرٍ	Etkisi yok.	
797.	Zehir zıkkım olsun.	رَيْتُو سَمِّ الْهَارِي	Yıpratan zehir olsun.	
798.	Zıkkımın kökünü ye.	كُلَّ سَمِّ الْهَارِي	Yıpratan zehir ye	
799.	Ziftin pekini ye.	كُلَّ اللَّيْ تَوَكَّلْهُ كُلَّ زِفْتٍ عُمْرَيْكَ مَا أَكَلْتُ	Ne yersen ye. Zift ye. Hiç yeme.	
800.	Ziyade olsun.	دَائِمَةً- اللَّهُ يَجْعَلْهَا عَامَّةً- اللَّهُ يَزِيدُ وَيُبَارِكُ	Daim olsun.	Misafirlik- Saygı

Tablo 6 incelendiğinde derlenmiş olan ve esas alınan Türkçe eserlerinden Ürdün Arapçasıyla ortak ve benzeşen 800 kalıp söz tespit edilmiştir. Esas alınan değerler açısından Sıralanmış kalıp sözler incelendiğinde en fazla rastlanan değer, dini değer olarak belirlenirken vatanseverlik değerine ise en az rastlanmıştır. Dini değer 231, saygı 79, sevgi 36, sabır 33, dürüstlük 26, öz denetim 24, adalet 12, misafirlik 9, sorumluluk 8, yardımseverlik 9, dostluk 4 ve vatanseverlik değeri 3 kere tespit edilmiştir.

Birebir ortak deyimlerin örnekleri:

1. Acil şifalar dilerim.
2. Başım gözüm üstüne- Gözüm başım üstüne, göz baş üstüne.
3. Ben sana gösteririm.

4. Canı çıksın.
5. Çoğu gitti azı kaldı.
6. Dinde zorlama yoktur. AL Bakara Suresi 256. Ayet.
7. Eksik olsun. İstemem eksik olsun.
8. Görüşürüz.
9. Haberin olsun.
10. İster inan ister inanma.
11. Kelimenin tam anlamıyla.
12. Laf aramızda. Laf aramızda kalsın.
13. Misafirler gitsin ben sana gösteririm.
14. Ne olur ne olmaz?
15. Ne var ne yok?
16. Olan oldu.
17. Ölseydim de bu günleri görmeseydim.
18. Sağ olun var olun.
19. Sakın ha!
20. Şifa niyetine.
21. Tabiri caize.
22. Valla! Vallahi!
23. Yağ bal olsun.
24. Yemin et.
25. Zahmet ettiniz.

Benzeşen deyimlerin örnekleri:

1. Adam Değilim- Adım Olmaz eğer... Adam olmam eğer....
2. Başarı Allah'tandır- Muvaffakiyet Allah'tandır.
3. Benden çok yaşayacaksın- sen benden çok yaşayacaksın- Ömrün benim ömrümden daha uzundur.
4. Canının sağlığı- Sağlığını isterim. Sağlıklı ol yeter.
5. Çenen tutulsun- Dilin inilsin.
6. Darısı başına- Akıbet senin olsun. Sıra sende olsun.
7. Dile kolay- Konuşmak kolay.
8. Erkek sözü- Adamların sözü.
9. Erkeksen yap- Adamsan- erkeksen yap.

10. Gönlünden ne koparsa- Gönlünden ne çıkarsa.
11. Hangi rüzgâr attı? Hangi rüzgâr attı seni? Sen mi geldin yoksa hava mı attı seni?
12. İyi günlerde giy. Güle güle giy. Güle güle giyin. Sırtında paralansın. Sırtında eksisin- Afiyetle yıpratman dileğiyle.
13. Kız doğdu- Kimin kızı olmuş acaba!
14. Lamı cimi yok- Ama mama yok. Bas mas yok.
15. Müsaade sizin- İzin sizinle.
16. Nazar değmesin. Maşallah- Allah gözden korusun. Maşallah.
17. Ne gereği vardı? Zahmet etmeseydin- Niye zahmet ettin? Ne gereği vardı? Zahmet etmene gerek yoktu.
18. Olmaz olsun- hiç olmasın.
19. Öl de öleyim- Canım sana feda. Canımı iste veririm.
20. Rabbenâ hep bana- Allah'ım kendim.
21. Sağlık olsun- Önemli olan sağlık.
22. Senden bir şey olmaz- Sen hiçbir şey olamazsın. Sende hiç hayır olmaz.
23. Şeytan diyor ki- Şeytan bana şöyle vesvese ediyor.
24. Tarih tekerrürden ibarettir- Tarih kendisini tekrarlar.
25. Uyku nedir bilmeden. Uyku durak yok- Gözü kapanmadan.
26. Üzme tatlı canını- üzme kendini.
27. Vatan sana canım defa- Ey vatan seni canımla feda ederim.
28. Yine bekleriz- Bizi tekrar şereflemdirin. Tekrar edin. Bir daha buyurun.
29. Zahmet etmeseydin- Niye zahmet ettin?

Sözlerinin birbiriyle hiç alakası olmayıp aynı anlamda ve bağlamda kullanılan deyimlerin örnekleri:

1. Al benden de o kadar- Biz havada birlikteyiz (Aynı havadayız)- (aynı gemide) beynim tam senin beynine göre.
2. Ateş almaya mı geldin? - Yolu ölçmeye mi geldiniz? Git gel mi yapmaya geldiniz?
3. Bal dök de yala- Parlıyor, Işık gibi yanıyor.
4. Cehenneme kadar yolu var- Kapı deveye sığar, Kapı deveyi girer.
5. Daha karpuz kesecektik- Nereye daha oturuyoruz! Nereye daha oturmadınız.
6. Hay hay- Bu göz bu gözden önce, Gözlerimden.
7. İsabet oldu- Tam yerinde. Tam ağıra bastı.

8. Kalubeladan beri- Bin dokuz yüz ahşap yılından beri.
9. Ne zaman ıslatıyoruz? Ne zaman tatlı yiyeceğiz? Bize ne zaman tatlı yedireceksin(iz)?
10. Oh canıma değsin- Oh Allah'ım alay olmasın. Oh olsun demeyelim.
11. Onlar aya biz yaya- İtibar pirinç içindir ise bulgur kendini astı.
12. Sen giderken ben dönüyordum- İnsanlar geri dönerken sana hac nasip etsin.
13. Şart olsun- Boşamaya ant içerim ki.
14. Yanından bile geçmemiş- Hiç alakası yok (kel alaka). Bunun bununla ne alakası var?
Tuzun merhabayla ne alakası var ki?
15. Yarım ağızla- Kınamayı (sitemi) kaldırmak amacına. Nezaketten söylemek (Teklifte bulunmak).

BÖLÜM V

SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER

Bu bölümde araştırma kapsamında elde edilen bulgulardan yola çıkılarak araştırmanın sonuçlarına yer verilmekte, sonuçlara göre önerilerde bulunmaktadır.

5.1.Sonuç

Sözlere dönüşen düşünceler ve hisler dilin esasıdır. Dil ise bu düşünceleri ve hisleri aktarma vazifesini üstlenmektedir. Dolayısı ile dil, düşünce ve his alışverişi gerçekleştiren bir vasıta olarak görülmektedir. Dilin insanlar arasında iletişimi mümkün kıldığından ve kolaylaştırdığından insanların yaşamında büyük ve önemli bir rol oynamaktadır.

Her insanın en azından bir ana dili vardır. Bireyin çocukluğunda ilk maruz kaldığı ve etrafındaki kişilerden ve toplumlardan duyduğu ve edindiği dil onun ana dili olur. Eğitim, ticaret, turizm, siyaset vb. farklı sebeplerden dolayı bireyin ana dilinden başka bir dil öğrenmek isteyebilir. Neticede o birey yabancı bir dili öğrenmeye dürten hedefleri yerine getirebilmektedir.

Çalışmanın problem cümlesi, “Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretiminde Türkçe ve Ürdün Arapçasında ortak ve benzeşen kalıp söz, deyim ve atasözleri var mıdır? Varsa bunlar nelerdir? Bu ortak ve benzeşen kalıp söz, deyim ve atasözlerinin içinde en fazla karşılaşılan değerler nelerdir?” olarak geçmektedir.

Yabancı dil öğrenimi ve öğretimi sadece kelime ve gramer ile sınırlı kalmayıp deyim, atasözü ve kalıp sözler gibi derin kültürel unsurları barındıran söz öbekleri ve cümlelerle desteklenmelidir. Bu süreçte yabancı bir dil öğrenim ve öğretim sürecinde ister istemez dilin kendi içinde dolaylı veya dolaysız bir şekilde taşıdığı kültürel unsurlar aktarılmaktadır. Bu araştırmanın söz konusu kültürel dil unsurları, atasözü, deyim ve kalıp söz gibi toplumsal kültürü aktarmaktadır. Söz konusu kalıplaşmış dil birimlerinde kemikleşmiş haline gelen eski sözler, eskiden paylaşılmış ve ortak kültüre ve tarihe ışık tutmaktadır.

Kalıplaşmış dil birimlerinin kalıplaşma özelliğinden dolayı içinde yer alan sözlerin yerine eş anlamları getirilemez. Böylelikle bu eski tarihi ve kültürü taşıyan eski sözler muhafaza edilebilmektedir. Bu bağlamda kültür ve değerler aktarma açısından söz konusu kalıplaşmış dil birimlerinin önemlerinden biri daha vurgulanmaktadır.

Ana dili Arapça olanların, Türkçe öğrenirken deyim ve atasözü gibi söz birimleri içinde söz sanatları, mecazi anlatım ve karmaşık söz dizimi gibi yer alan unsurlar nedeniyle güçlük çektikleri bilinmektedir. Zira Arapçada kalıp söz, deyim ve atasözlerinin şimdiye değin tamamen net bir ayrımı yapılmadığından ötürü Türkçe öğrenirken öğrenciler tarafından bazen kalıp söz, deyim ve atasözünün ayrımı da yapılamamaktadır. Bu çalışmanın özü ortak olan tarihin ve kültürün söz konusu iki dile etkisini tespit edip ona dikkat çekmek ve oluşan bu etkiden yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde faydalanmak adına öneriler vermektir.

Bilindiği üzere Arapça (Sami) ve Türkçe (Altay) farklı dil ailelerine mensuptur. Bu iki dilin cümle yapısındaki farklılığa rağmen uzun ve ortak tarih nedeniyle gerek kültür gerekse dil yönünde benzerliklerin fazla olması göze çarpmaktadır. Ortak kelimelerin sayısının fazla olduğu için bu iki dili ana dili olarak konuşan bireylerin söz konusu dilleri öğrenmesine kolaylık sağladığı düşünülmektedir. Bu nedenle bu noktadan dil öğretiminde faydalanmak gerekmektedir.

Yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde, Türk ve Arap toplumlarının sıklıkla kullandığı ve onların kültürlerinin elçiliğini yapan kalıplaşmış dil birimlerinin (Atasözleri, deyimler ve kalıp sözler) öğretimi göz ardı edilmemelidir. Zira bu tür kalıplaşmış dil birimlerinin özellikle atasözlerinin yoluyla değerler eğitime de katkıda bulunur.

Değerler, dünya çapında tüm insanların veya bir toplumun bireylerinin birbirlerine olan güven hislerinin olmasında ve sağlıklı bir yaşam düzeninin sağlanmasında gerekli öğelerdir. Söz konusu iki millet ve iki dil arasındaki yaşanmış dilsel ve kültürel etkileşim ortak değerlerin oluşmasını sağlamıştır. Bu ortak değerlerin bazı dünya çapında evrensel olarak kabul edilmiştir. Ayrıca söz konusu iki millete özgün ortak değerler bulunup onlardan bahsi geçen kalıplaşmış dil birimleri öğretilmesinde faydalanabilir. Böylelikle ortak kültürünün parçaları olan söz konusu kalıplaşmış dil birimlerinin öğretilmesi ve değerlerin eğitimi yabancı dil olarak Türkçe öğretme ve öğrenme sürecine katkı sağlayabileceklerine inanılmaktadır.

Türk dili, Arapça gibi dünya çapında en çok konuşulan dillerden biridir. Git gide Türkçeyi öğrenme isteği ve merakı artmaktadır. Bu nedenle yabancı dil olarak Türkçe öğretimi son zamanlarda yaygın hâle gelmiştir. Ürdün’de de son zamanlarda Türkçeye gösterilen ilgi

artmıştır. Bu artışı destekleyen kaynakların oluşturulup artırılması son derece önem arz etmektedir. Bu doğrultuda mevcut çalışmada elde edilen bulguların ışığında sonuçlar aşağıda gibi ele alınmıştır.

Çalışmanın aşağıdaki alt problemlerine bulunan sonuçlar altında açıklanmıştır.

1. Türkçede günlük hayatta kullanılan atasözlerinin hangilerinin Ürdün Arapçasında karşılığı vardır?
2. Türkçede günlük hayatta kullanılan deyimlerin hangilerinin Ürdün Arapçasında karşılığı vardır?
3. Türkçede günlük hayatta kullanılan kalıp sözlerin hangilerinin Ürdün Arapçasında karşılığı vardır?
4. Söz konusu ortak ve benzeşen kültürel unsurlarda bulunan benzer değerler nelerdir?

Bu araştırmada toplam Türkçe-Ürdün Arapçası ortak veya benzeşen **1,782** kalıplaşmış dil birimi tespit edilmiştir. Bahsi geçen kalıplaşmış dil birimleri, 205 adet Türkçe- Ürdün Arapçası ortak veya benzeşen atasözü, 777 adet Türkçe- Ürdün Arapçası ortak veya benzeşen deyim ve 800 adet Türkçe- Ürdün Arapçası ortak veya benzeşen kalıp sözden ibarettir. Tespit edilen atasözleri, deyimler ve kalıp sözler Türkçe alfabesine göre üç tablo olarak sıralanmıştır.

Belirlenen 205 adet atasözü değerler açısından incelenerek içinde en çok sabır ve sorumluluk değerleri yer alırken vatanseverlik değeri yer almamıştır. Sabır 29, sorumluluk 28, adalet değeri 27, öz denetim 25, dini değer 20, dostluk 11, yardımseverlik 10, sevgi 8, saygı 6, dürüstlük 3 ve misafirlik 3 kere tekrarlanan değer olarak belirlenmiştir. Bununla birlikte, vatanseverlik değerine hiç rastlanmamıştır.

Esas alınan değerler açısından sıralanmış 777 deyim incelenerek onların içinde sorumluluk ve öz denetim en sık rastlanan değerlerdir. Öz denetim 44, Sorumluluk 36, saygı 19, sevgi 18, dini değer 15, sabır 8, yardımseverlik 8, dürüstlük 7, adalet 5, vatanseverlik 2, dostluk 1 ve misafirlik 1 kere tekrarlanmıştır.

Derlenmiş olan ve esas alınan Türkçe eserlerinden Ürdün Arapçasıyla ortak ve benzeşen 800 kalıp söz tespit edilmiştir. Esas alınan değerler açısından belirlenen kalıp sözler incelendiğinde dini değer ağır basmıştır. Vatanseverlik değerine ise en az rastlanmıştır. Dini değer 231, saygı 79, sevgi 36, sabır 33, dürüstlük 26, öz denetim 24, adalet 12, misafirlik 9, sorumluluk 8, yardımseverlik 9, dostluk 4 ve vatanseverlik değeri 3 kere tespit edilmiştir.

Genel olarak bu araştırma ana dili Arapça özellikle Ürdün Arapçası olanlara yabancı dil olarak Türkçe öğreticilere ve öğrenenlere yardımcı olmak üzere yapılmıştır. Dolayısıyla öğretmenlerin dil öğretimi sürecinde başvurabileceği birçok mühim noktaya değinilmiştir. Böylelikle söz konusu öğreticiler bu çalışmada belirlenen kalıplaşmış ortak ve benzeşen dil birimlerine çoğu ders kitaplarında yer verilmediğinden ötürü öğretmenler bu çalışma aracılığıyla zamandan ve emekten tasarruf ederek ders konusuna ve öğrencilerin dil seviyelerine uygun olan birkaç kalıplaşmış ifade seçip istifade edebilirler.

Öğretmenler bu çalışmadan faydalanarak öğretmek istedikleri kalıplaşmış dil birimleri için öğrencilerin dil seviyesine göre hazır ve uygun bir etkinlik bulabilirler veya öneriler kısmında tavsiye edilen dil eğitimsel telefon uygulamaları, dil eğitimsel siteleri, şarkılar, diziler, filmler, fıkralar, kısa hikâyeler, şiirler, ninniler, televizyon reklamları ve programlarından ilham (fikir ve örnek) alarak yeni bir etkinlik hazırlayıp uygulayabilirler. Bu görüşü destekleyen Yılmaz Atagül'ün (2016) doktora çalışması sonucunda film ve hikâye uygulamalarının ön test ve son test puan ortalamaları incelendiğinde her iki uygulamada da başarı seviyesinin yükseldiği görülmüştür. Buna dayanarak filme ve hikâyeye bahsi geçen benzer diğer öğretim tekniklerden yararlanılabilir.

Yabancılar İçin Türkçe Öğretimi alanının dışında Türklere Arapça, özellikle avamca Arapça (Ürdün lehçesi) öğretiminde bu araştırmanın bulgularından faydalanabilmektedir. Ayrıca bu araştırma daha geniş ve ileri düzeye getirebilmesi adına, ilerleyen çalışmalara şu yönde yol gösterebilir: Yapılacak çalışmalar için diğer Arapça lehçeleri Türkçe ile karşılaştırılabilir. Bu şekilde geniş ve kapsamlı bir derleme yoluyla Türkçe ve Arapça kalıplaşmış dil birimleri konusuna destek verilebilmektedir.

5.2.Tartışma

Ahmad (2021) çalışmasındaki teste katılan Ürdünlü öğrenciler kendi dillerindeki atasözleri ve deyimlerin Türkçedeki karşılıklarını bulabilmekte başarısız olduklarından dolayı Ahmad, çözüm önerileri kısmında farklı konularla ilgili 200'den fazla ortak atasözü ve deyim tablo halinde sunmuştur. Araştırmacının bu önerisinde ana dilinin önemini vurgulayarak ve diller arasında yapılan çevirilerde bir dilin birimi harfiyen tercüme etme değil onun karşılığını bulma gereğini savunan bizim çalışmamıza destekler niteliktedir. Ahmad'ın sunduğu tablolarda yer almayan atasözleri, deyimler ve bunlara ek olarak kalıp sözler ve bunların

bazılarında bulunan değerleri üç ayrı tablo olarak bu çalışmanın bulgular kısmına eklenmiştir. Bu açıdan ve kullanılan araştırma yöntemi açısından Ahmad'ın çalışması bu çalışmadan farklılık göstermektedir. Ahmad'ın çalışmasında varılan sonuçlardan biri Âmmî Arapça ile Türkçedeki ortak veya anlamı yakın olan atasözleri ve deyimleri içeren kaynaklar yetersiz olmasıdır. Buradan yola çıkarak bu çalışmada hazırlanan tablolar söz konusu kaynaklara eklenip katkıda bulunabilir.

Karasu (2014) araştırmasında Türkiye Türkçesi ve Ürdün Arapçası konuşanların istek stratejilerine ve nezaket söylemlerine odaklanmıştır. Buna ek olarak Türkçenin ve Arapçanın konuşulduğu toplumların sosyo-kültürel tutum ve değerlerine dair de önemli ipuçlarının elde edilmesine yardımcı olması bizim çalışmamızla tutarlık arz etmektedir. Bu bağlamda söz konusu iki toplum arasındaki ortak ve benzeşen kalıplaşmış dil birimlerinin tespit edilmesi ortak ve benzeşen sosyo- kültürel düşünce şekilleri, tutumları, davranışları, yaşam biçimleri ve değerlerine ışık tutulmasına yol açmaktadır.

Sarı (2021) çalışmasının sonucunda ninniler aracılığıyla Türk kültüründe yer alan değerlerin aktarılmasında kullanılabilecek bir tür olduğunu belirtmiştir. Fakat dilin standart yapısının öğretilmesinde, içerisinde barındırdığı yöresel söyleyişlerin olması ve Türkçe dil bilgisine aykırı kullanımların olmasından kaynaklı elverişli olmadığı düşünülmektedir. Sarı tarafından yapılan çalışmanın sonucunda ninniler aracılığıyla Türkçe dil bilgisi öğretilmesi önerilmediğinden bu araştırmanın bulgularına ve sonuçlarına dayanarak bir farklılık olarak görülmüştür. Zira hem kalıp sözler hem deyimler hem de atasözlerinin örnekleri dil bilgisi öğretilmesinde kullanılabilir. Örneğin başlangıç seviyelerinde verebilen örnekler:

Kalıp söz: *Allah rahmet etsin, Allah affetsin, benden duymuş olmayın- benden duymuş olma* da gibi ve bunlara benzer çok örnek emir kipi dersinde verilebilir. Verilen örneklerden hareketle değer açısından bakılırsa, öğrencilerin dikkatleri dini değer ve öz denetim değerine çekilebilir.

Deyim: *Ağızdan ağıza, ağızlara sakız olmak, akılda kalmak, akıldan çıkmak ve dilini tutmak* gibi ayrılma, yönelme, bulunma ve belirtme durumları dersinde örnek olarak verilebilirler. Değer eğitimi konusuna gelince sadece *dilini tutmak* deyiminde öz denetim değerine değinilebilir.

Atasözleri: Başlangıç öğretim sürecinde mecaz değil daha gerçek anlamlı atasözlerini seçmek daha uygundur. Örnek olarak *Bugünün işini yarına bırakma, arkadaşını söyle, kim olduğunu söyleyeyim, acele işe şeytan karışır* atasözleri verilebilir. Verilen örneklere bakıldığında emir kipi, belirtme durumu, istek kipi ve yönelme durumu gibi dilbilgisi

derslerinde örnek olarak kullanılıp katkı sağlanabilir. Atasözlerinde bulunan değer kısmına gelince görülebilir ki atasözlerinde yer alan değerlerin oranı yüksektir. Zira atasözlerini diğer kalıplaşmış dil birimlerinden ayıran özellik onların öğüt içermeleridir. Bahsi geçen örneklerle dayanarak sorumluluk, dostluk ve sabır değerleriyle karşılaşılabılır.

5.3.Öneriler

Bu çalışmanın sonuçlarından hareketle ana dili Arapça özellikle Ürdün Arapçası olanlara yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde ortak ve benzeşen dil unsurlarından yararlanmaya yönelik hem kitapları hazırlayanlar hem de öğretmenler için şu önerilerde bulunulabilir:

Ders kitaplarını yazanlara yönelik şu önerilerde dile getirilebilir:

- Her seviyeye uygun kalıplaşmış dil birimleri seçilmelidir. Diğer bir ifade ile başlangıç seviyelerde daha çok ortak ve benzeşen kalıp sözler hedef kitleye bağlam içerisinde verilebilir. Orta seviyelerden itibaren ortak veya benzeşen atasözü ve deyimlerin öğretimine başlanması ve ileri seviyelere kadar devam edilmesi yerinde bir uygulama olacaktır.
- Yabancılar Türkçe öğretiminde kullanılacak eserlerde Türk kültürünü yansıtacak kalıplaşmış dil birimleri bulunmalıdır. Buna ek olarak toplumun merkezinde yer alan değerlerin işlendiği eserler kullanılmalıdır.
- Bir taşla iki kuş vurmak adına özellikle içerisinde değer taşıyan atasözü, deyim ve kalıp söz öğretim metinlerinde seçilmeye özen gösterilmelidir. Örneğin; halk edebiyatı/şiiri ürünlerine, Nasrettin fıkralarına ve Karagöz ve Hacivat oyunlarına yer verilebilir.

Dilbilgisi dersine uygun örnekler seçilebilir. Örneğin başlangıç seviyelerinde *Allah rahmet etsin, Allah affetsin, benden duymuş olmayın- benden duymuş olma* da gibi pek çok örnek emir kipi dersinde kullanılabilir. Verilen örneklerden hareketle değer açısından bakılırsa, öğrencilerin dikkatleri dini değer ve öz denetim değerine çekilebilir.

Deyim: *Ağızdan ağıza, ağızlara sakız olmak, akılda kalmak, akıldan çıkmak ve dilini tutmak* gibi ayrılma, yönelme, bulunma ve belirtme durumları dersinde örnek olarak verilebilirler. Değer eğitimi konusuna gelince sadece dilini tutmak deyiminde öz denetim değerine değinilebilir.

Atasözlerinde mecaz değil, daha gerçek anlamlı atasözleri seçmek daha elverişlidir. *Bugünün işini yarına bırakma, arkadaşını söyle, kim olduğunu söyleyeyim ya da acele işe şeytan karışır* gibi örneklerden hareketle emir kipi, belirtme durumu, istek kipi ve yönelme durumu gibi dilbilgisi derslerinde örnek olarak kullanılıp katkı sağlanabilir.

Atasözlerinde yer alan değerlerin oranı diğer kalıplaşmış dil birimlerinden kıyasla daha yüksektir. Zira atasözlerini diğer kalıplaşmış dil birimlerinden ayıran özellik onların öğüt içermeleridir. Bahsi geçen örneklerle dayanarak sorumluluk, dostluk ve sabır değerleriyle karşılaştırılabilir.

Yabancılara Türkçe öğretimi alanında öğretmen/öğretim elemanı gibi görevliler için de şu önerilerde bulunabilir:

- Dil ve kültür et ile tırnak gibi birbirine yakın ve ayrı düşünülemezler. Dolayısıyla dil öğretiminde kültür aktarımının elçisi olarak görülmelidir.
- Verimli bir kültür aktarımı ve değer eğitimi için hedef kültür ile araç kültür arasındaki ortaklıklardan ve benzerliklerden yararlanmak önem arz etmektedir.
- Öğretim sürecinde en yaygın ve güncel kültür unsurlarına ağırlık verilmelidir.
- Ders planı hazırlanırken seçilecek öğretim yöntemi, araç-gereçler ve etkinliklerde öğrencilerin yaşı, dil seviyesi ve bireysel farklılıkları göz önünde bulundurulmalıdır. Mesela, temel düzeyler için kartlar, adam asmaca veya bulmaca gibi eğitimi zevkli kılıp kolaylık sağlayacaktır. Ayrıca daha ileri seviyeler için çeşitli görsel- işitsel araç gereçlerden faydalanıp internet ağlarında bulunan farklı eğitici sitelerdeki veya telefon uygulamalarındaki oyunlara başvurup hem eğitimin monotonluğu kıracak hem de eğitimi iyi yönde etkileyecektir. Örneğin; Kahoot, Wordwall, Quizlet, Quizizz, Cake, Deyim ve İkon Bulmaca, Deyim Kartları, Emoji Bil- Atasözü ve Deyimle, Atasözleri Oyunu- Atasözü Bul vb. site ve oyun platformları. Bunların hazır olan alternatifi Türk televizyon programlarından eğitsel olan yarışma programları; Kelime Oyunu, Ben Bilirim ve Aileler Yarışıyor gibi.
- Dil sadece kelime ve dilbilgisinden ibaret değildir. Fakat dilin direği olduğu için kalıplaşmış dil birimleri öğretilmesinde öğrencilerin kalıplaşmış ifadelerin içerdiği sözlere ve dilbilgisine dikkati çekilebilir. Öğretmen, bir kelimeyi veya grameri açıklarken öğrencilerin seviyesine uygun kalıplaşmış dil birimlerinden uygun olanı seçip örnek verebilir.

- Temel seviyelerden itibaren öğretmen Türkçe ve Ürdün Arapçasındaki ortak ve benzeşen kalıplaşmış dil birimlerinin olduklarına dikkat çekerek öğrencilerin motivasyonlarını artırabilmektedir.
- Sunulmuş tablolardan hareketle kalıplaşmış ifadeler konulara göre bölünebilir. Temalara ayrılabilir.
- Ortak ve benzeşen kalıp söz, deyim ve atasözlerinin öğretiminde hem Türk hem de Ürdünlü dizilerden video örnekleri alınabilir. Böylelikle iki kültürün dizi örnekleri bir arada olması öğrencinin videoda geçen kalıplaşmış ifadenin anlamını bağlamdan kavramasına ve hafızasında daha kalıcı kalmasına yardımcı olabilir. Böyle bir çalışma yapılırsa hazırlanan videolar bir sitede, YouTube kanalında liste olarak veya bir telefon uygulaması yapıp ona hazırlanmış videolar altyazıları ile yüklenebilir.
- Yabancılar Türkçe öğretiminde görevli öğretmenler/öğretim elemanları, halk edebiyatı/şiiri ürünlerine, Nasrettin fıkralarına ve Karagöz ve Hacivat oyunlarına ilişkin bilgi sahibi olmalı, bu konuyla ilgili çeşitli okumalar yapmalı, bu tür ürünlerden söz konusu olan kalıplaşmış dil birimlerinin ve değerlerin örneklerini alarak ders planına eklemeli ve öğrencilerin okumasını tavsiye etmelidir. Bu tür faaliyet yapılırken ihmal edilmemesi gereken bir husus şu ki, öğretilmek istenen kalıplaşmış dil birimi ve değerlerin öğrencinin düzeyine uygun olması dersin daha verimli ve sağlıklı bir biçimde sürdürülmesine yardımcı olur.
- Ders planına eklenen söz konusu kalıplaşmış dil birimlerinin örnekleri, öğrencilere sadece ortak değerler etrafında verilmemelidir. Ayrıca, evrensel değerlerle örtüşen örnekler de öğretim faaliyetinde sıkça kullanılmalıdır.

KAYNAKLAR

- Abdelli, A. (2015). *Türkçe ve Arapçada ortak veya benzeşen atasözleri*. (Yüksek Lisans Tezi). YÖK Tez Merkezi veri tabanından erişildi (Tez No: 397469).
- Abushihab, I. M. (2015). Contrastive analysis of politeness in Jordanian Arabic and Turkish. *Theory and Practice in Language Studies*, 5(10), 2017–2022. doi.org/10.17507/tpls.0510.06
- Ahmad, B. (2021). *Ürdünlü öğrencilerin Türkçe atasözleri ve deyimleri öğrenmede yaşadıkları güçlükler ve çözüm önerileri*. (Yüksek Lisans Tezi). YÖK Tez Merkezi veri tabanından erişildi (Tez No: 662538).
- Akalın, S. (1976). *Edebiyat terimleri sözlüğü* (4. baskı). İstanbul: Varlık Yayınevi.
- Aksan, D. (2007). *Türkiye Türkçesinin dünü, bugünü, yarını* (5. baskı). Ankara: Bilgi Yayınevi.
- Aksan, D. (2015). *Türkçenin sözvarlığı* (1.). İstanbul: Bilgi Yayınevi.
- Aksoy, Ö. A. (2008). *Dil yanlışları*. İstanbul: İnkılap.
- Aksoy, Ö. A. (2020). *Atasözleri ve deyimler sözlüğü*. İstanbul: inkılap Yayınları.
- Al-jnaidi, L., Karabacak, S. ve Biçeroğlu, E. (2021, 23 Ekim). Ürdünlü öğrenciler seçmeli ders olarak Fransızca yerine Türkçeyi tercih ediyor. 10 Mart 2022 tarihinde <https://www.aa.com.tr/tr/egitim/urdunlu-ogrenciler-secmeli-ders-olarak-fransizca-yerine-turkceyi-tercih-ediyor/2400720> adresinden erişildi
- Alşavabke, B.A. (2015). *Toplumbilim ışığında Ürdün’de sosyal hayat ifadeleri*. Amman: Zaman Yoldaşı Yayınları.
- Al-Zyadat, T. M. ve El-Dubûş, H. (2014). Mustafa Vehbi Tel (Arar)’ın hayatı ve şiiri. *Şırnak Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 5(10), 51–65. Erişim adresi: <https://hdl.handle.net/11503/597>
- Alamad, H. (1973). *Ürdün’de atasözleri*. Alkahire Yayınları.
- Alp, M. (2007). Kelimelerin Göçü: Türkçe nisbet eki “-ci’ nin” Şam bölgesi (Suriye, Ürdün, Filistin ve Lübnan) Arap halk ağzında kullanımı hakkında bir araştırma. *Çukurova Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 7(1), 179–226. Erişim adresi: <https://dergipark.org.tr/tr/pub/cuilah/issue/4172/55046>

- Altaylı, S. (2010). Atasözü ve deyimler arasındaki farklar. *Karadeniz Araştırmaları*, 25 (25), 125-134. Erişim adres: <https://dergipark.org.tr/tr/pub/karadearas/issue/10071/124179>
- Alzghoul, R. ve Aleboud, R. (2018). *Ürdün’de söylenen atasözleri*. Kültürel Kitapevi.
- AOÖÇ. (2013). *Diller için avrupa ortak öneriler çerçevesi* (2. baskı). Frankfurt/Main: Telc.
- Araz, T. (2020). Divan Şiirinde Arapçanın Anlamsal Değeri. *Artuklu İnsan ve Toplum Bilim Dergisi*, 5(1), 60–81. doi: 10.46628/itbhssj.722960
- Asutay, H. (2007). *Dil kültür ve eğitim*. Konya: Eğitim Kitabevi Yayınları.
- Atalay, B. (1985). *Divanü Lûgat-it-Türk tercümesi / Kaşgarlı Mahmud*. Ankara: Türk Tarih Kurumu.
- Atilla, E. (2013). (t.y.). Ürdün lehçesinde Türkçe kökenli kelimeler. Erişim adresi: <https://arapdili.emsile.com/node/159>
- Aytaç, B. (1994). *Arap lehçelerindeki Türkçe kelimeler*. İstanbul: Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı.
- Azban, A. (2011). *Diwan baladna*. E-kitap: <http://www.diwanbaladna.com/> adresinden erişildi.
- Badarneh, M. A. (2020). Formulaic expressions of politeness in Jordanian Arabic social interactions. *Formulaic Language and New Data*, (6), 151–170. <https://doi.org/10.1515/9783110669824-007>
- Barın, E. (2010). Yabancılar Türkçe öğretimi amacıyla yazılan" ecnebilere mahsus" elifba kitabı üzerine. *Journal Of Türklük Bilimi Araştırmaları*, 15(27), 121–136. Erişim adresi: <https://dergipark.org.tr/tr/pub/tubar/issue/16968/177226>
- Batiha, H. ve Yunus, E. (2021). İslam’da sosyal davranış ve Ürdün atasözlerindeki yeri, *İslam Araştırmaları Dergisi* 29(4), 348–371. <https://doi.org/10.33976/IUGJIS.29.4/2021/14>
- Bayraktar, S. (2019). *Yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde bir kültür aktarım aracı olarak kalıp sözler* (Doktora Tezi). YÖK Tez Merkezi veri tabanından erişildi (Tez No: 553166).
- Çakmak, C. (2015). Yabancılar Türkçe öğretiminin tarihçesine genel bir bakış denemesi. *Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 4(2), 167-182. Erişim adresi: <https://dergipark.org.tr/tr/pub/kusbd/issue/19379/205589>

- değerlendirilmesi . *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim (TEKE) Dergisi*, 4(1), 294-304. DOI: 10.7884/teke.374
- Ercilasun, A. B. (2015). *Başlangıçtan yirminci yüzyıla Türk dili tarihi* (15. baskı). Ankara: Akçağ.
- Ergin, M. (1998). *Türk dil bilgisi* (3. baskı). İstanbul: Bayrak Basım.
- Gökdayı, H. (2008). Türkçede Kalıp Sözler. *Bilig*, (44), 89-110. Erişim adresi: <https://dergipark.org.tr/tr/pub/bilig/issue/25368/267779>
- Gökdayı, H. (2011). Türkçede kalıp sözler. *Bilig*, Kış /2008, 44, 89-110.
- Gökdayı, H. (2020). *Türkçede kalıp sözler* (3.). İstanbul: Kriter.
- Gönen Kayacan, S. (2018). *Yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde kalıp sözlerin kazandırılmasında yaratıcı dramının etkisi* (Doktora Tezi). YÖK Tez Merkezi veri tabanından erişildi (Tez No: 497265).
- Gözükcük, M. ve Kıran, H. (2018). İkinci dili Türkçe olan ilkokul öğrencileriyle iletişim kurmada karşılaşılan sorunlar ve çözüm önerileri. *Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 32, 225–236. Erişim adresi: <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/473513>
- Günel, M. (2018, 24 Aralık). Hedefte isabet yolda istikamet. <https://dergi.diyanet.gov.tr/makaledetay.php?ID=31817> adresinden erişilmiştir.
- Güngör, E. (2007). *Tarihte Türkler*. İstanbul: Özener Matbaası.
- Güvendir, E. ve Yıldız, I. G. (2014). *Dil edinimi*. Ankara: Anı.
- Havânde, M. (2010, 13 şubat) “Elfu Kelimetin Osmaniye Turkiyye fî’l-Lehceti”l-Urduniye”, edDustur Gazetesi, , 12. shorturl.at/inz04 adresinden erişilmiştir.
- Horn, S. (1997). *Tongue fu: sözlü dövüş sanatı*. İstanbul: Boyner Holding.
- İşler, E. (1997). *Türkçede anlam kaymasına uğrayan Arapça kelime ve kelime grupları*. İstanbul: Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı.
- Kaçalin, M. S. (2008). *Yûsuf Has Hâcib: Kutadgu Bilig, Metin*. Kültür ve Turizm Bak.
- Kalaça, H.(2013). *Türk atasözleriyle değerler eğitimi* (Yüksek lisans tezi) YÖK Tez Merkezi veri tabanından erişildi (Tez No: 351756).
- Kalfa, M. (2013). Yabancılarla Türkçe öğretiminde sözlü kültür unsurlarının kullanımı. *Milli*

- Folklor*, 25(97), 167–177. Erişim adresi: <https://www.millifolklor.com/PdfViewer.aspx?Sayi=97ve Sayfa=164>
- Kaplan, M. (2006). *Kültür ve dil* (22. baskı). İstanbul: Dergah Yayınları.
- Kara, Ş. (2004). Eğitim fakültesi ana dil edinimi ve erken yaşta yabancı dil öğretimi. *Eğitim Fakültesi Dergisi*, (2), 295–314. Erişim adresi: <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/153248>
- Karaalioglu, S. K. (1975). *Edebiyat terimleri kılavuzu*. İstanbul: İnkılap ve Aka.
- Karasar, N. (2014). *Bilimsel araştırma yöntemi*. Ankara: Nobel.
- Karasu, K. (2014). *Türkçe ve Arapça nezaket ifadeleri: karşılaştırmalı bir inceleme* (Yüksek lisans tezi) YÖK Tez Merkezi veri tabanından erişildi (Tez No: 366393).
- Karataş, T. (2004). *Ansiklopedik edebiyat terimleri sözlüğü* (2. baskı). Ankara: Akçağ.
- Kılıç, H. ve Aytan, T. (2019). Türkçenin yabancı dil olarak öğretiminde deyimlere yönelik bir uygulama önerisi. *Uluslararası Ders Kitapları ve Eğitim Materyalleri Dergisi*, 2(2), 216–226. Erişim adresi: <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/887526>
- Köse, D. ve Özsoy, E. (2020). Türkiye’de Yabancılar Türkçe Öğretiminin Otuz Yılı: 1990-2020. *Turkophone*, 7(2), 27-54. Erişim adresi: <https://dergipark.org.tr/tr/pub/turkophone/issue/57795/796847>
- MEB. (2017). *Müfredatta yenileme ve değişiklik çalışmalarımız üzerine...* Ankara, TÜRKİYE: Talim Terbiye Kurulu Başkanlığı, Milli Eğitim Bakanlığı https://ttkb.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2017_07/18160003_basin_aciklamasi-program.pdf adresinden erişilmiştir.
- Mubaşer Aljazeera. (2018). Ürüdñ Arapçasında hâlâ yaşamakta olan Türkçe Kelimeler. shorturl.at/twMSX adresinden erişilmiştir.
- Neuman, W. L. (2014). *Toplumsal araştırma yöntemleri nitel ve nicel yaklaşımlar 2*. Ankara: Yayın Odası.
- Okur, A. ve Keskin, F. (2013). Yabancılar Türkçe öğretiminde kültürel öğelerin aktarımı: istanbul yabancılar için türkçe öğretim seti örneği. *The Journal of Academic Social Science Studies International Journal of Social Science*, 6(2), 1619–1640. Erişim adresi: shorturl.at/oAEV3
- Oruç, Ş. (2016). Ana dili, ikinci dil, iki dillilik, yabancı dil. *The Journal of Academic Social*

- Science Studies*, 4(45), 279–290. <https://doi.org/10.9761/jasss3411>
- Oruç, Ş. (2016). Türkçede ana dil ve ana dili. *Littera Turca Journal of Turkish Language and Literature*, 2(1), 311–322. <https://doi.org/10.20322/lt.15463>
- Rababah, M. A. ve Malkawi, N. (2019). The linguistic etiquette of greeting and leave-taking in Jordanian Arabic. *European Scientific Journal*, 8(18):14-28. Erişim adresi: https://www.researchgate.net/publication/333204280_The_linguistic_etiquette_of_greeting_and_leave-taking_in_Jordanian_Arabic
- Sağır, M. (2007). Ana Dil Mi, Ana Dili Mi? *Türkoloji Araştırmaları*, 2(2), 540–544.
- Sarı, H. (2021). *Yabancılar türkçe öğretiminde türk ninnilerinin değerler aktarımında kullanımı*. Sakarya Üniversitesi. (Yüksek lisans tezi) YÖK Tez Merkezi veri tabanından erişildi (Tez No: 660953).
- Seifeddine, W. S. (2017). Şarkıcı olan “Al Trub” .Arap Şarkısında İlk Türk “Ritmi”. shorturl.at/swAMZ adresinden erişilmiştir.
- Shirazi, F. (2018). *Ana dili Farsça olanlara yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde ortak dil unsurlarından yararlanma: atasözleri, deyimler ve kalıp sözler* (Yüksek lisans tezi) YÖK Tez Merkezi veri tabanından erişildi (Tez No: 528450).
- Songün, R. (1999). *Yabancı dil öğretimi: meslekte yeni öğretmenlere öneriler*. İzmir: RS.
- Şimşek, M. S. ve Uzun, T. (1991). *Arapça - Türkçe deyimler - kalıp ifadeler - atasözleri sözlüğü*. İstanbul: Beyan Yayınları.
- Şukayrat, A. S. (2002). *Osmanlı döneminde şeyhlerin vakfının tarihi*. Ürdün: Alkindi Yayınları.
- Şukayrat, A. S. (2016). *Ürdün doğusunda Osmanlı yönetiminin tarihi 1864- 1918*. Khaled Alleyhani Yayınları.
- Tanrikulu, L. ve Koyuncu, A. (2020). Erken yaşta yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde çocuk şarkılarının değerler öğretiminde kullanımı. *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 221–230. Erişim adresi: <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/1099031>
- Tekin, E. ve BAŞ, B. (2019). Yabancı dil olarak Türkçe öğretimi kitaplarında atasözü ve deyimlerin öğretim stratejileri. *Dil Eğitimi ve Araştırmaları Dergisi*, 5(2), 157–171. <https://doi.org/10.31464/jlere.592835>

- Tuna, S. (2014). Yabancı öğrencilere türkçe öğretiminde türk kültür elçisi olan “atasözleri”nin kullanımı . *Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 1(1) , 1-10 . DOI: 10.21666/mskuefd.55151
- Turan, M. (2017). *Değerler eğitimi* (7. baskı). İstanbul.
- Yaman, E. (2012). *Değerler eğitimi eğitimde yeni ufuklar* (2. baskı). Ankara: Akçağ.
- Yaylı, D. ve Bayyurt, Y. (Ed.) (2014). *Yabancılar Türkçe Öğretimi: Politika Yöntem ve Beceriler*. (3. baskı). Ankara: Anı.
- YEE. (2020). Türkçe Ürdün’de seçmeli yabancı dil olarak okutulacak. <https://amman.yee.org.tr/tr/haber/turkce-urdunde-secmeli-yabanci-dil-olarak-okutulacak> adresinden erişilmiştir.
- Yılmaz atagül, y. (2016). *Yabancı dil olarak Türkçe atasözü ve deyim öğretiminde film ve hikâye tekniklerinin etkililik düzeyleri açısından karşılaştırılması*. (Doktora Tezi). YÖK Tez Merkezi veri tabanından erişildi (Tez No: 448371).
- Yüce, S. (2005). İletişim ve dil: yöntemler, Avrupa dil portföyü Türkçenin yabancı dil olarak öğretimi. *Journal of Language and Linguistic Studies*, 1(1), 81–88. Erişim adresi: <https://dergipark.org.tr/tr/pub/jlls/issue/9921/122828>
- Zengin, M. (2017). Herkes için geçerli uygun değerleri belirlemek ve öğretmek mümkün mü? değer eğitimi yaklaşımları bağlamında bir değerlendirme. *Sakarya University Journal of Education*, 7, 432–445. <https://doi.org/10.19126/suje.307128>